

ИЗВЕШТАЈ
ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА
ГРАЂАНА - ОМБУДСМАНА
ЗА 2014. ГОДИНУ

УВОДНА РЕЧ	5
ОДНОСИ С ЈАВНОШЋУ	9
РЕДОВНА ТЕМАТСКА ГОСТОВАЊА У ЕЛЕКТРОНСКИМ МЕДИЈИМА	19
ШТАМПАНИ МАТЕРИЈАЛ И ПОСЕБНЕ ПРОМОТИВНЕ АКТИВНОСТИ	19
ИСТРАЖИВАЊА	19
ПРОЈЕКТИ	20
МЕДИЈСКА ЕКСПОНИРАНОСТ	21
ПРЕС КЛИПИНГ	23
ТЕМЕ	25
ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ	26
ВЕБ САЈТ	26
ОПШТА НАДЛЕЖНОСТ	28
ДЕЛАТНОСТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА	28
Поступање јавног предузећа с пажњом доброг домаћина.....	29
Законски поступак у случају неоснованог ускраћивања права на приступ услугама из комуналних делатности	29
Остваривање начела ефикасности	30
Енергетски угрожени купац и заштита права корисника електричне енергије, природног гаса и топлотне енергије.....	31
Новине у Закону о енергетици у области производње и дистрибуције топлотне енергије.....	32
Снабдевање електричном енергијом	32
Заштита потрошача	33
Поступак за намирење потраживања по основу комуналних и сличних услуга	33
Ангажовање адвоката од стране јавних предузећа	34
Избор извршитеља	34
Опомена дужнику	35
Истраживање: обављање сегмента комуналне делатности управљања комуналним отпадом који обухвата сакупљање и одвожење смећа на подручју АП Војводине	37
УРБАНИЗАМ, ГРАЂЕВИНАРСТВО И СТАМБЕНИ ПОСЛОВИ	40
Одржавање стамбених зграда	40
Доношење планских докумената	41
Прибављање употребне дозволе	41
ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА	42
Заказивање прегледа	42
Листе чекања	42
Поступање здравствене инспекције	42
Истраживање: „Шест месеци рада саветника за заштиту права пацијената у јединицама локалне самоуправе на територији АПВ”	44
СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	46
Поступање центара за социјални рад	46
Поступање Покрајинског секретаријата за здравство, социјалну политику и демографију као другостепеног органа.....	47
Пример обраћања	47
ПРАВА ИЗ ПЕНЗИЈСКОГ И ИНВАЛИДСКОГ ОСИГУРАЊА	48
Прекорачење рока за доношење решења	48
Стаж осигурања остварен у бившим републикама СФРЈ и на подручју Косова и Метохије	49
Обавезно пензијско и инвалидско осигурање пољопривредника	49
Учешће грађана/грађанки у поступку	50

УТВРЂИВАЊЕ ОБАВЕЗА НА ИМЕ ЈАВНИХ ПРИХОДА	50
Поступање пореских органа јединица локалне самоуправе приликом спровођења поступка утврђивања пореза на имовину.....	50
Новине у Закону о пореском поступку и пореској администрацији о достављању.....	51
Обавеза давања информација грађанима/грађанкама.....	51
Поступање по приговорима због погрешно утврђеног пореза на имовину.....	52
Поступање Пореске управе по жалбама.....	52
Поступак принудне наплате.....	53
Утврђивање обавеза на име самодоприноса.....	53
ПРОЦЕНА РАДНЕ СПОСОБНОСТИ ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ У ПОСТУПКУ	
ЗАПОШЉАВАЊА	54
ПРОСВЕТНА ИНСПЕКЦИЈА	55
Поступање просветне инспекције јединица локалне самоуправе	55
Поступање Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице у вршењу надзора над радом просветне инспекције јединица локалне самоуправе.....	55
ОБРАЗОВАЊЕ.....	56
Примери поступања.....	57
Проблем наставнице практичне наставе у Средњој стручној школи у Црвенки.....	57
ПОДЕЛА СРЕДСТАВА ПО КОНКУРСУ ПОКРАЈИНСКОГ СЕКРЕТАРИЈАТА ЗА КУЛТУРУ И ЈАВНО ИНФОРМИСАЊЕ	57
ПОЛОЖАЈ ЛИЦА КОЈА СУ ЛИШЕНА СЛОБОДЕ И НАЛАЗЕ СЕ У ПРИТВОРУ ИЛИ НА ИЗДРЖАВАЊУ КАЗНЕ ЗАТВОРА У ОКРУЖНИМ ЗАТВОРИМА И КАЗНЕНО-ПОПРАВНИМ ЗАВОДИМА НА ТЕРИТОРИЈИ АП ВОЈВОДИНЕ	58
Закон о извршењу кривичних санкција	58
Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера.....	59
Поступање по притужбама лица лишених слободе.....	60
Проблем пренасељености.....	61
Примена Правилника о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица.....	61
Здравствена заштита	61
УЧЕШЋЕ ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА – ОМБУДСМАНА У РАДУ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ	62
Посете полицијским управама и станицама у оквиру НПМ-а.....	62
Праћење спровођења препорука НПМ-а за унапређивање поступања према нерегуларним мигрантима/тражиоцима азила у Републици Србији.....	62
Посете домовима за старе у оквиру НПМ-а	63
ПОСТУПАЊЕ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА – ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА У РЕШАВАЊУ ПО ЗАХТЕВИМА СТРАНАКА КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА ЛИЧНИ СТАТУС ГРАЂАНА И ИЗДАВАЊЕ ЛИЧНИХ ДОКУМЕНТА.....	65
Пријава пребивалишта интерно расељених лица.....	66
Пријава пребивалишта на адреси центра за социјални рад.....	67
Пасивизирање адресе.....	67
Издавање биометријске личне карте у случајевима када у имену и презимену има више од 20 карактера за име и/или 30 карактера за презиме	68
Пријем у држављанство.....	69
ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	69
НАКНАДА ШТЕТЕ НАСТАЛЕ УСЛЕД ЕЛЕМЕНТАРНЕ НЕПОГОДЕ.....	70
ДУГОТРАЈНОСТ ПОСТУПАКА	70
Органи јединица локалне самоуправе.....	70
Разлози одуговлачења.....	71
Поступак легализације.....	71
Републички геодетски завод	72

НЕПРОФЕСИОНАЛНО ОПХОЂЕЊЕ СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА ПРЕМА СТРАНКАМА	72
ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА	74
УВОД.....	74
Етнички мотивисани напади на припаднике албанске и горанске националне мањине	74
Избори за националне савете националних мањина.....	75
ИСТРАЖИВАЊА У 2014. ГОДИНИ	76
Четири године националних савета националних мањина	76
Конкретне препоруке у вези с резултатима истраживања	77
Препоруке покрајинског заштитника грађана – омбудсмана за измену/допуну прописа у области остваривања и заштите права и слобода националних мањина.....	78
ОСВРТ НА ОДЛУКУ УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ИУЗ БРОЈ 882/2010 ОД 16. ЈАНУАРА 2014. ГОДИНЕ	79
ПРОЈЕКАТ „РОМСКИ КООРДИНАТОРИ У ЛОКАЛНИМ САМОУПРАВАМА У АП ВОЈВОДИНИ”	82
ПРИМЕРИ ПРЕПОРУКА И МИШЉЕЊА У 2014. ГОДИНИ У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА	82
Конкурс	82
Избор директора	83
Закуп пољопривредног земљишта	84
Пријемни испит	85
Овера докумената.....	86
ЗАСТУПЉЕНОСТ ПРИПАДНИКА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА УПРАВЕ И ДРУГИМ ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА И СЛУЖБАМА.....	87
ПРАВА ДЕТЕТА	89
ПРАВО НА ОБРАЗОВАЊЕ	90
Предшколско образовање.....	90
Дисциплински поступак против васпитачице.....	91
Фотографисање деце без сагласности родитеља/старатеља	91
Дидактичка средства за предшколску установу без јавне набавке	91
Основна школа	92
Укидање школа и појединих одељења при школама	92
Подршка талентованим ученицима	93
Верска настава	93
Ваннаставне активности	93
Инклузија и проблеми у њеном спровођењу	94
Комисија за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке детету и ученику.....	94
Додатна подршка детету и ученику	94
Лични пратилац	95
Средња школа.....	95
Вршњачко насиље	95
Сексуално узнемиравање ученице	96
Насиље на интернету	96
Домови ученика	96
СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА.....	97
Материјална подршка породици	97
Новчана социјална помоћ, једнократна новчана помоћ, олакшице	97
Право на додатак за помоћ и негу другог лица и увећани додатак за помоћ и негу другог лица	97
Родитељски додатак	97
Вршење родитељског права	98
Промена пребивалишта детета.....	98
Одузимање малолетног лица	98
Занемаривање здравља детета	99
Хранитељство.....	99

Престанак хранитељства и поступак усвојења	100
Установе социјалне заштите – домови за децу	100
Недостатак адекватне институције	100
ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА ДЕЦЕ	101
Вакцинација деце	101
ЗЛОУПОТРЕБА ДЕЦЕ У ПОЛИТИЧКЕ СВРХЕ	102
НЕДОСТАТАК МЕЃУСОБНЕ САРАДЊЕ ИНСТИТУЦИЈА ОБРАЗОВНОГ, СОЦИЈАЛНОГ И ЗДРАВСТВЕНОГ СИСТЕМА	102
ИСТРАЖИВАЊЕ	105
Право на личног пратиоца детету и ученику	105
РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА	107
УВОД	107
ОПШТИ ПОКАЗАТЕЉИ (СТРУКТУРА ПРИТУЖБИ)	107
НАСИЉЕ НАД ЖЕНАМА У ПОРОДИЦИ И ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА	108
ПОДАЦИ О НАСИЉУ	109
ПОСТУПАЊЕ ОРГАНА У СЛУЧАЈЕВИМА ПРИЈАВЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	110
Поступање полиције	111
Поступање здравствених установа	111
Поступање органа старатељства	112
ПОСТУПАЊЕ ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ	112
ПОЛОЖАЈ ЖЕНА И МУШКАРАЦА У ПОРОДИЦИ И ПОРОДИЧНИМ ОДНОСИМА	113
ПРИМЕРИ ПОСТУПАЊА	113
Стамбени проблеми самохраних мајки	113
Положај породица са децом	114
Подстицање рађања трећег детета у АП Војводини	115
ПОЛОЖАЈ ЗАПОСЛЕНИХ ТРУДНИЦА И ПОРОДИЉА	116
Кршење права запослених породиља у Предшколској установи	116
Право на новчану накнаду незапосленим породиљама	117
Новчана накнада за случај незапослености за време породиљског одсуства	117
Однос запослених ЈП Пошта Србије према породиљама, односно родитељима с малом децом	118
ДИСКРИМИНАЦИЈА ОЧЕВА У УСТАНОВИ ЗА ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ ДЕЦЕ	118
ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА	119
Мушко репродуктивно здравље	120
Примери поступања	120
ЗАПОШЉАВАЊЕ ЖЕНА И ДИСКРИМИНАЦИЈА НА ТРЖИШТУ РАДА	121
Примери поступања	122
ПРИМЕНА ПРИНЦИПА РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА	123
ПРИМЕНА ПОКРАЈИНСКЕ СКУПШТИНСКЕ ОДЛУКЕ О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА	123
ПОСТУПАЊЕ ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ	123
ИЗВЕШТАЈИ ПОКРАЈИНСКИХ СЕКРЕТАРИЈАТА О ПРИМЕНИ ПОКРАЈИНСКЕ СКУПШТИНСКЕ ОДЛУКЕ О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА	124
АКТИВНОСТИ НА ПОДСТИЦАЊУ РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА	128
Пројекат Положај жена у националним саветима националних мањина	129
Истраживање о заступљености жена у националним саветима националних мањина	129
Кампања „16 дана активизма против насиља над женама и у породици”	130

ПРЕГЛЕД ПОСТУПАКА – СТАТИСТИКА	131
СТРУКТУРА ОРГАНА НА КОЈЕ СЕ ГРАЂАНИ ЖАЛЕ	132
ОБЛАСТИ	133
Општа надлежност	133
Заштита права националних мањина	134
Заштита права детета	134
Равноправност полова	135
СТАТУС ПРЕДМЕТА.....	136
ПРЕПОРУКЕ И МИШЉЕЊА	137

УВОДНА РЕЧ

Чланом 21 Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману („Сл. лист АП Војводине”, бр. 37/2014, 40/2014 – испр. и 54/2014) прописано је да Покрајински заштитник грађана - омбудсман, до краја марта текуће године, подноси Скупштини АП Војводине редован годишњи извештај за претходну календарску годину, о коме се, на захтев Омбудсмана, расправља на њеној седници. Овим извештајем Покрајински омбудсман испуњава обавезу прописану поменутом одлуком.

Тај извештај, као и извештаји из ранијих година, садржи информације о активностима у претходној години, информације о уоченим недостацима у раду органа управе, општу оцену њиховог рада са становишта примене прописа, податке о броју и структури притужби, уочене пропусте и препоруке за њихово отклањање, као и критике и похвале појединим органима управе. Такође, у склопу поменутог извештаја су и посебни делови из области права националних мањина, права детета и права по основу равноправности полова.

Поред подношења извештаја, од Омбудсмана се очекује и да процени стање људских права у Аутономној покрајини Војводини. Оваква оцена, наравно, не може да се заснива искључиво на сазнањима до којих је Омбудсман дошао током свог рада по предметима, већ се она заснива и на оценама других актера који делују у јавном пољу АП Војводине и с којима ова институција, када је реч о људским правима, сарађује.

Правни оквир у Републици Србији који је у вези с људским правима, широк је и разноврстан. Одредбе о људским правима налазе се у Уставу, међународним уговорима, законима, подзаконским актима, стратегијама и другим докуменатима. Могло би се рећи да одредбе о људским правима прожимају већину прописа у Републици Србији. Кључни проблем, међутим, није у набрајању људских права и начелној гаранцији њиховог остваривања, него у њиховом стварном остваривању, унапређивању и заштити. Без ефикасне заштите, људска права су „мртво слово на папиру”.

На остваривање и заштиту људских права утичу многобројни чиниоци: економско стање у земљи, уређеност правног поретка и усклађеност правних прописа, а упоредо с њима и независно, стручно и ефикасно судство, постојање професионалне, непристрасне и ефикасне администрације, као и квалитетних институција. Ту су још и карактер правне и нарочито политичке културе, постојање демократске традиције, грађанске свести о важности људских права и критичког јавног мњења. Поред свега овога, на остваривање људских права утичу и страначки расцепи и конфликти, те све већа социјална поларизација, која је последица продужене и неуспешне транзиције и приватизације, као и низ других фактора, у које, између осталих, спада и развијеност цивилног друштва, посебно оног његовог дела који се бави заштитом људских права.

Велика понуда јефтине радне снаге на тржишту рада омогућује послодавцима да, игноришући законске обавезе, крше права запослених (нпр. да не уплаћују доприносе или исплаћују зараду мању од гарантованог минимума). С друге стране, инспекције игноришу пријаве грађана и избегавају да спроведе контроле.

Стално сиромашење, с једне стране, и непостојање службе правне помоћи у јединицама локалне самоуправе, с друге стране, чине правду – за све већи број грађана – све мање доступном. Истраживање Покрајинског омбудсмана у Војводини показало је да је служба правне помоћи при

општинској/градској управи грађанима доступна у 28 од 45 јединица локалне самоуправе, углавном у виду давања правних савета, а понегде и састављања писмена.

Насиље на улицама утиче на осећај (не)сигурности грађана, који се тешко може повратити само присуством све већег броја полицајаца.

Чињеница да на односе у АП Војводини снажно утичу и чиниоци и прилике изван покрајине, такође изазива забринутост грађана. Демолирање пекара за чије власнике су нападачи претпостављали да су албанске националности, а које је уследило након прекида фудбалске утакмице између репрезентација Србије и Албаније, указује на забрињавајуће присуство националне нетрпељивости и спремности на насиље.

Напоре друштва да побољша положај Рома прати раст анимозитета према припадницима ове националне мањине, што је такође забележено приликом посета Покрајинског омбудсмана јединицама локалне самоуправе.

Нелиберализована и неиндивидуализована политичка култура, такође, утиче на остваривање људских права. Политиком мултикултуралности нагласак се помера с појединца на колектив и групна права, па грађани имају утисак да су групна права замена за индивидуална права, а не њихова допуна. Страх од асимилације води затварању припадника мањина у уске оквире властите заједнице, чиме се отежава њихова интеграција, нарочито ако нису у стању да се служе језиком већине. Предлози да се унапреди учење српског језика годинама се игноришу, чиме се шаље порука да властима, упркос реторици, није стало до интеграције мањина.

Блага казнена политика према починиоцима насиља у породици, на пример, ствара утисак да је породица привилеговани простор у коме је насиље допуштено и легитимно. Министарство унутрашњих послова, центри за социјални рад и здравствене установе нису увек на висини задатка.

Учесталост насиља међу децом и младима у образовним установама такође је све већа, па се стиче утисак да вршњачко насиље више није никакав ексцес, него начин живота. Наставни кадар, истовремено, више се бави расподелом фонда часова и изборима директора.

Медији, суочени с мноштвом проблема, подбацују у производњи критичке јавности, њихова економска рањивост омогућује моћним политичким структурама да намећу своје дефиниције стварности и проблема. Иако је присуство цензуре и аутоцензуре ноторна чињеница, изостаје отпор новинара. Док цензура спречава формирање критичке јавности, јер је лишава увида у све релевантне чињенице, дотле аутоцензура спутава слободу новинара, свдећи их на ПР службенике.

Распрострањену корупцију, о којој сви говоре, ретко ко пријављује, те стога изостаје ефикасно сузбијање ове појаве. Корупција подрива поверење у јавне институције и владавину права, утиче на правну сигурност и смањује јавне приходе, чиме утиче и на смањење количине расположивих јавних услуга. Она, такође, обесхрабрује запослене у органима управе да одговорно раде. Испитујући, на пример, да ли се и колико познаје и спроводи Кодекс понашања у покрајинским органима, Покрајински омбудсман је дошао до сазнања да скоро једна четвртина испитаника није у довољној мери упозната с поменутиим Кодексом. Испитаници у истом проценту сматрају да у поступању запослених, изабраних и постављених лица има случајева непримереног понашања, лоше комуникације, нестручности, субјективности у раду или мита. С друге стране, у обједињеним извештајима о примени правила Кодекса понашања, који се сваке године објављују на сајту Покрајинске владе, ситуација је приказана као готово идеална: нигде се ни једном речју не помиње

лоше поступање покрајинских службеника. Заправо, тај извештај је понукао Покрајинског омбудсмана да спроведе поменуто истраживање.

Када је реч о заштити права грађана, Покрајински омбудсман сматра потребним да се у овом делу извештаја осврне и на одлуке Уставног суда које су објављен 2014. године, а тичу се уставности одредаба Статута Аутономне покрајине Војводине и Закона о националним саветима националних мањина. Омбудсман је става да је Уставни суд, оцењујући уставност неких од одредаба Статута и Закона, прекршио уставно начело према коме се достигнути ниво људских и мањинских права не може смањивати. Не изненађује чињеница да је одлука Уставног суда о неусклађености већине одредаба Статута са Уставом, у јавности и доживљена и протумачена, не само као смањење достигнутог нивоа права грађана Војводине, него и као корак ка укидању аутономије. Будући да су у јавности већ дуже време присутни захтеви за укидање аутономије Војводине, Покрајински омбудсман скреће пажњу на то да поменутом одлуком Уставног суда нису само продубљене поделе између заговорника и противника аутономије, него је створено и уверење да је, прво, Уставни суд подложен политичким утицајима – у овом случају утицајима оних актера на политичкој сцени који говоре о „штетности аутономије”, „о држави у држави”, „о аутономији против Србије”, итд. – и, друго, да права грађана зависе од променљиве воље законодавних већина.

Оваква уверења, без обзира на то да ли су и колико основана, утичу на понашање грађана. Ако сматрају да су људска права само декларативне фразе, грађани ће настојати да своја права и интересе остваре на разне, често и нелегитимне начине – насиљем, корупцијом, преко партитократских аранжмана или на неки други начин. Оваквим понашањем, којим се предност даје сналажењу науштрб поштовања људских права и процедура, у питање се доводи и кредибилитет институција које су основане с циљем заштите људских права.

Радећи по предметима, Покрајински омбудсман се током године обраћао великом броју органа управе и онима који врше јавна овлашћења, општинског/градског, покрајинског и републичког нивоа, прво тражећи од њих изјашњење о наводима из притужби, а потом и спроведећи омбудсманске истраге. У случају да су утврђене неправилности Омбудсман је упућивао препоруке како да се неправилност или последице незаконитог рада отклоне. У највећем броју случајева, неправилности су отклањане током самог поступка, најчешће већ након првог обраћања Омбудсмана органу. То је једна од великих предности начина рада институција, као што су заштитници грађана-омбудсмани.

Због оваквог начина рада не би се могло рећи да Омбудсман у правом смислу речи врши контролу рада органа. У свом раду Омбудсман се руководи обавезом заштите грађана, увек када му се они обрате у уверењу су им нека права повређена. Већина грађана верује, а то је чињеница коју не смемо изгубити из вида, да је свако ко се зове заштитник грађана или омбудсман, надлежан је да их штити од повреде њихових права. Зато се и зове **заштитник грађана**. Грађани не морају да знају да покрајински омбудсман није орган власти, управе, или суда, не морају познавати организацију органа управе према нивоима власти, нити морају разликовати општинске/градске органе, односно покрајинске и републичке органе. Када сматрају да им се крше права они се, једноставно, обраћају ономе у кога имају поверење, без обзира на то да ли се тај неко зове заштитник грађана или омбудсман, да ли делује на овом или оном нивоу власти. Зато их и не треба преусмеравати у томе нити их додатно збуњивати, треба их у најкраћем могућем року заштитити од неправде, незнања, јавашлука, корупције, бахатости и осиноности администрације као и понижавајућег осећања беспомоћности.

Желим да истакнем да је Покрајински заштитник грађана омбудсман, обраћајући се органима управе и онима који врше јавна овлашћења, у изузетно малом броју случајева наилазио на неразумевање и одбијање сарадње, позивајући се, на пример, на ненадлежност Покрајинског заштитника. Охрабрује

чињеница да у органима управе још увек има оних који су спремни да признају своје грешке и пропусти и да их отклоне. Због тога бих, у овом уводном делу, желела да као позитивне примере наведем изузетно добру сарадњу с Фондом ПИО, посебно Дирекцијом Покрајинског фонда, организационим јединицама Министарства унутрашњих послова, организационим јединицама Пореске управе у оквиру Министарства финансија, посебно с Регионалним одељењем у Новом Саду, организационим јединицама Инспекције рада у оквиру Министарства за рад запошљавање и борачка питања, Републичким геодетским заводом, посебно Службом за катастар непокретности у Новом Саду, као и с општинским/градским управама.

Постоје, међутим, и органи који нису били вољни да сарађују и дају допринос у отклањању неправилности, који су игнорисали препоруке и мишљења Покрајинског омбудсмана или су одуговлачили њихово извршавање. Неизвршавање препорука није само проблем Омбудсмана, то је знатно шири проблем и тиче се владавине права, а она је најбоља брана самовољи моћника и арбитрарности. Покрајински омбудсман ће их својим постојањем на то подсећати докле год државни службеници у свим гранама власти, односно вршиоци јавних овлашћења, не схвате да је најбољи интерес друштва у ствари најбољи интерес грађана и грађанки, међу које и сами спадају.

Март, 2015. године

ПОКРАЈИНСКИ ОМБУДСМАН

Анико Мушкиња Хајнрих

ОДНОСИ С ЈАВНОШЋУ

Новим оснивачким актом, Покрајинском скупштинском одлуком о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману (37/2014), назив институције је, уместо досадашњег, „Покрајински омбудсман”, измењен у „Покрајински заштитник грађана – омбудсман”. Узимајући у обзир да већ и назив „омбудсман” користи већи број институција ове врсте, то је у протеклом периоду доводило до значајних забуна у јавности. Наведеном изменом, тешкоћа разликовања и препознавања већег броја институција које користе назив „омбудсман” и „заштитник грађана” додатно је отежана. Узимајући у обзир да је из угла односа с јавношћу то једна од најзначајнијих измена поменуто одлуке, афирмисање „Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана” Аутономне покрајине Војводине у јавности у 2014. години, поред већ устаљених активности, био је један од приоритетних задатака у вези са односима с јавношћу, а што ће несумњиво бити међу приоритетима и у наредном периоду.

Протеклу годину је, из угла људских права и јавности, као и годинама раније, обележило много значајних догађаја (како позитивних, тако и негативних) у погледу заштите људских права. О томе најбоље сведоче *медији*, који су и у 2014. години Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману пружили изузетно значајну подршку и помоћ у напорима у заштити, остваривању и унапређивању људских права. Многи случајеви кршења људских права које су открили предани новинари били су повод интервенисања Омбудсмана. Исто тако, јавности су пренете и све значајне активности ове институције.

Почетак 2014. године обележио је *инцидент у Средњој економској школи „Светозар Милетић”* када су три младића за време трајања наставе, бејзбол палицама и српом напали ученика школе, као и реакција Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана због чињенице да је *више здравствених установа у Новом Саду одбило да трудницама пружи здравствену услугу* јер нису имале оверену здравствену књижицу, иако су на те услуге имале законско право.

Problemi u vaspitanju dece

Zanemaruje ih i sistem

Pokrajinski ombudsman je saopštio da incident u Ekonomskoj školi kada su trojica mladića upala na čas i napala učenika, jasno pokazuje da učenici nisu bezbedni u ustanovi u kojoj bi trebalo da se obrazuju, vaspitaju i pripreme za kasniji život.

- Pitanje nasilja među mladima, kojeg u poslednje vreme

ima sve više, jeste pitanje od krucijalnog značaja za državu i društvo. Ovakvi incidenti ukazuju na to da trenutnim pristupom obrazovanju i vaspitanju ne možemo očekivati nikakav boljitak jer obrazovni sistem zanemaruje oblast vaspitanja - navodi kancelarija ombudsmana dodajući da je potrebno ozbiljno

se i detaljno baviti uzrocima, a ne posledicama ovakvih pojava.

Ranije istraživanje Pokrajinskog ombudsmana o sprečavanju i zaštiti dece od zanemari vanja i zlostavljanja u školama pokazalo je da se problemu nasilja u školama pristupa površno i da se zadovoljava forma, nauštrb sadržaja. **R. D.**

„Данас”, 23. јануар 2014.

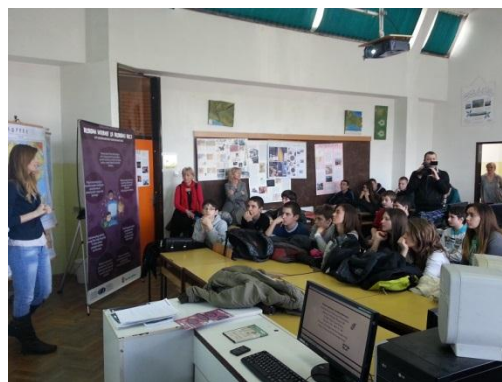

Zdravstvene ustanove krše zakon

POKRAJINSKOM OMBUDSMANU obratilo se više žena kojima su zdravstvene ustanove odbile da pruže uslugu, jer nemaju **OVERENU ZDRAVSTVENU KNJIŽICU**. Ombudsman je zaključio da je to protiv zakona. „Iako nemaju overene zdravstvene knjižice, zdravstvene ustanove su dužne da pruže usluge **DECI DO 18 GODINA** života, a trudnicama - na osnovu izveštaja lekara specijaliste“, saopštio je ombudsman R. Š.

„Блиц“, 1. фебруар 2014.

Дан безбедног интернета, 11. фебруар, Покрајински заштитник грађана обележио је са ученицима Основне школе „Јожеф Атила“ у Новом Саду и том приликом разговарао с децом о безбедном коришћењу интернета и представио резултате истраживања „Експлоатација деце на интернету“.

Посланици Скупштине Аутономне покрајине Војводине разматрали су *Извештај Покрајинског заштитника грађана за 2013. годину* у марту, о чему су медији извештавали, с нагласком на недовољној стручности запослених у органима управе, непознавању прописа и неоправданој дуготрајности поступака.

ПОЛИТИКА ONLINE 18. фебруар 2014. 19:08
Београд 4°C

Почео суђење Данијел - Калаш
Тодоровић: Радикални заштитник деце, јер оптужава живот
Порочанско повлачење повлачење европе из Дебалеца

СВЕТ
ПОЛИТИКА
ДРУШТВО
ДОГАЂАЈИ ДАНА
ПОГЛЕДИ
НАСЛОВНА 18.02. ПОЛИТИКА
10-11

ХРОНИКА
КУЛТУРА
СПОРТ
ЕКОНОМИКА
СВЕИЦА
РЕГИОН
БЕОГРАД
СВЕТАР
РАЗГОВОР НЕДЕЉЕ
КОЛУНА НЕДЕЉЕ
ТЕМА НЕДЕЉЕ
КУЛТУРНИ ДОДАТАК
ИЛИ ЖИВОТ У
ИНОСТРАНСТВУ
ПОТРОШАЧ
КАРИКАТУРИСТИ

НАЈНОВИЈЕ ВЕСТИ
Омбудсман: Нестручност запослених у органима управе
НОВИ САД – Већина представки које су упућене институцији Покрајинског омбудсмана током 2013. године односиле су се на рад органа управе, равних предузећа, установа и организација на локалном нивоу, као и на рад центара за социјални рад, наводи се у годишњем извештају Покрајинског омбудсмана.
И даље је видљива недовољна стручност запослених у органима управе и непознавање прописа, неоправдана дуготрајност поступака, недовољно правилна поступака, а често су притужбе због непоштовања достојанства грађана у општењу са њима, наводи се у годишњем извештају који је достављен Скупштини Војводине.
Додаје се да је недовољан број предмета у области заштите права детета, који је израженији у области кривичног насиља, због незадовољства родитеља реакцијом образовне установе и непосајљивања довољне пажње проблемима насиља.
Наводи се да је значајан број притужби на рад центара за социјални рад, посебно у случајевима када се њихова активност односи на остваривање права детета, одређеног поступка у најбољем интересу детета.
Учестале су притужбе на рад филијала Покрајинског фонда за пензијско и инвалидско осигурање, филијала Републичког фонда за здравствено осигурање, Националне службе за запошљавање и Пореске управе, пише у извештају.
Током 2013. године Покрајински омбудсман је формирао укупно 1.253 предмета, од чега 1.217 на основу поднетих представки грађана и 36 предмета на сопствену иницијативу, што је готово идентично броју предмета из 2012. године.
Покрајински омбудсман је током прошле године упутио 70 мишљења и препорука различитим органима, институцијма и јавним службама, од чега је извршено 25, делимично је усвојено и извршено 15, а није извршено девет.
У 11 случајева извршене мишљења и препорука је у току, док у девет случајева Покрајински омбудсман нема повратну информацију о статусу упућене препоруке и мишљења, наводи се у извештају.

„Политика он-лајн“, 1. април 2014.

У априлу, након Препоруке Покрајинског омбудсмана и указивања јавности на проблем неисплаћивања накнада за негу детета за 93 породиље запослене у ПУ „Радосно детињство”, Нови Сад, дошло је до значајног помака, те су стизале редовније исплате накнада.

A. M. HAJNRIH

Ombudsmanka pomogla porodicama

» Stotinak porodilja, koje rade u Predškolskoj ustanovi "Radosno detinjstvo", posle više meseci, počele su redovnije da dobijaju zaostale naknade.

Nakon što je pokrajinska ombudsmanka Anika Muškinja Hajnrih alarmirala nadležne da reaguju, sredstva za ovu namenu konačno su obezbedena.

Direktor "Radosnog detinjstva" Marko Grgurević kaže da će uprkos blokadi nastojati da naknade budu isplaćivane uporedo sa zaradama. R. O. ■

„Блиц”, 10. април 2014.

Студентски културни центар у оквиру реализације пројекта „Сви за права, права за све” имао је велику подршку Покрајинског заштитника грађана као партнерске институције, који је учествовао у каравану људских права, одржаном у неколико војвођанских градова.

Karavan danas u SKC Fabrika

Projekat „Svi za prava - prava za sve” predstavljen je u prescentru Vlade Vojvodine i tom prilikom istaknuta je važnost saradnje vladinog i nevladinog sektora na temu ljudskih prava kao i nove mogućnosti i didaktičke alatke koje je ovaj projekat uneo. Karavan „Svi za prava - prava za sve” biće održan danas u programskom prostoru Ustanove studentski kulturni centar Novi Sad - klubu Fabrika.

Kao cilj projekta istaknut je doprinos otklanjanju kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda i unapređenje inkluzivnosti i pluralizma u Vojvodini putem jačanja kapaciteta nosilaca dužnosti i nosilaca prava da implementiraju međunarodne i domaćem nivou u vezi sa zaštitom ljudskih prava. Pored toga, kako naglašavaju organizatori, projekat bi trebalo da doprinese aktivnom i dinamičnom obrazovanju mladih u Vojvodini u oblasti ljudskih prava, podizanju svesti o va-

žnosti zaštite ljudskih prava i da obezbedi povoljno okruženje za interkulturalne susrete, dijalog i učenje.

Od 18 časova biće održan govornički kutak na kojem će učestvovati Gordana Stojaković, aktivistkinja i borkinja za prava žena, zatim Bojan Gregurić iz Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje, upravu i nacionalne zajednice, Danica Todorov, zamenica pokrajinskog ombudsmana, Mirjana Isakov iz ŠOSO „Milan Petrović”, Snježana Đukić iz Delegacije EU u Srbiji, a biće i prezentovani „soundbeam”, kratki filmovi na temu ljudskih prava i onlajn prezentacije društvene igrice „ARRA”. Od 19 časova na programu je performans „Udari tog džajva/ Hit that jive”, a od 20.30 svoj nastup imaće Marčelo i Filteri. Prva onlajn didaktička igrica na temu ljudskih prava „ARRA” proizvod je didaktičkih radionica koje su rađene u 17 srednjih škola u Vojvodini.

ŠOSO „Milan Petrović” iz Novog Sada prezentovaće uređaj „soundbeam”, koji predstavlja tehnologiju pomoću koje osobe sa invaliditetom mogu da stvaraju muziku. Takođe biće prikazani kratki filmovi koji su napravili srednjoškolci na zimskom filmskom ateljeu.

Kruna ove manifestacije biće performans pod nazivom „Udari tog džajva/ Hit that jive”, što je pozorišni performans nastao kao kolektivni proces istraživanja teme ljudskih prava, odnosno doživljaja šta znači biti čovek, rizika koje smo spremni i koje nismo spremni da preuzmemo, priča ma koje smo živeli, plesa koji govori o čovekovoju sudbini. Pored ovog pripremljen je i muzički program gde će nastupiti poznati hip-hop umetnik Marko Šelić Marčelo. Pored Novog Sada Karavan „Svi za prava - prava za sve”, proći će još kroz Suboticu, Zrenjanin, Sremske Karlovce i Sombor. R. D.

„Данас”, 7. мај 2014.

Покрајински омбудсман је истог месеца осудио и најаве Демократске странке Србије о формирању „језичких патрола” у Војводини.

Osude najave „jezičkih patrola“

► Najava poslanika DSS Milenka Jovanova da njegova stranka kreće „u jezičke patrole po Vojvodini kako bi utvrdili u koliko naseljenih mesta građani mađarske manjine ne govore srpskim jezikom” naišla je na velike osude javnosti.

Pokrajinska ombudsmanka Aniko Muškinja

Hajnrih izrazila je zabrinutost zbog mogućih posledica izjave Jovanova o formiranju „jezičkih patrola”, upozorivši da one mogu izazvati pogoršanje međunacionalnih odnosa u Vojvodini i izazvati strah kod pripadnika nacionalnih manjina. Najavu DSS-a i direktorka Kancelarije za ljudska i manjinska prava

Suzana Paunović ocenjuje kao „neprimerenu”, dok je predsednik skupštinskog Odbora za ljudska i manjinska prava Meho Omerović ocenio je da je to opasna najava i zatražio od DSS-a da se od toga ogradi. DS je ocenio da se „ovakvim šovinističkim i nacionalističkim izjavama” ugrožava suživot. **N. L. ■**

„Блиц”, 15. мај 2014.

У јуну је настављена реализација активности Националног механизма за превенцију тортуре (НПМ) у оквиру којег су *настављене посете домовима за старе у Војводини.*

► OMBUDSMAN UPOZORAVA: Ima i neregistrovanih domova

Krš se prava starijih

► Pokrajinski zaštitnik građana utvrdio je, nakon obilaska domova za stare u Vojvodini, da se ljudska prava starijih osoba u tim ustanovama sistemski krše po više osnova, a ugrožavaju ih i srodnici prisilnim smeštanjem.

Kako se navodi u izveštaju, čak i kada su teško pokretna, starija lica su smeštena na spratovima, najčešće privatnih kuća, domovi su ograđeni visokim ogradama i zaključani, nema dvorišta, pa su „doslovno lišeni slobode”.

Upozorava se da centri za socijalni rad nisu upoznati sa postojanjem

i kapacitetima privatnih domova, kao i da dolazi do zloupotreba, jer su njihovi zaposleni istovremeno i vlasnici neregistrovanih privatnih domova, što je sukob interesa.

„Dosadašnja praksa je pokazala da se za prava starijih i njihov boravak u domovima javnost interesuje tek kada se desi incident, zlostavljanje, neuhranjenost, požar ili drugi događaji koji ugrožavaju živote”, navodi ombudsman.

Apeluje se na Ministarstvo za rad i Pokrajinski sekretarijat za zdravstvo da aktivnije prate rad privatnih domova. **Beta ■**

„Блиц”, 17. јун 2014.

Истог месеца објављени су и резултати истраживања о поступању матичарских служби јединица локалне самоуправе у Аутономној покрајини Војводини, чији су резултати показали нејединствено поступање ових служби.

MATIČARI DA POSTUPAJU JEDINSTVENO

Novi Sad - Pokrajinski zaštitnik građana upozorio je juče da matičarske službe u Vojvodini treba da postupaju isto prema zahtevima svih građana da njihovo ime u matičnim dokumentima bude upisano na maternjem jeziku i pismu. Prema analizi ombudsmana, matičarske službe u raznim mestima nisu dovoljno upoznate sa ovim pravom nacionalnih manjina, te su ga tretirale kao zahteve za promenu ličnog imena ili za naknadni ili dodatni upis. *Beta*

„Данас”, 01. јул 2014.

Након пролећних поплава које су задесиле Србију, Покрајински заштитник грађана је у јулу посетио Јамену, село које је тешко страдало у овим поплавама.

Покрајински заштитник грађана се истог месеца огласио и због информација да припадници *ромске националне мањине приликом конкурсања у средње школе и факултете треба да приложе и решење о упису у посебан бирачки списак.*

Ugrožena prava Roma

Pokrajinski **OMBUDSMAN** izrazio je zabrinutost povodom **INFORMACIJA** da pripadnici romske nacionalne manjine prilikom konkurisanja u srednje **ŠKOLE** i **FAKULTETE** treba da prilože i rešenje o upisu u posebni **BIRAČKI SPISAK**. „Kažnjivo je svako korišćenje **PODATAKA** iz posebnog biračkog spiska“, novodi se u saopštenju. A. La.

„Блиц”, 15. јул 2014.

У августу су настављене уобичајене активности Покрајинског омбудсмана и приједи грађана у насељеним местима у Војводини.

У СРЕДУ, 13. АВГУСТА

ОМБУДСМАНКА У ПОСЕТИ СОМБОРУ

Покрајински омбудсман **Анико Мушкиња - Хајрих**, најавила је да ће у среду, 13. августа, посетити Сомбор ради увида у област остваривања, заштите и унапређења људских права, саопштено је из Градске управе.

Омбудсман и заменик омбудсмана са грађанима ће разговарати у седишту Градске управе, зграда Жупаније (Трг цара Уроша 1), први спрат, сала колегијума,

у времену од 9.30 до 11 часова.

Грађани ће омбудсману и заменику омбудсмана моћи да поставе питања, поднесу притужбу и добију правни савет из области делокруга рада заштитника грађана.

Протоколом посете планирани су и састанци у Центру за социјални рад и Дому за децу и омладину „Мирослав-Мика Антић“.

„Сомборске новине”, 8. август 2014.

Поводом Међународног дана младих, институција се огласила саопштењем и указала на неповерење младих у институције и неповолне друштвене околности за младе.

„Данас”, 15. август 2014.

У септембру је обележен и Европски дан језика, те је тим поводом истакнуто да упркос томе што постоје предуслови за неговање и одржавање језичке разноликости у Војводини, пракса показује да је језик постао средство раздвајања, стварања тензија и дневно-политичког манипулисања.

ДА СЕ БОЉЕ РАЗУМЕМО

Покрајински заштитник грађана указао је поводом Европског дана језика да иако има предуслова за неговање језичке разноликости Војводине, у пракси језик постаје средство раздвајања, тензија и дневно политичког манипулисања. Омбудсман подсећа на истраживање по коме се вршњачке групе међусобно одвајају баш због језика којим говоре, а тиме и по националној припадности.

„Дневник”, 26. Септембар 2014.

Поводом Међународног дана старих особа, Покрајински омбудсман је истакао да у Србији постоји око 200.000 становника који болују од Алцхајмерове болести, а да при томе немају адекватну здравствену и социјалну заштиту.

„Б92”, 30. септембар 2014.

У октобру су објављени резултати истраживања о раду саветника за заштиту права пацијената, који су показали да особе које раде на поменутом радном месту нису довољно едуковане за ту област људских права.

Пацијенти недовољно заштићени

Истраживање о првих шест месеци рада саветника за заштиту права пацијената, које је у здравственим установама у Војводини спровео покрајински омбудсман, показало је да особе које раде на том радном месту нису довољно едуковане за ту област људских права, саопштио је јуче покрајински омбудсман. „Податак да је највећи број саветника прошао само једнодневну обуку, а да саветници у четри општине нису проšli nijedan вид обуке, изазива сумњу у испуњеност законског услова да са-

ветник мора да познаје propise из области здравствене заштите“, пише у саопштењу. Како се наводи, сви саветници за заштиту права пацијената у Војводини пре именовања на ту функцију били су већ запослени у локалној самоуправи, те и даље обављају послове на којима су радили, а који се односе на „широк дијапозон послова правника“. Додaje се да ти послови које саветници обављају у највећем броју случајева немају директних тачака са питањима из области здравствене заштите, па омбудсман сумња да

могу ваљано да се баве питањима заштите пацијената. Омбудсман је навео да пацијенти приговоре већином подnose усмено, а да се највећи број њих односи на понашање медицинских техничара, на организацију здравствене службе и квалитет услуга, као и на понашање лекара и заказивања прегледа. „Од укупног броја евидентираних приговора, у 39 одсто случаја саветници су утврдили да је право пацијента било повређено“, dodaje се у саопштењу.

„Привредни преглед”, 10. октобар 2014.

Истог месеца дошло је и до немилих догађаја, када су каменовани објекти грађана Србије албанске националности, у неколико места у Војводини.

Заштитница права грађана: Инциденти у Војводини нису случајни

Она сматра да те догађаје треба окарактерисати као кривична дела националне мржње јер „претпоставља да иза те деце неко стоји”

И за 19 напада на имовину Албанаца стоје неке десничарске групе које регрутују младе људе, јер не може бити случајно то што су изгредници малолетници приближно исте доби, тврди за „Политику” Анико Мушкињо Хајнрих, заштитница права грађана у Војводини. Она додаје да се плаши да ће ти млади људи с таквом идеологијом наставити и када више не буду малолетни, и сматра да те догађаје треба окарактерисати као кривична дела изазивања националне, расне и верске мржње и нетрпелвости.

– Стекла сам утисак као да је свима лакнуло када су чули информацију да је један починилац имао 21 годину, а да су сви остали малолетни, као да је то умањило значај ових догађаја. Чињеница да су они имали оружје, а у једном случају бацили бомбу, указује на то да овде ипак није реч о нарушавању нечије имовине, већ о изазивању националне, расне и верске мржње и нетрпелвости, како то и пише у Кривичном закону. На седници Покрајинског савета за безбедност замерила сам што МУП није дао ближу информацију о тим починиоцима, да ли они похађају неку школу, из каквог социјалног миљеа долазе.

Заштитница каже да „претпоставља да иза те деце неко стоји, ако не наручилац онда родитељи који исто мисле”.

– Знамо да деца копирају модел понашања и поступања својих родитеља. Не можемо свалити кривицу и одговорност само на малолетнике, али свакако ова кривична дела треба оквалификовати као изазивање националне, верске и расне нетрпелвости.

фото: Tanjug

Питали смо заштитницу да ли она има податке о томе колико се често овакви случајеви дешавају у Војводини?

– Ми нисмо надлежни да се бавимо овом врстом активности, али смо ипак истраживали број случајева међунационалних инцидената на територији АП Војводине. Показало се да то и није тако учестало. Нажалост, они случајеви који су личили на кривична дела ове врсте не процесуирају се, негде се успут загубе, углавном се све завршава на прекршајним пријавама или казнама, или чак ни на томе. Једини експец који је имао судски епилог је онај у селу Јабука 2010. године, када је дечак ромске националности убио вршњака македонске националности. Од тада је било случајева туча, али у једној многонационалној заједници када се по-

кошкају, посвађају, потуку припадници различитих националних мањина, или припадник мањине и већинског народа, то не мора да буде инцидент мотивисан као што су ови садашњи. Тако да заиста не могу да говорим о томе да ли је било оваквих догађаја и у којој размери.

Али заштитница права грађана у Војводини ипак тврди да су постојали организатори или иницијатори.

– Вероватно је неко желео да остави утисак да међунационални односи нису у довољној мери квалитетни, да припадници мањина нису довољно заштићени, да Војводина није способна да их штити. То су све нагађања, али просто је невероватно да учесници у свих 19 напада буду приближно истог узраста.

А. Комненовић

„Политика”, 23. октобар 2014.

Након спроведеног конкурса за најбољи медијски прилог о теми учешћа жена у остваривању права националних мањина, у октобру су добитницама додељене и награде.

ПОКРАЈИНСКИ ОМБУДСМАН

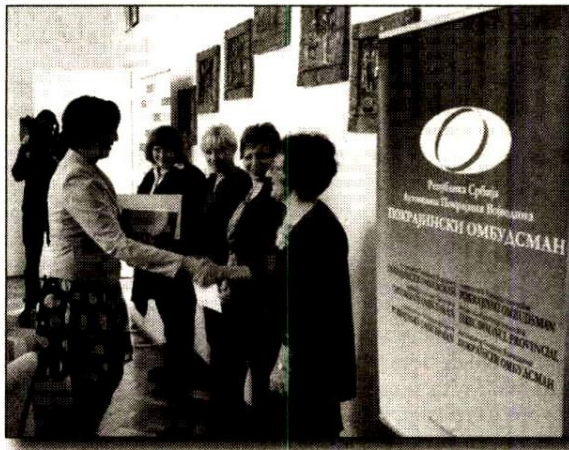
УРУЧЕНЕ НАГРАДЕ НОВИНАРКАМА

Новинаркама Виолети Јованов Пештанац, Владимири Дорчовој Валтерерој и Тијани Јанковић 20. октобра, у понедељак, су у Скупштини АП Војводине уручене награде за најбољи медијски прилог о теми „Учешће жена у остваривању права националних мањина“. Оне су, по оцени жирија, својим медијским прилозима, креативношћу и оригиналношћу, допринеле подизању свести јавности о значају родне равноправности у области права националних мањина и афирмисању улоге жена у националним саветима националних мањина.

Задовољни смо квалитетом прилога, али не и бројем учесника на конкурс, изјавила је на додели награда покрајинска омбудсманка Анико Мушкиња Хајнрих. Новинари морају, по њеном мишљењу, показати више интересовања за положај жена у друштву. У мањинским заједницама жене су заступљене тамо где се ради, али не и тамо где се одлучује, што је још једна потврда да нема разумевања за улогу жена, пре свега у националним саветима, а затим и у друштву.

У медијском простору Србије, улога жена се не види и не препознаје. Ако су у том простору и присутне, онда је то присуство у складу са

традиционалном улогом жене као мајке, супруге, чуварке традиције и националног идентитета, истакла је Гордана Јанковић, шефица одељења за медије

Мисије ОЕБС у Србији. Улога медија, по њеним речима, није само да информише о ономе шта се свакодневно дешава, него и у томе да образује и предвиђају нове друштвене односе и обрасце.

„Недељне новине Бачка Паланка”, 25. октобар 2014.

Резултати истраживања „Четири године националних савета националних мањина” објављени су у новембру, са акцентом на компликовану примену Закона о националним саветима националних мањина.

Ombudsman: Primena Zakona o savetima komplikovana

Четири године савета мањина

Покрајинска заштитница грађана - омбудсманка представила је извештај о истраживању ове институције под називом „Четири године националних савета националних мањина“.

Govoreći o razlozima за спроведенје истраживања и значају праћења рада националних савета националних мањина покрајинска омбудсманка Анико Мушкиња Хајнрих је истакла да се одмах након конституисања националних савета 2010. године показало да примена Закона о националним саветима националних мањина неће бити једноставна.

- Ту се омбудсман нашоу у улози некога од кога су, пре свега, тражени савети, мишљења,

појашњења у вези са појединим одредбама овог закона, те је због тога Покрајински заштитник грађана одмах на почетку одлучио да провери колико јединице локалне самоуправе швтају и разумеју овај закон, а од националних савета националних мањина су прикупљени подаци о њиховим надлежностима - рекла је Мушкиња Хајнрих истичући да је период након тога проведен у сталној сарадњи са јединицама локалне самоуправе и националним саветима, како би се покушао пронаћи одговор на сва постављена питања.

- Због тога смо, протеклом четири године, одлучили да сумирамо целокупни рад националних савета и да нашој заједници

пружимо свеобухватне податке које могу да користе сви закључила је омбудсманка.

Eva Vukašinić, zamenica покрајинског омбудсмана за заштиту права националних мањина, представљајући резултате истраживања, закључке и препоруке изразила је наду да ће након обављених избора национални савети показати више иницијативе и у већој мери него што је то до сада био случај, користити овлашћења прописана Законом о националним саветима националних мањина. Она је подсетила да поједини национални савети нису у могућности да користе сва овлашћења прописана законом и поставила питање да ли мањине које немају капацитета за остваривање поје-

диних колективних права морају поседовати тако широка овлашћења. Vukašinićeva је истакла да је Покрајински омбудсман спровео истраживање како би на основу мишљења националних савета дошао до saznanja у ком правцу треба вршити измене Закона о националним саветима националних мањина и да су се добијени одговори односили на финансирање, а не на овлашћења националних савета. Она је упозорила да се приликом измена и допуна закона мора водити рачуна о уставној одредби да се досегнути ниво људских и мањинских права не може смањивати.

Istraživanje је спроведено 2014. године са циљем анализе примене Закона о национал-

ним саветима националних мањина од стране националних савета у mandatnom периоду 2010-2014, а садржи и резултате претходна два истраживања о примени поменутог Закона од стране јединица локалне самоуправе и националних савета у прве две године након почетка његове примене.

Štampanje извештаја „Четири године националних савета националних мањина” омогућила је Фондација за отворено друштво у Republici Србији, а у електронској верзији доступан је на сајту Покрајинског заштитника грађана - омбудсмана на адреси www.ombudsman-pov.org.

R. D.

„Данас”, 21. новембар 2014.

Истог месеца обележавао се и Светски дан детета, поводом којег је Покрајински заштитник грађана издао саопштење под називом „Права детета у сенци“:

„Блиц”, 19. новембар 2014.

Децембар је месец у којем се обележава и Међународни дан људских права. Тим поводом, Покрајински омбудсман Анико Мушкиња је истакла да је све веће неповерење грађана, који су суочени с мноштвом проблема, у институције.

Грађани губе поверење у институције

Покрајински омбудсман Анико Мушкиња Хајнрих поручила је поводом Међународног дана људских права да је свесна да грађани, суочени с мноштвом проблема, губе поверење у институције. Томе, између осталог, доприносе актуелни сукоби извршне власти с независним службама и професијама, насртаји на правосуђе, али и медијска блаћења. Као институција основана да штити људска права, Покрајински заштитник грађана, истакла је, увек енергично реагује када су лична и имовинска права грађана угрожена.

Нагласила је и да је упозоравала на раст анимозитета према Ромима, сегрегацију и, услед непознавања језика, отежану интеграцију припадника појединих мањина, али и на неприхватљиво понашање органа јединог броја јединица локалне самоуправе када је реч о остваривању права националних савета националних мањина. осим тога, упозоравала је на тежак положај особа с инвалидитетом, злоупотребу деце у политичке сврхе, насиље у породици и међу вршњацима, на комуналне и друге проблеме. ■

„Политика”, 10. децембар 2014.

РЕДОВНА ТЕМАТСКА ГОСТОВАЊА У ЕЛЕКТРОНСКИМ МЕДИЈИМА

Покрајински омбудсман и заменици омбудсмана још од 2005. године сваког првог четвртка у месецу, у преподневном термину, на Првом програму Радија Нови Сад, у програму на српском језику, говоре о активностима, надлежностима и поступању институције по притужбама грађана.

Током 2014. године са ЈМУ РТВ Војводине постигнут је договор о интензивнијем извештавању о активностима Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана с циљем повећања информисаности јавности о могућностима остваривања, заштите и унапређивања права грађана и грађанки на територији АП Војводине. Повећана присутност представника и представница Омбудсмана забележена је нарочито у емисијама јутарњег и информативног програма.

ШТАМПАНИ МАТЕРИЈАЛ И ПОСЕБНЕ ПРОМОТИВНЕ АКТИВНОСТИ

Током 2014. године Покрајински заштитник грађана – омбудсман уз подршку Фондације за отворено друштво у Србији одштампао је 300 примерака извештаја о резултатима истраживања „Четири године националних савета националних мањина”.

Две врсте посебних промотивних активности, спроведених по први пут од оснивања институције, одигравале су се у оквиру пројекта „Сви за права – права за све!” (представљеног у наставку). Једна је била осмишљавање и реализовање посебне сесије о надлежностима и поступку Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана у оквиру радионица о људским правима реализованих у 17 војвођанских средњих школа. Друга је била осмишљавање питања, односно редактура садржаја он-лајн игрице о људским правима, чије је постављање на Интернет и организовање такмичења у њој, такође, била једна од активности овог пројекта.

У посебне промотивне активности убраја се и учешће у уређивању веб-странице пројекта „ВЕТ4 Медијација међу Ромима/Ромкињама” (представљеног у наставку) на српском језику, као и превођење свих садржаја о активностима учесника пројекта из Србије на енглески језик.

Током 2014. године веб-сајт Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана преведен је и на енглески језик, а вести о актуелностима у институцији постављају се и на ову страницу.

ИСТРАЖИВАЊА

Покрајински заштитник грађана – омбудсман је током 2014. године спровео седам истраживања чији су резултати представљени јавности, а препоруке проистекле из добијених података упућене су свим надлежним институцијама и кључним актерима.

- „Обављање сегмента комуналне делатности управљања комуналним отпадом који обухвата сакупљање и одвожење смећа на подручју АП Војводине”
- „Право на искључење са система грејања и отказ уговора о продаји топлотне енергије”
- „Шест месеци рада саветника за заштиту права пацијената”
- „Четири године националних савета националних мањина”

- „Примена Кодекса понашања у покрајинским органима”
- „Истраживање о локалним популационим политикама”

Сва наведена истраживања доступна су у целости на веб-сајту Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана на адреси www.ombudsmanapv.org, а појединости о садржају сваког објављеног истраживања, односно извештаја налазе се у поглављима овог извештаја која се односе на појединачне области рада.

Поред већ спроведених истраживања, у 2014. години, започето је и следећих пет истраживања:

- „Примена принципа родне равноправности у јединицама локалне самоуправе и одредби Закона о равноправности полова који се односе на обавезе јединица локалне самоуправе”
- „Пракса институција у превенцији и пружању заштите од насиља у породици”
- „Поступање тимова институција при јединицама локалне самоуправе на спречавању и заштити од насиља у породици”
- „Право на личног пратиоца детету и ученику”
- „Положај жена у националним саветима националних мањина”

ПРОЈЕКТИ

Поред реализованих истраживања и објављених извештаја, Покрајински заштитник грађана – омбудсман је 2014. године у партнерству с међународним и домаћим организацијама, установама и институцијама реализовао и три пројекта:

1. „Сигурност за будућност” – Пројекат се реализује у сарадњи с Радиом 021 из Новог Сада, који је носилац овог пројекта, уз финансијску подршку делегације Европске уније у Републици Србији, а с циљем да се у медијима у АП Војводини, прављењем истраживачких радио и ТВ емисија, осмишљавањем и постављањем он-лајн медијских садржаја, јавним дебатама у АП Војводини и медијском кампањом јавности, покрене дебата о владавини права и демократизацији, борби против корупције и слободи медија.
2. „ВЕТ4 Медијација међу Ромима/Ромкињама” – Овај двогодишњи међународни пројекат реализује се у сарадњи са организацијом цивилног друштва „Радови у току” из Новог Сада, која је носилац овог пројекта у Републици Србији, уз финансијску подршку Програма за доживотно образовање Европске уније. Циљ пројекта је да се његовим спровођењем и оснаживањем ромских медијатора/медијаторки омогући већи степен остваривања, заштите и унапређивања права Рома/Ромкиња у земљама учесницама пројекта – Шпанији, Италији, Белгији, Румунији и Србији. Активности предвиђене овим пројектом јесу анализа постојећег формалноправног оквира и пракси у вези с медијацијом међу Ромима/Ромкињама и објављивање резултата те анализе, размена искустава земаља учесница пројекта у вези с радом ромских медијатора, израда и спровођење он-лајн програма е-обуке ромских медијатора, који би лидере/лидерке у својим државама, односно заједницама даље обучавали вештинама посредовања између Рома/Ромкиња и институција, односно механизма за остваривање, заштиту и унапређивање људских права у четири области – образовања, запошљавања, здравствене заштите и становања.

3. „Сви за права – права за све!” – Овај међународни пројекат реализује се у сарадњи са Установом Студентски културни центар Нови Сад, која је носилац овог пројекта у Републици Србији, уз финансијску подршку ЕИДХР програма делегације Европске уније у Републици Србији. Циљ пројекта „Сви за права – права за све!” који је настао на основу позитивних искустава европског пројекта „Освиг људских права” и који се бавио људским правима и младима у Европи, јесте да допринесе смањењу, односно отклањању кршења људских права и основних слобода, те да се повећа степен инклузивности и плурализма у АП Војводини, јачањем капацитета носилаца дужности и носилаца права да примењују међународне и домаће прописе у вези са заштитом људских права на територији АП Војводине. Задатак пројекта јесте да допринесе активном и динамичном образовању младих у АП Војводини у области људских права, као и подизању свести о важности заштите људских права. Такође, пројекат би требало да обезбеди повољно окружење за интеркултуралне сусрете, дијалог и учење, спровођењем активности као што су едукативне и уметничке радионице, дидактичке лабораторије, он-лајн игрице на теме из области људских права и кампање уз целодневне догађаје с представама, изложбама, говорничким кутком, итд. (у Суботици, Сомбору, Кикинди, Сремским Карловцима и Новом Саду).

МЕДИЈСКА ЕКСПОНИРАНОСТ

НАПОМЕНА: Овај део извештаја базира се на подацима који су објављени на веб-сајту www.ombudsmanapv.org, односно забележеним медијским објавама – укупна активност не мора се нужно поклапати са активностима приказаним у овом извештају из разлога што је знатан број активности реализован, а није објављен на веб-сајту..

Први део поглавља о медијској експонираности Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана садржи информације о броју и структури (према области рада):

1. издатих саопштења за јавност;
2. учешћа на конференцијама и округлим столовима;
3. рада на терену и посетама;
4. учешћа на семинарима, обукама, трибинама и предавањима;
5. датих изјава, интервјуа и гостовања, као и
6. података о укупној активности институције.

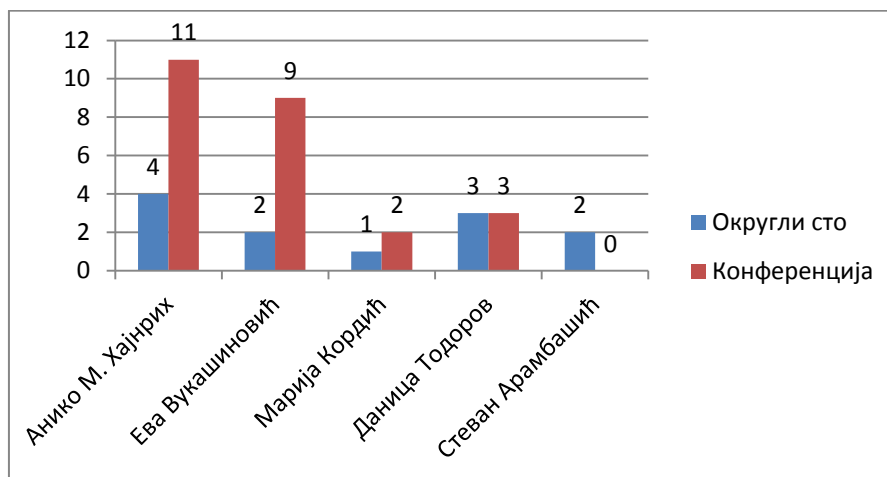
Други део (*Прес клипинг*) садржи извештај о броју медијских објава, најзаступљенијих области и тема у медијима.

1. У 2014. години Покрајински заштитник грађана – омбудсман издао је 40 саопштења, и то највише из области опште надлежности (12) и заштите права националних мањина (11).

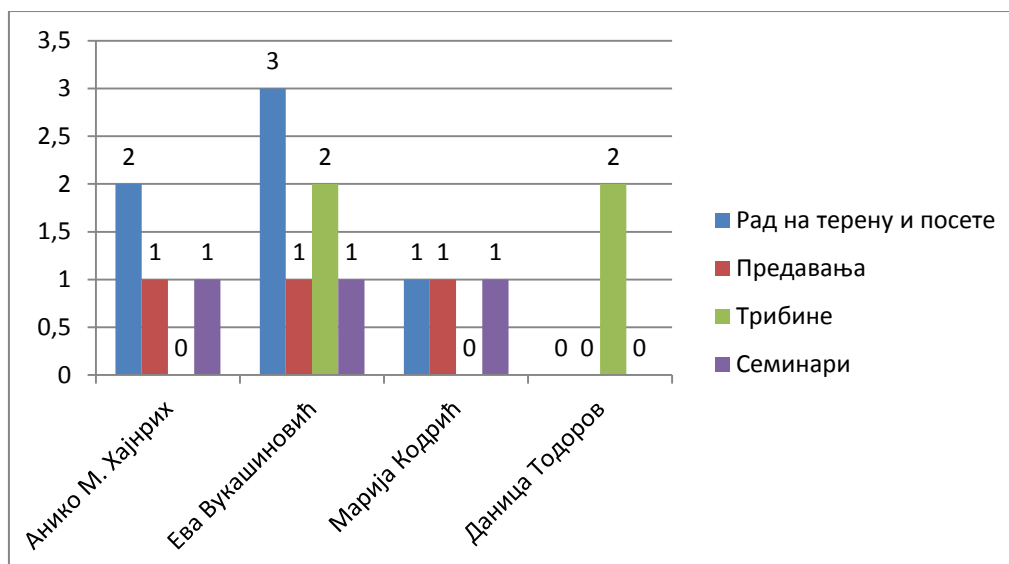

У области равноправности полова издато је девет саопштења, док је из области заштите права детета издато укупно осам саопштења.

- Покрајински омбудсман и заменици покрајинског омбудсмана учествовали су на укупно 10 **округлих столова** и 15 **конференција**. Највећи број учешћа у активностима овог типа имала је покрајинска омбудсманка, Анико Мушкиња Хајнрих – 15, затим заменица за заштиту права националних мањина, Ева Вукашиновић – 11 и заменица за равноправност полова, Даница Тодоров – шест. Марија Кордић, заменица за заштиту права детета, имала је три активности, а Стеван Арамбашевић, заменик, две активности.

- У активностима рада на терену и посета забележено је четири активности, док је у области (4) учешћа на семинарима, обукама, трибинама и предавањима, забележено седам активности.

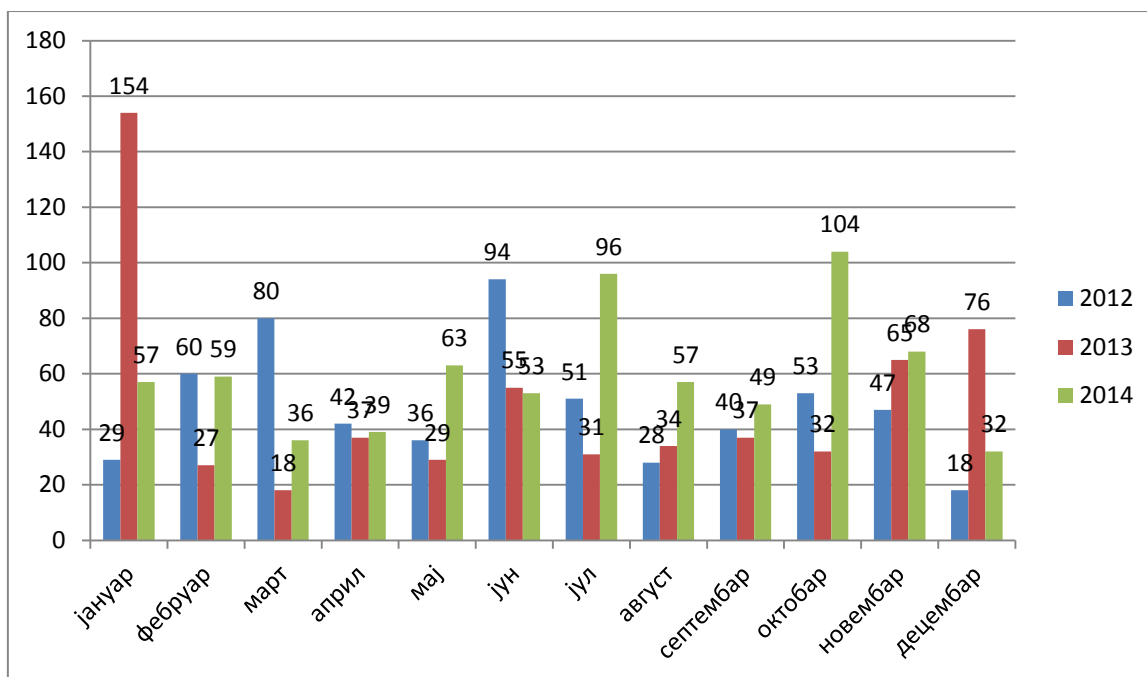
Највећи број активности овог типа имале су заменица за заштиту права националних мањина, Ева Вукашиновић – седам и покрајинска омбудсманка, Анико Мушкиња Хајнрих – четири. Марија Кордић, заменица за заштиту права детета, имала је три активности овог типа, а Даница Тодоров, заменица за равноправност полова, две.

4. **Подаци о броју датих изјава, интервјуа и гостовања** показују да су највише активности овог типа имале покрајинска омбудсманка, Анико Мушкиња Хајнрих – 53 и заменица за заштиту права националних мањина Ева Вукашиновић – 37. Незнатно мање активности имале су заменица за равноправност полова, Даница Тодоров – 36 и заменица за заштиту права детета, Марија Кордић – 32. Заменик Стеван Арамбашић имао је 11 активности овог типа.

ПРЕС КЛИПИНГ

У овом делу извештаја представљени су подаци о броју медијских објава о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману са упоредним подацима 2012. и 2013. године, као и области и теме које су у медијима у 2014. години биле најзаступљеније.

Број медијских објава по годинама

2012.	+/-	2013.	+/-	2014.	+/-
578	-15%	595	+2,8%	713	+16,5%

Као што се из табеле може уочити, 2014. године забележено је знатно више медијских објава о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману у медијима – укупно 713, што чини раст од чак 16,5 % у односу на 2013. годину када је објављено 595 медијских објава, уз раст од 2,8 % у односу на 2012. годину.

Када је реч о конкретном медију и броју медијских објава о активностима Покрајинског заштитника грађана, подаци показују да је највише објава имала **ЈМУ РУВ РТВ Војводине [114 објава]**, затим следе **Радио 021 [53 објаве]**, **Блиц [48 објава]**, **Дневник [33 објаве]** и **Данас [28 објава]**.

Подаци о структури медијских објава према областима, односно надлежностима Покрајинског заштитника грађана показује да је највише медијских објава из области **заштите права националних мањина – 224** и **опште надлежности – 145**. Из области **заштите права детета** било је **128** медијских објава, а из области **равноправности полова** било је **77** медијских објава.

Постигнут је значајан успех у погледу појединачног броја медија који су извештавали о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману у 2014. години. Чак **170 појединачних медија** (штампаних и електронских медија свих нивоа покривености) извештавало је о овој институцији (раст од 35.5% у односу на 2013. годину), за разлику од 108 медија колико је извештавало 2013. године и 96 медија колико је извештавало 2012. године.

ТЕМЕ

У Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману прати се 307 штампаних и 42 електронска медија. О раду институције у 170 медија објављено је 713 чланака, односно прилога. Области остваривања људских права, као и области заштите и кршења тих права о којима су медији најчешће извештавали током 2014. године, представљене су у табели која следи.

Област	1. тема	2. тема	3. тема
Права националних мањина	Права Рома	Прва националних мањина ¹	Дискриминација
Права детета	Образовање ²	Предшколске установе	Дечја права ³
Родна равноправност	Права ЛГБТ популације	Насиље у породици	Равноправност полова ⁴
Општа надлежност	Синдикати	Особе са инвалидитетом	Људска права ⁵

¹ Националне заједнице, национални савети и сл.

² Образовање уопште, насиље у школи, вршњачко насиље, напади у школи, штрајкови и сл.

³ Уопште.

⁴ Исто.

⁵ Исто.

ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ

Покрајински заштитник грађана – омбудсман неколико година уназад активно је присутан на најпопуларнијим друштвеним мрежама како би свој рад учинио транспарентнијим, а грађанима омогућио додатне начине за подношење притужби, односно добијања правних савета. Негујући препознатљивост на друштвеним мрежама Фејсбук (Facebook) и Твитер (Twitter), све већи број грађана упознаје се с радом институције, а друштвене мреже постале су значајно средство комуникације између грађана и институције. Овом у прилог говори и чињеница да све већи број грађана притужбе подноси путем друштвених мрежа.

Поред друштвених мрежа Фејсбук (Facebook) и Твитер (Twitter), Покрајински заштитник грађана је присутан и на друштвеној мрежи Гугл+ (Google+), професионалној мрежи Линкед Ин (LinkedIn), а на видео платформи Ју Тјуб (YouTube) редовно се објављују медијски видео прилози о институцији.

ВЕБ САЈТ

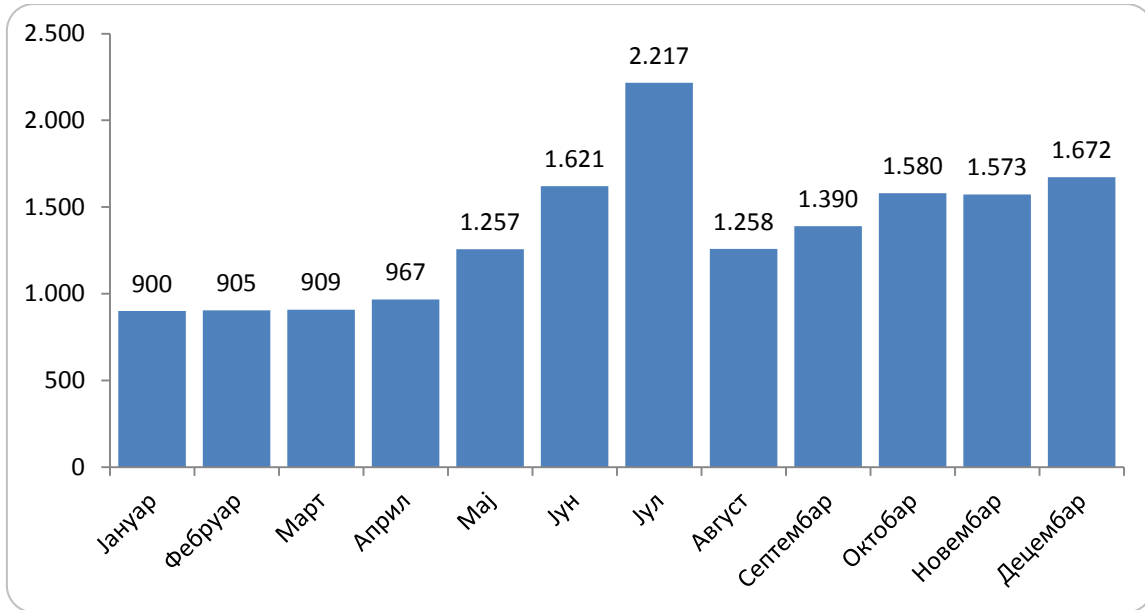
На интернет презентацији Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана (www.ombudsmanapv.org) доступне су основне информације о институцији, омогућено је подношење притужбе (на шест језика који су у службеној употреби у раду покрајинских органа и оба писма), односно преузимање обрасца притужбе, као и релевантних докумената, и информисање о текућим догађајима и актуелностима. Интернет презентација се свакодневно ажурира новим садржајима – вестима, саопштењима, најавама, као и актуелним документима, као што су извештаји, информатор, истраживања, упитници и др. Посетиоцима интернет презентације омогућен је и преглед свих упућених препорука и мишљења Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана, информација о статусу њиховог извршења, уз преглед примера добре праксе и случајева несарадње органа с Покрајинским заштитником грађана – омбудсманом.

У току 2014. године, интернет презентација Покрајинског заштитника грађана (на адреси www.ombudsmanapv.org) посећена је 16.249 пута и укупно је погледано 49.635 страница презентације. Овај број посета остварила су 10.252 различита посетилаца који су се у просеку задржавали три минуте и пет секунди на интернет презентацији.

Интернет презентацији најчешће се приступало претрагом на интернету – 9.896 посета или 60,9%, непосредним укуцавањем адресе сајта у интернет претраживачу (2.433 посета или 14,97%) и путем линкова с других сајтова (905 посета или 5,57%). Путем друштвених мрежа Фејсбук (Facebook) и Твитер (Twitter), интернет презентацији је приступљено 3.015 пута.

Највише посетилаца интернет презентације било је из Републике Србије – Нови Сад (46,44% посетилаца) и Београд (29,36%), док је посетилаца из осталих градова и држава било мање, и то најчешће у случајевима претраге у неком од интернет претраживача.

Сајт је забележио нешто мањи број посета него прошле године, али и поред тога повећан је број обраћања грађана управо путем интернет презентације, преко он-лајн форме за попуњавање представки и друштвених мрежа.

Број посета по месецима за 2014. годину

Посетиоци су најчешће интернет презентацији Покрајинског омбудсмана приступали са својих десктоп и преносних рачунара (90,52%), док је путем телефона и таблета интернет презентацији приступило 9,48% посетилаца.

Поред почетне странице, посетиоци су најчешће посећивали контакт-страницу презентације, страницу са упутством на који начин се обратити Покрајинском омбудсману, страницу за подношење притужбе путем он-лајн форме, као и страницу „О нама”.

Посетиоци, који су сајт проназили путем претраживача, попут Гугла (Google), најчешће су укацвали следеће појмове у претраживач: „покрајински омбудсман”, „омбудсман нови сад”, „омбудсман војводина” или „омбудсман”.

ОПШТА НАДЛЕЖНОСТ

У овом делу, по областима на које се односе, обрађени су проблеми на које су у извештајном периоду грађани/грађанке најчешће указивали Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману. Поред тога, обрађена су и питања која су у вези с положајем лица лишених слободе и учешћем Покрајинског заштитника грађана у раду Националног механизма за превенцију тортуре (у даљем тексту: НПМ). Такође, изнети су подаци о спроведеним истраживањима и њиховим резултатима у областима комуналних делатности и здравствене заштите.

ДЕЛАТНОСТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА

У области пружања и коришћења услуга из делатности од општег интереса, пре свега из делатности дистрибуције и снабдевања електричном енергијом и гасом, те комуналним услугама, међу којима најзначајније место заузимају делатности од општег економског интереса у смислу прописа о заштити потрошача – снабдевање водом за пиће, пречишћавање и одвођење атмосферских и отпадних вода, производње и дистрибуције топлотне енергије и управљање комуналним отпадом, Покрајински заштитник грађана је у претходним годишњим извештајима оцењивао стање људских права, давао препоруке за отклањање уочених пропуста и предлоге за побољшање положаја грађана, полазећи од различитих аспеката који се односе на предмет, циљ, сврсисходност и ефикасност заштите.

Имајући у виду специфичност правне регулативе у овој области, пре свега у комуналним делатностима које су најзаступљеније, јер се ближе уређују на нивоу сваке јединице локалне самоуправе посебно, што за резултат често има разноликост, али, нажалост, и суштинску различитост правних решења која за сваког правника представља „ноћну мору” у смислу нарушавања начела правне сигурности, Омбудсман је настојао да уочене проблеме реши на јединствен и целовит начин, полазећи од заједничког именитеља – несумњиве уговорне природе односа вршилаца ових делатности и грађана – крајњих уживалаца услуга. Стога, само доследним поштовањем института уговорног права, приликом правног уређења комуналних делатности општим актима градова и општина, односно непосредном применом у појединачним односима и регулисању међусобних права и обавеза, могуће је остварити јединствену праксу утемељену у закону.

Како ограничавање уређења области вршења делатности од општег интереса никако не може бити сведено само на област уговорних односа, не само због посебности диспозитивног карактера норми ове гране права која са собом, у овом случају, носи опасност произвољности и прешироко постављеног оквира, у којем се стране могу кретати, већ пре свега због јавноправног карактера, овлашћења која вршиоци ових делатности имају и уставом утврђене изворне надлежности државе да води рачуна о остваривању права и обавеза грађана и задовољавања њихових потреба од непосредног интереса за живот и рад, Омбудсман је једнаку пажњу посветио и управноправном аспекту ове области. Она се, пре свега, огледа у поступању сагласно правилима општег управног поступка, уз уважавање специфичности посебних управних поступака прилагођених одређеним делатностима и уређеним обласним законима, приликом остваривања права на приступ услугама из делатности од општег интереса, док изузетно и само изричито законом може да буде прописано поступање у управном поступку у даљем остваривању, промени и престанку права и обавеза које настају пружањем услуга и то у случајевима у којима јасно претеже заштита јавноправног интереса.

Сагласно наведеном, на овом месту изложићемо конкретне проблеме из области делатности од општег интереса, односно примере поступања Омбудсмана у 2014. години, које се односе на све релевантне

аспекте, обухваћене у горњем излагању, од чијег законитог уређења, па потом и законите, целисходне и ефикасне примене зависи степен остваривања људских права у овој области. То су примери у којима се огледа поштовање права на задовољавање основних потреба, начела равноправности страна, аутономије воље, дужности поступања с пажњом доброг стручњака, правила и последица престанка уговорног односа, управноправних начела законитости, заштите права грађана и јавног интереса, забране дискриминације, остваривање социјалне заштите и друга људска права загарантована Уставом, законом, потврђеним међународним уговорима и општеприхваћеним правилима међународног права.

Поступање јавног предузећа с пажњом доброг домаћина

Омбудсман је изложио у прошлогодишњем извештају да се ЈКП „Информатика”, обавезало да, у оквиру обједињене наплате комунално-стамбених и других услуга, у име скупштине зграде и за њен рачун, као налогодавац, наплаћује приходе скупштине станара зграде, те је имајући у виду утврђено чињенично стање у поступку по притужби, јавном предузећу упућена препорука да је у оваквим случајевима дужно да поступа с пажњом доброг домаћина. Након тог налаза, Покрајински заштитник грађана изражава задовољство што је ЈКП „Информатика”, Нови Сад, у складу с његовим мишљењем, у 2014. години донело Упутство којим се регулише поступање запослених приликом закључивања уговора о налогу, пријема задужења трошкова текућег одржавања, инвестиционог одржавања, хитних интервенција и прихода скупштине зграде. Из тога произлази да се испоставила као оправдана и тачна сумња коју је Омбудсман изразио у поступку по притужби, у погледу ваљаности основног правног посла који представља извор потраживања чија је наплата налогом поверена јавном предузећу, као и у погледу легитимитета налогодавца, односно његовог права да предузима конкретне радње, у касније вођеном судском поступку. Наиме, суд је пресудио у корист туженог (подносиоца притужбе Омбудсману), управо због тога што поверилац није доказао основ свог потраживања, на шта је Омбудсман посебно указивао као један од разлога из упућеног мишљења. Такође, у другом предмету сличне садржине, захваљујући тада већ донетом поменутом упутству о правилима поступања, поменуто јавно предузеће исправило је неправилност у поступању и повреду људског права у току истраге.

Законски поступак у случају неоснованог ускраћивања права на приступ услугама из комуналних делатности

Правилно тумачење законских прописа од стране надлежних органа јединице локалне самоуправе, чиме је подносиоцу притужбе на рад вршиоца комуналне делатности омогућено остваривање права на приступ комуналним услугама које је јавно предузеће претходно неосновано ускратило, Омбудсман наводи као пример добре праксе:

Б. М. из Инђије, по чијој притужби је Омбудсман поступао, упутио је претходно Друштвеном предузећу „Други октобар”, Вршац, као вршиоцу комуналне делатности на територији Општине Вршац, захтев за прикључивање објекта који је купио на водоводну и гасну дистрибутивну мрежу и промену имена корисника комуналних и других услуга од општег интереса. Вршилац комуналне делатности одбио је да поступи по захтеву, сматрајући да је нови власник објекта дужан да претходно измири сва дуговања за извршене комуналне и друге услуге од општег интереса, настала за време коришћења претходних власника, односно корисника.

Подносилац притужбе обратио се пријавом за извршење инспекцијског надзора општинском комуналном инспектору који је, сагласно праву и дужности да решењем наложи вршиоцу комуналне делатности извршавање утврђених обавеза и предузимање мера за отклањање недостатака у обављању комуналне делатности, решењем наложио да ДП „Други октобар” из Вршца обезбеди Б. М. из Инђије,

власнику непокретности у Вршцу, трајно и несметано пружање свих комуналних услуга које то предузеће, као вршилац комуналних делатности, пружа и врши корисницима на територији Општине Вршац, а, пре свега, комуналних услуга снабдевања водом за пиће, одвођења и пречишћавања отпадних вода, одношења смећа и димничарских услуга.

На решење комуналног инспектора, ДП „Други октобар” Вршац изјавило је жалбу Општинском већу Општине Вршац, као надлежном другостепеном органу, који је жалбу одбио као неосновану, те је у образложењу решења, између осталог, навео да „жалиочево истицање чињенице да је Б. М. стекао власништво над некретнином на основу одговарајућег решења Основног суда у Вршцу, донетог у извршном поступку, нема значаја за остваривање права именованог да буде корисник комуналних услуга које врши жалилац”, „на непокретној имовини у Вршцу у својини Б. М., нема уписаног терета у корист жалиоца по основу жалиочевог потраживања за неизмирене трошкове – неплаћене рачуне за извршене комуналне услуге. Жалилац Б. М. још није ни омогућио да користи комуналне услуге које жалилац врши, те именовани не може ни бити дужник према жалиоцу. Можда жалилац има ненаплаћених потраживања према другом физичком лицу или лицима, али нема ненаплаћених потраживања према Б. М. као кориснику комуналних услуга.”

Покрајински омбудсман утврдио је да су надлежни органи Општине Вршац, у законитом и ефикасно спроведеном управном поступку, правилно применили материјално право, те омогућили подносиоцу притужбе да оствари право на приступ комуналним услугама у складу са законом, након што је вршилац комуналне делатности ово право незаконито ускратио.

Остваривање начела ефикасности

Још један пример добре праксе јесте поступање Републичког геодетског завода. Након утврђене неправилности у раду коју је Омбудсман установио у поступку по притужби, поменути завод је предузео одговарајуће радње ради отклањања последица насталих неправилним поступањем и ради спречавања настанка нових повреда људских права:

Покрајински заштитник грађана утврдио је да је Служба за катастар непокретности у Бачкој Паланци поступила противно законским одредбама јер је Ј. Б. из Куле наплатила републичку административну таксу и таксу за пружање услуга, приликом издавања уверења о поседовању непокретности и приходима од непокретности, које јој је било неопходно ради стицања статуса енергетски заштићеног купца и остваривања права на умањење трошкова за испоручену електричну или топлотну енергију, сагласно прописаном поступку. Уредбом о енергетски заштићеном купцу, односно угроженом купцу топлотне енергије, прописано је да се поступак за стицање статуса енергетски заштићеног купца, односно угроженог купца, покреће подношењем захтева надлежном органу јединице локалне самоуправе, уз који се обавезно прилаже и доказ надлежне службе за катастар непокретности из места пребивалишта и места рођења о поседовању непокретности и приходима од непокретности. Статус енергетски заштићеног купца може стећи домаћинство, чији члан (на основу акта органа надлежног за социјална питања) остварује права из социјалне заштите, односно чијем члану може бити угрожен живот или здравље обуставом или ограничењем испоруке електричне енергије или природног гаса због здравственог стања, инвалидности или физичке неспособности. У складу са одредбама Закона о републичким административним таксама и Закона о државном премеру и катастру, не плаћа се такса за списе и радње који су потребни ради остваривања неког права из области социјалне заштите.

Након што је Омбудсман обавестио надлежну организацију о утврђеној неправилности, Републички геодетски завод упутио је свим службама за катастар непокретности у Републици Србији упутство, ради једнообразног поступања по истим захтевима странака. Служба за катастар непокретности у Бачкој Паланци накнадно је обавестила Омбудсмана да ће подносиоци притужбе вратити погрешно

наплаћен износ, о чему је издала и одговарајућу потврду, те да ће у будућим случајевима поступати у складу с позитивним прописима.

Омбудсман посебно истиче овај случај као добар пример поступања организације државне управе, с обзиром на то што сазнања о тешкоћама на које подносиоци захтева ради стицања статуса енергетски заштићеног купца, и даље наилазе приликом подношења захтева и прикупљања доказа, те позива све надлежне органе да приликом одлучивања о захтевима за списе и радње у управним стварима, те, напослетку, о остваривању права, доследно примењују цитиране одредбе прописа, водећи се начелом ефикасности општег управног поступка, као начелом оцене доказа, економичности поступка и начелом пружања помоћи странци.

Како остваривање статуса енергетски заштићеног купца и даљег уживања тог права, по природи ствари, представља предмет посебног интересовања Омбудсмана, у наставку осврнућемо се и на овај, социјални, аспект у остваривању права из делатности од општег интереса.

Енергетски угрожени купац и заштита права корисника електричне енергије, природног гаса и топлотне енергије

Директивом 2009/72/ЕЦ Европског парламента и Савета од 13. јула 2009. године о заједничким правилима унутрашњег тржишта електричне енергије, предвиђена је обавеза сваке земље чланице да предузме одговарајуће мере да заштити крајњег потрошача, а посебно да заштити угрожене потрошаче. Поменуте мере ће подразумевати дефинисање концепта угрожених потрошача који се односи на енергетско сиромаштво, и између осталог, на забрану искључења електричне енергије за такве потрошаче у критичним временима. Приликом доношења Уредбе, назначено је да се њоме штите најугроженије категорије становништва, те да она представља „корак до успостављања система и увођења социјалних карти” у процесу успостављања социјалне правде и правне сигурности. Сагласно свему наведеном, несумњиво је да је енергетски заштићени купац управо предмет социјалне заштите. У прилог томе, посебно говоре одредбе поменуте уредбе којима је предвиђено да, уколико прибављање неког од доказа ради стицања овог статуса подразумева знатне трошкове и захтева дужи временски период, као доказ може се од подносиоца захтева узети изјава на одређену околност, дата на записник пред надлежним органом, те да корисници права на новчану социјалну помоћ и дечјег додатка стичу статус енергетски заштићеног купца, без подношења захтева, на основу података којима располаже надлежни орган. Законом о државној управи прописано је да орган државне управе, у поступку решавања о правима, обавезама или правним интересима физичког или правног лица, односно друге странке, по службеној дужности, у складу са законом, врши увид, прибавља и обрађује податке из евиденција, односно регистара, које у складу с посебним прописима воде други органи државне управе, односно други државни органи, органи територијалне аутономије, јединица локалне самоуправе и имаоци јавних овлашћења.

Институт енергетски заштићеног, односно угроженог купца постоји као законска категорија од 2011. године, те је, од тада, у последња три годишња извештаја Омбудсман указивао на неопходност његовог детаљног уређења, а потом и адекватне примене у пракси, да би 2013. године коначно био донет одговарајући подзаконски акт којим је ближе уређено право на испоруку одређених количина електричне енергије и природног гаса под посебним условима, који је у 2013. и 2014. години мењан и допуњаван. Напослетку, како је новим Законом о енергетици, који је ступио на снагу претпоследњег дана 2014. године, овај институт системски прописан на ранијем, вишем месту у општем акту (чланом 10, у делу „Енергетска политика и планирање развоја енергетике”, у односу на раније важећи закон, где је био регулисан чланом 149), на основу чега Омбудсман жели да верује да су законодавац, па самим тим и органи власти, формално хтели да истакну његов значај, што носиоци јавних овлашћења

и сви други управни органи и организације, чијим радом се овај институт реализује, треба да препознају и у његовом материјалном, суштинском значају, Покрајински заштитник грађана ће у 2015. години спровести истраживање о начину и поступку остваривања овог права у пракси, као и истраживање о проблемима, с којима се у том погледу сусрећу како грађани, тако и надлежни органи.

Овом приликом, поред наведеног уређења енергетски заштићеног купца као института од значаја за остваривање дугорочних циљева у области заштите купаца енергије, Омбудсман истиче и друге новине које доноси Закон о енергетици, односно решења која, већином, представљају напредније институте и механизме, чија одговарајућа примена обећава постизање већег степена остварења људских права у овој области.

Новине у Закону о енергетици у области производње и дистрибуције топлотне енергије

У области производње и дистрибуције топлотне енергије, која је истовремено и енергетска и комунална делатност, нови закон прописује да су снабдевач топлотном енергијом и крајњи купац дужни да закључе писани уговор о снабдевању топлотном енергијом, у року од две године од дана ступања на снагу овог закона, а садржај уговора прописује јединица локалне самоуправе. Ово законско решење потврђује мишљење Омбудсмана, изнето у извештају о спроведеном истраживању о овој енергетској и комуналној делатности из 2014. године, да одлуком јединице локалне самоуправе, као прописом ниже правне снаге од закона, не може да се установи ова обавеза, те се прописује казна купцу за њено непоштовање, а од 30. децембра 2014. године, као дана почетка примене овог закона, у сваком случају и не супротно наведеној одредби, односно пре истека овог рока. Још један доказ који иде у прилог овом схватању, јесте и одредба којом је казна за непоштовање обавезе закључења уговора у складу са законом, прописана само за енергетског субјекта, али не и за купца, како прописују неке општинске и градске одлуке. Ово такође потврђује став Омбудсмана о потреби рестриктивне уређености регулисања права и обавеза из наведене области управноправним поступком. Део норме који прописује унапред одређену садржину ових уговора од стране јединице локалне самоуправе, опредељује правну природу овог посла као уговор по приступу. С тим у вези, ради потпунијег остваривања права купаца, неопходно је водити рачуна о основним правилима облигационог права која важе у овом случају, као што је тумачење нејасних одредаба у корист стране која је приступила уговору и ништавост одредаба општих услова, које су противне самом циљу закљученог уговора или добрим пословним обичајима, чак и ако је опште услове који их садрже одобрио надлежни орган.

Снабдевање електричном енергијом

Од осталих законских одредаба потребно је истаћи да рок за доношење одобрења за прикључење објекта, које оператор дистрибутивног система издаје решењем у управном поступку на захтев правног или физичког лица чији се објекат прикључује, износи 15 дана од дана пријема писменог захтева, док је по претходном закону био прописан рок од 30 дана. Значајна новина јесте да се обрачун износа неовлашћено преузете електричне енергије сада може извршити за период од најдуже шест месеци, док је претходним законским решењем то било годину дана. Уопште узев, законски услови, начин и поступак приликом неовлашћене потрошње, искључења и обуставе електричне енергије знатно су прецизније и транспарентније уређени. Закон изричито прописује да самим искључењем престаје и уговор о продаји електричне енергије, што је правна чињеница на којој је Омбудсман увек инсистирао, с обзиром на то што је у свом раду наилазио на неправилности у поступању надлежних енергетских субјеката који су и након искључења, купцима обрачунавали дуговања на име уговорених или законом утврђених обавеза, као што су накнада за мерно место и обрачунску снагу.

Како од 1. јануара 2015. године и домаћинства остварују право да на слободном тржишту изаберу снабдевача електричном енергијом, дискутабилна може бити примена законске одредбе, по којој су пре промене снабдевача, купац и снабдевач који га је до тада снабдевао дужни да регулишу међусобне финансијске обавезе. Имајући у виду очигледну непрецизност цитиране норме, те досадашњу праксу Омбудсмана, вероватно ће ова одредба представљати камен спотицања у остваривању права на приступ енергетским услугама, односно за промену снабдевача. Често нејасно утврђени износи, правни основ и порекло дуговања за услуге, те пропуст законодавца да изричито предвиди ситуације када је решавање евентуалног спора око „међусобних финансијских обавеза”, како их назива, препуштено суду, ствараће проблеме и највероватније бити узрок бројних повреда људских права у овој материји.

Заштита потрошача

Новим законом о заштити потрошача, који је такође донет у извештајној години и чија примена је почела 22. септембра 2014. године, у области услуга од општег интереса, значајна је одредба по којој ако потрошач оспори постојање или висину обавезе и настави да уплаћује рачуне за текуће обавезе, трговац не може да искључи потрошача с дистрибутивне мреже и обустави пружање услуге од општег економског интереса до окончања судског поступка, покренутог по захтеву трговца чији је предмет оспоравана обавеза. Значај се огледа у томе што се, за разлику од ранијег законског решења, цитирана одредба не завршава речима „осим ако посебним законом није другачије прописано.” Управо су одредбе посебних закона (Закон о комуналним делатностима, Закон о енергетици и др.) онемогућавали доследну примену одличног решења Закона о заштити потрошача. С обзиром на то што сада постоји колизија законских одредаба, са становишта заштите људских права Омбудсман сматра исправним претходно поштовање одредбе Закона о заштити потрошача, као прописа који изричито уређује и штити права потрошача, посебно у делу снабдевања услугама од општег економског интереса, док је заштита купаца, у посебним законима, само део предмета из широке области комуналних, енергетских, телекомуникационих и других делатности, које ови закони посебно уређују.

У светлу потпунијег остваривања права уживаоца статуса енергетски заштићеног купца, значајна је и законска одредба по којој је трговцу забрањено да обустави пружање услуге снабдевања топлотном енергијом, односно снабдевања електричном енергијом или гасом којима се потрошач снабдева ради грејања током трајања грејне сезоне, ако у домаћинству живи угрожени потрошач због узраста, посебних потреба или болести.

На крају, навођење у изворној верзији, на овом месту посебно заслужује и одредба која, као ретко које друго законско решење, изричито штити купца од злоупотребе и непоштовања института застарелости: „Забрањено је трговцу да, у случају искључења потрошача са дистрибутивне мреже, односно обуставе пружања услуга од општег економског интереса, условљава поновно укључење, односно наставак пружања услуге плаћањем застарелих дугова потрошача.”

Поступак за намирење потраживања по основу комуналних и сличних услуга

Са становишта заштите људских права у области вршења, односно уживања услуга из делатности од општег интереса, неопходно је посебно осврнути се на проблематику у вези са извршним поступком за намирење потраживања по основу комуналних и сличних услуга, за које је у пракси већ општеприхваћено да представљају, управо, услуге из делатности од општег интереса. Због бројности притужби грађана на неправилности у овим поступцима, односно повредама људских права извршених радњама вршилаца делатности, који извршење предлажу и извршитеља који извршење одређују и спроводе, Омбудсман је у извештају за 2013. годину посебан део посветио овој области.

Како се током 2014. године број ових притужби повећавао, Омбудсман сматра да је и овај пут дужан да изнесе своје налазе и ставове о стању људских права, повредама и степену њиховог остваривања у извршном поступку.

Већина грађана обраћа се Омбудсману молбом за помоћ у тренутку када је извршни поступак већ покренут, те су рокови за улагање редовних правних лекова истекли, доносећи на увид закључке извршитеља, којима се већ одређује спровођење извршења или је исто већ у току, а на које не постоји могућност приговора, који представља редовни правни лек у извршном поступку. Омбудсман посебно саветује грађане да су дужни да имају уредно пријављено пребивалиште, односно боравиште, јер извршитељ доставу врши на адресу уписану код органа надлежног за вођење евиденције о личним картама, те да не избегавају пријем писмена, јер је законским правилима достављања у извршном поступку умањена могућност злоупотреба дужника, који мисле да ће одбијањем пријема бити ослобођени обавеза, јер се у крајњој линији достава врши путем огласне табле у суду. Важно је истаћи и да су рокови у извршном поступку преклузивни (пропуштањем рокова губи се право), те да су повраћај у пређашње стање, вештачење и ревизија изричито забрањени у овом поступку. Међутим, велики број грађана којима није достављен иницијални акт извршитеља, односно закључак на који се може уложити приговор у року од пет радних дана од дана пријема истог, указује на могућност постојања повреде права на коришћење ефикасног правног средства.

Ангажовање адвоката од стране јавних предузећа

У вези са праксом неких јавних предузећа да ангажују адвокате за састав предлога за извршење, а чији трошкови представљају део трошкова извршног поступка, које по закону сноси извршни дужник, неопходно је имати у виду да највећи број дужника није с намером избегавања обавеза пропуштао да плаћа цену за услуге од општег интереса, већ је на исто био приморан због тешке материјалне ситуације у којој се нашао, узроковане бројним објективним, те личним и породичним тешкоћама. Трошак адвоката за састав предлога није занемарљив у односу на укупне трошкове извршног поступка и често вишеструко прелази износ основног дуга (најмањи износ награде који припада адвокату за састављање предлога којима се покреће поступак извршења, у складу са адвокатском тарифом, износи 6.000,00 динара). Из тог разлога, Омбудсман изражава задовољство што неки вршиоци делатности од општег интереса самостално израђују предлоге за извршење, те на тај начин доприносе умањењу трошкова и олакшавају дужницима да измире дуг. На првом месту, истиче се пример надлежних оператора дистрибутивног система електричне енергије, односно снабдевача. Омбудсман се нада да ће и други вршиоци делатности од општег интереса, као извршни повериоци, следити овај пример.

Избор извршитеља

Такође, Омбудсман је указивао на могуће злоупотребе у погледу избора извршитеља, којима ће бити поверени послови извршења од вршилаца делатности од општег интереса, те да решење овога представља примена одредаба Закона о јавним набавкама, којима је прописано да су предмет јавне набавке правне услуге, које представљају и услуге извршитеља, а да су јавна предузећа обавезна да спроведу поступак јавне набавке пре ангажовања извршитеља. Последњим изменама и допунама Закона о извршењу и обезбеђењу, ова материја је уређена тако што је установљена обавеза извршног повериоца да се обрати Комори извршитеља, која тада одређује извршитеља коме ће бити поднет предлог за извршење. Комора је дужна да, на захтев извршног повериоца, одговори у року од пет дана од дана пријема захтева, водећи рачуна да се извршитељи одређују равномерно, према азбучном реду њиховог уписа у Именик извршитеља. Ако Комора не одговори на захтев извршног повериоца у року од пет дана од дана пријема захтева, извршни поверилац одређује извршитеља на чијем подручју извршни дужник има пребивалиште, боравиште или седиште. Извршитељ је дужан да закључком

одбаци предлог за извршење на основу веродостојне исправе, ако му извршни поверилац уз предлог за извршење не достави одговор Коморе, из кога произлази да је за извршитеља одређен извршитељ коме је предлог поднесен, односно ако му не достави доказ да Комора није одговорила у прописаном року.

Омбудсман сматра да наведено законско решење може да произведе нове злоупотребе у пракси, с обзиром на то што није предвиђена посебна санкција за непоступање Коморе извршитеља по захтеву извршног повериоца да одреди извршитеља са списка, која би је тако приморала да поступи сагласно овој законској обавези. Наиме, у случају да Комора не одговори на захтев, што подразумева и случај да извршни поверилац достави доказ да Комора није одговорила у прописаном року, извршни поверилац ће поново бити слободан да изабере извршитеља по свом нахођењу.

Опомена дужнику

Последњим законским изменама такође је детаљније уређен институт опомене дужнику да изврши обавезу, што представља претходни услов за подношење предлога за извршење. Извршитељ је дужан да закључком одбаци предлог за извршење на основу веродостојне исправе ако извршни поверилац не достави извршитељу писмени доказ да је пре подношења предлога за извршење упутио извршном дужнику опомену да испуни обавезу, препорученом пошиљком, на адресу извршног дужника. Ранијим законским решењем било је прописано да је извршни поверилац дужан да уз предлог достави и писмени доказ да је пре подношења предлога за извршење опоменуо извршног дужника да изврши обавезу. С обзиром на то што нема суштинске разлике између старог и новог законског решења, Омбудсман сматра да наведена измена није била неопходна. У прилог овоме говори да је Виши суд у Новом Саду, у коначној пресуди донетој по завршетку спора који је подносилац притужбе Омбудсману покренуо приговором на закључак о извршењу, утврдио да у конкретном случају опомена извршног повериоца није представљала доказ о испуњењу законског услова опомињања дужника, те је подносиоца притужбе – туженог у судском спору ослободила обавезе плаћања. Ова пресуда донета је пре него што је ступила на снагу нова законска одредба о опомени, исправним тумачењем тада важеће одредбе о обавези претходног опомињања дужника.

Наведеним примером, Омбудсман поново истиче кључну улогу суда који је у складу са законом, такође, надлежан да решењем утврди, а ако је то могуће и отклони, односно наложи отклањање неправилности насталих одлукама и радњама извршитеља. Законом је прописано да извршни дужник може да поднесе захтев извршитељу за отклањање неправилности учињене у току и поводом спровођења извршења. Уколико извршитељ не поступи по захтеву у року од пет радних дана, извршни дужник се може обратити надлежном суду.

Истраживање: вршење комуналне делатности производње и дистрибуције топлотне енергије од стране енергетских субјеката на територији АП Војводине у поступцима по захтевима купаца за искључење с дистрибутивног система, односно отказа уговора о продаји топлотне енергије

Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману редовно се обраћају грађани притужбама на рад јавних комуналних предузећа, односно других привредних, енергетских субјеката који врше делатност производње и дистрибуције топлотне енергије, због непоступања по поднетим захтевима за привремено или трајно искључење њихових станова и других појединачних објеката с дистрибутивног система, односно отказима уговора о продаји топлотне енергије. Како је у поступцима покренутим по притужбама грађана Омбудсман неретко долазио до закључака да постоје неправилности у раду јавно-комуналних предузећа и других енергетских субјеката, тако је било неопходно спровести истраживање које би на несумњив начин указало на стање људских права у овој области.

Сходно томе, а с циљем идентификовања проблема и формулисања препорука ради неометаног остваривања, заштите и унапређивања људских права, Покрајински заштитник грађана је од 25 вршилаца комуналне делатности производње и дистрибуције топлотне енергије на територији АП Војводине затражио следеће информације:

- да ли је одлуком јединице локалне самоуправе којом су прописани начин обављања комуналне делатности, права и обавезе вршилаца комуналне делатности и корисника услуга и друга питања, предвиђена обавеза грађана да закључе уговоре о пружању услуге или се одлука непосредно примењује;
- укупан број примљених захтева за искључење стамбених и пословних простора који се налазе у породичним стамбеним објектима (до четири стамбене јединице) и вишепородичним стамбеним објектима с топлификационог дистрибутивног система у периоду од децембра 2011. до априла 2014. године;
- како је решено по захтевима грађана/грађанки (број одбијених захтева, број прихваћених);
- број примљених захтева за прикључење нових стамбених и пословних простора (насталих надоградњом или доградњом објекта) на постојећу кућну подстаницу за исти период.

Прибављени подаци су показали да је у периоду на који се истраживање односи, од децембра 2011. до априла 2014. године, на територији АП Војводине поднето 2067 захтева за искључење стамбених и пословних простора, који се налазе у породичним (до четири стамбене јединице) и вишепородичним стамбеним објектима са топлификационог система. У 902 случаја ови захтеви су прихваћени, док их је 1132 одбијено, а 33 нису реализована из других разлога (подносиоци одустали од захтева).

На основу анализе резултата истраживања, у складу с позитивним правним прописима, Омбудсман је свим надлежним субјектима у овој области (вршиоцима комуналне делатности, надлежним органима јединица локалне самоуправе, министарству и покрајинском секретаријату надлежним за области енергетике и комуналних делатности) упутио одговарајуће **препоруке**:

Јединице локалне самоуправе извршиће одговарајуће измене и допуне одлука о обављању комуналне делатности производње и дистрибуције топлотне енергије, тако што ће, као услове за искључење са дистрибутивног топлификационог система по упућеном писменом отказу уговора о продаји топлотне енергије од стране купца, прописати:

- *Да је отказ дат у периоду ван грејне сезоне, односно у одређеном периоду пре прописаног почетка грејне сезоне, с обзиром на то што је рок потребан за реализацију искључења од дана давања отказа, а у сваком случају у периоду од првог дана након дана када се завршава грејна сезона до, најкасније, 15 дана пре дана почетка нове грејне сезоне.*
- *Да је, на дан давања отказа, купац измирио дуговања на име накнаде за утрошену топлотну енергију која је доспела на дан отказа, осим ако је енергетски субјект покренуо одговарајући поступак пред надлежним органом ради наплате потраживања.*
- *Да постоје техничке могућности за искључење, односно обуставу испоруке топлотне енергије у простор купца.*
- *Да искључење, односно обустава испоруке топлотне енергије, не утиче на квалитет грејања у просторима других купаца.*

По примљеном писменом отказу уговора о продаји топлотне енергије, вршиоци комуналне делатности обавестиће купца, благовремено, писменим путем, о могућностима искључења, односно обуставе испоруке топлотне енергије, те о обавезама које је у том циљу потребно да изврши, радњама које је потребно да предузме, односно начинима извршења искључења како би били задовољени горенаведени услови. У случајевима немогућности потпуне обуставе испоруке топлотне енергије, купац ће бити обавештен о обавези плаћања дела трошкова, у одговарајућем процентуалном износу од редовне цене грејања.

У писменом одговору купцу, вршилац комуналне делатности ће посебно назначити да се, у случају неслагања са оценом испуњености услова за искључење, односно обуставу испоруке и других навода одговора, купац може обратити надлежном комуналном инспектору, захтевом за извршење инспекцијског надзора.

Истраживање: обављање сегмента комуналне делатности управљања комуналним отпадом који обухвата сакупљање и одвожење смећа на подручју АП Војводине

Због пријема значајног броја притужби грађана које су се односиле на вршење једног сегмента комуналне делатности управљања комуналним отпадом – одржавање чистоће (сакупљање и одвожење смећа), Покрајински заштитник грађана – омбудсман спровео је истраживање у овој области, како би на основу прикупљених података утврдио под којим условима и на који начин се у општинама и градовима на територији АП Војводине одржава чистоћа, тј. сакупља и одвози смеће, те која права и обавезе имају корисници тих услуга, односно грађани .

Истраживање је спроведено у току маја 2014. године. Покрајински заштитник грађана – омбудсман је предузећима, која пружају и врше услугу одржавања чистоће у јединицама локалне самоуправе на територији АП Војводине, упутио захтев за достављање потребних информација и документације.

Комунална делатност управљања комуналним отпадом која обухвата и сегмент сакупљања и одвожења смећа регулисана је Законом о комуналним делатностима⁶, а са аспекта потрошача, односно корисника услуга и Законом о заштити потрошача⁷, затим одлукама јединице локалне самоуправе којима се уређује одржавање чистоће, као и општим актима комуналних предузећа која врше услугу одржавања чистоће, тј. сакупљање и одвожење смећа.

Јединица локалне самоуправе уређује у складу са Законом о комуналним делатностима услове обављања комуналних делатности, па тако и услове за вршење делатности одржавања чистоће, права и обавезе корисника услуге, обим и квалитет услуга и начин вршења надзора над обављањем комуналних делатности. Јединица локалне самоуправе одлукама прописује начин обављања комуналне делатности. Осим комуналних делатности, посебно набројаних у Закону, комуналне делатности може обављати јавно предузеће, привредно друштво, предузетник или други привредни субјект. Јединица локалне самоуправе може поверити вршење комуналних делатности привредном друштву, предузетнику или другом привредном субјекту њеном одлуком и уз потписивање уговора о поверавању.

На упитник, који је Покрајински заштитник грађана – омбудсман сачинио за потребе истраживања, одговорило је 40 јединица локалне самоуправе на подручју АП Војводине и пет месних заједница,

⁶ „Сл. гласник РС”, бр. 88/2011.

⁷ „Сл. гласник РС”, бр. 62/2014.

односно одговоре су доставила предузећа која на територији тих јединица локалне самоуправе и месних заједница обављају делатност одржавања чистоће – сакупљање и одвожење смећа.

Имајући у виду садржину обраћања грађана овом органу у вези са поменутом проблематиком, упитником су тражени подаци о томе да ли је одлуком јединице локалне самоуправе, којом је уређено питање одржавања чистоће (у даљем тексту: одлука), предвиђено да се она непосредно примењује на све грађане или је прописана обавеза грађана да закључе уговор с предузећем које пружа поменуту услугу; да ли је одлуком предвиђена могућност привременог или трајног отказивања услуге; на који начин и колико пута седмично се врши сакупљање и одвожење смећа; да ли је одлуком одржавања чистоће другачије уређено у руралним, тј. сеоским подручјима у односу на градско подручје; број укупно примљених захтева за отказивање услуге сакупљања и одвожења смећа и број позитивно решених захтева; подаци о броју вођених судских поступака у којима је предузеће било странка у поступку, а у којима је предмет спора, између осталог, било и питање да ли грађанин има обавезу да плаћа услугу, иако је не користи, односно није потписао уговор о коришћењу услуге с предузећем, као и о исходу тих поступака.

Резултати истраживања добијени након анализе прикупљених података показују следеће:

- У АП Војводини је у већини јединица локалне самоуправе успостављен систем организованог сакупљања и одвожења смећа.⁸
- Одлуке јединица локалне самоуправе којима је регулисано сакупљање и одвожење смећа непосредно се примењују на грађане, тј. кориснике услуга и њима није предвиђена обавеза закључивања уговора о коришћењу услуга комуналног предузећа између комуналног предузећа и корисника услуга. Јединица локалне самоуправе у одлуци одређује ко се све сматра корисником комуналне услуге сакупљања и одвожења смећа. Сходно наведеном, за настанак обавезе плаћања те услуге није неопходно потписивање уговора између комуналног предузећа, као пружаоца услуге, и грађанина или привредног субјекта, као корисника услуге.
- У већини општина и градова на подручју АП Војводине постоји могућност да грађани и привредни субјекти откажу комуналном предузећу коришћење услуге сакупљања и одвожења смећа, и то, углавном, привремено с могућношћу продужавања периода на који је одјављена услуга. Анализом одлука јединица локалних самоуправа којима је регулисано сакупљање и одвожење смећа утврђено је да је **једини разлог због кога је могуће одјавити коришћење услуге тај да нико не живи или неће живети у стамбеном објекту одређено време, односно да нико не обавља привредну делатност у објекту или да је привредни субјект привремено одјавио обављање делатности.**

Прописи који уређују обављање комуналних делатности су тако конципирани да сама чињеница да неко лице фактички не користи услуге комуналног предузећа, сакупљања и одвожења смећа, зато што се смећа решава на неки други начин, не ослобађа га обавезе плаћања накнаде за одвожење и сакупљање смећа, односно плаћања месечног рачуна за поменуту услугу. Оборива законска претпоставка је да је комунално предузеће пружило услугу коју корисник може у судском поступку да обори ако докаже да у периоду за који се у судском поступку потражује наплата дуговања није користио услугу, тј. да му она није пружена. Имајући у виду да сваки човек ствара смеће, да је одлукама јединица локалне самоуправе прописана њена непосредна примена (а што прописује и Закон

⁸ Будући да пет јединица локалне самоуправе није доставило тражене податке, тј. није одговорило на упитник, не можемо са сигурношћу рећи да је сакупљање и одвожење смећа организовано у свим јединицама локалне самоуправе на подручју АП Војводине.

о комуналним делатностима), да није обавезно закључивање уговора о коришћењу услуге, да се одлуком одређују корисници услуге, да је забрањено палити смеће, закопати га, одлагати на нелегалне депоније и сл., као и то да комунално предузеће има право да наплати услугу и када га корисник онемогући да је изврши (када се реши смећа на неки други начин) произлази да се поменута законска претпоставка може оборити (само) у случају да лице докаже да није живело у стамбеном објекту, односно да привредни субјект није обављао делатност или да је невршење услуге рекламирало код пружаоца услуге на прописима предвиђен начин.

Поред могућности отказивања услуге, за поједине категорије становништва, у већини општина и градова на подручју АП Војводине постоји могућност да остваре право на умањење обавезе на име услуга сакупљања и одвожења смећа или право на ослобађање од њих за одређени временски период.

У погледу проблематике у вези са одржавањем чистоће, односно организованим сакупљањем и одвожењем смећа, након извршене анализе података мишљење Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана је било да је однос који постоји између пружаоца комуналне услуге сакупљања и одвожења смећа и корисника услуге, по својој природи, уговорни однос што се не спори ни у самом Закону о комуналним делатностима. Као сваки уговорни однос и овај би требало да буде уређен појединачним уговором између пружаоца и корисника услуге. Међутим, Закон дозвољава могућност да се уговор не закључи између поменутих странака, већ да (уговорна) обавеза настане самим започињањем вршења услуге пружаоца комуналне услуге. Покрајински заштитник грађана – омбудсман прихвата да је комунална делатност управљања отпадом, тј. сакупљање и одвожење смећа (услуга) од општег интереса и да у њеном регулисању тај интерес, интерес заједнице (очување животне средине, одржавање чистоће и обезбеђивање одговарајућих хигијенских и здравствених услова за живот и рад човека), преовлађује над интересом појединца. С друге стране, не може се порећи да у стварном животу заиста постоје лица, домаћинства, пре свега, у сеоским подручјима, која фактички не користе услугу комуналног предузећа, која се огледа у сакупљању и одвожењу смећа.

Полазећи од става да је однос између пружаоца и корисника комуналне услуге, конкретно сакупљања и одвожења смећа, пре свега, уговорни однос, а у чијој самој суштини је постулат да пружена услуга, услуга која се користи, има цену, Омбудсман је био мишљења да, ради избегавања неосноване наплате услуга сакупљања или одвожења смећа које нису извршене или коришћене, потребно је да законодавац и други надлежни органи и заинтересовани субјекти нађу одговарајући модус који ће омогућити да грађани и домаћинства која не користе поменуту услугу немају обавезу да је плаћају. За грађане, тј. домаћинства која не користе услугу, а отпада се решавају на неки други начин који не угрожава животну средину, могла би се, на пример, увести обавеза плаћања одговарајуће накнаде, где би средства прикупљена њеним плаћањем била употребљена у сврхе заштите и унапређивања животне средине или за унапређивање обављања комуналних делатности. Одговарајућим инспекцијским надзором могло би се утврдити да ли конкретан начин решавања отпада, које користи одређено домаћинство, има утицаја или га, пак, нема, на загађивање животне средине. На тај начин грађани не би били обавезни да плаћају услугу коју не користе, а била би обезбеђена средства за спречавање и санирање угрожавања и загађивања животне средине, који би они, евентуално, проузроковали неодговарајућим одлагањем отпада.

Након сумирања резултата два спроведена истраживања показало се да је пракса у јединицама локалне самоуправе различита и неуједначена, те да има добрих и лоших примера. Како је Покрајински омбудсман проценио да би размена искустава могла да буде први корак у уједначавању добре праксе, у Скупштини Војводине организован је панел на тему „Проблеми у вршењу комуналних услуга у јединицама локалне самоуправе”.

У раду панела учествовало је близу 40 представника јавних комуналних предузећа, органа локалне самоуправе надлежних за комуналне послове, представника правних лица којима је поверено вршење комуналних услуга. Били су присутни и локални заштитници грађана из Војводине и Србије, као и представници Заштитника грађана Републике Србије и Покрајинског секретаријата надлежног за област енергетике. Панел је организован уз подршку Мисије ОЕБС у Србији.

Сарадници Покрајинског заштитника грађана представили су извештаје о спроведеним истраживањима „Обављање сегмента комуналне делатности управљања комуналним отпадом који обухвата сакупљање и одвожење смећа на подручју АПВ” и „Вршење комуналне делатности производње и дистрибуције топлотне енергије од стране енергетских субјеката на територији АП Војводине у поступцима по захтевима купаца за искључење са дистрибутивног система, односно отказа уговора о продаји топлотне енергије”, с посебним освртом на правни оквир којим се уређује обављање ових делатности, износећи примере добре и лоше праксе. Након тога, приступило се дискусији у којој је учествовао велики број присутних. Учесници панела су коментарисали информације из истраживања и говорили о пракси у срединама које представљају, посебно указујући на добре и лоше примере и законска решења. Након завршене дискусије, у погледу вршења комуналне услуге сакупљања и одвожења смећа, уобличен је заједнички став да ова комунална услуга треба законски да се формулише као услуга од општег интереса, а не као уговорни однос, те да се јасно пропише обавеза грађана и привредних субјеката да је користе и плаћају.

УРБАНИЗАМ, ГРАЂЕВИНАРСТВО И СТАМБЕНИ ПОСЛОВИ

У току 2014. године запажен је мањи број притужби на рад органа јединица локалне самоуправе у вези са издавањем грађевинских дозвола, али су се грађани обраћали Омбудсману захтевима за давање савета у вези са остваривањем права у овој области.

Одржавање стамбених зграда

На пример, грађанка Б.А. из Петроварадина, која станује у вишестамбеној згради, желела је да добије савет о томе како да реши проблем који има због дима који се осећа из суседног стана. Омбудсман је на основу добијеног изјашњења комуналне инспекције дошао до сазнања да је инспектор утврдио да се дим заиста осећа и да је утврђена техничка неисправност димњака. Покрајински заштитник грађана подносиољки притужбе указао је на члан 7 Закона о одржавању стамбених зграда („Службени гласник РС”, бр. 44/1995, 46/1998, 1/2001... 88/2011), којим је прописано да се радovima на одржавању стамбене зграде, којима се отклања непосредна опасност по живот и здравље људи или за околину (пожар, поплава, интервенција на електроинсталацији, заглављење у лифту и сл.) сматрају радovi хитних интервенција у смислу овог закона и да се изводе без одлагања. Указао је и на то да је законом прописана обавеза свих власника посебних делова зграде, а не само власника стана који користи грејање на чврсто гориво, да без одлагања предузму мере за извођење радова, ради отклањања неисправности оштећеног димњака и тиме отклоне опасност по живот и здравље људи.

Доношење планских докумената

Врло често, грађани траже правни савет у вези с поступком усвајања и измене планских докумената. У једном случају, Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману обратио се грађанин притужбом на рад Јавног предузећа „Урбанизам”, Завод за урбанизам Нови Сад, тврдећи да се овом јавном предузећу обратио иницијативом за измену нацрта планског документа за насељено место Парагово, и то у погледу регулисања режијске саобраћајнице на парцелама у његовом власништву, али да му није достављена информација о предузетим мерама. Такође, навео је да је од службеног лица јавног предузећа добио усмену информацију да не постоји евидентирана иницијатива за промену плана, што је и био повод да се обрати Омбудсману. Поступајући по притужби, прибављено је изјашњење Јавног предузећа у којем се истиче да је подносилац притужбе, због чињенице да живи у иностранству, усмено обавештен да се његова иницијатива може прихватити и да ће бити разматрана у даљем поступку израде предметног плана. Такође, указано је на чињеницу да је стручном провером утврђено да је решење, предвиђено нацртом планског документа у погледу регулисања режијске саобраћајнице на предметним парцелама, усклађено с поднетом иницијативом, те да је подносилац притужбе о томе обавештен. Надаље, прецизирано је да је поступак израде нацрта плана детаљне регулације у току, те да ће сви заинтересовани грађани имати прилику да се упознају са садржајем нацрта плана приликом његовог излагања на јавни увид. Покрајински заштитник грађана је указао подносиоцу притужбе на одредбу члана 67 Правилника о садржини, начину и поступку израде планских докумената („Службени гласник РС”, бр. 31/2010, 69/2010 и 16/2011) који омогућава да заинтересована правна и физичка лица поднесу примедбе на изложени плански документ у току трајања јавног увида, искључиво у писаном облику, на писарници органа локалне самоуправе који је изложио плански документ на јавни увид. Такође, указано му је и на чињеницу да ће моћи да присуствује јавној седници надлежне комисије за планове.

Прибављање употребне дозволе

Неретко, грађани траже правни савет у вези с мерама које могу предузети у ситуацијама када инвеститори, с којима су закључили уговор о купопродаји стана, приликом изградње вишестамбених објеката нису у целости поштовали одобрену пројектно-техничку документацију. Омбудсману се обратио Т. Ж. из Новог Сада притужбом у којој наводи да је купио стан у вишепородичном стамбеном објекту за који је, према његовим сазнањима издата употребна дозвола, али у њему није постављен лифт. Подносиоцу притужбе је указано на то да је чланом 158 Закона о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13 и 50/13) прописано да се објекат може користити по претходно прибављеној употребној дозволи, те да се ради утврђивања те чињенице прво обрати Градској управи за урбанизам и стамбене послове Града Новог Сада захтевом за достављање информације о томе да ли је издата употребна дозвола за објекат у којем је купио стан, те ако јесте, да ли техничка документација на основу које је издата грађевинска дозвола садржи пројекат лифта. Уколико је издата употребна дозвола, а нису изведени сви радови предвиђени одобреном пројектно-техничком документацијом, предочено му је да може у складу са чланом 239 тачка 4 Закона о општем управном поступку („Службени лист СРЈ”, бр. 33/97 и 31/2001 и „Службени гласник РС”, број 30/2010) поднети предлог за понављање правоснажно окончаног управног поступка. Уколико за објекат није издата употребна дозвола, подносилац притужбе је поучен да инвеститор, као и сами купци станова, као власници посебних делова зграде, имају могућност да изврше радове на уградњи лифта и након тога исходују употребну дозволу. Такође, предочена му је и могућност подношења тужбе пред Основним судом у Новом Саду против продавца стана, ради раскида уговора због неизвршавања уговорних обавеза, те да, ако је уговором предвиђена обавеза да се објекат у целости заврши до одређеног рока или исходује употребна дозвола у одређеном року, истом тужбом може захтевати и накнаду штете.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

На основу притужби грађана/грађанки у 2014. години у области здравствене заштите и здравственог осигурања, Покрајински заштитник грађана – омбудсман налази да су проблеми исти као и ранијих година и да се у погледу ефикасности пружања здравствене заштите на примарном и секундарном нивоу није побољшала ситуација. Већина притужби односила се на немогућност заказивања прегледа на који су грађани/грађанке упућени, дужину чекања на операцију, као и промену места на листи чекања. Такође је уочено да надлежни органи у поступку инспекцијског надзора не поступају увек на основу сазнања о околностима случаја, доступне здравствене и друге документације који су били разлог подношења пријаве здравственом инспектору.

Заказивање прегледа

Поступајући по притужбама због немогућности заказивања прегледа, Покрајински заштитник грађана – омбудсман, у скоро свим случајевима, након што је од здравствене установе затражено да се изјасни на наводе из притужбе, добио је информацију да је у току поступка заказан преглед, те је због тога, уз констатацију да је неправилност отклоњена, Омбудсман обустављао поступак.

Листе чекања

Један број притужби се односио на дуг период чекања на операцију, супротно Правилнику о листама чекања. Чести су случајеви операције ока. Поводом једне притужбе, Покрајински заштитник грађана – омбудсман је, након спроведеног поступка по притужби Н.Ј. из Новог Сада, утврдио да је постојала неправилност у раду Клинике за очне болести Клиничког центра Војводине, јер здравствена установа није поступила у складу с Правилником о листама чекања коју је на основу Закона о здравственом осигурању донео Републички фонд за здравствено осигурање. Клиника за очне болести није у остављеном року ускладила листе чекања с наведеним Правилником, па је на тај начин повредила право пацијента на ефикасну здравствену заштиту. Због овог пропуста, грађанин је онемогућен да користи право да му се на основу издате потврде медицинска мера изврши у приватној пракси или у допунском раду у здравственој установи, с којом је закључен уговор, те да након тога поднесе захтев за рефундацију трошкова, које је у вези са овом мером подносилац притужбе имао. Имајући у виду утврђену неправилност у раду, Омбудсман је Клиници за очне болести Клиничког центра Војводине упутио препоруку да *усклади листе чекања са одредбама члана 3 став 1 и члана 31 Правилника о листама чекања, те да је потребно да 30 дана након истека предвиђеног рока од шест месеци, поступи у складу са обавезом из Правилника о начину и поступку остваривања права из обавезног здравственог осигурања и да болесницима, који чекају на операцију катаракте, изда писану потврду о разлозима због којих осигурана лица нису примљена на операцију у прописаном року, како би остварили своје право на здравствену заштиту, уз право на повраћај поднетих трошкова интервенције из средстава обавезног здравственог осигурања.*

Поступање здравствене инспекције

Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману обратила се Е.Т. из Суботице притужбом, у којој се жали на пропуст у раду здравственог инспектора Севернобачког управног округа, јер није обавестио њеног супруга З.Т. из Суботице о резултатима поступка по пријави ради извршења инспекцијског надзора, а коју је именовани упутио због сумње на законитост у раду и поступање противно правилима струке лекара Опште болнице у Суботици, приликом пружања здравствене услуге њеном сину А.Т.

У изјашњењу надлежног здравственог инспектора, упућеног Омбудсману, наведено је да су родитељи у октобру 2013. године били на усменим консултацијама код републичког здравственог инспектора,

али нису званично поднели писмену представку против Опште болнице Суботица и ординирајућег лекара. Седам месеци, до маја 2014. године, родитељи се нису јављали усмено ни писмено здравственом инспектору, а онда су послали обично писмо у коме се види да су били код заштитника пацијентових права, чија је институција у међувремену укинута, као и да су се жалили и Комисији за унутрашњу проверу стручног рада Опште болнице, чији је закључак да је ординирајући лекар поступио у складу са етичким принципима и правилима медицинске струке. Родитељи су поднели захтев за накнаду нематеријалне штете за претрпљени бол и страх, који је 21. јануара 2014. године суботичка болница одбила и обавестила их да је лекар кажњен јавном опоменом. Пошто породица Т. тражи сатисфакцију у виду материјалне надокнаде, здравствени инспектор не може да донесе такво решење, него се странка мора обратити редовном суду.

На основу извештаја лекара Одељења за пријем и збрињавање ургентних стања у Општој болници, записника Комисије за унутрашњу проверу квалитета стручног рада Опште болнице Суботица и налаза и мишљења Заштитника пацијентових права у Општој болници Суботица, те релевантних прописа Омбудсман је утврдио следеће:

- Приликом пружања здравствене заштите А.Т., лекар специјалиста Опште болнице Суботица није поступио сагласно законској обавези да изда писмено обавештење осигураном лицу да здравствена услуга није медицински неопходна, односно оправдана за здравствено стање осигураног лица, као и посебно прописаној дужности лекара специјалисте да, обавезно у свом извештају, доставља изабраном лекару образложен налаз, оцену и мишљење са упутством о даљем лечењу осигураног лица, које представљају радње, чија је обавеза предузимања установљена управо с циљем примене одговарајућих медицинских мера у даљој здравственој заштити пацијента;
- Родитељи пацијента обратили су се надлежном здравственом инспектору пријавом на поступање лекара, односно сумње у квалитет пружене здравствене услуге. Предмет пријаве није био захтев за накнаду штете, нити је поднет због неадекватног вођења медицинске документације;
- Пријава је поднета у октобру 2013. године, када је здравствени инспектор, посебно након пријема писма подносиоца пријаве седам месеци касније, могао да има увид у одговарајућу документацију, односно сазнање заштитника пацијентових права о утврђеном постојању неправилности у раду за коју је здравствена установа, као послодавац, лекару изрекла законску меру;
- Наведене околности, по мишљењу Омбудсмана, представљају основ сумње да у конкретном случају није обезбеђена здравствена заштита, односно да је обезбеђена у мањем садржају и обиму, а у сваком случају представљају потребан и довољан разлог за покретање инспекцијског надзора, што, такође, представља и пријава грађана. Мишљење Омбудсмана заснива се на чињеницама да је по пријему на Одељење за пријем и збрињавање ургентних стања Опште болнице Суботица, пацијенту утврђено постојање страног тела у стопалу, те је збринут као хитни случај, с обзиром на то што му је пружена здравствена услуга у служби здравствене установе за пријем и збрињавање хитних стања, тако што је одмах по пријему и прегледу страног тела уклоњено, извршена тоалета ране и превијање. Приликом поновног јављања дежурној служби исте здравствене установе због болова у стопалу, поступајући лекар је утврдио могућност да је део стакла и даље присутан у стопалу, што је био разлог и претходног збрињавања пацијента пружањем хитне медицинске помоћи, али није пружио исту

здравствену услугу. Ординирајући лекар специјалиста војне здравствене установе, по пријему пацијента, утврдио је да је индиковано оперативно лечење.

Након спроведеног поступка по притужби, имајући у виду утврђено чињенично стање, Омбудсман је Министарству здравља, Одсек за здравствену инспекцију Нови Сад, Севернобачки управни округ упутио *мишљење да је надлежни здравствени инспектор учинио неправилност у раду, јер није узео у поступак пријаву грађана на рад здравствене установе, односно пружање здравствене заштите и о резултатима поступка обавестио подносиоце пријаве, те да је био дужан да покрене поступак инспекцијског надзора на основу сазнања о околностима случаја који су били разлог обраћања пријавом и доступне здравствене и друге документације.*

Истраживање: „Шест месеци рада саветника за заштиту права пацијената у јединицама локалне самоуправе на територији АПВ”

Покрајински заштитник грађана, у складу са овлашћењем да прикупља информације о примени закона и других прописа из области људских права, а с обзиром на то што стечено искуство у вишегодишњем раду, по притужбама грађана и по сопственој иницијативи, у предметима чији заједнички заштитни објекат представља право на здравствену заштиту, спровео је истраживање о раду саветника за заштиту права пацијената у јединицама локалне самоуправе на територији Аутономне покрајине Војводине.

Овим истраживањем Омбудсман наставља свој рад на заштити и унапређивању права из области здравствене заштите и здравственог осигурања, с посебним нагласком на контролу рада посебних субјеката који се баве заштитом ових права, као и примене одговарајућих прописа, институција и правних норми успостављених у функцији механизма заштите права из ове области. Функционисање механизма заштите права, као скупа законом одређених субјеката који врше заштиту права и правних норми које представљају основ њиховог поступања, као и норми којима је уређен начин и поступак остваривања права из здравствене заштите и здравственог осигурања, Омбудсман је препознао као кључни фактор од чијег законитог, целисходног и ефикасног рада зависи степен остварења законом утврђених права, те у крајњој линији и Уставом прокламованог начела неприкосновености људског живота и неповредивости физичког и психичког интегритета.

Саветник за заштиту права пацијената, као лице које врши заштиту права пацијената коју обезбеђује јединица локалне самоуправе, установљен је Законом о правима пацијената („Сл. гласник РС”, број 45/2013), којим је предвиђено да јединице локалне самоуправе организују рад и обезбеђују услове и финансијска средства за рад саветника пацијената до 30. новембра 2013. године, који би по истеку овог рока требало да почну с радом. Законом је прописано да истеком наведеног рока престаје да важи одредба Закона о здравственој заштити („Службени гласник РС”, бр. 107/05, 72/09 – др. закон, 88/10, 99/10, 57/11 и 119/12), којом је било уређено право на приговор, односно рад заштитника права пацијената – претходне институције у механизму заштите права у овој области – који је уведен овим законом још 2005. године. Законодавац је доношењем новог закона и успостављањем измењеног механизма заштите права пацијената, препознао недостатке ранијег законског решења, које у пракси није дало очекиване резултате, на шта је указивао и Покрајински заштитник грађана на основу сопствених искустава у раду и према анализи резултата спроведеног истраживања о раду заштитника пацијентових права у здравственим установама на територији АП Војводине из 2011. године. Међутим, утврђивањем обавезе да саветник за заштиту права пацијената почне с радом 1. децембра 2013. године, без прописивања санкције јединици локалне самоуправе у случају да не поступи сагласно овој обавези, а истовременим укидањем институције заштитника права пацијената по сили закона, настала је реална опасност да, од поменутог датума, права пацијената остану само „мртво

слово на папиру”, без механизма помоћу којих би се права заштитила, а што представља смањивање достигнутог нивоа људских права, које Устав изричито забрањује. На овај проблем Омбудсман је указивао у јавним расправама поводом доношења новог закона, те је један од разлога за спровођење овог истраживања.

Омбудсман изражава задовољство што је након спроведеног истраживања о заштитницима пацијентових права у здравственим установама на територији АП Војводине из 2011. године, на основу добијених резултата, анализе стања, те вишегодишњег искуства у раду у овој области, већина упућених препорука и предлога, спроведено у дело, а нарочито: доношење посебног закона о правима пацијената; установљавање механизма којим се обезбеђује независност лица које обављају послове саветника, који сада нису запослени у установама чији рад контролишу; детаљно прописивање начина поступања саветника и вођења евиденције о раду, подношења извештаја надлежним телима и органима и друго.

Покрајински заштитник грађана доставио је свим градовима и општинама у Војводини упитник с питањима о првих шест месеци рада саветника за заштиту права пацијената. Од саветника је тражено да упитник попуне, те да га доставе Омбудсману заједно са шестомесечним извештајем, чија је израда и достава надлежним телима и органима законска обавеза саветника.

Истраживање је спроведено у периоду од јуна до септембра 2014. године у свим јединицама локалне самоуправе у АП Војводини. За потребе истраживања сачињен је упитник од укупно 25 питања различитог типа (питања отвореног и затвореног типа).

Упитник је обухватио питања која се односе на податке о: саветнику за заштиту права пацијената (датум почетка рада, стручна спрема, радно искуство и сл.); поступању по приговорима пацијената (број приговора, права на чију повреду се односе, здравствене установе на чији рад се односе, начин решавања по приговорима, даље последице и сл.) и оцени сарадње саветника с другим надлежним органима и институцијама. Омбудсман је замолио саветнике да дају своје сугестије, предлоге или препоруке у вези с тим како унапредити и побољшати заштиту права пацијената радом саветника.

Забрињавајући податак представља чињеница да су сви саветници, осим једног, пре именовања на ову функцију били већ запослени у органу јединице локалне самоуправе, те да и даље обављају послове на којима су радили, а који се односе на широк дијапазон послова правника, углавном без додирних тачака с питањима из области здравствене заштите.

Обим и врста послова које поред послова заштите права пацијената обављају саветници, те податак да је већина саветника прошла само једнодневну обуку, а да саветници у четири општине нису прошли ниједан вид обуке, узимајући у обзир претходно искуство, изазива оправдану сумњу у испуњеност законског услова да саветник мора да познаје прописе из области здравствене заштите, те да посао саветника за заштиту права пацијената може да обавља ваљано, из наведених објективних разлога.

Саветници за заштиту права пацијената евидентирали су укупно 236 приговора у периоду од 1. децембра 2013. године до 31. маја 2014. године. Највећи број поднетих приговора односи се на домове здравља, којих је у периоду од 1. децембра 2013. године до 31. маја 2014. године евидентирано 157, као и на рад општих болница на чији рад је поднето 26 приговора.

Пацијенти приговоре већином подносе усмено, и највећи број њих односи се на понашање медицинских техничара, на организацију здравствене службе, квалитет пружених здравствених услуга, понашање лекара и немогућност заказивања прегледа. Од укупног броја евидентираних приговора, у 39% случајева саветници су утврдили да је право пацијента било повређено.

Имајући у виду тенденцију коју показује, забрињава податак да од почетка рада саветника за заштиту права пацијента, након утврђене повреде права пацијента, они нису поднели ниједан захтев за покретање прекршајног поступка.

Омбудсман поздравља рад саветника који се обухвата решавање по приговорима пацијената неформалним путем, али их позива да овакве приговоре и евидентирају. Управо недостатак прецизних података (о повреди права на које се приговори односе, основаности и начину решавања), с обзиром на потпуно одсуство законског регулисања обавезе и начина вођења евиденције о приговорима, представљао је један од највећих недостатака институције заштитника пацијентових права.

Поучен дугогодишњим искуством у раду на заштити и унапређивању права из области здравствене заштите и здравственог осигурања, а охрабрен новим законским решењима у заштити права пацијената, као основа за успостављање и ефикасно функционисање механизма заштите и унапређивања ових права, Омбудсман је на овај начин желео да се упозна с начином, условима, резултатима и проблемима у раду саветника, како би адекватно реаговао, те је донео и упутио одговарајуће закључке и препоруке државним органима и другим релевантним субјектима ради даљег унапређивања положаја саветника, квалитета здравствене заштите и остваривања људских права у овој области.

Истраживање се није односило на рад заштитника права осигураних лица, посебног института у механизму заштите права пацијената, такође, уређеног Законом о правима пацијената. Закон прописује да заштиту права осигураних лица обезбеђује и организација здравственог осигурања код које је то лице здравствено осигурано, а сагласно законској одредби, Републички фонд за здравствено осигурање ближе је уредио ово питање доношењем Правилника о начину и поступку заштите права осигураних лица Републичког фонда за здравствено осигурање, који се примењује од 1. новембра 2013. године. С обзиром на то што је општим актима, донетим на основу Закона о правима пацијената, прописана међусобна сарадња саветника за заштиту права пацијената и заштитника права осигураних лица у обављању послова утврђених законом, те имајући у виду да у већини случајева право на здравствену заштиту представља део права на здравствено осигурање, Омбудсман ће у свом раду посебну пажњу посветити контроли механизма заштите права осигураних лица од стране организације за здравствено осигурање.

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Поступање центара за социјални рад

Као и претходне, и 2014. године већина притужби на рад центара за социјални рад односио се на неправилности у раду приликом одлучивања о праву на новчану социјалну помоћ и праву на једнократну новчану помоћ, те спорост у одлучивању по овим и другим захтевима у надлежности центара.

У притужбама грађани указују на тешке материјалне услове у којима живе, нерешено стамбено питање, те изражавају незадовољство због временски ограниченог трајања новчане социјалне помоћи. Покрајински заштитник грађана – омбудсман је у оваквим случајевима грађанима/грађанкама указивао на то да, према Закону о социјалној заштити („Службени гласник РС”, број 24/2011), појединцу који је способан за рад, односно породици у којој је већина чланова способна за рад, припада новчана социјална помоћ у трајању до девет месеци у току календарске године, као и на то да као радно способни корисници/кориснице новчане социјалне помоћи имају права и обавезе у вези са запошљавањем, што подразумева право на посредовање при запошљавању, право на обуку, право на

учешће у јавним радовима и сл., те на дужност да прихвате посао уколико им га понуди организација надлежна за послове запошљавања.

Поступање Покрајинског секретаријата за здравство, социјалну политику и демографију као другостепеног органа

У извештајном периоду, Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману обратило се неколико грађана притужбама на рад Покрајинског секретаријата за здравство, социјалну политику и демографију, јер као другостепени орган није у законском року одлучио по жалбама изјављеним против решења органа старатељства, којима су одбијени њихови захтеви за признавање права на новчану социјалну помоћ и остваривање права на додатак за помоћ и негу другог лица.

У изјашњењима поменутог секретаријата наводило се да по жалбама није могло бити решено у законском року због великог броја предмета. Омбудсман је указао другостепеном органу на одредбу члана 237 став 1 Закона о општем управном поступку („Службени лист СРЈ”, бр. 33/97 и 31/2001 и „Службени гласник РС”, број 30/2010), којом је прописано да се решење по жалби мора донети и доставити странци што пре, а најкасније у року од два месеца од дана предаје жалбе. Сходно томе, Омбудсман је у сваком предмету указао на мишљење и препоруку, које је 2013. године упутио том секретаријату у вези са овим питањем. У препоруци стоји да благовременост у поступању и поштовање законских рокова, никада не може бити условљена бројем предмета и извршилаца који одлучују по жалби, нити представља оправдавајући разлог за одуговлачење поступка. Правилна примена Закона о општем управном поступку у таквим случајевима представља ствар унутрашње организације органа, односно подразумева или уступање и прераспodelу предмета међу постојећим извршиоцима или измену систематизације повећањем броја извршилаца.

Када је у питању остваривање права грађана на додатак за помоћ и негу другог лица, Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију често, без своје кривице, мора да прекорачи законом прописане рокове, јер Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање дужи временски период задржава предмет због вештачења, те свој налаз, мишљење и оцену доставља након протеча рока од два месеца од дана предаје жалбе. На тај начин Фонд својим неблаговременим делањем утиче на то да овај секретаријат, као другостепени орган, не доноси решења по жалби у законом прописаном року.

Пример обраћања

Грађанин се обратио Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману притужбом на рад Покрајинског секретаријата за здравство, социјалну политику и демографију, јер није решено по његовој жалби изјављеној против решења Центра за социјални рад, Бела Црква, у вези са остваривањем права на новчану социјалну помоћ. У изјашњењу овог секретаријата наведено је да је подносилац притужбе жалбу поднео 21. јануара 2014. године, када је и почео да тече рок за доношење другостепеног решења. На основу приложене документације утврђено је да је подносилац притужбе 21. јануара 2014. године доставио поднесак којим обавештава наведени секретаријат да је против решења Центра благовремено изјавио жалбу 1. новембра 2013. године, те да је копију жалбе приложио уз поднесак. Такође, утврђено је да се подносилац претходно већ обраћао том секретаријату због неблаговременог решавања по жалби, али да је обавештен да она није прослеђена другостепеном органу.

На основу утврђеног чињеничног стања, Омбудсман је упутио *мишљење* у којем је констатовано да је Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију учинио неправилност у раду, јер:

- непоступањем по изјављеној жалби, допринео је томе да се по њој не одлучи благовремено и тиме поступио супротно одредбама Закона о општем управном поступку;
- није донео решење по жалби у законом прописаном року.

Будући да је подносилац притужбе, након извесног периода од предаје жалбе првостепеном органу, о томе обавестио поменути секретаријат, из чега произлази да је и пре достављања поднеска од 21. јануара 2014. године имао сазнања да му жалба није прослеђена, Омбудсман је у *мишљењу* констатовао да је тај секретаријат већ тада био дужан да, у складу са својим надлежностима, провери наводе подносиоца притужбе и тражи од Центра да у одређеном року достави списе предмета, што није учињено све до писменог обраћања подносиоца притужбе. Такође, Омбудсман је у *мишљењу* указао на то да је секретаријат извео погрешан закључак о датуму почетка законског рока за доношење решења по жалби.

У вези с наведеним, Омбудсман је Покрајинском секретаријату за здравство, социјалну политику и демографију упутио *препоруку* да је:

- дужан да у најкраћем року донесе решење по жалби подносиоца притужбе, те да покаже заинтересованост и да заузме активну улогу приликом сарадње с другим органима у поступку, како би обезбедио услове да донесе одлуку у законом прописаном року, односно да поштује начела прописана Законом о општем управном поступку;
- потребно да изврши инспекцијски надзор над радом Центра за социјални рад, Бела Црква, због пропуста у поступању и да у зависности од резултата поступка, предузме одговарајуће мере у оквиру своје надлежности.

Покрајински секретаријат поступио је у складу с препоруком и донео решење по жалби подносиоца притужбе.

ПРАВА ИЗ ПЕНЗИЈСКОГ И ИНВАЛИДСКОГ ОСИГУРАЊА

Прекорачење рока за доношење решења

Током 2014. године велики број притужби грађана и грађанки, који су се обраћали Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману, упућен је због тога што по захтевима за остваривање права на пензију (старосну, инвалидску или породичну), није одлучено у роковима које прописује Закон о општем управном поступку. Поступајући по притужбама, Покрајински заштитник грађана – омбудсман тражио је од надлежних организационих јединица Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање, Покрајинског фонда за пензијско и инвалидско осигурање изјашњење, и у већини случајева, након обраћања Омбудсмана, донета су привремена или коначна решења којима су призната права на пензију, чиме су неправилности отклоњене у току истраге.

На основу чињеница и околности утврђених у току поступка, уочено је да постоји отежана међусобна комуникација организационих јединица Фонда, што додатно успорава решавање по поднетим захтевима. Чињеница да се подаци из матичне евиденције о осигураницима, коју води Фонд у складу са Законом о пензијском и инвалидском осигурању, не могу службеним путем прибављати, односно размењивати, већ се грађани упућују да се захтевом за достављање тих података обратe некој од

организационих јединица унутар Фонда, представља озбиљан недостатак и доводи грађане у неповољан положај.

Стаж осигурања остварен у бившим републикама СФРЈ и на подручју Косова и Метохије

Поступајући по притужбама, уочен је и проблем у вези с признавањем права на пензију лицима која су стаж осигурања, односно део стажа осигурања остварила на подручју Косова и Метохије. Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману притужбом се обратила С.Б. из Завидовића у Републици Босни и Херцеговини, тврдећи да Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање није доставио податке о стажу осигурања које је остварила у Републици Србији, по захтеву немачког носиоца осигурања, због чега није одлучено о њеном захтеву за пензију. Већи део стажа осигурања подносиатељка је остварила у Савезној Републици Немачкој, али је део стажа остварила у Републици Србији, као запослена у основним школама у општинама Мали Иђош и Ковачица, на територији АП Војводине и у општинама Призрен и Орашац на територији Косова и Метохије. Омбудсман је тражио изјашњење Дирекције Покрајинског фонда за пензијско и инвалидско осигурање о наводима притужбе, која га је известила да је у међувремену донето решење, којим је подносиатељки притужбе признато право на пензију, те да је поступак дуго трајао због отежаног прибављања података с подручја Косова и Метохије, где је остварен претежни део стажа осигурања у Републици Србији.

Обавезно пензијско и инвалидско осигурање пољопривредника

Грађани су се Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману у току 2014. године обраћали притужбама, које се односе на проблем у вези са утврђивањем својства осигураника пољопривредника, наводећи да им је од стране Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање утврђено својство осигураника без њиховог знања, те да су им на овај начин наметнуте обавезе плаћања доприноса за пензијско и инвалидско осигурање ретроактивно и за период од преко 20 година и да им се дуговања због тога, стално увећавају. Већина притужби односила се на рад Филијале Пореске управе у Ковину и Филијале Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање у Панчеву. Омбудсман је након спроведених поступака, у већини случајева, утврдио да су подносиоци притужби пријављени на осигурање, односно да им је решењем утврђено својство осигураника, као и да се као обвезници доприноса за пензијско и инвалидско осигурање пољопривредника налазе у службеној евиденцији Пореске управе, те да су им доношена решења о задужењу на основу Закона о доприносима за обавезно социјално осигурање и Закона о пензијском и инвалидском осигурању. У изјашњењу Фонда за ПИО је, између осталог, наведено да је Законом о изменама и допунама Закона о пензијском и инвалидском осигурању („Службени лист САПВ”, број 29/85), почев од 1. јануара 1986. године на подручју АП Војводине, уведено обавезно пензијско и инвалидско осигурање земљорадника, који су имали више од 15 година, а нису навршили 55 година (мушкарци), односно 50 година (жене) живота. Законом је установљена обавеза органа општинске управе да фонду подноси пријаве о почетку, промени и престанку обављања пољопривредне делатности. Општинска управа је, на основу евиденције лица која су обвезници пореза на обрадиво земљиште и евиденције месне заједнице о члановима домаћинства, евидентирала сва лица која су обавезно осигурана по основу обављања пољопривредне делатности и податке о томе проследила некадашњој Самоуправној интересној заједници за пензијско и инвалидско осигурање земљорадника Војводине, која их је доставила Пореској управи, да свако лице обавести о висини доприноса за пензијско и инвалидско осигурање. Утврђено је и да су се подносиоци притужби, неки од њих и више пута, обраћали Фонду захтевима за утврђивање престанка својства осигураника, али су захтеви одбијени. Из наведеног је закључено да не стоје наводи подносиоца да им је својство осигураника утврђено без њиховог знања.

Према члану 68 Закона о изменама и допунама Закона о пензијском и инвалидском осигурању („Службени гласник РС”, број 101/2010) пољопривредници, који су, до дана почетка примене овог закона, стекли својство осигураника у складу са законом, обавезно су осигурани и према овом закону од дана његовог ступања на снагу. Пољопривредници који, до дана ступања на снагу овог закона, нису стекли својство осигураника, у складу са Законом, а немају навршених 50 година (за мушкарце), односно 45 година живота (за жене), обавезно су осигурани према овом закону, од дана његовог ступања на снагу.

Имајући у виду да су подносиоци притужбе стекли својство осигураника до дана почетка примене Закона о изменама и допунама Закона о пензијском и инвалидском осигурању („Службени гласник РС”, број 101/2010), обавезно су осигурани и од дана његовог ступања на снагу, те им је указано да, у складу с важећим законом, престанак својства осигураника може бити утврђен лицу које поднесе захтев и доказе да носилац и чланови домаћинства немају обрадиво пољопривредно земљиште или уколико заснује радни однос или почне да обавља самосталну делатност. Такође, Омбудсман је указао на могућност решавања овог проблема изменама Закона о пензијском и инвалидском осигурању.

Учешће грађана/грађанки у поступку

Чланом 84 став 2 Закона о пензијском и инвалидском осигурању („Службени гласник РС”, бр. 34/2003...142/2014) прописано је да се права из пензијског и инвалидског осигурања, која се остварују у фонду обезбеђују у поступку предвиђеном законом, којим је уређен општи управни поступак, ако овим законом није друкчије уређено. Према начелу саслушања странке општег управног поступка, пре доношења решења, странци се мора омогућити да се изјасни о чињеницама и околностима које су значајне за доношење решења.

Од пресудног значаја за остваривање и заштиту права из пензијског и инвалидског осигурања јесте поступање Фонда за пензијско и инвалидско осигурање у поступцима утврђивања права и обавеза осигураника и корисника права сагласно прописаним правилима поступка у овој области, те поступање Пореске управе приликом утврђивања обавеза на име доприноса за пензијско и инвалидско осигурање на начин и у поступку прописаним посебним законом који уређује ову област, што подразумева заједничку супсидијарну примену одредаба Закона о општем управном поступку и претпоставља сагласност основним начелима управног поступка.

Сходно наведеном, Омбудсман је става да је у поступцима утврђивања права и обавеза из пензијског и инвалидског осигурања, као и у поступцима утврђивања свих финансијских обавеза грађана/грађанки на име јавних прихода, па самим тим и у поступцима утврђивања обавеза на име доприноса за пензијско и инвалидско осигурање, неопходно омогућити грађанима/грађанкама да остваре своје законом загарантовано право да учествују у поступку и да се изјасне о чињеницама и околностима које су значајне за остваривање и заштиту њихових права и правних интереса. Омбудсман је о овом ставу обавестио организационе јединице Фонда за ПИО у више наврата.

УТВРЂИВАЊЕ ОБАВЕЗА НА ИМЕ ЈАВНИХ ПРИХОДА

Поступање пореских органа јединица локалне самоуправе приликом спровођења поступка утврђивања пореза на имовину

Током извештајног периода грађани/грађанке су се у знатном броју Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману обраћали притужбама на рад органа јединица локалне самоуправе, надлежних за спровођење поступка утврђивања пореза на имовину, наводећи да су им достављена решења којима им се утврђује порез на имовину, иако нису поднели пореске пријаве, а није им омогућено да учествују у

поступку утврђивања обавезе. Притужбе су се, у већини случајева, односиле на поступања Градске пореске управе Града Новог Сада. Омбудсман је овој градској управи указао на то да, у вези са основном опорезивања, у образложењу решења којим се утврђује порез на имовину, није довољно само се позвати на одредбе чл. 2 и 4 Закона о порезима на имовину, које се односе на предмет опорезивања и пореског обвезника пореза на имовину, јер такво образложење – грађанима који нису поднели пореске пријаве, нити су учествовали у поступку утврђивања обавезе, не пружа информацију о томе по ком основу су опорезовани. У вези са учешћем странке у поступку утврђивања пореза на имовину, Омбудсман је Градску пореску управу подсетио на мишљење и препоруку које јој је упутио 2012. године, а који су и с тим у вези. У препоруци се, између осталог, наводи да је у поступку утврђивања пореза на имовину неопходно омогућити грађанима да остваре своје законом загарантовано право да учествују у испитном поступку и да ради остварења циља поступка дају потребне податке и бране своја права и законом заштићене интересе у поступку. Учешће странке у поступку је од посебног значаја у ситуацијама када грађани нису поднели пореске пријаве, будући да се у овим случајевима чињенично стање може потпуно и правилно утврдити једино уз њихово учешће у поступку.

Новине у Закону о пореском поступку и пореској администрацији о достављању

С друге стране, Омбудсман је у овим ситуацијама грађанима/грађанкама указивао на важност коришћења права на жалбу против решења о утврђивању пореза на имовину којим су незадовољни, као редовног правног средства за остваривање заштите њихових права. Законом о изменама и допунама Закона о пореском поступку и администрацији („Службени гласник РС”, број 68/2014) измењен је члан 36 који се односи на достављање, те је прописано: ако се достављање пореског акта врши слањем препоручене пошиљке, порески акт сматра се достављеним даном уручења, а ако уручење није било могуће, порески акт сматра се достављеним петнаестог дана од дана предаје пореског акта пошти (став 3); ако се достављање пореског акта врши слањем обичне пошиљке, порески акт сматра се достављеним по истеку рока од петнаест дана од дана предаје пореског акта пошти. Сходно наведеном, у случају неуручења пореског акта грађанима/грађанкама, сматра се да им је достављен по истеку петнаест дана од дана предаје акта пошти. С тим у вези, Омбудсман је указао на штетност избегавања пријема пореских аката, будући да рок за изјављивање жалбе почиње да тече првог наредног дана од дана достављања акта, те да се протеком рока губи право на жалбу и поучио грађане/грађанке да преузимају своје пошиљке, како не би трпели штетне последице које могу да наступе због непредузимања правних радњи у законом прописаном року.

Обавеза давања информација грађанима/грађанкама

Уколико се порески обвезник обрати организационим јединицама пореске управе и затражи објашњење у вези с пореском обавезом, надлежни орган управе дужан је да му у складу с чланом 24 став 1 тачка 1 Закона о пореском поступку и пореској администрацији бесплатно да информације о пореским прописима из којих произлази његова пореска обавеза, а ако је неук и основну правну помоћ, што омогућује да пријави и плати порез и обрачуна и плати споредна пореска давања.

У једном случају подносилац је у притужби навео да је од Општинске управе Ковин примио попуњен налог за уплату на износ од 12.829,00 динара, те да се обратио Одсеку за утврђивање и наплату локалних јавних прихода захтевом за објашњење и то у вези с наведеном висином износа пореза и у вези с преузимањем решења којим му је утврђен порез. Тврдио је да му је том приликом саопштено да овај одсек није дужан да такво решење донесе.

Омбудсман је Одсеку за утврђивање и наплату локалних јавних прихода скренуо пажњу на то да је пореском обвезнику неопходно објаснити да је, до доношења решења о утврђивању пореза на имовину

за текућу годину, у обавези да порез плаћа аконтационо у висини обавезе за последње тромесечје која претходи години за коју се утврђује и плаћа порез, те да се у случају кашњења са уплатом аконтације обрачунава камата. Такође, неопходно му је дати објашњење у вези са обрачуном на основу којег је утврђен износ наведен у налогу за уплату. Општинска управа Ковин известила је Омбудсмана да је подносилац притужбе позван у службене просторије овог органа, где су му предочене све чињенице у вези с порезом на имовину, након чега је порез платио.

Поступање по приговорима због погрешно утврђеног пореза на ИМОВИНУ

У наставку ће бити изложени примери обраћања грађана/грађанки у вези с неблагоприятним поступањем Градске пореске управе Града Новог Сада по приговорима због погрешно утврђеног пореза на имовину, у којима је орган управе сâм отклонио недостатке у току поступка који је покренуо Омбудсман.

У једном случају подносиатеља је у притужби навела да је стан који је био у власништву њене покојне мајке два пута опорезован, будући да картица није затворена. Навела је да је након закључења уговора о купопродаји овог стана платила утврђени порез на имовину и 3. јуна 2013. године градској пореској управи поднела поднесак насловљен као *одјава стана*, али да је и након тога њена мајка задуживана порезом на имовину. Након што јој је достављено решење којим јој се утврђује порез на имовину на стан у којем станује, купљен 2013. године, у пореској управи добила је информацију да дугује велики износ на име пореза на имовину на продат стан. Затим је она поднела захтев за отпис овог дуга који, након два месеца од подношења није решен. Градска пореска управа је известила Омбудсмана да је у поступку канцеларијске контроле, увидом у службену евиденцију, утврђено да је подносиатеља 3. јуна 2013. године поднела пореску пријаву којом одјављује предметни стан, јер га је продала 29. маја 2013. године. Њена мајка је као порески обвезник задужена порезом на имовину за овај стан решењем од 18. јуна 2013. године за целу 2013. годину. С обзиром на то што је стан отуђен 29. маја 2013. године, а да је купац за исти стан задужен порезом на имовину од 29. маја 2013. године, решење од 18. јуна 2013. године је стављено ван снаге и 17. септембра 2014. године донето је измењено решење. Након спроведених књиговодствених радњи, стање на предметном рачуну порез на имовину износило је 1521,10 динара, у преплати.

У другом примеру, подносилац је у притужби навео да је априла 2012. године изјавио приговор на решење градске пореске управе од 29. новембра 2011. године, којим му је утврђен порез на имовину за стан, у којем станује, за 2010. и 2011. годину, поводом којег му до подношења притужбе није достављен одговор. Такође, навео је да је дао приговор, јер му поменути решењем утврђени порез није умањен за 50%, иако у предметном стану станује од 2010. године. Подносилац је истакао и то да му, након изјављеног приговора, нису достављена решења којим му се утврђује порез на имовину за 2012. и 2013. годину за наведени стан. Након обраћања Омбудсмана, градска пореска управа је спровела поступак канцеларијске контроле уз учешће подносиоца притужбе. На основу чињеница утврђених у поступку канцеларијске контроле, оцењено је да су основани наводи приговора подносиоца притужбе, те су 3. новембра 2014. године донета решења којима је утврђен порез на имовину за 2010. и 2011. годину. Овим решењима замењено је ожалбено решење, а истог дана донета су решења којима је порез утврђен за 2012, 2013. и 2014. годину.

Поступање Пореске управе по жалбама

У току 2014. године Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману поднет је знатан број притужби на рад Пореске управе Регионално одељење за другостепени поступак Нови Сад због недоношења решења по жалбама у законом прописаном року. Након обраћања Омбудсмана, у готово свим

случајевима, донето је решење по изјављеним жалбама и тиме су отклоњене последице неправилности у раду.

Поступак принудне наплате

Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману обратила се грађанка притужбом у којој износи проблем у вези са спровођењем поступка принудне наплате пореза. У притужби је навела да јој је Одељење локалне пореске администрације Градске управе Града Сомбора доставило опомену, у којој се наводи да је у обавези да плати доспелу пореску обавезу, која није наплаћена, али да опомена не садржи исказане периоде на које се дуговање односи. Поменута грађанка је тврдила да је у опомени исказано да је у обавези да плати одређени износ на име пореза на имовину и накнаде за грађевинско земљиште, те да опомена – осим износа главне пореске обавезе и камате – не садржи друге елементе.

Чланом 70 Закона о пореском поступку и пореској администрацији прописано је да порески обвезник одређује приликом уплате врсту дуваног пореза који плаћа, а да се распоред уплаћеног износа врши по редоследу: трошкови наплате, камата и износ главне пореске обавезе.

Сходно наведеној одредби, у опомени би требало да је исказана спецификација обавеза по свим основима, јер само тако грађани могу да се одреде за део дуга који ће измирити, уколико нису у могућности да га измире у целости.

Омбудсман је Одељењу локалне пореске администрације указао на то да опомена коју доставља пореским обвезницима, не садржи све битне елементе, те да је став Омбудсмана да је у опомени потребно исказати периоде на које се дуговања односе, као и обрачун камата по периодима, како би обвезник могао да се одреде који део дуга ће измирити.

Утврђивање обавеза на име самодоприноса

Удружење пољопривредника из Остојићева поднело је притужбу због поступања Општинске управе Чока, приликом доношења решења о утврђивању самодоприноса на приходе од пољопривреде и шумарства, на основу Одлуке о увођењу месног самодоприноса за Месну заједницу Остојићево. Решењима о утврђивању самодоприноса за 2012. годину утврђен је самодопринос на приходе од пољопривреде и шумарства по стопи од 180%, уместо по стопи од 15%, како је прописано одлуком о увођењу самодоприноса, односно утврђен је по стопи од 15% за сваки месец. Одсек за финансије Општинске управе је у изјашњењу навео да у Одлуци о увођењу самодоприноса није наглашено да се самодопринос на катастарски приход утврђује по стопи од 15% на годишњем нивоу, због чега је самодопринос утврђен по стопи од 15% за сваки месец, те да је на тај начин Одсек поступио у складу с поменутом одлуком. Будући да се катастарски приход, који је основица за утврђивање самодоприноса на приходе од пољопривреде и шумарства, утврђује на годишњем нивоу, као и да се сâм самодопринос утврђује на годишњем нивоу, Омбудсман је заузео став да се подразумева да се самодопринос на катастарски приход плаћа по стопи од 15% за целу годину.

У вези с наведеним, Омбудсман је Општинској управи Чока упутио *мишљење да је* поступала супротно Одлуци о увођењу самодоприноса за Месну заједницу Остојићево, јер је у поступку доношења решења којим се утврђује самодопринос на приходе од пољопривреде и шумарства за 2012. годину, наведени самодопринос утврдила по стопи од 15% за сваки месец, будући да је основица за његово утврђивање катастарски приход који се утврђује на годишњем нивоу. У *мишљењу* је констатовано да чињеница, да одлуком о увођењу самодоприноса није наглашено да се самодопринос на катастарски приход плаћа по стопи од 15% на годишњем нивоу, не може бити разлог за утврђивање

предметног самодоприноса по прописаној стопи за сваки месец, односно по стопи од 180% за целу годину.

Како Општинска управа није доставила изјашњење о предузетим мерама, Омбудсман је о томе обавестио Општинско веће Општине Чока, као орган који врши надзор над радом Општинске управе. Општинско веће је у изјашњењу навело да је заузело став у вези са упућеним мишљењем и донело решење којим се поништавају решења о утврђивању самодоприноса. Решењем Општинског већа одређено је да се наплата самодоприноса врши по стопи од 15% на годишњем нивоу за 2011, 2012. и 2013. годину.

ПРОЦЕНА РАДНЕ СПОСОБНОСТИ ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ У ПОСТУПКУ ЗАПОШЉАВАЊА

Србија је ратификовала Конвенцију о правима особа са инвалидитетом, чији је циљ да се унапреди, заштити и осигура пуно и једнако уживање свих људских права и основних слобода свим особама са инвалидитетом и унапреди поштовање њиховог достојанства. Устав Републике Србије забрањује дискриминацију, док је Законом о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом прописана општа забрана дискриминације по основу инвалидности, уз начела поштовања људских права и достојанства особа са инвалидитетом, укључености особа са инвалидитетом у све сфере друштвеног живота на равноправној основи, укључености особа са инвалидитетом у све процесе у којима се одлучује о њиховим правима и обавезама, једнаких права и обавеза. Поштујући међународни правни оквир и стандарде, Република Србија је 2006. године усвојила Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, а 2009. године усвојила је и Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом. Сходно наведеним прописима, особе са инвалидитетом представљају посебно рањиву друштвену групу која због свог положаја ужива посебан однос и заштиту.

Организација цивилног друштва за заштиту права особа са инвалидитетом обратила се притужбом на рад Дома здравља Нови Сад због тога што наплаћује услугу попуњавања предлога за утврђивање инвалидности у висини од пет хиљада динара.

У истрази је утврђено да пракса ове здравствене установе није у складу с прописима и правима особа са инвалидитетом.

Покрајински заштитник грађана – омбудсман је обавестио Скупштину Града Новог Сада и Градско веће Града Новог Сада о томе да Дом здравља наплаћује попуњавање предлога за утврђивање инвалидности, супротно Закону о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом и Правилнику о ближег начину, трошковима и критеријумима за процену радне способности и могућности запослења или одржавања запослења особа са инвалидитетом, те су се и ови органи активно укључили у решавање овог проблема.

Ближи начин, трошкови и критеријуми за процену радне способности и могућности запослења или одржавања запослења особа са инвалидитетом уређени су посебним правилником, док се оцена радне способности и могућности запослења или одржавања запослења обавља у филијалама Националне службе за запошљавање. Реч је о посебном поступку у којем је изабрани лекар дужан да, на основу Закона о здравственој заштити, изда потврду о здравственом стању пацијента, према подацима из здравственог картона тражиоца такве потврде.

Покрајински омбудсман је новосадском Дому здравља упутио мишљење о томе да у поступању и раду с маргинализованим и осетљивим друштвеним групама показује неразумевање за њихов положај и да не познаје прописе којима су им призната посебна права, као и то да не препознаје обавезе изабраног лекара да води потпуну медицинску документацију о здравственом стању пацијента. Препоручено је да Дом здравља не наплаћује услугу издавања предлога за утврђивање инвалидности као документа који се подноси уз захтев за процену радне способности и могућности запослења или одржања запослења, те да ради на повећању осетљивости запослених за положај и права особа са инвалидитетом.

Дом здравља Нови Сад је извршио препоруку и престао да наплаћује услугу попуњавања предлога за утврђивање инвалидности за незапослене особе са инвалидитетом.

ПРОСВЕТНА ИНСПЕКЦИЈА

Поступање просветне инспекције јединица локалне самоуправе

Покрајински заштитник грађана – омбудсман примио је неколико притужби на рад просветних инспекција јединица локалне самоуправе због неблаговременог поступања по пријавама за вршење инспекцијског надзора. Грађани/грађанке су у притужбама навели да их просветна инспекција није обавестила о предузетим мерама поводом пријаве, иако је од њеног подношења протекло више месеци.

У примеру који ће у наставку бити изложен, Омбудсман је, поступајући по притужби, утврдио да је Просветна инспекција Општинске управе Бач благовремено извршила инспекцијски надзор, али да је учинила неправилност у раду, будући да о резултатима поступка инспекцијског надзора није обавестила подносиоцу притужбе. Омбудсман је у овом случају, такође, утврдио да је просветна инспекција учинила неправилност у раду, јер у записнику о извршеном инспекцијском надзору није констатовала неправилност у вези са заснивањем радног односа једне професорке, нити је приликом надзора утврдила све чињенице на које се односила пријава подносиоце притужбе.

Након спроведеног поступка, Омбудсман је просветној инспекцији упутио мишљење у којем је констатовао наведене неправилности, као и препоруку да је потребно поново извршити инспекцијски надзор, утврди све чињенице на које се односи пријава подносиоце притужбе, те да након извршеног надзора о резултатима поступка обавести подносиоцу притужбе. На основу изјашњења о предузетим мерама поводом упућених мишљења и препоруке, утврђено је да је просветна инспекција поступила у складу с препоруком Омбудсмана.

Поступање Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице у вршењу надзора над радом просветне инспекције јединица локалне самоуправе

Подносиоца се обратила Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману притужбом на рад Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, јер по њеним захтевима за вршење надзора над радом Градске просветне инспекције града Новог Сада, којој се обратила захтевом за вршење инспекцијског надзора у школи у којој је запослена, није предузео мере у складу са чланом 149 Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 72/2009, 52/2011 и 55/2013). Такође, истакла је и то да су њени захтеви прослеђени градској просветној инспекцији над чијим радом је тражила да се изврши надзор.

Поступајући по притужби, Омбудсман је утврдио да поменути секретаријат није поступио у складу са одредбама члана 149 Закона о основама система образовања и васпитања, којима су прописана права и дужности републичког просветног инспектора, у односу на органе којима је поверено вршење инспекцијског надзора, јер је захтеве подносиољке притужбе да изврши надзор над радом градске просветне инспекције доставио истој просветној инспекцији, у складу са чланом 56 став 4 Закона о општем управном поступку, као да се ради о поднесцима за чији пријем није надлежан. Покрајински секретаријат није поступио у складу са својим овлашћењима прописаним наведеним чланом, јер по пријему записника градске просветне инспекције о извршеном надзору није предузео даље мере, будући да је инспекцијски надзор по захтеву подносиољке притужбе извршен након више од седам месеци од његовог подношења, те да ни тада надзор није извршен у погледу свих њених навода. Обавезне инструкције од 1. јула, 3. септембра и 14. новембра 2014. године издате су у току истраге Покрајинског заштитника грађана, након његовог указивања на то да наведени секретаријат предузме мере у оквиру својих овлашћења. Због неблаговременог поступања и одуговлачења поступка од стране Покрајинског секретаријата, поступак надзора над радом градске просветне инспекције трајао је више од годину дана.

Сходно утврђеним чињеницама, Омбудсман је поменутом покрајинском секретаријату упутио мишљење у којем је констатовао да је овај орган управе учинио неправилности у раду, јер:

- по захтевима подносиољке притужбе за вршење надзора над радом градске просветне инспекције није поступио у складу са својим овлашћењима које има у односу на органе којима је поверено вршење инспекцијског надзора;
- обавезне инструкције за поступање градске просветне инспекције издавао је тек по указивању Омбудсмана да предузме мере у оквиру својих овлашћења, чиме је одуговлачио поступак надзора над радом просветне инспекције који је трајао више од годину дана.

У мишљењу је, такође, констатовано да је одуговлачењем поступка Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, повређено начело економичности и ефикасности, услед чега није обезбеђено да градска просветна инспекција правовремено изврши инспекцијски надзор, те да се успешно и квалитетно оствари заштита права и правних интереса подносиољке притужбе, других запослених у школи, као и ученика школе.

ОБРАЗОВАЊЕ

У последњих неколико година повећан је број притужби на рад факултета. Иако притужбе подnose и студенти и студенткиње, ипак је нешто више притужби студенткиња које се односе на остваривање права на студирање из средстава буџета, добијање различитих уверења и докумената, пре свега издавања диплома које се непримерено одужило за многе свршене студенте/студенткиње због промена њиховог садржаја и изгледа. Пуно је притужби због неусаглашености звања која су уписана у дипломе и оних која су прописана правилницима о врсти стручне спреме коју је потребно да имају запослени у васпитно-образовним установама. Покрајински омбудсман указао је у више наврата надлежном покрајинском секретаријату и министарству на проблем и скренуо пажњу на важност усаглашавања правилника са стварним стањем, као и на усаглашавање правилника међусобно. Посебно указујемо на то да се проблеми неусаглашености звања појављује на факултетима и смеровима које углавном похађа више жена и да неуређени правни систем у овој области додатно отежава њихов положај на тржишту рада.

Примери поступања

М.Ф. из С. је дипломирала на Педагошком факултету у Сомбору и стекла звање Васпитач – модул Васпитач деце са посебним потребама, али није могла да се пријави на евиденцију незапослених Националне службе за запошљавање јер њено звање не постоји у шифарнику. У току истраге Педагошки факултет се изјаснио да је наведени студијски програм уведен у складу с прописима који су били на снази у време његовог доношења. Први подзаконски акт којим су се уређивали стручни, академски и научни називи који се стичу завршетком студијских програма усклађених са Законом о високом образовању донет је 2007. године. Међутим, због неусаглашености прописа, високошколске установе нису могле одмах по завршетку студија да издају дипломе. Одговарајући подзаконски акти су измењени 2011. и 2013. године када је дошло до усаглашавања у овој области. Након доношења Закона о основама система образовања и васпитања и Закона о предшколском васпитању и образовању, поменути факултет је донео одлуку којом се студентима омогућава да упишу и заврше студијски програм Васпитач – модул предшколски васпитач у четворогодишњем трајању. Педагошки факултет никада није добио одговоре надлежног министарства и Завода за унапређивање образовања и васпитања поводом предлога за доношење новог или за измену и допуну постојећег Правилника. Национална служба за запошљавање покушава да унутрашњим актима, самостално и стално допуњује одговарајуће шифарнике, али је један од проблема то што високошколске установе издају јавне исправе (дипломе) које нису увек у складу с Листом стручних, академских и научних назива. Без измене одговарајућих прописа, пре свега Правилника, о врсти стручне спреме васпитача, медицинских сестара и стручних сарадника у дечјем вртићу, једина могућност да се лица, која су завршила исти студијски програм као и подносиатеља притужбе, запосле у предшколској установи и да остваре остала права јесте да заврше студијски програм Дипломирани васпитач – модул Предшколски васпитач у четворогодишњем трајању.

Проблем наставнице практичне наставе у Средњој стручној школи у Црвенки

Након ступања на снагу измена Правилника о врсти стручне спреме наставника, стручних сарадника и помоћних наставника у стручним школама наставница практичне наставе није испуњавала услове за извођење практичне наставе у школи, односно није имала одговарајућу врсту стручне спреме, иако је као наставница радила 25 година и завршила Специјалистичке струковне студије технологије. Након анализе законских одредаба притужитељици је указано на то да уколико њено стручно звање није обухваћено Правилником о врсти стручне спреме наставника, стручних сарадника и помоћних наставника у стручним школама, она формалноправно не испуњава услов да изводи наставу у школи из одређене групе предмета, али да може ресорном министарству да упути иницијативу за допуну Правилника о врсти стручне спреме наставника, стручних сарадника и помоћних наставника у стручним школама.

ПОДЕЛА СРЕДСТАВА ПО КОНКУРСУ ПОКРАЈИНСКОГ СЕКРЕТАРИЈАТА ЗА КУЛТУРУ И ЈАВНО ИНФОРМИСАЊЕ

Група аутора поднела је притужбу због одлуке о расподели средстава по конкурс за суфинансирање програма и пројеката у култури у области савременог уметничког стваралаштва АП Војводине у 2014. години – ликовно и примењено стваралаштво. Подносиоци притужбе су навели да је једна галерија за два пројекта добила 3.100.000,00 динара, скоро као и сви остали учесници конкурса заједно. За подносиоце притужбе споран је правни статус галерије, због којег се није могла квалификовати за доделу средстава. Увидом у текст конкурса, утврђено је да могу учествовати: установе културе, чији је оснивач АП Војводина, уметничка удружења, културни центри, невладине организације и друга правна лица која испуњавају све услове из члана 5 Правилника о начину, критеријумима и мерилима

за избор пројеката у култури који се финансирају или суфинансирају из буџета АП Војводине, а чији се пројекти/програми реализују и презентују на територији АП Војводине, као и пројекти који промовишу савремено уметничко стваралаштво региона у земљи и иностранству, а која својим уметничким квалитетом и значајем доприносе развоју и промоцији уметничког стваралаштва АП Војводине. У евиденцији Агенције за привредне регистре утврђено је да је галерија регистрована као предузетничка радња, односно да нема статус правног лица. У изјашњењу Покрајинског секретаријата за културу и јавно информисање о правном основу разматрања ове пријаве, наведено је да о избору пројеката одлучује комисија за доделу средстава, те да је приликом израде општих услова конкурсне пријаве дошло до ненамерне техничке омашке због које је наведено да на конкурс могу да учествују, између осталих, и друга правна лица, уместо и други субјекти културе, те да ће комисија размотрити наводе Омбудсмана и донети закључак на основу којег ће конкурс бити поновљен и омашка исправљена. С тим у вези, Покрајински заштитник грађана – омбудсман указао је на правило, према којем услови наведени у конкурс треба да буду предвиђени и општим актом којим се уређује спровођење конкурса. Због тога је Покрајинском секретаријату за културу и јавно информисање указано на то да је потребно изменити правилник, односно на другачији начин одредити субјекте који могу да конкуришу, те поновити конкурс с новим условима. Овај секретаријат поступио је у складу с препоруком Покрајинског омбудсмана.

ПОЛОЖАЈ ЛИЦА КОЈА СУ ЛИШЕНА СЛОБОДЕ И НАЛАЗЕ СЕ У ПРИТВОРУ ИЛИ НА ИЗДРЖАВАЊУ КАЗНЕ ЗАТВОРА У ОКРУЖНИМ ЗАТВОРИМА И КАЗНЕНО-ПОПРАВНИМ ЗАВОДИМА НА ТЕРИТОРИЈИ АП ВОЈВОДИНЕ

У току 2014. године ступили су на снагу нови закони којима се, умногоме, мења поступак извршења кривичних санкција. Новом законском регулативом жели се помоћи и унапредити поштовање људских права лица лишених слободе.

Закон о извршењу кривичних санкција

Један од поменутих закона јесте и Закон о извршењу кривичних санкција („Службени гласник РС”, број 55/2014). Њиме се, између осталог, уређује поступак извршења кривичних санкција према пунолетним лицима, права и обавезе лица према којима се извршавају кривичне санкције, одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом или привредним преступом и примена мере притвора. Сврха извршења кривичних санкција јесте да се оствари успешна општа и индивидуална реинтеграција осуђених у друштво. Забрањени су и кажњиви поступци којима се према коме се извршава кривична санкција, подвргава било каквом облику мучења, нечовечног или понижавајућег кажњавања или поступања, злостављања или експериментисања. Кривична санкција се извршава на начин којим се јемчи поштовање достојанства лица према коме се она извршава. Није дозвољена и кажњива је принуда према лицу према коме се извршава кривична санкција, посебно ако је несразмерна потребама њеног извршења. Лице према коме се извршава кривична санкција не сме бити стављено у неравноправан положај због расе, боје коже, пола, језика, вере, политичких и других уверења, националног или социјалног порекла, имовног стања, образовања, друштвеног положаја или другог личног својства. Велика новина, у поређењу с ранијим законом, јесте увођење судије за извршење кривичних санкција. При сваком вишем суду, у складу са овим законом, одређује се судија за извршење кривичних санкција. Судију за извршење одређује председник вишег суда из реда судија тог суда. У предметима за које је надлежан, судија за извршење поступа као судија појединац. Судији за извршење у раду може помагати посебна стручна служба, из реда запослених у суду. Такође, у

складу са Судским пословником, он води посебну евиденцију о предметима у којима поступа. Судија за извршење штити права притвореника, осуђеника, лица којима је изречена мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, обавезног лечења наркомана или обавезног лечења алкохоличара када се спроводи у заводу, надзире законитост у поступку извршења кривичних санкција и обезбеђује равноправност и једнакост ових лица пред законом. Судија за извршење одлучује и о:

- 1) заштити права по притужби притвореника и захтеву за судску заштиту осуђеника, лица којима је изречена мера обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, обавезног лечења наркомана или обавезног лечења алкохоличара када се спроводи у заводу;
- 2) заштити права осуђеника одлучивањем о жалби против одлуке управника завода или директора Управе, у случајевима предвиђеним законом;
- 3) другим случајевима предвиђеним законом.

За заштиту права осуђеног током издржавања казне затвора, надлежан је виши суд *према седишту завода у коме осуђени извршава казну затвора*. За заштиту права притвореника током трајања мере притвора, надлежан је виши суд према седишту завода у коме се мера извршава. У случају промене места извршења казне затвора или мере притвора, за даље поступање према осуђеном, односно притвореном, надлежан је виши суд према месту седишта завода у који је осуђени, односно притворени, премештен. *Раније је за таква лица био надлежан суд који је донео пресуду по којој је лице лишено слободе*. Судија за извршење из места седишта завода из кога је осуђени, односно притворени премештен одмах доставља списе предмета судији за извршење у месту седишта завода у који је осуђени, односно притворени, премештен. Поступак пред судијом за извршење покреће се на захтев осуђеног или по притужби притвореног. Током поступка судија за извршење омогућава осуђеном, односно притвореном или заводу да се писменим путем изјасне о чињеницама на које се указује у захтеву или притужби. На поступак пред судијом за извршење сходно се примењују одредбе Законика о кривичном поступку осим у ситуацијама када је овим или другим законом другачије одређено. Ако притвореник сматра да је повређено неко његово право током извршења мере притвора у заводу, има право да усмено на записник или писмено поднесе притужбу судији за извршење. Осим тога, осуђени такође има право да поднесе захтев за судску заштиту против одлуке директора Управе, у року од три дана, од дана достављања одлуке. Пре него што поднесе захтев за судску заштиту, осуђени је дужан да се за заштиту својих права обрати у поступку органима у затвору у коме се налази. Изузетно, осуђени може поднети захтев за судску заштиту директно судији за извршење, у случају када му је право на живот или телесни интегритет озбиљно угрожено. Осуђени или притворени има право да поднесе притужбу судији за извршење у року од три месеца од дана настанка повреде права, а изузетно у року од шест месеци ако је постојала објективна спреченост. Дакле, успоставља се и судска контрола рада и поступања према лицима лишеним слободе у затворима, што је велики помак из аспекта заштите људских права.

Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера

Други закон је Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера („Службени гласник РС”, број 55/2014). Овим законом уређује се поступак извршења ванзаводских санкција и мера изречених у кривичном, прекршајном или другом судском поступку, које се извршавају у заједници, прописује се сврха, садржај, начин извршења, положај лица у поступку, као и надзор над извршењем. На извршење ванзаводских санкција и мера сходно се примењују одредбе Закона о извршењу кривичних санкција. Извршења ванзаводских санкција и мера спроводе се ради заштите друштва од криминалитета с циљем ресоцијализације и реинтеграције осуђених лица. Послови извршења спроводе се приликом

одлучивања о кривичном гоњењу, одређивању и извршењу мера обезбеђења присуства окривљеног, извршењу санкције изречене учиниоцу кажњивог дела, извршењу условног отпуста и пружању подршке и помоћи после извршене казне затвора. Послови извршења обављају се на основу одлуке јавног тужиоца, суда или на захтев завода за извршење кривичних санкција. Послове извршења спроводи организациона јединица надлежна за алтернативне санкције (Повереничка служба), у оквиру Управе за извршење кривичних санкција. У оквиру Повереничке службе образују се повереничке канцеларије за подручје територијалне надлежности једног или више виших судова. Месна надлежност повереничке канцеларије одређује се према месту пребивалишта, односно боравишта лица укљученог у извршење. У вршењу послова, повереничка канцеларија, сарађује и размењује податке с државним органима, научним установама, органима локалне заједнице, удружењима и другим институцијама које су од значаја за обављање њихових послова. Повереничка канцеларија може ради обављања послова из своје надлежности ангажовати стручњаке, као и друга лица, у складу са законом. Када су у питању ванзаводске санкције, у поступку извршења јемчи се поштовање достојанства лица према којем се спроводе санкције и мере. Лице према којем се спроводи извршење не сме бити стављено у неравноправан положај због расе, боје коже, пола, језика, вере, политичких и других уверења, националног или социјалног порекла, имовног стања, образовања, друштвеног положаја, сексуалне оријентације или другог личног својства. Послови извршења су:

- 1) праћење извршења обавеза према одлуци јавног тужиоца, када се у односу на осумњиченог одлаже кривично гоњење, као и спровођење обавеза по пресуди донетој на основу закљученог споразума о признању кривичног дела;
- 2) праћење извршења мере забране напуштања стана (кућни притвор) и мере забране прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем;
- 3) организација, спровођење и праћење извршења казне затвора у просторијама у којима осуђени станује (кућни затвор);
- 4) организација, спровођење и праћење извршења казне рада у јавном интересу и заштитног надзора код условне осуде;
- 5) надзор над условно отпуштеним лицем и подршка да лице поштује ограничења која је изрекао суд;
- 6) саветовање и пружање подршке и помоћи лицу после извршене казне затвора да избегну поновно чињење кривичних дела;
- 7) други послови који су од значаја за обављање послова извршења.

Ефекте промена које су уведене новим законима није могуће сагледати у овом моменту.

Поступање по притужбама лица лишених слободе

Покрајински заштитник грађана – омбудсман примио је током 2014. године знатан број притужби осуђених лица. Већина њих била је из окружних затвора с територије АП Војводине, за разлику од претходних година, када је већина притужби стизала из Казнено-поправног завода у Сремској Митровици. У оквиру својих редовних активности Покрајински заштитник грађана – омбудсман обишао је и посетио затворе и казнено-поправне заводе на територији АП Војводине. Узимајући све у обзир (поступање по појединачним притужбама, обиласке и посете), проблеми у систему извршења кривичних санкција остали су непромењени.

Проблем пренасељености

Највећи проблем представља пренасељеност, како притворских јединца, тако и затворских капацитета. Поред повећане стопе криминалитета и штрајка адвоката током 2014. године, свакако, један од разлога пренасељености притворских јединица јесте и то што, и поред почетка примене Законика о кривичном поступку („Службени гласник РС”, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014), према којем је јавни тужилац надлежан да: руководи предистражним поступком; одлучује о непредузимању или одлагању кривичног гоњења; спроводи истрагу; закључи споразум о признању кривичног дела, као и споразум о сведочењу, није смањен број притвореника, нити је скраћено трајање притвора. *Проблем пренасељености посебно је уочен код лица која су осуђена и налазе се на издржавању казне затвора.* Решење овог проблема може се остварити једино изградњом нових капацитета, који су преко потребни. Такође, потребно је да се подстиче и доследно примењује горепоменути Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера и, на тај начин, смањи прилив нових лица у заводске установе које су већ пренасељене. Појединачне притужбе лица која се налазе на издржавању казне затвора се, углавном, односе на немогућност напредовања у третману, немогућност да се адекватно оствари здравствена заштита, као и на проблеме у погледу исхране.

Примена Правилника о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица

Када су у питању притужбе на програм поступања, разврставања и накнадног разврставања осуђених лица, обавезно се примењује Правилник о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица („Службени гласник РС”, број 72/2010). Програм поступања утврђује се у зависности од процене ризика, капацитета и потреба осуђеног. Процена ризика врши се на основу упитника за осуђене, према којима се извршава казна затвора до три године и упитника за осуђене према којима се извршава казна затвора преко три године. Могућност напредовања у третману, тачније додељивање посебних права, такође је детаљно регулисано овим правилником и приликом решавања по притужбама лица лишених слободе, нису уочене неправилности у његовој примени. Оно што је уочено јесте да се овим правилником не оставља довољно могућности да се напредује у третману према степену сарадње у реализацији програма осуђеног лица, према постигнутим резултатима и околностима током извршења казне. Такође, уочено је да су потребе осуђеника за чешћим и интензивнијим радом с васпитачем далеко веће од прописане обавезе преиспитивања програма поступања.

Здравствена заштита

У делу притужби које се односе на немогућност да се оствари адекватна здравствена заштита, не постоји посебан правилник који уређује начин и обим пружања здравствене заштите. Оно што је током рада по притужбама уочено јесте да се, у погледу специјалистичких прегледа и у погледу других потреба за специфичним терапијама коју осуђена лица примају или су примала на слободи, остварује добра сарадња са здравственим установама секундарног и примарног нивоа здравствене заштите. Обезбеђује се превоз и обављање специјалистичких прегледа у роковима који су често краћи за осуђена лица управо зато што су смештена у затвору, односно обезбеђује се несметан наставак даље терапије како је прописана. Оно што представља проблем, и што је приликом посета и обилазака затвора запажено јесте да је повећан број осуђених лица који су зависници или психијатријски болесници којима није обезбеђена адекватна здравствена заштита и третман у затворима. Такође, уочено је да она лица која су одслужила казну затвора немају адекватну помоћ и подршку друштва и органа да се успешно реинтегрирају у заједницу, па је велики број повратника, односно лица која су већ била осуђивана.

УЧЕШЋЕ ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА – ОМБУДСМАНА У РАДУ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

У претходним годишњим извештајима, Покрајински заштитник грађана – омбудсман представио је активности које је предузимао, у сарадњи са Заштитником грађана, у оквиру Националног механизма за превенцију тортуре, који је установљен изменама Закона о ратификацији Опционог протокола, уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл. гласник РС – Међународни уговори”, број 7/11). Опционим протоколом прописана је дужност сваке државе да дозволи посете НПМ-у, сваком месту, под њеном надлежношћу и управом, где се налазе или се могу налазити лица лишена слободе – било на основу наредбе коју је издао државни орган или на његов подстицај, односно уз њену сагласност или пристанак. Циљ посета јесте да се ојача, уколико је то потребно, заштита ових лица од тортуре и других сурових нељудских или понижавајућих казни и поступака.

Посете полицијским управама и станицама у оквиру НПМ-а

Представници Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана, заједно с представницима Заштитника грађана и Београдског центра за људска права, у оквиру активности НПМ-а, у фебруару месецу 2014. године посетили су Полицијску управу у Сомбору и полицијске станице у саставу ове полицијске управе: Апатин, Кула и Озаци, као и Полицијску управу у Суботици и полицијске станице у саставу ове полицијске управе: Бачка Топола и Мали Иђош. Полицијским управама биле су најављене посете у складу с Планом посета Националног механизма за превенцију тортуре за 2014. годину. Циљ посета јесте усмеравање органа на стварање услова и поступање према лицима лишеним слободе, у складу с важећим прописима и стандардима, ради превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака. Чланови тима разговарали су с руководиоцима о начину поступања с лицима која се задржавају у просторијама полицијских управа/станица, обишли су просторије предвиђене за задржавање лица до 48 сати и саставили извештај о посетама, који садржи препоруке за отклањање уочених неправилности. Полицијским управама достављени су извештаји с препорукама које су се, углавном, односиле на неиспуњеност услова у погледу постојања просторија за задржавање у станицама полиције, осветљености постојећих просторија за задржавање, недостатка грејања, недостатка санитарног чвора и механизма за позивање службеног лица, обавезности чувања видео-записа, начина примене и процене у вези са употребом средстава за везивање. Обе полицијске управе, у кратком року по пријему извештаја, доставиле су своје извештаје о мерама које су предузете ради уподобљавања услова и поступања по препорукама НПМ-а. Ради спровођења препорука НПМ-а, полицијске управе предузеле су одређене активности с циљем побољшања материјалних услова задржавања и упутиле су захтеве за обезбеђивање потребних средстава за препоручене адаптације и изградњу просторија за задржавање Управи за заједничке послове Министарства унутрашњих послова.

Праћење спровођења препорука НПМ-а за унапређивање поступања према нерегуларним мигрантима/тражиоцима азила у Републици Србији

Покрајински заштитник грађана – омбудсман, заједно с представницима Заштитника грађана и Београдског центра за људска права, у оквиру активности НПМ-а, током септембра и октобра месеца 2014. године, посетили су: Полицијске управе Сомбор, Суботица, Сремска Митровица, Казнено-поправни завод у Сомбору и Сремској Митровици, Окружни затвор у Суботици, Регионални центар граничне полиције у Суботици и Новом Саду и полицијску станицу у Кањижи.

Посете овим институцијама биле су најављене у складу с Планом посета Националног механизма за превенцију тортуре за 2014. годину. Циљ посета било је праћење спровођења препорука НПМ-а за унапређивање поступања према нерегуларним мигрантима/тражиоцима азила у Републици Србији. Чланови тима разговарали су с руководиоцима о начину поступања које спроводе службена лица у поступању са странцима који су изразили намеру да траже азил у Републици Србији, странцима којима није утврђен идентитет, који не поседују путну исправу или немају законски основ боравка на територији Републике Србије, односно, које сходно важећим прописима и стандардима, није било могуће одмах принудно удаљити из Републике Србије. Такође, током посете разговарали су о начинима благовременог утврђивања идентитета и евидентирања напред описаних лица, пропустима у утврђивању њиховог статуса и у пружању подршке, на који начин су та лица онемогућена у остваривању права која проистичу из важећих прописа и међународних стандарда.

О свим посетама написани су појединачни извештаји који су достављени наведеним установама, а оне у оквиру својих надлежности поступају према нерегуларним мигрантима и тражиоцима азила.

Посете домовима за старе у оквиру НПМ-а

Покрајински заштитник грађана – омбудсман је у марту месецу 2014. године обишао приватни дом у Сремској Каменици „КОНАК” и Геронтолошки центар у Бачкој Паланци, а у сарадњи с представницама Међународне мреже помоћи I. A. N. посетио је током септембра и децембра 2014. године Геронтолошке центре: „Срем” у Руми и „Шабац” у Шапцу. Посете су биле најављене и у складу с Планом посета Националног механизма за превенцију тортуре за 2014. годину. Циљ посета домовима за смештај старих лица, који су у систему социјалне заштите и оних који су основала физичка лица, а регистрована су у надлежном органу АП Војводине, остваривање је непристрасног увида у услове смештаја, могућности лечења корисника услуга, других околности у погледу боравка у дому, неусклађености у примени закона и европских стандарда, а све ради унапређивања и побољшања заштите старих лица.

Након посета ових установа, констатовано је да постоје велике разлике у пружању услуга и да оне нису уједначене у квалитету. Такође, констатовано је да центри за социјални рад нису упознати с бројем регистрованих приватних домова за старе у које је такође могуће упутити кориснике, нити постоји пракса центара да то предложи као могуће решење. Уочено је да не постоји ефикасан инспекцијски надзор надлежних органа и провера стања на терену када су ове установе у питању (посебно када је реч о домовима чији су оснивачи физичка лица). Приликом пријема у дом лица која се смештају, поступак није уједначен и уговори се често закључују с родбином чак и у ситуацијама када то није оправдано. Домовима је препоручено:

- да је потребно извршити размештај, тако да у свакој соби борави максимално четири корисника;
- да је потребно размотрити могућност бољег прилагођавања животног простора потребама корисника, омогућавањем довољне површине простора по кориснику;
- да је потребно размотрити могућност бољег прилагођавања животног простора потребама корисника, набављањем адекватне опреме;
- да је потребно прилагодити простор, тако да сви корисници имају омогућен приступ заједничким просторијама за обедовање и дневни боравак;
- да је потребно предузети потребне мере да се обезбеди довољан број купатила, у складу са структуралним стандардима;

- да је потребно предузети мере да у свим објектима, корисницима са отежаним кретањем, обезбеди одговарајућу опрему;
- да је потребно омогућити лакши приступ просторији за радно окупациону терапију;
- да је потребно увести систем за сигнализацију хитних позива медицинског особља;
- да је потребно предузети мере да зависни и полузависни корисници у току дана, носе дневну одећу;
- да је потребно обезбедити довољан број паравана, који се користе приликом пружања неге и одржавања личне хигијене зависних корисника, да би и у тим ситуацијама било омогућено њихово право на приватност;
- да је потребно обезбедити адекватну опрему која омогућава сервирање obroka у кревету, као што су специјални послужавници и рукодржачи;
- да је потребно предузети потребне мере, како би се стационарни део објекта регистровао као посебна здравствено социјална јединица, унутар установе социјалне заштите;
- да је потребно преузети расположиве мере како би се ангажовао већи број физиотерапеута у циљу пружања доступније и квалитетније услуге физикалне терапије;
- да је потребно континуирано мотивисати кориснике да имају иницијативу и прошире спектар активности и садржаја са личним учешћем;
- да је потребно формирати посебну књигу – евиденцију о фиксацији корисника у којој ће, у посебној рубрици уписивати тачно време почетка фиксације, и то одмах по фиксирању, као и у посебној рубрици тачно време окончања фиксације, и то одмах по престанку фиксирања, разлоге за прибегавање тој мери, име лекара који је наредио или одобрио меру, опис свих евентуалних повреда корисника или особља, као и остале релевантне околности случаја;
- да је потребно да у евиденцију употребе физичког спутавања буду унети подаци о следећим чињеницама: о томе које су мање рестриктивне мере предузете пре физичког спутавања; подаци о обиласцима фиксираних пацијената од стране надлежног психијатра и другог медицинског особља; да ли је и када о предузимању мере обавештен законски заступник корисника; евентуалне повреде које су претрпели корисници или болничко особље; као и коментари корисника.

Покрајински заштитник грађана – омбудсман у погледу права старих лица указује на повећан број особа оболелих од Алцхајмерове болести, као и на све ранију појаву деменције код корисника, те би, стога, под посебан механизам надзора требало ставити одлуке које у име ових особа доносе њихови старатељи.

Покрајински заштитник грађана је о посетама домовима за старе сачинио извештаје појединачно за сваки од домова, који су достављени Заштитнику грађана Републике Србије на чијем ће веб-сајту бити објављени.

Током протеклих неколико година, у оквиру активности НПМ-а, појачан је надзор над радом државних и приватних установа социјалне заштите у које се смештају стара лица. Покрајински заштитник грађана – омбудсман, као институција која на територији АП Војводине спроводи активности НПМ-а, у више наврата је надлежним институцијама указао на то да је потребно законом регулисати поступак пријема корисника у тзв. затворена одељења установа социјалне заштите, првенствено због тога што корисници тиме фактички бивају лишени слободе. То је изузетно важно и због тога што у АП Војводини постоје нерегистроване установе овог типа у власништву приватних лица. Спровођење надзора над њиховим радом је отежано, па је самим тим повећана могућност злоупотребе и кршења права старих лица. Сазнања до којих је Покрајински заштитник грађана дошао приликом обиласка ових установа социјалне заштите, утицала су на надлежно министарство да спроведе инспекцијски надзор и довеле су до тога да су надлежни органи, током 2014. године, забранили рад једном броју домова за смештај старих лица.

ПОСТУПАЊЕ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА – ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА У РЕШАВАЊУ ПО ЗАХТЕВИМА СТРАНАКА КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА ЛИЧНИ СТАТУС ГРАЂАНА И ИЗДАВАЊЕ ЛИЧНИХ ДОКУМЕНТА

Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману грађани/грађанке сваке године обраћају се притужбама о поступању Министарства унутрашњих послова, односно полицијских управа и по захтевима који се односе на лични статус грађана или издавање личних докумената, што је био случај и у току 2014. године. Већина притужби се односила, пре свега, на „ћутање администрације”, грађани су били незадовољни зато што МУП није одлучио о њиховим захтевима у законом прописаном року. И даље је највећи проблем неажурност у поступању надлежног органа. Сигурно је да је најчешће узрок тог проблема недовољан број извршилаца у МУП-у у одељењима за управне послове. Из притужби је уочено и то да се као узрок неажурности у решавању по захтевима грађана/грађанки понекад јавља и техничка немогућност. Софтвери који се данас углавном користе при изради и издавању личних докумената понекад немају техничке могућности неопходне да се уважи захтев грађана, у ситуацијама које нису тако честе, као нпр. када грађанин има неуобичајено дугачко име. У поменутим случајевима, управо због тога што нису чести, потребно је дуже времена да држава, односно законодавац уочи да је неопходно нпр. да се у прописима повећа број карактера предвиђен за упис личног имена у личне документе грађана, да се на обрасцу личне карте остави довољно места за упис личног имена грађанина (па чак и оног неуобичајено дугачког) и на крају, да се и сам софтвер, који се користи при изради и издавању личних докумената, технички измени тако да омогућује пуну примену оног што је законским и другим актима прописано. У извештајном периоду, на основу притужби грађана, уочено је да у поступцима пријаве пребивалишта грађана на адресу центра за социјални рад, као и пријаве пребивалишта за грађане који имају статус интерно расељеног лица, постоје одређени проблеми чији су узроци вишеструке природе, а који знатно отежавају грађанима да у поменутим ситуацијама пријаве пребивалиште. Покрајински заштитник грађана – омбудсман ће у 2015. години прикупити информације у намери да прецизно идентификује проблеме који се јављају у поступцима пријаве пребивалишта грађана на адресу центра за социјални рад и пријаве пребивалишта грађана који имају статус интерно расељеног лица, те ће понудити решење, а све с циљем бољег остваривања права грађана.

На крају, потребно је истаћи да је сарадња Омбудсмана и МУП-а током извештајног периода била веома добра и успешна и у корист грађана/грађанки. У наставку ће бити изложени примери обраћања грађана/грађанки.

Пријава пребивалишта интерно расељених лица

Покрајински заштитник грађана – омбудсман примио је притужбе Б. Б. и А. Г., обе из Н. С., на рад Министарства унутрашњих послова, Полицијска управа Нови Сад у вези с поступањем по захтевима за пријаву пребивалишта интерно расељених лица. Грађанке су изразиле незадовољство због тога што су, приликом подношења захтева, службена лица Полицијске управе тражила од њих да доставе потврду Комесаријата за избеглице и миграције Републике Србије о признатом статусу интерно расељеног лица, која није старија од пет дана, упркос томе што су приложиле важеће легитимације интерно расељеног лица издате од надлежног органа, као и потврде надлежног органа градске управе о признатом статусу интерно расељеног лица. У притужбама су истакле да прибављање поменуте потврде, у случају када подносилац захтева поседује легитимацију интерно расељеног лица, непотребно продужава поступак и излаже грађане/грађанке додатном трошку, јер се потврда издаје у Београду, те уколико је неопходно да се она приложи, треба да је прибави поступајући орган по службеној дужности.

Покрајински заштитник грађана – омбудсман упутио је Полицијској управи захтев да се изјасни о наводима из притужбе.

Полицијска управа обавестила је овај орган о следећем:

- да управа поступа по Уредби о поступку утврђивања испуњености прописаних услова за издавање пасоша лицима са подручја АП Косово и Метохија, којом је прописано поступање надлежних органа приликом пријаве пребивалишта и издавања пасоша за држављане Републике Србије с пребивалиштем на подручју АП Косова и Метохије и држављане Републике Србије, којима су уверења о држављанству издали органи Р. Србије, надлежни за подручје АП Косова и Метохије, а немају пријављено пребивалиште у Републици Србији;
- да су лица с подручја АП Косова и Метохије, која су у статусу интерно расељених лица, у обавези да приликом пријаве пребивалишта или боравишта приложе на увид легитимацију интерно расељеног лица коју је издао Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије. Наведена легитимација се потом скенира и уноси у одговарајуће електронске евиденције. Међутим, како је у одређеним случајевима било утврђено да су легитимације интерно расељених лица које странке прилажу фалсификоване, тако је неопходно проверити у Комесаријату да ли странке имају статус интерно расељеног лица;
- да Полицијска управа, имајући у виду члан 156 став 2 Закона о општем управном поступку, упознаје грађане/грађанке са садржином те одредбе, те да у тим ситуацијама већина њих, ради ефикасности решавања по захтеву, прилажу потврду Комесаријата о признатом статусу интерно расељеног лица с подручја АП Косова и Метохије;
- да у случајевима када грађани/грађанке нису у могућности да доставе ову потврду, по службеној дужности прибавиће је управа, иако такво поступање изискује много дужи период за решавање по захтеву.

Имајући у виду наведено, а посебно да члан 156 став 2 Закон о општем управном поступку предвиђа могућност да странка сама прибави посебне доказе о чињеницама и околностима које су се можда накнадно измениле, те да је утврђено да у конкретном случају грађани/грађанке на располагању имају могућност да саме прибаве неопходну потврду Комесаријата за избеглице и миграције или да оставе надлежном органу да је прибави службеним путем, поступак је обустављен, јер нису утврђене неправилности у раду полицијске управе.

Пријава пребивалишта на адреси центра за социјални рад

Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману притужбом се обратила Н.С. из Н.С. у којој је изразила незадовољство због тога што Полицијска управа Нови Сад није решила по њеном захтеву за пријаву пребивалишта на адресу центра за социјални раду у законском року. Подносиатељка притужбе је поднела захтев 30. јула 2013. године, а до њеног обраћања овом органу, у јануару 2014. године, о том захтеву још увек није било одлучено.

По упућивању захтева за изјашњење о наводима притужбе, Полицијска управа је известила Омбудсмана да је 4. фебруара 2014. године донела решење, којим се подносиатељки притужбе утврђује пребивалиште на адреси Центра за социјални рад Града Новог Сада. С обзиром на то што је надлежни орган у току поступка отклонио неправилност у раду, на коју је указано притужбом, поступак је обустављен.

Пасивизирање адресе

Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману П. П. из Н.С. поднео је притужбу на рад Министарства унутрашњих послова, Полицијска управа Нови Сад, у којој је навео да му је, приликом подношења захтева за издавање пасоша, службено лице Полицијске управе предочило да не постоји могућност да поднесе захтев, јер је његово пребивалиште, тј. адреса на којој је пријављен „блокирана”, односно утврђено је да је адреса фиктивна, па је одјављен с те адресе. Подносилац притужбе је навео да не зна зашто и на који начин је адреса на коју је пријављен проглашена „фиктивном” и да он живи на тој адреси већ дуги низ година, али да је, и поред тога, морао да поднесе захтев за поновну пријаву пребивалишта на истој адреси. Истакао је да је онемогућен да поднесе захтев за издавање пасоша, који му је хитно потребан, док се не реши по захтеву за поновну пријаву пребивалишта. Због свега наведеног, изразио је незадовољство поступањем Полицијске управе Нови Сад.

Покрајински заштитник грађана – омбудсман упутио је Полицијској управи захтев да се изјасни о наводима из притужбе.

Полицијска управа обавестила је овај орган о следећем:

- да је решење којим је пасивизирана адреса пребивалишта подносиоца притужбе донето на основу захтева Полицијске испоставе Детелинара;
- да је уз поменути захтев ПИ доставила и оперативну проверу у којој је наведено да подносилац притужбе није пронађен на наведеној адреси, те наредбу Прекршајног суда у Новом Саду, Одељење у Беочину, којом се наређује његово довођење ради саслушања у својству окривљеног;
- да је подносилац притужбе од 19.9.2014. године поново пријављен на старој адреси пребивалишта, с обзиром на то што је наредба Прекршајног суда за његово довођење ради саслушања стављена ван снаге;
- да је захтев подносиоца притужбе за издавање путне исправе решен и да му је путна исправа уручена 22.9.2014. године.

У конкретном случају, утврђено је да је Полицијска управа, као надлежни орган за вођење евиденције о пребивалишту грађана, по службеној дужности пасивизирала адресу пребивалишта подносиоца притужбе на основу одредаба Закона о пребивалишту и боравишту, односно Закона о прекршајима, с обзиром на то што се подносилац притужбе није одазивао позивима суда за његово саслушање, те да

наредбу суда за његово довођење није било могуће извршити, јер није становао на поменутој адреси. Имајући у виду наведено, Омбудсман није утврдио постојање неправилности у раду Полицијске управе, те је поступак обустављен.

Издавање биометријске личне карте у случајевима када у имену и презимену има више од 20 карактера за име и/или 30 карактера за презиме

Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману притужбу је поднео К. Е. Т. Н. из Н. С. у којој је изразио незадовољство радом и поступањем Полицијске управе Нови Сад.

Подносилац притужбе је Полицијској управи поднео захтев за издавање биометријске личне карте, по којем, у моменту обраћања овом органу, није било решено, иако је истекао рок за његово решавање прописан чланом 17 Закона о личној карти („Службени гласник РС”, бр. 62/2006 и 36/2011). Од тренутка када је поднео захтев за издавање личне карте, подносилац притужбе се у неколико наврата усмено обраћао службеницима Полицијске управе, тражећи информације о томе због чега му још увек није издата лична карта. У тим приликама му је речено да му је име предугачко, да систем не подржава толики број карактера и да треба да промени име, што он не жели да учини.

Правилником о личној карти („Службени гласник РС”, бр. 11/2007, 9/2008 и 85/2014), у члану 25а став 1 прописано је да се име и презиме на обрасцу личне карте може уписати, и то са 36 карактера за презиме, односно 30 карактера за име. Име подносиоца притужбе садржи 25 карактера, а презиме 5 карактера.

Полицијска управа је обавестила овај орган да је, након више од два месеца од подношења захтева за њено издавање, подносиоцу притужбе уручена биометријска лична карта, у којој је уписано име и презиме притужиоца у целости. С обзиром на то што је странка приликом подношења захтева приложила извод из матичне књиге рођених, према коме само име (без презимена) притужиоца садржи 25 слова и два размака, укупно 27 карактера, из техничких разлога није било могуће о захтеву за издавање личне карте одмах одлучити и проследити га на изразу. Према наводима дописа, у периоду од почетка издавања биометријских личних карата до 20. јануара 2014. године нису се могли примати захтеви грађана/грађанки, који су у имену или презимену имали више од 20 карактера за име и/или 30 карактера за презиме. Грађани, који су имали више карактера у имену или презимену од предвиђеног, односно чије име или презиме садржи више од три речи морали су, у складу с Породичним законом, да у правном саобраћају користе своје скраћено име. Од 20. јануара 2014. године Управа за информационе технологије МУП-а, због планираних измена прописа, израдила је прелазно решење у програмској апликацији „Примарни ИД”, те је депешом од 20. јануара 2014. године наложено свим Полицијским управама да се, пре одлучивања о захтевима за издавање личне карте и других личних документа грађана који имају више од 20, односно 30 карактера у имену или презимену, контактира ова управа која ће омогућити издавање биометријских личних карата тим лицима. Након што је подносилац притужбе поднео захтев за издавање личне карте, референт на пословима личних карата, у складу с напред поменутом депешом, контактирао је Управу за информационе технологије у Београду, молбом да се изврши унос преосталих слова из имена подносиоца притужбе (оних која преостану када се унесе максималних 20 карактера). С обзиром на то што није по том захтеву било поступљено, поново је упућен писани захтев, као и ургенција Управи за информационе технологије да се омогући упис преосталих слова имена подносиоца притужбе. Управа за информационе технологије је тек 15. октобра 2014. године, телефонским путем, обавестила Полицијску управу да је омогућено да се име и презиме подносиоца притужбе унесе у целости, након чега је захтев за издавање личне карте подносиоца притужбе позитивно решен.

Имајући у виду да је орган у току поступка отклонио неправилност у раду, на коју је указано притужбом, поступак је обустављен.

Пријем у држављанство

Покрајински заштитник грађана – омбудсман примио је притужбе К. Ђ. и Л. М. С, обоје из Н.С., у којима су изразили незадовољство радом и поступањем Министарства унутрашњих послова, Управе за управне послове, Одсека за држављанство. У притужбама су навели да надлежни орган није решио њихове захтеве за пријем у држављанство Републике Србије ни након две, односно пет година од њиховог подношења.

По обраћању Омбудсмана, Министарство унутрашњих послова, Управа за управне послове, Одсек за држављанство, известило је овај орган да су донета решења о пријему у држављанство Р. Србије подносиоца притужби, те да дужина трајања поступка зависи од законског основа, по којем је захтев за стицање држављанства поднет, као и од чињенице да ли је приложена комплетна документација, односно да ли је одређене доказе потребно прибавити службеним путем или од самог подносиоца.

ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману обратили су се становници улице Г. у Врднику, притужбом на рад Јавног предузећа „Комуналац” из Ирига, због уклањања зеленог појаса – сече дрвећа, поред гробља у насељу Витезић, односно на рад Комуналне инспекције Општинске управе Ириг због непоступања јавног предузећа по мерама, чије је потребе предузимања утврдио надлежни инспектор по извршеном инспекцијском надзору. Подносиоци притужбе су се писменим путем обрађали јавном предузећу и комуналној инспекцији и захтевали враћање посеченог подручја у пређашње стање и санирање истицања воде из гробља, које за последицу има стварање мочварног баришта непријатног мириса, те разливање воде поред кућа и ка кућама. Три месеца након пријављене сече, преоран је преостали део шуме багрема око гробља, али комунална инспекција није спровела поступак ни по пријави због поновне сече шуме багрема, нити по пријави због појаве изворишта воде из гробља. Указано је на то да је сеча шуме багрема обављена без икаквог инвестиционог и текућег плана и програма одржавања гробља, односно без одобрене пројектно техничке документације. Иако су упућене бројне ургенције, представке и молбе, нису предузете мере за заустављање и отклањање узрока истакања отпадних вода које теку из гробница. Комунална инспекција Општинске управе Ириг извршила је инспекцијски надзор и утврдила да су наводи из захтева, који се односе на сечу багрема код гробља тачни. Констатовано је да ће комунални инспектор утврдити да ли јавно предузеће има пројекат и план и програм сахрањивања на гробљу Витезић, да ће утврдити власништво на парцелама на којима се налази гробље Витезић, као и то да ће наложити израду плана озелењавања појаса испред гробља према појединим кућама. С циљем утврђивања свих чињеница, комунални инспектор је тражио од јавног предузећа доставу Програма уређивања и одржавања гробља на територији Општине Ириг за 2014. годину, као и списак радника овог предузећа који су вршили сечу багрема на гробљу „Витезић” у Врднику, али тражени подаци нису достављени.

Омбудсман је након спроведеног поступка утврдио да јавно предузеће није поступило по захтеву комуналног инспектора за доставу података и тиме онемогућило инспектора да несметано обави надзор. Такође, Омбудсман је утврдио да комунални инспектор није предузео одговарајуће радње сагласно закону, како би окончао започети инспекцијски надзор, иако је на располагању имао више законских могућности, као што је иницирање покретања више прекршајних поступака. У вези с наведеним, Омбудсман је Општинској управи Ириг упутио *препоруку* да комунални инспектор поступи сагласно законом утврђеним правима и дужностима и у складу са овлашћењима прописаним

општим актима, предузме одговарајуће мере како би Јавно предузеће „Комуналац”, Ириг, извршило законску обавезу омогућавања несметаног обављања дужности комуналног инспектора, с циљем спровођења инспекцијског надзора над радом овог јавног предузећа, претходно покренутог по службеној дужности, на целисходан и ефикасан начин. Општинска управа је известила Омбудсмана да ће комунални инспектор поступити у складу са законом и наложити мере које Јавно предузеће треба да предузме у вези с решавањем проблема на гробљу у Врднику.

На основу овог примера најбоље се може утврдити значај међусобне сарадње свих органа управе с јавним и јавно комуналним предузећима, јер се само на тај начин може утицати на ефикасно решавање уочених проблема. Такође, може се сагледати и важност уређивања области, која се односи на хортикултурно уређење насеља, јер свака непланска сеча дрвећа може да проузрокује низ других већих проблема у насељеном месту.

НАКНАДА ШТЕТЕ НАСТАЛЕ УСЛЕД ЕЛЕМЕНТАРНЕ НЕПОГОДЕ

Покрајински заштитник грађана – омбудсман након поплаве која је погодила Републику Србију у мају 2014. године, организовао је посету селу Јамена. Приликом разговора грађани су се жалили на пасивност органа и тврдили да њихова штета није процењивана, а велика је штета нанета уништавањем породичних стамбених објеката и засада на њивама. Након посете Јамени, Омбудсман се обратио релевантним органима, општинским, покрајинским и републичким органима и указао на пропусте у раду и озбиљност ситуације у Јамени. Истовремено је грађане саветовао да након окончања поступака процене штете и доношења решења о накнади штете, уколико буду незадовољни, користе право на жалбу коју могу упутити Комисији за утврђивање штете од елементарних непогода, како би на тај начин заштитили свој правни интерес, а све у складу с чланом 41 став 4 Закона о отклањању последица поплава у Републици Србији („Службени гласник РС”, број 75/14). Током прикупљања документације у вези с предузетим мерама ради санације и спречавања настанка још веће штете на овом локалитету, утврђено је да је Јавно водопривредно предузеће „Воде Војводине” у целости поступило у складу с мерама које су наложили Покрајински кризни штаб и Општински кризни штаб, као и то да нису уочене неправилности у раду Општине Шид у погледу решавања по захтевима грађана за доделу државне помоћи ради отклањања штете. Омбудсман се обратио Министарству пољопривреде и заштите животне средине, како би добио прецизније податке о даљим мерама предвиђеним за помоћ пољопривредницима поплављеног подручја, али до дана састављања овог извештаја изјашњење није достављено.

Услед обилних атмосферских падавина у мају 2014. године, у многим војвођанским насељима су били попуњени канали за атмосферску канализацију услед чега се из тих канала излила вода, што је уз присуство подземних вода проузроковало штету на породичним стамбеним објектима. Комисије за процену штете од елементарних непогода вршиле су инспекцијски надзор над пријављеним објектима, али су неретко могле да констатују да, иако је објекат оштећен услед изливања воде, држалац објекта не може да оствари право на новчану накнаду штете због непоседовања грађевинске, односно употребне дозволе, што јасно указује на чињеницу на неопходност легализације свих објеката.

ДУГОТРАЈНОСТ ПОСТУПАКА

Органи јединица локалне самоуправе

Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману, као и протеклих година, притужбама на неефикасан рад органа јединица локалне самоуправе обратио се немали број грађана. Као најчешћи разлог за лоше поступање органа јединица локалне самоуправе грађани наводе чињеницу да решавање у управном

поступку траје знатно дуже од месец дана, односно два месеца, чиме сви учесници поступка трпе знатну штету. Поступајући по таквим притужбама, Омбудсман је покретао поступке и већ у захтевима за изјашњење о наводима притужби поступајућим органима указивао на обавезу поштовања основних начела управног поступка, као и на рок за доношење решења прописан чланом 208 Закона о општем управном поступку („Службени лист СРЈ” бр. 33/97, 31/2001 и „Службени гласник РС”, број 30/2010). На основу добијених изјашњења, могло се закључити да су, након обраћања Омбудсмана, готово сви органи донели решења и тиме отклонили недостатке у поступку, након чега је Омбудсман обустављао поступке, а грађане упућивао да, уколико су незадовољни решењем, користе право на жалбу, као редовно правно средство за остваривање заштите својих права и правних интереса.

Разлози одуговлачења

Органи јединица локалне самоуправе као разлоге одуговлачења поступака наводе да је то најчешће последица нерешених имовинско-правних питања у управним стварима у којима је решавање ових питања услов за доношење решења, као и последица одређивања додатних рокова грађанима за допуну документације неопходне за окончање поступка. Занимљив је случај у вези с притужбом на рад, Одељења за урбанизам, стамбено-комуналне, имовинско правне послове и заштиту животне средине општинске управе Озаци. За разлог непоступања по другостепеном решењу Покрајинског секретаријата за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине у року од 30 дана од дана пријема предмета, наведено је да су се у том периоду у општини одржавали локални избори и да су се с тим у вези обављали бројни послови ради успешне реализације избора, због чега орган није имао времена да поступа. У предметној управној ствари закључак је донет са закашњењем од четири месеца. Омбудсман је констатовао да су постојале неправилности у раду органа управе и упутио мишљење, у којем је јасно указао на чињеницу да се организовање и одржавање ванредних локалних избора не може сматрати оправданим разлогом за одуговлачење поступка и недоношење решења у законом прописаном року.

Поступак легализације

Покрајински заштитник грађана – омбудсман је утврдио да је одуговлачење поступака најзапаженије у поступцима легализације објеката, што је последица, између осталог, честих измена закона којима се уређује овај поступак и којима се прописују нови рокови за покретање поступка и продужавају рокови за допуну документације. Законом о легализацији објеката („Службени гласник РС”, број 95/2013), који је ступио на снагу 1. новембра 2013. године, прописано је да се поступак легализације покрене по захтеву власника бесправно изграђеног објекта, односно његовог дела, у року од 90 дана од дана ступања на снагу овог закона. Рушење објеката који су изграђени, односно реконструисани или дорађени без грађевинске дозволе, односно одобрења за изградњу до дана ступања на снагу овог закона, неће извршавати до правоснажно окончаног поступка легализације. Ако уз захтев нису поднети сви докази прописани овим законом, надлежни орган је дужан да у року од 30 дана обавести подносиоца захтева и затражи да се документација допуни у року, који не може бити дужи од годину дана од дана ступања на снагу овог закона. Према члану 23 став 1, ако у року, који не може бити дужи од годину дана од дана ступања на снагу овог закона, подносилац захтева не достави документацију потребну за утврђивање могућности легализације, надлежни орган ће закључком одбацити захтев. Законом о измени Закона о легализацији објеката („Службени гласник РС”, број 117/2014), који је ступио на снагу 30. октобра 2014. године, измењена је одредба члана 23 став 1 закона и продужен је рок за достављање документације потребне за утврђивање могућности легализације и прописано је да овај рок не може бити дужи од годину дана и шест месеци од дана ступања на снагу тог закона. Продужавањем рока за допуну документације продужава се и рок за окончање поступака легализације, чиме се у неповољан положај стављају они грађани, чије је право на имовину повређено услед

нелегалне градње. Имајући у виду наведено, те најављено усвајање новог закона о легализацији, присутна је сумња да овај проблем у догледно време неће бити решен. Но, како је крајем 2014. године усвојен Закон о изменама Закона о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, број 145/2014), којим се, између осталог, предвиђа бржи поступак издавања грађевинске дозволе, постоји нада да ће у скоријој будућности нелегална градња, а самим тим и штетне последице које проузрокује, бити у мањој мери присутне.

Републички геодетски завод

Притужбе грађана на рад Републичког геодетског завода, првенствено Службе за катастар непокретности Нови Сад, превасходно су се односиле на неефикасно поступање Службе у поступцима по захтевима за упис права својине. У притужбама је истицано да решења по овим захтевима нису донета, иако је протекло више месеци од подношења захтева. У изјашњењу овог органа, као разлог за дуго трајање поступака, наведен је велики прилив захтева за упис права својине на објектима изграђеним без грађевинске дозволе, које је на основу члана 13 став 3 Закона о посебним условима за упис права својине на објектима изграђеним без грађевинске дозволе („Службени гласник РС”, бр. 25/2013 и 145/2014), Градска управа за урбанизам и стамбене послове Града Новог Сада доставила на даље поступање. Такође, као разлог застоја у решавању наведена је специфичност поступка, будући да је чланом 65 Закона о државном премеру и катастру („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 18/10 и 65/13) прописано да се утврђивање реда првенства права врши према редоследу подношења захтева. Ипак, у свим појединачним случајевима, Служба је, након обраћања Омбудсмана, решила по поднетим захтевима грађана који су се обратили Омбудсману и тиме отклонила недостатке у поступку.

НЕПРОФЕСИОНАЛНО ОПХОЂЕЊЕ СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА ПРЕМА СТРАНКАМА

У току 2014. године Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману притужбом се обратио Р. М. адвокат из Београда, указујући на чињеницу да му је Одсек грађевинске инспекције Градске управе за инспекцијске послове Града Новог Сада пропустио у вођењу управног поступка нанео штету. Наиме, иако је приступио наведеном органу у време означено на позиву за саслушање странке, ни након другог покушаја да уђе у службену просторију, наведену у позиву, и да изјаву на записник, није започета усмена расправа, а службено лице му се приликом покушаја да сазна када ће почети расправа, обратило повишеним тоном и рекло да сачека напољу. Тиме је, осим понижења проузрокованог непрофесионалним понашањем службеника, услед изгубљеног времена због одсуствовања, будући да је адвокат, претрпео штету. Покрајински заштитник грађана – Омбудсман је, поступајући по притужби, стекао уверење да је Одсек грађевинске инспекције Градске управе за инспекцијске послове Града Новог Сада учинио пропуст у раду, будући да се службено лице непримерено опходило према подносиоцу притужбе, чиме су повређене одредбе Закона о општем управном поступку и Одлука о Градским управама Града Новог Сада, као и достојанство странке. Упућивањем мишљења органу јединице локалне самоуправе, указано је на учињене пропусте у раду.

Напад на њихово достојанство и непримерено понашање запослених у органима управе према грађанима уобичајена је појава, али веома ретко грађани о овим пропустима писменим путем обавештавају непосредног руководиоца запосленог, који према Закону о радним односима у државним органима („Службени гласник РС”, бр. 48/91...23/2013 – одлука УС) покреће дисциплински поступак против запосленог у државном органу. Такође, грађани ретко користе и друге могућности које имају на располагању како би указали на непримерено понашање запослених, као што је нпр. могућност подношења притужбе на рад органа управе и неправилан однос запослених, која је предвиђена

Законом о државној управи („Службени гласник РС”, бр. 79/2005, 101/2007, 95/2010 и 99/2014), као и Законом о локалној самоуправи („Службени гласник РС”, бр. 129/2007 и 83/2014 – др. закон). Чињеница да је неправилан однос запослених у органима управе према грађанима честа појава, а да они пропуштају да о томе обавесте њихове руководиоце и функционере који руководе органом, указује на потребу за превентивним деловањем с циљем сузбијања овог вида непрофесионалности у раду.

ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

УВОД

У 2014. години на територији АП Војводине десили су се напади на припаднике албанске националне мањине, па је одлуком Уставног суда Републике Србије утврђено да поједине одредбе Закона о националним саветима националних мањина нису у сагласности са Уставом РС и спровели су се избори за националне савете националних мањина. Због поменутих етнички мотивисаних инцидената и услед смањења овлашћења националних савета националних мањина, Покрајински заштитник грађана – омбудсман оцењује да је стање права националних мањина на територији АП Војводине погоршано у поређењу с претходном годином.

Број притужби из области заштите права националних мањина које су грађани упућивали Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману у овом периоду сличан је као и претходних година. Омбудсман континуирано обилази насељена места у којима припадници националних мањина живе у значајнијем броју, на лицу места прима притужбе грађана, а у случајевима када нема овлашћења за поступање по притужбама, даје правне савете како да грађани остваре своја права. Последњих година је уочљиво да припадници националних мањина најчешће не подносе притужбе због кршења права националних мањина, већ излажу проблеме који извиру из изузетно тешке материјалне ситуације (права из области радних односа, социјалног и здравственог осигурања, комуналне проблеме и побољшање услова становања). Стиче се утисак да припадници националних мањина у други план стављају права која им припадају по основу националне припадности и да су због тешке економске ситуације фокусирани на остваривање основних људских права.

Структура и врста притужби мења се из године у годину. Док је 2010. године број притужби из области информисања на мањинским језицима оправдао израду посебног извештаја Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана, ове године је број ових притужби занемарљив. Притужбе су углавном у погледу нетранспарентног, недовољног финансирања по конкурсима етничких заједница (углавном у области културе) и кршења права на службену употребу језика и писама националних мањина. Национални савети националних мањина и даље се обраћају овој институцији за савет на који начин да остваре своја овлашћења, али се, такође, њој обраћају и због кршења законом гарантованих колективних права, углавном на нивоу локалних самоуправа.

Поред рада по притужбама грађана и поступака покренутих по сопственој иницијативи, Омбудсман је у протеклој години спровео истраживање о примени Закона о националним саветима националних мањина и започео истраживање о раду ромских координатора на територији Аутономне покрајине Војводине.

Етнички мотивисани напади на припаднике албанске и горанске националне мањине

Након догађаја који су се десили на квалификационој утакмици за првенство Европе између Србије и Албаније у Београду, уследили су напади на имовину припадника албанске и горанске националне мањине у АП Војводини. Покрајински омбудсман је најоштрије осудио ове нападе и затражио од полиције да, у најкраћем року, открије извршиоце и пружи безбедносну заштиту права, слобода, личног интегритета и имовине свих грађана Србије. Омбудсман је истовремено позвао све грађанске и политичке актере да јасно и недвосмислено стану на страну толеранције и прихватања различитости које су у основи свих људских права.

Покрајински заштитник грађана – омбудсман обишао је неколико објеката који су нападнути и разговарао са оштећеним власницима. Омбудсман је стекао утисак да надлежни органи нису правовремено реаговали и да, иако су обавештени о могућим нападима, нису пружили заштиту, односно нису предузели мере које су неопходне за отклањање непосредне опасности за људе и имовину и о томе је обавестио јавност путем средстава јавног информисања. Након тога полиција је појачала мере безбедности објеката који су у власништву припадника албанске националне мањине, у шта се омбудсман непосредним обиласком и уверио. Полиција је открила починиоце неких напада и покренути су поступци против ових лица због изазивања националне, расне и верске мржње и нетрпељивости.

Покрајински заштитник грађана – омбудсман забринут је због ових инцидената, посебно што су починиоци малолетна (или млађа пунолетна) лица. Ова чињеница указује на потребу да се у процесу образовања и васпитања додатна пажња посвети поштовању расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрастне равноправности, као и толеранцији и уважавању различитости. Потребно је да се развијају способности за улогу одговорног грађанина за живот у друштву, заснованом на поштовању људских и грађанских права, права на различитост и бригу о другима.

Избори за националне савете националних мањина

Народна скупштина Републике Србије 23. маја 2014. године донела је Закон о изменама и допунама Закона о националним саветима националних мањина. Сврха измена и допуна овог закона јесте уређивање рада националних савета, конституисање националног савета, мандатни период националног савета и овлашћења националног савета у распону од истека мандатног периода до конституисања новог сазива националног савета. Изменама закона највиши орган за спровођење непосредних избора за национални савет постаје Републичка изборна комисија, а за спровођење избора путем електорских скупштина – одбор од три члана које именује председник Републичке изборне комисије. Разграничавају се ситуације у којима се чланови националног савета бирају непосредно од случајева када се бирају на електорској скупштини.

На основу члана 35. Закона о националним саветима националних мањина, министарка државне управе и локалне самоуправе донела је Одлуку о расписивању избора за чланове националних савета националних мањина („Сл. гласник РС”, број 89/2014). За дан одржавања избора одређен је 26. октобар 2014. године.

На непосредним изборима за чланове националних савета националних мањина бирали су се чланови националних савета албанске, ашкалијске, бошњачке, бугарске, буњевачке, влашке, грчке, египатске, мађарске, немачке, ромске, румунске, русинске, словачке, словеначке, украјинске и чешке националне мањине.

На изборима путем електорске скупштине, за чланове националних савета националних мањина, бирали су се чланови националних савета македонске, црногорске и хрватске националне мањине.

Покрајински заштитник грађана пратио је ток избора за националне савете националних мањина и дошао је до сазнања да одређеном броју грађана није достављено обавештење о дану и времену одржавања избора и да нису били у могућности да гласају на њима, јер је приликом доласка на бирачко место утврђено да нису уписани у посебан бирачки списак, иако су гласали на изборима за националне савете националних мањина 2010. године. Омбудсман сматра да је потребно с посебном пажњом испитати ове случајеве, имајући у виду да ови грађани нису поднели захтев за брисање из посебног бирачког списка, а онемогућено им је да остваре своје гласачко право.

Ове изборе обележила је мала излазност (од 456.444 припадника националних мањина уписаних у посебне бирачке спискове гласало је 171.799, односно 37.63%), док је на изборима 2010. године излазност била 54.5%. Без свеобухватне анализе тешко је идентификовати узроке овако мале излазности, али неки од разлога јесу, свакако, тешка економска ситуација, незаинтересованост припадника националних мањина за изборе, недовољна едукација припадника националних мањина о овлашћењима националних савета, као и слаба медијска кампања која је пратила изборе.

ИСТРАЖИВАЊА У 2014. ГОДИНИ

Четири године националних савета националних мањина

Покрајински заштитник грађана – омбудсман 2014. године спровео је истраживање примене Закона о националним саветима националних мањина⁹ (у даљем тексту: Закон) и објавио посебан извештај „Четири године националних савета националних мањина”.¹⁰ Истраживање се надовезује на истраживање о примени наведеног закона које је било спроведено током 2011. и 2012. године.

Циљ истраживања био је да се анализом добијених података прикаже како национални савети у једном мандату примењују поменути закон у пракси, да се утврди да ли има промена у поређењу с подацима добијеним током истраживања 2012. године, те да се идентификују проблеми које национални савети имају у његовој примени.

Имајући у виду да је одлуком Уставног суда Републике Србије од 16. јануара 2014. године утврђено да поједине одредбе Закона, у целости или у делу, нису у сагласности са Уставом РС,¹¹ Покрајински заштитник грађана – омбудсман уједно је имао намеру да спровођењем истраживања сазна и мишљења надлежних тела мањинске самоуправе о томе како треба изменити и допунити Закон, из аспекта овлашћења националних савета националних мањина.

За потребе истраживања сачињен је посебан упитник. Узорак за сачињавање извештаја чинило је 15 националних савета који су доставили попуњене упитнике: бугарски, буњевачки, влашки, египатски, мађарски, македонски, немачки, румунски, русински, словачки, албански, хрватски, украјински, грчки и чешки. Подаци за националне савете ашкалијске, ромске, словеначке и бошњачке националне мањине нису приказани у извештају, будући да њихови савети нису доставили тражене податке.

Резултати истраживања показују да су национални савети, у коришћењу својих овлашћења из Закона, били најактивнији одмах по његовом доношењу, односно у прве две године од почетка његове примене. Највише су вршили овлашћења која имају у области образовања,¹² затим у области службене употребе језика и писма,¹³ а потом и у области културе.¹⁴ Најмање активности националних савета

⁹ „Сл. гласник РС”, бр. 72/2009, 20/2014 – одлука УС и 55/2014.

¹⁰ http://www.ombudsmanapv.org/riv/attachments/article/1436/4%20god_nac_saveta_final_site.pdf

¹¹ „Сл. гласник РС”, број 98/2006.

¹² Већина савета искористило је овлашћење да утврди образовно-васпитне установе које су значајне за ту националну мањину, као и да учествује у управљању тим установама. С друге стране, веома мали број њих искористио је овлашћење да иницира да Република, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе, у целости или делимично, пренесе на национални савет оснивачка права над (појединим) образовно-васпитним установама.

¹³ Сваки национални савет националне мањине чији је језик у службеној употреби у некој јединици локалне самоуправе или више њих, користио је више овлашћења у овој области. Значајно је напоменути да су поједина овлашћења из ове области користили и национални савети чији језик и писмо нису у службеној употреби у некој од јединица локалне самоуправе.

¹⁴ Највише националних савета користило је своја овлашћења у овој области, пре свега овлашћења која су у вези са утврђивањем одређених установа културе за установе од посебног значаја, као и са учешћем у управљању њима. Ипак, и поред наведеног, има доста овлашћења у овој области која национални савети уопште нису користили.

забележено је при вршењу овлашћења у области обавештавања. Постоји одређени корпус законских овлашћења који су користили сви национални савети, али исто тако, приметно је и да постоје овлашћења која ниједан национални савет није вршио.

Из резултата истраживања изводи се закључак да поједини национални савети нису у могућности да врше одређен број овлашћења из Закона (нпр. због тога што образовање није организовано на језику националне мањине, или језик те националне мањине није у службеној употреби), при чему су ти национални савети и додатно ослабљени недостатком кадра и капацитета који би им омогућио да унапреде поједине аспекте остваривања права националне мањине. Имајући у виду да национални савети који се налазе у оваквој ситуацији, због објективних околности, не могу да врше сва овлашћења прописана Законом, чини се да концепт рада и овлашћења националних савета није одговарајући нити је потпуно примењив за све националне савете националних мањина у Републици Србији. Сугестије националних савета о томе како побољшати постојеће стање своде се на њихов захтев да се изменама и допунама Закона прецизно наведу овлашћења националног савета, да се прецизира која овлашћења у којим ситуацијама и под којим условима могу да користе, а посебно да се прецизирају овлашћења савета у руковођењу установама посебно значајним за националну мањину. Такође, национални савети траже и осмишљавање ефикаснијег система за финансирање њиховог рада, односно измену постојећег система.

Након обраде и анализе добијених података, Покрајински заштитник грађана – омбудсман дао је препоруке за унапређивање стања у области остваривања и заштите права националних мањина, као и препоруке за измену и/или допуну прописа у овој области.

Препоруке покрајинског заштитника грађана – омбудсмана за унапређивање постојећег стања у области остваривања и заштите права националних мањина, примене закона о националним саветима националних мањина и превазилажење учених проблема у његовој примени:

1. Предузимање мера и активности који ће спречити или ублажити процес „затварања” мањинских националних заједница према већинској заједници и према другим националним заједницама с циљем интеграције националних мањина у све сфере друштвеног живота.
2. Предузимање мера и активности које ће припадницима већинског народа омогућити упознавање с културом и традицијом националних мањина, као и правима која су гарантована позитивно-правним прописима.
3. Предузимање едукативних активности које су усмерене на припаднике већинског народа, с циљем упознавања потребе увођења посебних мера, ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима.
4. Потребно је уредити начин архивирања и мере заштите, нарочито осетљивих података о личности (у које спадају и подаци о националној припадности), имајући у виду да, по ставу Повереника за информације и заштиту података о личности, без уређења тих мера нема основа за прикупљање поменутих података, што доводи до немогућности остваривања оних права припадника националних мањина који се остварују на основу изјаве о националној припадности.

Конкретне препоруке у вези с резултатима истраживања

1. Потребно је да надлежно министарство предузме мере и активности према органима јединица локалне самоуправе које су усмерене на препознавање обавеза јединице локалне самоуправе из Закона о националним саветима националних мањина.

2. Потребно је подстаћи међусобну сарадњу између националних савета националних мањина ради размене искустава и заједничког наступа пред надлежним државним органима. Један вид такве сарадње, коју су већ успоставили национални савети, јесте путем неформалног тела под називом „Координација националних савета националних мањина”. Покрајински заштитник грађана – омбудсман сматра да би било упутно да се правни статус, улога и овлашћења овог неформалног тела уреде законом.
3. Национални савети националних мањина треба да обезбеде континуирано обучавање припадника националних мањина о њиховим правима, посебно у областима образовања и службене употребе језика и писама, као најзначајнијим областима за очување културног и националног идентитета.
4. Потребно је предузети мере и активности које би допринеле оснаживању националних савета националних мањина, њихових капацитета, како би они могли у потпуности вршити сва овлашћења.
5. Неопходно је да држава у предстојећем периоду предузме мере којима ће се обезбедити смањење политичког утицаја на рад националних савета националних мањина.
6. Потребно је да надлежни државни органи обезбеде да информисање припадника националних мањина на њиховом језику буде независно, објективно и слободно од свих утицаја на уређивачку политику.

Препоруке покрајинског заштитника грађана – омбудсмана за измену/допуну прописа у области остваривања и заштите права и слобода националних мањина

1. Неопходно је допунити Закон о националним саветима националних мањина тако што ће се прописати овлашћење надлежног министра да ближе уреди услове и критеријуме за утврђивање образовно-васпитних установа и установа културе за установе посебно значајне за образовање, односно за очување културног идентитета националних мањина. Покрајински заштитник грађана – омбудсман сматра да је ова допуна Закона потребна да би се национални савети усмерили и сконцентрисали на оне образовно-васпитне установе и установе културе, које су стварно значајне у овим областима за националну мањину.
2. Потребно је да се изврши допуна Закона о буџетском систему, тако да се национални савети уврсте у индиректне буџетске кориснике, а све с циљем транспарентног финансирања и спречавања могућности ненаменског трошења буџетских средстава.
3. Потребно је пронаћи решење којим ће се обезбедити да национални савети националних мањина, који су прекорачили законско ограничење у погледу доношења одлука којима су школе утврдили за установе од посебног значаја за образовање националне мањине, ставе ван снаге одлуке за онолико школа за колико су премашили законско ограничење.
4. Да би се отклонили поједини проблеми уочени у пракси, као и проблеми чије се настајање тек може очекивати, потребно је усугласити законе у области културе и образовања који су на снази са Законом о националним саветима националних мањина.¹⁵

¹⁵ Пример – именовање представника националних савета мањина у управни одбор установе културе коју је више националних савета прогласило за установу од посебног значаја – да ли ти савети именују заједничког представника сходно одредбама Закона о култури или сваки национални савет даје свог члана у управни одбор како је то прописивао Закон о

5. Потребно је да се и други закони адекватно измене како би омогућили препознавање националних савета националних мањина и њихових јавних овлашћења.¹⁶
6. Неопходно је преиспитати потребу за овако широко постављеним надлежностима у областима образовања, обавештавања и службене употребе језика и писама за оне националне мањине које због своје мале бројности и фактичке немогућности, своја права и овлашћења користе, искључиво, у области културе, односно прилагодити их тим националним мањинама, не доводећи тиме у питање достигнути ниво мањинских права.

ОСВРТ НА ОДЛУКУ УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ИУЗ БРОЈ 882/2010 ОД 16. ЈАНУАРА 2014. ГОДИНЕ¹⁷

Одлуком Уставног суда Републике Србије знатно су сужена овлашћења националних савета националних мањина. Као неуставним, утврђена су нека овлашћења националних савета из области образовања која су национални савети највише вршили. Одређени број овлашћења национални савети могу да врше уз ограничења. Оваква ситуација изискује одговарајуће измене и допуне Закона о националним саветима националних мањина у делу који се односи на овлашћења националних савета.

Одредба Закона о националним саветима националних мањина коју је Уставни суд Србије ставио ван снаге, прописивала је да национални савет, поред оснивања установа, удружења, фондација, привредних друштава у областима културе, образовања, обавештавања и службене употребе језика и писама, њих може основати и у другим областима од значаја за очување идентитета националне мањине. Покрајински заштитник грађана – омбудсман сматра да намера законодавца није била да прошири овлашћења националних савета на друге области, нити да прописивањем ове могућности изађе из Уставом утврђених оквира зајемчених колективних права, већ да оснивањем „различитих организационих облика” олакша и омогући остваривање управо оних додатних колективних права која су зајемчена Уставом. На пример, замисливо је да национални савет оснује удружење чија би делатност била остваривање принципа родне равноправности унутар националних савета које би деловало у складу са чланом 2 Закона о равноправности полова. Такође, замисливо је да национални савет оснује установу која би се бавила стручним пословима која су у вези с планирањем простора и просторног уређења, имајући у виду да национални савети имају значајна овлашћења у поступку израде и извршења просторних и урбанистичких планова (нпр. национални савет има овлашћење да: даје мишљења и предлоге у поступку израде просторних и урбанистичких планова у јединици локалне самоуправе у којој се налазе културна добра од посебног значаја за националну мањину; предлаже обустављање извршења просторних и урбанистичких планова, ако сматра да се тиме угрожавају та културна добра, итд., док се за вршење ових овлашћења показало да национални савети не поседују довољно стручних капацитета).

националним саветима националних мањина. Такође, поменуто је већ да су поједина овлашћења националних савета у области образовања из Закона утврђена неуставним, при чему та иста овлашћења и даље егзистирају у закону којим се уређују основе система образовања и васпитања и одакле национални савети могу да их црпе.

¹⁶ Видети разматрање одлуке УСС бр. И Уз број 882/2010 од 16. јануара 2014. године у оквиру поглавља „Правни оквир” на стр. 8. извештаја „Четири године националних савета националних мањина”.

¹⁷ Одлука је објављена у „Службеном гласнику РС”, бр. 20/2014 од 21. фебруара 2014. године, од датума када је и ступила на снагу.

Уставни суд Србије је прогласио неуставном одредбу Закона којом је било прописано да национални савет покреће поступак пред Уставним судом када процени да је дошло до повреде Уставом и законом гарантованих права и слобода припадника националних мањина због њене несагласности са чланом 168. ст. 1. и 2. Устава. Том одредбом прописано је да поступак за оцену уставности и законитости могу да покрену државни органи, органи територијалне аутономије или локалне самоуправе, као и најмање 25 народних посланика, затим да поступак може покренути сам Уставни суд (став 1), док свако правно или физичко лице има право на иницијативу за покретање поступка за оцену уставности и законитости (став 2). Покрајински заштитник грађана – омбудсман слаже се са овим ставом Уставног суда, али скреће пажњу на то да Уставни суд, у образложењу одлуке, подводи националне савете (у ширем смислу) под појам „други орган надлежан за праћење и остваривање људских и мањинских права” из члана 83. став 2. Закона о Уставном суду. Ово тумачење Уставног суда отвара питање недовољне прецизности и неусклађености других прописа са Законом о националним саветима националних мањина. Закони из других области не препознају националне савете националних мањина иако они врше значајна јавна овлашћења. Примера ради, Закон о јавној својини не препознаје експлицитно националне савете као кориснике јавне својине, што у пракси ствара велике проблеме. Прописима није дефинисан ни облик својине националних савета, иако је Законом о националним саветима националних мањина прописано да национални савет може да стиче и отуђује покретну и непокретну имовину, а на основу одлуке надлежног органа може да буде и корисник средстава у јавној својини, у складу са законом. Такође, Закон о буџетском систему не препознаје националне савете као индиректне буџетске кориснике, док Закон о забрани дискриминације не признаје националним саветима активну легитимацију за подношење тужбе суду ради заштите од дискриминације. Покрајински заштитник грађана – омбудсман сматра да планиране измене и допуне Закона о националним саветима националних мањина које ће се односити на надлежности националних савета нису довољне, већ је потребно да и целокупан правни систем преузме решења из овог закона ради избегавања произвољних тумачења и обезбеђивања пуне примене овог закона.

Покрајински заштитник грађана – омбудсман је и у претходним истраживањима указивао на проблеме који су узроковани непостојањем јасно одређених критеријума за утврђивање образовних установа (и установа културе) од посебног значаја за националну мањину. Покрајински заштитник грађана – омбудсман био је става да се законом (или подзаконским актима – чије доношење није било предвиђено овим законом) морају прописати јасни критеријуми. У пракси, приликом примене закона било је проблема –одбијања надлежних органа да примене Закон, али и злоупотреба ових овлашћења од националних савета. Уставни суд је заузео став да „Потпуна законска неуређеност овог појма сваку правну норму која било које овлашћење неког субјекта везује за установе од посебног значаја за националну мањину, лишава основних стандарда јасноће и одређености као предуслова принципа владавине права” и прогласио ову одредбу закона несагласном са Уставом. Покрајински омбудсман сматра да се, уместо утврђивања ове норме неуставном, могло указати на потребу допуне овог члана закона или на доношење одговарајућих подзаконских аката (прописивање критеријума за утврђивање установа од посебног значаја за националну мањину) ради његовог прецизирања. С друге стране, пружити, најпре, могућност да се без икаквих критеријума утврђују образовне установе од посебног значаја за националну мањину а, затим, ту слободу сужавати накнадним прописивањем критеријума, поставља питање да ли се тиме смањује достигнути ниво људских и мањинских права прокламован Уставом.

Поред напред изнетог, Покрајински заштитник грађана – омбудсман указује на то да, иако је УСС установио да ове правне норме нису у складу са Уставом и оне су престале да важе, чл. 54. и 60. Закона о основама система образовања и васпитања садржи одредбе које предвиђају истоветне облике учешћа националног савета националне мањине у управљању образовним установама, које су и даље

на снази. Сада национални савети своје учешће у поступцима именовања чланова школског одбора и избора директора установа остварују на основу одредаба Закона о основама система образовања и васпитања, што доводи до правне несигурности, имајући у виду да правне норме идентичне садржине које су проглашене неуставним у једном закону (самим тим и у правном систему Републике) и престале су да важе, даље важе и примењују се на основу другог закона.

Уставни суд у образложењу ове одлуке наводи да: „...пошто овај Закон, нити било који закон који уређује области у којима овлашћења може имати национални савет, не садржи критеријуме на основу којих се поједине установе образовања **или културе**, а чији је оснивач Република, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе, могу прогласити за установе од посебног значаја за националну мањину, Уставни суд је оценио да законска одредба којом се прописују овлашћења националних савета у односу на тзв. установе од посебног значаја за националне мањину не испуњава основне стандарде одређености и предвидивости, а што је кључни елемент остваривања начела владавине права”. Иако се из овог образложења види да је Уставни суд уочио истоветан проблем и у области културе, неуставним је прогласио само одредбу члана 12 став 1 тачка 2, која се односи на установе у области образовања, а не и оне које се односе на област културе. Покрајински заштитник грађана – омбудсман указује на то да је изменама и допунама закона потребно прецизирати критеријуме за проглашење установа културе за установе од посебног значаја за националну мањину, управо ради обезбеђивања правне сигурности и ефикасног остваривања овог овлашћења националних савета.

Уставни суд је прогласио неуставном одредбу Закона којим је било прописано да Република, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе као оснивач јавних предузећа и установа у области јавног информисања које у целини или претежно врше информисање на језику националне мањине могу у споразуму с националним саветом у целини или делимично пренети оснивачка права на национални савет зато што Република, аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе не могу бити оснивачи јавних предузећа у области информисања. Имајући у виду тежак положај мањинских медија на локалном нивоу, омбудсман сматра да је било упутно оставити рок у којем би заинтересовани национални савети могли преузети (у целини или делимично) оснивачка права ових медија.

Уставни суд је оценио да одредбе члана 24 Закона, којим је прописан пренос оснивачких права, нису у сагласности са Уставом. Покрајински омбудсман је више пута указивао на проблеме у примени закона који су проистекли из недовољно јасне формулације, односно неусклађености чланова закона којим је уређен пренос оснивачких права. У пракси је представљао проблем то што је закон у члановима 11 и 16 прописивао могућност преноса оснивачких права установа на национални савет, а у овом члану је коришћен израз „преноси”, који упућује на императив. Ипак, став Уставног суда да је неуставан пренос оснивачких права образовно-васпитних установа, у којима се настава изводи искључиво на језику националне мањине, и установа културе, чија је основна делатност очување и развијање културе националне мањине јер „надлежни државни органи у односу на националне савете као имаоце јавних овлашћења не могу утицати, већ по аутоматизму морају прихватити њихове одлуке”, по ставу Покрајинског омбудсмана доводи до фактичке немогућности преноса оснивачких права над овим установама.

ПРОЈЕКАТ „РОМСКИ КООРДИНАТОРИ У ЛОКАЛНИМ САМОУПРАВАМА У АП ВОЈВОДИНИ”

Институција Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана у области заштите права националних мањина укључила се у реализацију пројекта „ВЕТ4 Медијација међу Ромима и Ромкињама”. Овај међународни пројекат реализује се уз финансијску подршку Програма за доживотно образовање ЕУ, а његов носилац у Републици Србији је организација цивилног друштва „Радови у току” из Новог Сада. Циљ пројекта је да се оснаживањем ромских медијатора и медијаторки омогући већи степен остваривања, заштите и унапређивања права Рома и Ромкиња у земљама учесницама пројекта – Шпанији, Италији, Белгији, Румунији и Србији. Пројектом је предвиђено да Покрајински заштитник грађана – омбудсман, као партнерска институција, између осталог, учествује и у анализи постојећег формалноправног оквира и пракси у вези с медијацијом међу Ромима и Ромкињама и објављивању резултата те анализе, као и у размени искустава земаља учесница пројекта у вези с радом ромских медијатора у четири области обухваћене Декадом Рома – образовања, запошљавања, здравствене заштите и становања. Ради прикупљања података за анализу, Омбудсман је одлучио да обиђе ромске координаторе у локалним самоуправама на територији Аутономне покрајине Војводине. Циљ обилазака је да се утврди на који начин је регулисано радно ангажовање ромских координатора који посредују у комуникацији између припадника и припадница ромске националне мањине и органа управе, установа, служби и других носилаца јавних овлашћења, као и какав утицај има облик радног ангажовања на квалитет њиховог рада и рада локалне самоуправе и на квалитет остваривања људских права припадника и припадница ромске националне мањине.

Крајем 2014. године посећено је девет од укупно 25 локалних самоуправа на територији Аутономне покрајине Војводине у којима постоје ромски координатори, а састанци су одржани са седам координатора.¹⁸ На састанцима с ромским координаторима у Апатину, Сомбору, Оцацима, Жабљу, Зрењанину, Алибунару и Ковину разговарало се о формалноправним аспектима њиховог радног ангажовања, стању права Рома и Ромкиња у области образовања, здравства, становања и запошљавања, као и о изборима за националне савете националних мањина одржаним у октобру 2014. године.

Резултати пројекта „Ромски координатори у локалним самоуправама у АП Војводини” биће објављени у току 2015. године.

ПРИМЕРИ ПРЕПОРУКА И МИШЉЕЊА У 2014. ГОДИНИ У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

Конкурс

Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману поднета је притужба на рад Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне заједнице. Подносилац притужбе је, у име удружења грађана, конкурисао за доделу средстава, његов захтев је одбијен, а у поменутом секретаријату је информисан да је овакав став заузет на основу мишљења националног савета. Подносилац притужбе није имао могућност улагања правних лекова, одлука није била образложена, нити је подносилац писменим путем обавештен о резултатима конкурса, већ се о истим информисао путем сајта тог секретаријата.

¹⁸ Према списку координатора за ромска питања с територије Аутономне покрајине Војводине прибављеним од Канцеларије за инклузију Рома Покрајинске владе.

У изјашњењу Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне заједнице истиче се да је у потпуности усвојено мишљење националног савета, који је предложио да се другим удружењима дозначе средства на конкурс. Истиче се да је, у складу са чланом 8 став 2 Одлуке о додели буџетских средстава Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне мањине за дотације етничким заједницама, решење покрајинског секретара коначно, против решења о расподели средстава по конкурс не може се употребити правно средство нити покренути управни спор. Секретаријат не обавештава појединачно подносиоце пријава о резултатима конкурса, већ се они објављују на сајту тог секретаријата. Осим тога, о резултатима конкурса сваки учесник може добити обавештење у просторијама секретаријата или телефонским путем.

Покрајински заштитник грађана – омбудсман заузео је став да је, у спровођењу поступка доделе средстава из буџета АП Војводине по расписаним конкурсима за дотације организацијама етничких заједница у АП Војводини у 2014. години, било неправилности јер конкурс није вођен на довољно транспарентан начин, није пружена могућност улагања правних лекова на одлуку покрајинског секретара, нити се учесницима конкурса доставило образложење одлуке, чиме је доведена у питање правна сигурност учесника конкурса.

Имајући у виду наведено, Покрајински заштитник грађана – омбудсман је Покрајинском секретаријату за образовање, управу и националне заједнице упутио **препоручу** да је потребно општим актом уредити поступак доделе средстава из буџета АП Војводине по конкурсима за дотације организацијама етничких заједница у АП Војводини, којим ће се прописати могућност улагања правних лекова на одлуку о додели средстава. Омбудсман сматра да дискреционо право надлежног покрајинског секретара не искључује обавезу образлагања донете одлуке, те је потребно општим актом прописати обавезу обавештавања учесника конкурса актом који садржи и образложење одлуке покрајинског секретара о додели средстава.

Избор директора

Покрајински омбудсман је примио притужбу на рад Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне заједнице због неправилности у поступку избора директора Основне школе у К. Подносиатељка представке је истакла да се Национални савет словачке националне мањине, у законом прописаном року, није изјаснио о томе да ли је сагласан или није са одлуком школског одбора о избору директора, те је покрајински секретар одбио сагласност на одлуку Школског одбора Основне школе у К. о избору Љ.Б. С. за директора школе, иако је законом прописано да, уколико национални савет националне мањине не достави мишљење, односно претходну сагласност у року од 15 дана од пријема захтева, сматра се да је мишљење, односно сагласност дата. У представи се наводи да Покрајински секретар није сагласан са одлуком школског одбора, јер је става да писмена одлука, са образложењем о избору директора установе, није достављена у складу са законом.

На основу утврђеног чињеничног стања, Покрајински заштитник грађана – омбудсман је Покрајинском секретаријату за образовање, управу и националне заједнице и Националном савету словачке националне мањине упутио следеће **мишљење**:

Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице у поступку доношења одлуке о томе да се одбија сагласност на избор директора Основне школе у К. поступио је неправилно, јер се у образложењу одлуке позвао на накнадно достављену одлуку националног савета, која није могла да производи правно дејство, будући да је дата након истека законског рока.

Није био испуњен услов из члана 60. став 11 Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 52/11 и 55/13) за доношење акта о одбијању сагласности на избор

директора школе, којим је прописано да акт о одбијању сагласности министар доноси ако се у поступку утврди да одлука није донета у складу са законом или се њеним доношењем доводи у питање несметано обављање делатности установе. Ако одлука има формалних недостатака, орган је обавезан да тражи допуну документације и отклањање недостатака. На тај начин би били отклоњени формални недостаци, који се не могу поистоветити са незаконитостима у поступку у смислу Закона и не могу да имају утицаја на оцену подобности и стручности кандидата за директора школе.

Након пропуштања законом прописаног рока нема законског основа за поступање националног савета националне мањине у поступку избора директора установе.

Национални савет националне мањине не може мењати законом прописан (преклузиван) рок за достављање мишљења, тако да накнадно одбијање давања сагласности не производи правно дејство.

Закуп пољопривредног земљишта

Национални савет мађарске националне мањине се притужбом обратио Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману на рад органа управе у поступку давања у закуп пољопривредног земљишта у државној својини у општини Темерин. Према наводима из представке, национални савет је дошао до сазнања да су, код давања у закуп пољопривредног земљишта, приликом лицитације, одбијене понуде које су дате на основу огласа објављеног на мађарском језику. Истиче се да текстови огласа на мађарском и српском језику нису били идентични, при чему је Комисија за давање у закуп пољопривредног земљишта у државној својини, која је задужена за спровођење поступка, на јавној лицитацији одбацила понуде које су дате на основу огласа објављеног на мађарском језику, наводећи да је исправан онај текст који је објављен на српском језику. Подносилац представке истиче да комисија није надлежна да одлучује о томе који од објављених текстова је исправан, тим пре што је у општини у службеној употреби и мађарски језик и сматра да би најцелисходније решење настале ситуације било то да се спорни оглас поништи и да се поступак поново спроведе.

На основу утврђеног чињеничног стања, Покрајински заштитник грађана – омбудсман је Комисији за спровођење поступка јавног надметања за давање у закуп пољопривредног земљишта у државној својини упутоу следеће **мишљење**:

У поступку јавног надметања за давање у закуп пољопривредног земљишта у државној својини у Општини Темерин учињена је неправилност, јер текст јавног огласа који је објављен на мађарском језику, није био идентичан с текстом који је објављен на српском језику. Због ове неправилности доведени су у заблуду грађани који су дали понуду за закључење уговора на основу објављеног огласа на мађарском језику. Чињеница да је Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде дало сагласност на одлуку о расписивању јавног огласа за давање у закуп пољопривредног земљишта у државној својини на територији Општине Темерин, не може бити оправдање за учињену неправилност, јер министарство није имало увид у текст огласа сачињен на мађарском језику. Покрајински омбудсман сматра да су органи надлежни за спровођење поступка за давање у закуп пољопривредног земљишта у државној својини на територији Општине Темерин били дужни да уочену неправилност отклоне у току поступка. Због утврђених неправилности у поступку давања у закуп пољопривредног земљишта у државној својини у општини Темерин, Покрајински омбудсман је надлежном органу општинске управе Општине Темерин упутио **препоручу** да је потребно испитати и утврдити одговорност запосленог који је из грубе непажње проузроковао неправилност у поступку давања у закуп пољопривредног земљишта у државној својини у општини Темерин, односно због чијег пропуста текст јавног огласа објављеног на мађарском језику није био идентичан с текстом који је објављен на српском језику.

Пријемни испит

Покрајински заштитник грађана – омбудсман је у поступку, покренутом по сопственој иницијативи, дошао до сазнања да се на Медицинском факултету Универзитета у Новом Саду полагање пријемног испита на језицима националних мањина везује за услов који није прописан Покрајинском скупштинском одлуком о полагању пријемног испита, односно испита за проверу склоности и способности за упис на високошколску установу на језицима националних заједница („Сл. лист АП Војводине”, број 15/2013). Наиме, у упутству који је преузео сваки кандидат приликом пријаве за конкурс, означено је да ће се испит одржати на језику националних мањина уколико се пријави најмање 5 (пет) кандидата за сваки језик, како би факултет могао благовремено да организује полагање испита. У складу с наведеним, кандидати су обавештени да ће се пријемни испит на мађарском језику одржати за кандидате који су се пријавили за студијске програме медицине и стоматологије, док се за остале студијске програме (за које се није пријавио „довољан број кандидата”) испит организовао само на српском језику.

Након проучавања списка, Покрајински заштитник грађана – омбудсман закључио је да став 5 члана 12 Правилника о ближим условима за упис на факултет 3 и начину спровођења пријемног испита Медицинског факултета у Новом Саду од 20.05.2013. године није у складу са чланом 2 Покрајинске скупштинске одлуке о полагању пријемног испита, односно испита за проверу склоности и способности за упис на високошколску установу на језицима националних заједница („Сл. лист АП Војводине”, број 15/2013). Наиме, спорним чланом прописано је да припадник националне мањине, чији је језик у службеној употреби на територији АП Војводине, може полагати пријемни испит на матерњем језику на основу писменог захтева, у складу са објективним могућностима факултета. С друге стране, чланом 2 Покрајинске скупштинске одлуке о полагању пријемног испита, односно испита за проверу склоности и способности за упис на високошколску установу на језицима националних заједница прописано је следеће: „Високошколска установа је дужна да омогући кандидату полагање пријемног испита, односно испита за проверу склоности и способности на језику националне заједнице, ако на високошколској установи постоје наставници или сарадници за оцену знања кандидата на том језику. Ако на високошколској установи нема наставника или сарадника за оцену знања кандидата на неком од језика националних заједница, високошколска установа је дужна да, најкасније до 1. априла, а за школску 2013/2014. годину до 1. маја 2013. године, поднесе образложени захтев за ослобађање од обавезе из става 1. овог члана одлуке у односу на тај језик националне заједнице, покрајинском органу управе надлежном за послове високог образовања.” Покрајинска одлука не везује полагање пријемног испита на матерњем језику за број пријављених кандидата, те ни Медицински факултет не може ово појединачно право тако условљавати. Поред тога, факултет је дужан да сваке школске године обавести покрајински орган управе, надлежан за послове високог образовања, о разлозима због којих испит не може организовати на језику националне мањине (који је макар и један кандидат назначио). Високошколске установе су према члану 4 Одлуке биле дужне ускладити опште акте, којима се уређује полагање пријемног испита, односно испита за проверу склоности и способности са одлуком у року од 30 дана од дана њеног ступања на снагу.

На основу утврђеног чињеничног стања, Покрајински заштитник грађана – омбудсман је Медицинском факултету Универзитета у Новом Саду упутио **препоруку** да усклади Правилник о ближим условима за упис на факултет и начину спровођења пријемног испита с Покрајинском скупштинском одлуком о полагању пријемног испита, односно испита за проверу склоности и способности за упис на високошколску установу на језицима националних заједница.

Овера докумената

Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману обратила се М. К. из Богојева притужбом на рад запосленог у Одељењу за општу управу Општине Оџаци – Месне канцеларије у Богојеву. Она истиче да је у Месној канцеларији у Богојеву намеравала да овери неопходан документ, како би њено малолетно дете могло са школом да отпутује у иностранство, на екскурзију. Образац документа подносиатељка је прибавила од школе коју похађа њено дете и био је сачињен на мађарском језику и писму. Овера документа је одбијена због тога што је он био састављен на мађарском језику и писму, упркос томе што је поменути језик у службеној употреби на територији Општине Оџаци.

Чланом 79. Устава Републике Србије („Сл. гласник РС”, број 98/2006) прописано је да припадници националних мањина, између осталог, имају право на коришћење свог језика и писма и да у срединама где чине значајну популацију, државни органи, организације којима су поверена јавна овлашћења, органи аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе воде поступак и на њиховом језику. Законом о ратификацији европске повеље о регионалним или мањинским језицима („Сл. лист СЦГ – међународни уговори”, број 18/2005), Република Србија се обавезала да обезбеди да они који користе регионалне или мањинске језике, могу пуноважно да подносе документе на овим језицима (члан 10. став 1. тачка 5.), као и да омогући онима који користе регионалне или мањинске језике да поднесу захтеве на тим језицима. Приликом предаје ратификационог инструмента дата је изјава да се прихваћене одредбе Европске повеље о регионалним или мањинским језицима примењују за десет мањинских језика, међу којима је и мађарски језик. Такође, прецизирано је да се термин „територија у којој су регионални или мањински језици у употреби” односи на подручја у којима су регионални или мањински језици у службеној употреби у складу с националним законодавством. Чланом 3. Закона о службеној употреби језика и писама („Сл. гласник РС”, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005 – др. закон и 30/2010) прописано је да се службеном употребом језика и писама сматра нарочито употреба језика и писама у: 1) усменом и писменом општењу органа и организација међусобно, као и са странкама, односно грађанима; 2) вођењу поступка за остваривање и заштиту права, дужности и одговорности грађана; 3) вођењу прописаних евиденција од стране општинских органа и организација које врше јавна овлашћења на територији општине; 4) издавању јавних исправа, као и других исправа које су од интереса за остваривање законом утврђених права грађана; 5) остваривању права, дужности и одговорности радника из рада или по основу рада. Чланом 11. став 3. истог закона прописано је да службена употреба језика националних мањина подразумева нарочито: коришћење језика националних мањина у управном и судском поступку и вођење управног поступка и судског поступка на језику националне мањине; употребу језика националне мањине у комуникацији органа с јавним овлашћењима с грађанима; издавање јавних исправа и вођење службених евиденција и збирки личних података на језицима националних мањина и прихватање тих исправа на тим језицима као пуноважних; употребу језика националних мањина на гласачким листићима и бирачком материјалу; употребу језика националних мањина у раду представничких тела. Одредбу исте садржине има и Закон о заштити права и слобода националних мањина („Сл. лист СРЈ”, број 11/2002, „Сл. лист СЦГ”, број 1/2003 – Уставна повеља и „Сл. гласник РС”, број 72/2009 – др. закон). Чланом 21. Закона о службеној употреби језика и писама прописано је да средства потребна за остваривање службене употребе језика и писама обезбеђују органи, односно организације у којима се остварују права и обавезе утврђени тим законом.

Статутом Општине Оџаци прописано је да су у тој општини, поред српског језика и ћириличног писма, у службеној употреби мађарски и словачки језик и њихова писма. Подразумева се да је у општинској управи, на чијој је територији у службеној употреби језик и писмо националне мањине, запослено лице које влада тим језиком/језицима за потребе комуникације са странкама на језику националне мањине. Наведено посебно треба да се обезбеди у органима општинске управе, односно месним канцеларијама

које се налазе у насељеним местима, где припадници националних мањина чији су језици у службеној употреби заступљени у знатном проценту или где чине већину. Имајући у виду да је на територији Општине Озаци у службеној употреби и мађарски језик и писмо, општина је дужна да обезбеди заинтересованим странкама да комуницирају, усмено и писмено, са органима општине на мађарском језику, као и да у њеним органима могу да остварују своја права, употребљавајући свој матерњи језик. Јединица локалне самоуправе на чијој територији је у службеној употреби језик или језици националних мањина требало би да, одговарајућом кадровском политиком, обезбеди да припадници националних мањина који живе на њеној територији могу са службеницима да комуницирају и остварују своја права на свом матерњем језику, а не да се постојећи проблем решава ангажовањем судског тумача у појединачним случајевима на који начин се продужава трајање поступка и повећавају расходи.

На основу утврђених чињеница, Покрајински омбудсман је заузео став да у раду надлежних органа Општине Озаци постоје неправилности у погледу остваривања права на равноправну употребу језика националне мањине који је у службеној употреби на територији Општине, односно постоји простор за побољшање рада општинске управе у том погледу, те је одлучио да упути **препоруку** да се у раду органа општинске управе обезбеди равноправна употреба свих језика и писама који су у службеној употреби на територији Општине Озаци.

ЗАСТУПЉЕНОСТ ПРИПАДНИКА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА УПРАВЕ И ДРУГИМ ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА И СЛУЖБАМА

Чланом 77. Устава Републике Србије прописано је да припадници националних мањина имају, под истим условима као остали грађани, право да учествују у управљању јавним пословима и да ступају на јавне функције. При запошљавању у државним органима, јавним службама, органима аутономне покрајине и јединицама локалне самоуправе, води се рачуна о националном саставу становништва и о одговарајућој заступљености припадника националних мањина. Чланом 15. Закона о потврђивању Оквирне конвенције за заштиту националних мањина („Сл. лист СРЈ – Међународни уговори”, број 6/98) прописано је да ће стране уговорнице створити услове потребне за делотворно учешће припадника националних мањина у културном, друштвеном и економском животу и јавним односима, посебно оним који се на њих односе.

У Трећем мишљењу Саветодавног комитета за Србију, као једно од питања која захтевају неодложну акцију јесте промовисање делотворног учешћа националних мањина, укључујући и оне које су бројчано мање, у изборни процес и предузимање енергичних мера ради решавања недовољне заступљености националних мањина у јавној управи, посебно на државном нивоу. У Скрининг извештају за поглавље 23 (Правосуђе и основна права) једна од препорука је и усвајање посебног акционог плана који је усмерен на делотворно спровођење постојећих одредаба које се односе на заштиту мањина и на препоруке издате у оквиру Трећег мишљења о Србији Саветодавног комитета у контексту Оквирне конвенције за заштиту националних мањина.

Чланом 21. Закона о заштити права и слобода националних мањина прописано је да се, приликом запошљавања у јавним службама, укључујући полицију, води рачуна о националном саставу становништва, одговарајућој заступљености и о познавању језика који се говори на подручју органа или службе. Принцип одговарајуће заступљености припадника националних мањина садржан је и у другим законима (на пример: Закон о судијама, Закон о уређењу судова, Закон о јавном бележничтву, Закон о јавном тужилаштву).

Полазећи од своје надлежности да прикупља информације о примени закона и других прописа о правима националних мањина, Покрајински омбудсман је и ове године затражио информацију о примени ових прописа од покрајинских органа. Информацију о националној структури запослених у покрајинским органима управе и другим покрајинским организацијама и службама за 2014. годину, доставила је Служба за управљање људским ресурсима у покрајинским органима.

НАЦИОНАЛНА СТРУКТУРА ЗАПОСЛЕНИХ ЛИЦА НА ДАН 26.01.2015. ГОДИНЕ

Национална припадност	Број 2014	% у укупном броју запослених	% у укупном становништву АПВ	Број 2012	Број 2013
Српска	796			749	774
Црногорска	23			22	23
Југословенска	3			3	4
Бошњачка	1			1	2
Буњевачка	2			3	3
Мађарска	77	6.38 (-)	13	75	77
Македонска	2			1	1
Херцеговачка	0			0	1
Муслиманска	1			1	1
Немачка	1			1	1
Ромска	6			6	3
Румунска	13	1.08 (-)	1.31	13	13
Русинска	12	0.99 (+)	0.72	10	10
Словачка	15	1.24 (-)	2.6	15	16
Украјинска	4			4	4
Хрватска	22	1.82 (-)	2.43	21	20
Чешка	1			1	1
Јеврејска	0			0	1
Српско-црногорска	1			1	1
Војвођанска	4			4	4
Неизјашњени	223	18.47 (+)	4.19	253	227
Укупно	1.207			1.184	1.187

Из горње табеле види се да су припадници мађарске, румунске, словачке и хрватске националне мањине подзаступљени у покрајинским органима управе у односу на проценат њихове заступљености у структури становништва Аутономне покрајине Војводине. Интересантан је податак о броју оних који се не изјашњавају о националној припадности (у покрајинским органима их има 18.47%, док су у структури становништа Аутономне покрајине Војводине присутни у вишеструко мањем проценту – 4.19%).

ПРАВА ДЕТЕТА

На остваривање заштите и унапређивања права детета у Републици Србији у 2014. години утицали су многобројни догађаји, од којих издвајамо штрајкове просветних радника и адвоката, али и елементарне непогоде (поплаве), које су задесиле нашу земљу.

Штрајк просветних радника, који је започео 17. новембра 2014. године, обележио је текућу школску годину. Целокупна ситуација осликава сукоб два супротстављена права. С једне стране, то је право запослених на штрајк, у складу са одредбама Закона о штрајку, а с друге, то је право на образовање, загарантовано Уставом Републике Србије. Напори просветних радника да унапреде свој положај јесу оправдани, али тако да се у свим својим одлукама и поступцима морају руководити најбољим интересом детета, односно ученика. Будући да штрајк просветних радника посредно доводи до повреде колективног права на образовање свих ученика, те да и поред спремности обе супротстављене стране да се успостави сарадња и ученицима обезбеди адекватно образовање – проблем није превазиђен, неопходно је водити рачуна о томе да се и у оваквим условима обезбеди редовна и квалитетна настава, односно да се најбољи интерес ученика стави у први план.

Због протеста адвоката (незадовољни својим положајем условљеним доношењем Закона о јавном бележничтву) који је трајао од почетка септембра 2014. године до краја јануара 2015. године, одложене су многе заказане расправе пред судом, па су тако одложени и посебни парнични поступци у вези с породичним односима. Иако је према Породичном закону поступак у вези с породичним односима хитан ако се односи на дете или родитеља који врши родитељско право, ово загарантовано право није било обезбеђено.

Почетком маја 2014. године у Републици Србији проглашена је ванредна ситуација на територији целе земље због великих падавина које су проузроковале поплаве. Проглашена је ванредна ситуација, јер је процењено да су опасности за становништво, животну средину и материјална добра таквог обима и интензитета да њихов настанак или последице није било могуће спречити или отклонити редовним деловањем надлежних органа и служби. Нажалост, ванредна ситуација утицала је на то да многобројна деца остану без домова и породичне сигурности, а угрожено им је било и право на образовање, пошто су једно време морали да прекину школовање, док се нису обезбедили услови за наставак похађања наставе. Посебно задивљујућа била је чињеница да су се, у оваквим околностима, млади у целом региону активирали у хуманитарном раду.

У погледу легислативне активности у Републици Србији у 2014. години, у области заштите права детета није било значајних измена у односу на 2013. годину.

Народна скупштина Републике Србије донела је Закон о умањењу нето прихода лица у јавном сектору, који је био на снази од 7. децембра 2013. године до 1. новембра 2014. године. Овим законом уређивало се умањење плата и нето других примања запослених, односно ангажованих лица у јавном сектору Републике Србије. Умањење плата и других примања утицало је на финансијску стабилност породица, које су се и ове извештајне године бориле са егзистенцијалним тешкоћама.

Донет је Закон о посредовању у решавању спорова који је почео да се примењује од 1. јануара 2015. године, а донет је у процедури која је трајала пуних пет година. Оно што се може закључити јесте да су проширене одредбе о посредовању у односу на Закон о медијацији из 2005. године. Сврха медијације (у области која је у вези с децом и животом у породици) јесте да се поремећени односи супружника разреше без конфликта, што јесте у најбољем интересу њихове деце. Иако врло значајна, медијација у породичним односима ретко се примењује.

Највише активности било је у области пружања услуга социјалне заштите, те издвајамо да је Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања најавило да ће новим изменама

Закона о социјалној заштити увести обавезан друштвенкористан рад за радно способне кориснике и кориснице новчане социјалне помоћи.

На покрајинском нивоу донета је Одлука о оснивању Центра за породични смештај и усвојење, која је ступила на снагу 27. фебруара 2014. године, али, нажалост, центар још увек није почео с радом. Центар за породични смештај и усвојење Нови Сад основан је за територију Јужнобачког, Сремског и Средњобанатског управног округа, ради пружања услуга процене и саветовања будућих хранитеља и усвојитеља, пружања подршке хранитељима, односно породицама које пружају услугу породичног смештаја и усвојитељима, као и обављања других послова.

Ради усклађивања са Законом о јавном бележничтву (ступио на снагу 1. септембра 2014. године) измене су морале бити донете у Породичном закону у погледу надлежности коју је преузео нови институт, састављањем одређених уговора. Предвиђена је форма јавнобележничког записа за споразуме о законском издржавању, док је за брачне уговоре и споразуме о имовинским односима прописано да се ови уговори закључују у облику јавнобележнички потврђене (солемнизоване) исправе. Прописана је конкретна форма записа за изјаве о признању очинства, те се ове изјаве могу дати пред јавним бележником.

Најављене су и измене Породичног закона, у којем би једна од новина била и одредба о оснивању алиментационог фонда, из кога би самохрани родитељ под одређеним условима, уз извршну судску пресуду, добио средства за издржавање детета од државе, а да би држава од несавесног родитеља принудним путем надокнађивала трошкове.

Сачињен је и Нацрт закона о бесплатној правној помоћи, будући да у Републици Србији правна помоћ није доступна у мери која задовољава потребе грађана. Према овом нацрту, бесплатну правну помоћ може користити само физичко лице које испуњава услове да буде корисник права на новчану социјалну помоћ у складу са законом којим се уређује социјална заштита, односно корисник права на дејчи додатак у складу са законом којим се уређује финансијска подршка породици с децом. Трошкови за пружање бесплатне правне помоћи надокнађиваће се из буџета Републике Србије и у случајевима када бесплатну правну помоћ користе рањиве групе, односно *дете без родитељског старања или са спорним родитељским старањем, лице у односу на које се спроводи принудна хоспитализација, лице према коме се спроводи поступак делимичног или потпуног лишења или враћања пословне способности, лице које је жртва породичног насиља, лице које је жртва тортуре или трговине људима и лица која траже азил* у Републици Србији.

Значајно је напоменути да је на локалном нивоу Скупштина Града Новог Сада, на основу Закона о финансијској подршци породици с децом, донела Одлуку о накнади дела трошкова боравка деце у предшколској установи, чији је оснивач друго правно и физичко лице, а која је ступила на снагу 23. јула 2014. године. Финансијска помоћ је одобрена за период од 1. септембра 2014. године до 31. августа 2015. године. Овом одлуком утврђују се услови за пружање финансијске помоћи породици са децом узраста од шест месеци до поласка у основну школу, на име накнаде дела трошкова боравка деце у предшколској установи на територији Града Новог Сада, чији је оснивач друго правно и физичко лице.

ПРАВО НА ОБРАЗОВАЊЕ

Предшколско образовање

Припремним предшколским програмом у школској 2014/15. години обухваћено је 17.505 деце у Аутономној покрајини Војводини, што је у поређењу с претходном школском годином мање за 705 деце, док је у односу на период од пре две године за 1305 деце мање.

У току 2014. године Покрајински заштитник грађана поступао је по више притужби родитеља у вези са остваривањем права на предшколско образовање, од којих издвајамо следеће:

Дисциплински поступак против васпитачице

Група родитеља обратила се нашој институцији јер је била незадовољна поступањем предшколске установе у Новом Саду, која је удаљила с рада главну васпитачицу вртића због сумње на физичко злостављање детета које похађа овај вртић. Родитељи, изузетно задовољни радом поменуте васпитачице, желели су да се у складу са законом утврди чињенично стање у конкретном случају и да се она врати на рад. Утврђено је да је директор установе поводом овог случаја против васпитачице покренуо дисциплински поступак, а Покрајински заштитник грађана је указао родитељима на то да је у надлежности директора установе да спроведе дисциплински поступак у складу са законом, те да одлука о конкретној одговорности не зависи од односа васпитача према другој деци и у другим околностима.

Фотографисање деце без сагласности родитеља/старатеља

Фотографисање деце било је предмет више поступака Покрајинског заштитника грађана. Једна од притужби родитеља односила се на то да су деца која похађају објекат Предшколске установе „Радосно детињство” у Новом Саду фотографисана без сагласности родитеља, а фотографије су објављене у новинама. Овој институцији обратили су се и запослени Прихватилишта за децу и омладину „Сигурна кућа”, при Центру за социјални рад у Новом Саду, тражећи савет у вези са фотографисањем деце за потребе промовисања активности у оквиру пројекта установе реализованог у сарадњи са Удружењем грађана „Кошница”. Коначно, Омбудсман је поступао и по притужби фотографа који је указао на процедуралне проблеме приликом избора фотографа кога је бирала Предшколска установа „Радосно детињство” у Новом Саду за потребе фотографисања редовних активности деце у овој установи.

Мишљење Покрајинског заштитника грађана је да је потребно да се за свако фотографисање детета претходно прибави сагласност родитеља, односно његовог старатеља, али и да се деци објасни разлог и сврха фотографисања, како би и она била у могућности да изразе своје мишљење о поступку.

Предшколској установи „Радосно детињство” у Новом Саду упућена је и препорука да је неопходно да, узимајући у обзир управо чињеницу да су корисници услуга фотографисања деца која похађају поменуту установу, односно њихови родитељи, у одлучивању о критеријумима и избору понуђача ове и сличних услуга, буду укључени родитељи и да је потребно статутом те установе ближе уредити ово питање у складу са одредбом члана 58 став 5 тачка 11 Закона о основама система образовања и васпитања. Предшколска установа је извршила ову препоруку Покрајинског заштитника грађана.

Дидактичка средства за предшколску установу без јавне набавке

Анонимна група родитеља тврдила је да Предшколска установа „Вељко Влаховић” у Темерину противзаконито обавезује родитеље да учествују у обезбеђивању финансијских средстава за виши квалитет образовно-васпитног рада ове установе, иако се ова средства могу од родитеља прикупљати само на добровољној основи. Током поступка утврђено је да родитељи, по упутству надлежних у предшколској установи, уплаћују финансијска средства за дидактички и потрошни материјал на рачун одређеног привредног друштва и да наведена предшколска установа није спровела поступак јавне набавке дидактичког и потрошног материјала. У жељи да се деци обезбеди најквалитетнији материјал за рад, Савет родитеља одлучио је да се материјал набавља од одређеног привредног друштва. О одустајању од поступка јавне набавке није био обавештен оснивач установе, који није вршио ни финансијску контролу рада установе, иако је то његова обавеза.

Покрајински заштитник грађана указао је Општини Темерин, као оснивачу, да је неопходно да врши доследну контролу и надзор делатности предшколске установе (укључујући и финансијску). Чињеница да је спровођење поступка јавних набавки у законом предвиђеним приликама обавезно, Омбудсман је упозорио да је неопходно реаговање оснивача на кршење закона и у складу с тим да, у конкретном случају, континуирано прати рад предшколске установе уз проверу коришћења додељених наменских средстава.

ОСНОВНА ШКОЛА

У први разред државних основних школа у АП Војводини, школске 2014/15. године, уписано је 17.848 ученика, што је за 803 ученика мање него претходне школске године. Ученици су распоређени у 888 некомбинованих одељења (девет мање него прошле школске године) и 132 комбинована одељења (за два више од претходне године).

Од укупно 105 ученика првог разреда са сметњама у развоју, 23 ученика наставу похађа у посебним одељењима редовних основних школа, а 82 ученика у посебним основним школама за ученике са сметњама у развоју. У поређењу с претходном школском годином, повећан је број ученика првих разреда који похађају овај вид наставе.

Чињеница да из године у годину у школским клупама има све мање ученика и ученица доводи и до тога да се школе у неким јединицама локалне самоуправе гасе.

Сходно томе, притужбе директора и запослених у школама у АП Војводини због доношења одлука о укидању њихових школа с циљем рационализације мреже школа, све чешће су повод обраћања Покрајинском заштитнику грађана.

Укидање школа и појединих одељења при школама

Покрајинском заштитнику грађана обратила се притужбом директорка Основне школе „21. октобар” у Сомбору, будући да је потписан Протокол о преузимању дела објеката Основне школе „21. октобар” у Сомбору у сврху коришћења просторија за рад Основног и Вишег јавног тужилаштва у Сомбору.

У току поступка, на основу приложене документације, закључено је да су надлежни органи у случају Основне школе „21. Октобар” у Сомбору поступали у складу са Законом о основама система образовања и васпитања. Влада Републике Србије, као оснивач ове школе, донела је одлуку о њеном укидању, а овој одлуци претходила је Одлука о мрежи основних школа Скупштине Града Сомбора. Покрајинском заштитнику грађана приложен је и елаборат о мрежи основних школа, које је израдило Одељење за образовање Градске управе Града Сомбора, а који је садржао анализу стања рада свих школа на територији Града Сомбора, анализу рационалности мреже, демографске ситуације и броја ученика на овом подручју који се евидентно смањује, као и средњорочни план оптимизације мреже основних школа у наредних четири до осам година. Пре доношења акта о мрежи основних школа прибављена су мишљења националног савета буњевачке, мађарске и хрватске националне мањине, а они су дали позитивно мишљење на акт о мрежи основних школа.

Покрајински заштитник грађана поступао је по притужби родитеља једног ученика Основне и средње школе „Жарко Зрењанин”, Суботица, због тога што је наведена установа донела одлуку о укидању одељења које он похађа и о томе усмено обавестила родитеље уз образложење да ово одељење од 2012. године не ради по плану и програму и не функционише у складу са законом. Родитељи су обавештени да ће ученици овог одељења од 5. новембра похађати дневни боравак у оквиру школе.

По завршетку поступка, утврђено је да су два одељења са укупно 11 ученика ове школе функционисала незаконито (четворо ученика је старије од 20 година и требало је да похађају дневни боравак, а не наставу, док седморо деце млађег узраста није похађало школу у складу са индивидуалним планом и програмом, није оцењивано и похађало је школу без матичне књиге, ђачке књижице, сведочанстава и слично). По савету просветне инспекције, формирана је стручна комисија школе која је испитала способности и постигнућа наведених седам ученика и они су распоређени у одговарајуће разреде.

Подршка талентованим ученицима

Покрајинском заштитнику грађана обратила се грађанка тврдњом да Општина Темерин не обезбеђује потребну подршку за развој и напредовање талентоване деце.

Поступајући по притужби, утврђено је да Општина Темерин није посветила довољно пажње уређивању питања доношења подстицајних мера за развој и напредовање ученика редовних основних школа, који су надарени за стицање одређене вештине (талентованих ученика), а нису у могућности због додатних трошкова, као што су трошкови превоза до школа, да похађају основне школе, у чијем школском плану и програму јесте развој њиховог талента и постизања успеха на одређеном пољу.

Због тога је Покрајински заштитник грађана упутио *предлог* Општини Темерин да размотри предузимање одговарајућих мера, међу којима и издвајање финансијских средстава за регресирање трошкова превоза ученика, који поред редовне основне школе, похађају и другу основну школу (као што је основна балетска или музичка школа).

Указано је на то да би први корак могао бити да се утврди број деце која имају пребивалиште на територији општине, а похађају поред редовне основне школе додатно и неку другу основну школу која је у мрежи школа. Потом, да се приликом планирања буџета за наредну годину издвоје наменска средства за регресирање трошкова превоза ових ученика, а да се до тада размотри могућност формирања посебног фонда за талентовану децу, односно закључи уговор с јавним саобраћајним предузећем, којим би се утврдили попусти за ученике који похађају основну балетску или музичку школу, уз приказ ђачке књижице. На овај начин јединица локалне самоуправе би поступала у складу са општим принципима образовања и васпитања које прописује Закон о основама система образовања и васпитања, а пре свега би поступала у најбољем интересу ове групе деце. Покрајински заштитник грађана није примио обавештење Општине Темерин о томе да ли су по наведеном предлогу предузете одређене мере или активности.

Верска настава

У току школске 2014/15. године Покрајинском заштитнику грађана обратили су се родитељи ученика Основне школе „Јан Амос Коменски” у Кулпину, због тога што му није омогућено да похађа римокатоличку верску наставу. Ученик је био приморан да похађа наставу грађанског васпитања коју није изабрао, а након обраћања наше институције, школа је отклонила неправилности у раду у току самог поступка и обезбедила ученику да похађа жељену верску наставу.

Ваннаставне активности

Покрајински заштитник грађана поступао је по притужби анонимне групе родитеља који су били доведени у заблуду, јер су своју децу уписали у камп, у којем је требало да уче енглески језик, али активности у кампу су биле другачије од оних које су назначене у програму. Наиме, камп је био организован у објекту школе, а програм је био претежно религијског садржаја.

Након спроведеног поступка утврђено је да је председник Општине Сента (на чијој територији је поменута школа) начинио пропуст у раду, јер је приликом расподеле средстава путем конкурса за финансирање пројеката – програма рада удружења из области социјалне заштите, донео одлуку о избору пројекта Удружења „Реч живота Србија” и закључио Уговор о финансирању трошкова пројекта *Енглески дневни летњи камп за децу*, иако је реч о пројекту који се не може сврстати у област социјалне заштите. Ова неправилност довела је до ненаменског трошења средстава опредељених за социјалну заштиту. Покрајински заштитник грађана утврдио је да је председник Општине начинио пропуст у раду и због тога што је закључио уговор о финансирању трошкова наведеног пројекта, иако је из приложеног материјала могао да закључи да програм поред учења енглеског језика и других садржаја, предвиђа и часове религијског, односно библијског садржаја, занемарујући при томе чињеницу да је реч о школи коју похађају деца различите националности и вероисповести и којој је, у оквиру редовне наставе, већ омогућено да похађају и часове веронауке. Осим наведених пропуста, родитељи деце учесника кампа доведени су у заблуду огласима и брошурама о кампу, који нису садржали информацију о томе да програм предвиђа и религијске садржаје.

Инклузија и проблеми у њеном спровођењу

Комисија за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке детету и ученику

Почетком 2014. године институцији Омбудсмана обратила се мајка детета која је, у септембру 2013. године, Комисији за процену потребе за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке детету и ученику у Новом Саду, поднела захтев за процену потребе за пружањем додатне подршке њеном сину. Међутим, упркос томе што су прекорачени законски рокови за доношење мишљења и предлога индивидуалног плана подршке ученику, Интерресорна комисија подносиоци притужбе није доставила одговор по поднетом захтеву.

Разлог непоступања ове комисије јесте прекид њеног рада у 2013. години и то због организационих промена и недоумица у вези с тим која градска управа је надлежна за рад поменуте комисије. Ово је условило да касни доношење одлуке о њеном раду и финансирању. Покрајински омбудсман је, у вези с проблемима у раду наведене комисије, 2013. године упутио *препоруку* Градској управи за социјалну и дечију заштиту Града Новог Сада да јој омогући несметан рад.

Међутим, како је до образовања нове комисије постојао већи број необрађених предмета, а како су пристизали и нови захтеви за процену потребе за пружањем додатне подршке, комисија није била у могућности да у року предвиђеним Правилником о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику сачини мишљења и предлоге индивидуалног плана подршке, те је такав аргумент нажалост прихваћен.

Додатна подршка детету и ученику

Поступајући по притужби грађанина из Сенте, Покрајински заштитник грађана утврдио је да је Скупштина Општине Сента донела Правилник за остваривање права на основну и додатну подршку детету и ученику („Службени лист Општине Сента”, број 12/2014), чија одредба, која се односи на узраст детета са сметњама у развоју које остварује право на накнаду трошкова превоза ради пружања индивидуалних третмана, није у складу са Законом о основама система образовања и васпитања. Због одредбе која ставља у неповољан положај ове друштвено рањиве групе деце, Општини Сента упућено је мишљење да је потребно извршити измене Правилника и брисати одредбу која прописује да се наведено право остварује у периоду од седме до навршене петнаесте године живота детета.

Лични пратилац

Доношењем Правилника о ближим условима и стандардима о пружању услуга социјалне заштите („Сл. гласник”, број 42/2013, ступио на снагу 22. маја 2013. године), прописано је да сарадник – лични пратилац не може бити члан породичног домаћинства у коме живи корисник, сродник у правој линији као ни брат и сестра, односно брат и сестра по оцу или мајци корисника.

Родитељи, који су до тада били лични пратиоци својој деци, обратили су се Покрајинском заштитнику грађана, јер су били збуњени новим одлукама. Орган старатељства је након доношења овог правилника био у обавези да изврши ревизију случајева и том приликом да обавести родитеље да поново поднесу захтев, уз који би приложили и ново мишљење Комисије за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке детету, а уз захтев требало је да подносилац предложи и лице за пратиоца за личну помоћ које испуњава услове из поменутог правилника. У конкретном случају, посебно је указано поступајућем органу на то да је изостала његова саветодавна улога.

Средња школа

Уписаних средњошколаца у 2014. години је 16.733, што је 872 ученика мање него у претходној години. Истовремено, смештајни капацитети 13 домова ученика на територији АП Војводине и даље су недовољни. За место у њима, ове школске године конкурисало је 3.096 ђака, а примљено њих 2.697.

Највећи број притужби у вези са остваривањем права на средњошколско образовање у 2014. години, као и претходних година, односио се на различите видове насиља.

Вршњачко насиље

Наводимо пример Гимназије „Светозар Милетић” у Суботици и вршњачког насиља, коме је био изложен један ученик школе, што су пропратили и штампани и електронски медији.

Након спроведеног поступка, утврђено је да је гимназија поступала у складу с Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање у поступку заштите ученика, као и да је директор гимназије предузео све мере из своје надлежности, те је, између осталог, и затражио подршку од Школске управе у Сомбору у вези с начином поступања у конфликтним ситуацијама, тешкоћама у реализацији додатне подршке овом ученику и у сарадњи с његовим родитељима. На основу консултације просветних саветника са запосленима у гимназији и родитељима, сачињен је план заштите којим су дефинисане активности, улоге и одговорности свих актера у конкретном случају, а праћен је и ефекат предузетих мера и активности.

Издвојили бисмо и догађај у Средњој школи „Светозар Милетић” у Новом Саду, када су тројица маскираних младића, наоружани бејзбол палицама, неометано упали на час и пред целим одељењем напали ученика трећег разреда. Одмах након догађаја, обавештен је орган унутрашњих послова, узета је изјава од наставника на чијем часу се инцидент десио, изјава одељенског старешине и радника обезбеђења у поменутој школи. Школа је о инциденту обавестила и надлежну школску управу и просветну инспекцију, а школски педагог је обавио разговор са учеником, жртвом насиља. Одржан је састанак Ученичког парламента и Савета родитеља, а о догађају је обавештен и Центар за социјални рад у Новом Саду. Тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања, након догађаја, одржао је састанак и спроведене су мере безбедности у школи. На састанку Савета родитеља, сви су се сагласили да је неопходно да се што пре у ову школу врате школски полицајци и тај предлог је Савет родитеља упутио на адресе свих надлежних институција.

Сексуално узнемиравање ученице

У конкретном случају, Омбудсману се обратила управа школе, тражећи мишљење о томе да ли је у складу са законом спровела дисциплински поступак против наставника, јер је постојала сумња да је извршио повреду забране насиља, злостављања и занемаривања над ученицом школе, односно да је поступио супротно члану 45 Закона о основама система образовања и васпитања.

На основу приложених докумената школе, извештаја центра за социјални рад, полицијске управе, просветне инспекције и приложене документације утврђено је да је школа, односно тим за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања предузео све мере у складу с Протоколом за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања и Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање. Сви надлежни органи су благовремено обавештени о овом случају и након предузетих мера из њихове надлежности утврђено је да су наводи о насиљу неосновани, односно да нема елемената кривичног дела, нити је било физичког контакта између наставника и ученице. Након спроведеног поступка, а по наложеној мери просветног инспектора, школа је донела решење о обустављању дисциплинског поступка, будући да су се и родитељи изјаснили да одустају од захтева за даље дисциплинско гоњење наставника. Сумња на дело наставника против ученице довело је до одлуке управе школе да се још једном преиспита цео поступак и из угла установе Омбудсмана.

Насиље на интернету

Покрајински заштитник грађана – омбудсман у 2014. години путем сајта www.bezbedaninternet.ombudsmanapv.org примио је знатан број пријава због насиља на интернету. Све пријаве поднела су малолетна лица и то због различитих облика насиља, пре свега на друштвеној мрежи Фејсбук и Јутјуб платформи. Пријаве су се углавном односиле на отварање лажних профила, претње, узнемиравање и злоупотребу објављеног садржаја. Злоупотребе на Јутјуб платформи, пре свега, односиле су се на креирање и ширење непримерених видео-садржаја и приказивање видео-садржаја с циљем вређања и омаловажавања. Сви подносиоци добили су одмах и одговоре са саветом.

Домови ученика

На основу медијских написа, дошли смо до сазнања о могућем тровању храном корисника Дома ученика средњих школа „Бранково Коло” у Новом Саду.

Током поступка утврђено је да је 120 ученика имало блаже или средње тешке симптоме тровања храном. Након недељу дана од спорног догађаја, само су три ученице још биле на кућном опоравку, а већина се брзо опоравила и вратила у дом.

Након појаве инфекције, ова установа спровела је мере опште хигијене, дезинфиковане су кухињске просторије, ученичке собе су генерално очишћене и дезинфиковане, а ученици су информисани о појачаним мерама спровођења хигијене. Дом ученика средњих школа „Бранково Коло” обавестио је све надлежне органе о овом догађају. Успостављена је сарадња са Институтом за јавно здравље Војводине – Центром за контролу и превенцију болести. Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију извршио је санитарни инспекцијски надзор, а просветни инспектори Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне мањине – националне заједнице, инспекцијски надзор. Контролу безбедности хране извршила је и Ветеринарска инспекција Управе за ветерину при Министарству пољопривреде и заштите животне средине Републике Србије, која није утврдила неправилности у погледу безбедности хране. Напослетку, извршен је и ванредни санитарно-хигијенски надзор Хигијенско-епидемиолошке службе Завода за заштиту здравља студената, у сарадњи с Министарством просвете, науке и технолошког развоја, али и она није утврдила неправилности у раду ове установе.

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

У извештајној години настављен је пад животног стандарда становништва и пораст сиромаштва, а међу најсиромашнијима су и даље деца до 14 година живота. Најугроженија су деца која живе на селу, ромска деца, деца самохраних родитеља, деца са сметњама у развоју, деца избеглих или интерно расељених особа.

О повећању броја сиромашних говоре и подаци Црвеног крста Војводине, према којима је услуге ове организације у претходној години користило око 6000 деце, што подразумева и коришћење 24 постојеће народне кухиње.

Материјална подршка породици

Новчана социјална помоћ, једнократна новчана помоћ, олакшице

Према подацима Министарства рада, запошљавања и социјалне политике у јулу 2014. године, број корисника новчане социјалне помоћи на територији АП Војводине кретао се око 100.000 на месечном нивоу. Новчану социјалну помоћ на месечном нивоу користило је око 37.000 деце, додаток за помоћ и негу другог лица у просеку око 890 деце, а број деце корисника дечјег додатка у 2014. години кретао се на месечном нивоу око 115.000.

Током 2014. године, Покрајинском заштитнику грађана обратио се велики број грађана и грађанки, указујући на материјалне тешкоће с којима се суочавају. У тим случајевима, Покрајински заштитник грађана давао је савет подносиоцима притужби о начину остваривања њихових права, пре свега у вези са остваривањем права на новчану социјалну помоћ и на једнократну новчану помоћ. У случајевима када се породице налазе у таквом стању да им је неопходна социјална помоћ, те ако су у питању породице с троје или више деце, саветовано им је да могу поднети захтев за остваривање права на попуст у плаћању цене електричне енергије и захтев за ослобађање дела обавезе плаћања комуналних производа и услуга.

Издвајамо обраћање мајке шестомесечне бебе, која је као жртва насиља у породици била смештена у Сигурну кућу. У притужби је истакла забринутост за егзистенцију своје породице, будући да након изласка из сигурне куће нема коме да се обрати, нити може да оствари право на новчану социјалну помоћ. Орган старатељства нам је у одговору, као разлог због којег подносиоца притужбе не може да оствари наведено право, навео недостајућу документацију и чињеницу да није регулисала пребивалиште. На предлог омбудсмана стручна служба органа старатељства предузела је све мере, пре свега, саветодавне о начину остваривања овог права и омогућила јој остваривање новчане социјалне помоћи, већ у периоду док је још боравила у сигурној кући.

Право на додаток за помоћ и негу другог лица и увећани додаток за помоћ и негу другог лица

Покрајински заштитник грађана – омбудсман је, и у 2014. години, примио неколико притужби родитеља у вези са остваривањем права на додаток за помоћ и негу другог лица и увећан додаток за помоћ и негу другог лица.

Родитељски додаток

Покрајински заштитник грађана – омбудсман је, и у 2014. години, примио неколико притужби родитеља у вези са остваривањем права на додаток за помоћ и негу другог лица и увећан додаток за помоћ и негу другог лица.

Вршење родитељског права

Промена пребивалишта детета

У извештајној години повећао се број притужби родитеља који самостално врше родитељско право, а који се обраћају Покрајинском заштитнику грађана за савет поводом промене пребивалишта детета, у случају када други родитељ с којим дете не живи ускраћује сагласност да оно промени пребивалиште. У тим притужбама истовремено се указује и на то да други родитељ детета несавесно врши родитељско право, јер нередовно доприноси издржавању детета, као и то да не виђа дете на начин на који је предвиђено судском пресудом.

Покрајински заштитник грађана је у овим случајевима указивао на члан 78 став 3 и 4 Породичног закона по ком родитељ који не врши родитељско право има право и дужност да издржава дете, да с дететом одржава личне односе и да о питањима која битно утичу на живот детета одлучује заједнички и споразумно с родитељем који врши родитељско право. Питањима која битно утичу на живот детета, у смислу овог закона, сматрају се нарочито: образовање детета, предузимање већих медицинских захвата над дететом, промена пребивалишта детета и располагање имовином детета велике вредности.

У случајевима када постоје несаобразности понашања родитеља с најбољим интересом детета, Омбудсман је указивао на могућност подношења тужбе ради делимичног лишења родитељског права родитеља детета (у делу давања дозволе за путовање у иностранство малолетног детета или промене његовог пребивалишта). Институт делимичног лишења родитељског права у овом случају представља блажу меру којом би се родитељ детета лишио конкретне дужности коју има према детету. У оквиру овог поступка суд би донео одлуку, руководећи се најбољим интересом детета, при чему би вредновао значај одбијања туженог да се сагласи с променом пребивалишта детета и његовог евентуалног пресељења, али би испитао и да ли у самом противљењу постоје елементи несавесног вршења родитељског права, односно процењивала би се оправданост разлога противљења.

Покрајински заштитник грађана указао је и на то да у случају незаконитог прекограничног одвођења из Републике Србије у другу државу, вршилац родитељског права, може тражити враћање детета у Републику Србију, односно остваривање права на виђање детета по основу Хашке конвенције о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце од 1980. године („Службени лист СФРЈ – Међународни уговори”, број 7/91) и Европске конвенције о признању и извршењу одлука о старању о деци и о поновном успостављању односа старања („Сл. лист СРЈ – Међународни уговори”, број 1/2011).

Свако лице, коме је одлуком надлежног органа признато право на старање над дететом које је противправно одведено у другу државу, уз кршење одлуке о старању, може покренути поступак признања и извршења наведене одлуке у држави у коју је дете одведено, по основу Европске конвенције о признању и извршењу одлука о старању о деци и о поновном успостављању односа старања.

Одузимање малолетног лица

Путем штампаних и електронских медија, Омбудсман је дошао до сазнања о томе да је држављанин Републике Црне Горе, без сазнања и сагласности мајке, одвео њихову трогодишњу ћерку из Републике Србије у Републику Црну Гору.

У складу с најбољим интересом детета, а имајући у виду да је чланом 191 Кривичног законика прописано као кривично дело одузимање малолетног лица, у случају да онај ко малолетно лице противправно задржи или одузме од родитеља, усвојоца или другог лица, односно установе, којима је оно поверено, Покрајински заштитник грађана је покренуо поступак по сопственој иницијативи.

Органу старатељства посебно је указана потреба да се мајци и другом детету пружи подршка и савет до доношења коначне одлуке и враћања одузетог детета. У конкретном случају, надлежни орган унутрашњих послова послао је депешу о наведеном догађају Интерполу Републике Црне Горе, који је обавестио МУП Републике Црне Горе. О свему је обавештен и орган старатељства и надлежни јавни тужилац. Основни суд у Црној Гори је, по хитном поступку, донео решење о извршењу, којим се оцу наложило да дете врати мајци у року од три дана, што је и учинио. Наведени случај је пример добре праксе о успешној сарадњи свих органа.

Занемаривање здравља детета

Није ретко да се један од родитеља који није задовољан одлуком суда о вршењу родитељског права жали на то да други родитељ грубо занемарује здравље детета.

Један од подносилаца притужбе сматрао је да бивша супруга не врши адекватно своје родитељско право, пошто негира здравствене проблеме њихове заједничке ћерке, па тако запоставља и старање о потребним медицинским третманима, који би побољшали њено здравствено стање. У оваквим случајевима битна је сарадња здравствене установе и органа старатељства, који би стручним поступком интензивно радили са оба родитеља, будући да сарадње између родитеља нема. Након развода брака, често постоји обострана нетрпељивост и нетолерантност између бивших супружника, што се одражава и на њихову комуникацију, а што представља потенцијални ризик за правилан развој детета. У конкретном случају констатовано је да оба родитеља поседују висок степен мотивације да се адекватно брину о детету, те да је неопходно да подједнако учествују у даљој бризи о детету, али да међуродитељска сарадња и даље изостаје, што изискује веће ангажовање саветодавних тела.

Хранитељство

Током 2014. године донета је Одлука о оснивању центра за породични смештај и усвојење Нови Сад, регионални центар за територију Јужнобачког, Сремског и Средњобанатског округа, али још није почео с радом, тако да се хранитељством и даље баве центри за социјални рад. Поступајући по притужбама грађана у 2014. години, надлежни покрајински секретаријат је у неколико случајева захтевао да центри за социјални рад изврше поновни преглед у оквиру редовног праћења тока породичног смештаја и старатељства.

Покрајински заштитник грађана – омбудсман поступао је у неколико случајева смештаја деце у другу породицу (хранитељску), а у вези с поступањем надлежних центара за социјални рад. Ова материја је поред Породичног закона посебно регулисана и подзаконским актом, Правилником о хранитељству.

Институцији омбудсмана обратила се самохрана мајка малолетног детета коме је дијагностификована церебрална парализа, а које се налазило на породичном смештају у другој породици. У притужби је тражила да орган старатељства донесе одлуку о раскиду хранитељства, јер је сматрала да је престала потреба за хранитељством и да је у најбољем интересу детета да се врати код мајке. На основу изјашњења центра могло се закључити да је у хранитељској породици био приметан значајан напредак у понашању детета и његовом психомоторном развоју. Према мишљењу стручног тима, хранитељи су обезбеђивали сву потребну негу, бригу, безбедно и сигурно окружење, стабилност породичног функционисања и имали су увид у његове специфичне потребе. Сматрали су да би се враћањем малолетног детета у биолошку породицу значајно уназидо достигнут ниво напретка, због чега би одлука о враћању детета у породицу била нецелисходна. Центар је решењем одбио захтев за раскид хранитељства и преузимање детета, у којем су образложени сви разлози одбијања захтева. У поменутом решењу, подносиатељка притужбе је поучена о заштити права, након нашег додатног обраћања органу старатељства.

Престанак хранитељства и поступак усвојења

Покрајинском заштитнику грађана обратила се хранитељка незадовољна радом надлежног органа старатељства и поступком усвојења малолетне девојчице која је била на породичном смештају у њеној породици од 2008. године. Хранитељка је, као разлог обраћања навела чињеницу да је захтев за породични смештај у сродничку породицу поднела дететова тетка по оцу, који је по тврдњама хранитељке био насилне природе. Смештањем девојчице у сродничку породицу, контакти са оцем би били омогућени, што би угрозило њен положај. Током поступка, по предлогу омбудсмана, Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију спровео је надзор над радом органа старатељства, након чега је директору Центра наложио мере и активности које је неопходно спровести, а све с циљем проналажења адекватног решења за смештај малолетне девојчице. Наложено је доношење одлука о томе да ли ће се наставити проналажење одговарајуће усвојитељске породице за малолетну девојчицу, као и да се у посебном поступку, у складу са законом, поступи по захтеву девојчине тетка за утврђивање њене опште подобности за хранитељство и да се донесе одлука о томе. Центар је отклонио утврђене пропусте у раду и поступио у складу са овлашћењима, али, нажалост, тек после неколико ургенција.

Установе социјалне заштите – домови за децу

Недостатак адекватне институције

Овај проблем привукао је пажњу због догађаја у којем је познати дечји писац био жртва напада малолетних дечака. Нажалост, то није јединствен случај.

У првом случају, ради се о детету без родитељског старања, које је одлукама органа старатељства било на породичном смештају у више хранитељских породица. Нажалост, овај вид услуге социјалне заштите није остварио потребну заштиту најбољег интереса овог корисника, јер је, с једне стране, постојала неспремност хранитеља да брину о дечаку, а с друге стране, постојали су проблеми у комуникацији, као и конфликти између хранитеља и дечака, што је довело до одсуства надзора над дечаковим понашањем. Како поступак проналажења одговарајуће хранитељске породице није дао резултата, смештен је у Прихватилиште с прихватном станицом „Сигурна кућа” при Центру за социјални рад Града Новог Сада. Малолетник је током боравка у Прихватилишту манифестовао поремећаје у понашању с модалитетима одбијања ауторитета, честог самовољног напуштања установе, скитње и просјачења. Центар за социјални рад Града Новог Сада поднео је захтеве за смештај малолетника већем броју установа за смештај деце и омладине на територији Републике Србије, али све установе су одбиле овај захтев органа старатељства. Малолетник се и даље налази на смештају у Прихватилишту до окончања кривичног поступка који се води против њега, а најцелисходнији облик заштите биће делом одређен и утврђивањем степена његове кривичне одговорности.

У другом случају, Центар за социјални рад у Оцацима обратио се за помоћ Покрајинском заштитнику грађана у вези с малолетником коме је дијагностификован поремећај понашања и мешовити емоционални поремећај, с преписаном медикаментозном терапијом. Током поступка заштите малолетник је био смештен у бројним установама социјалне заштите, али су због његове склоности ка самовољном напуштању установа, све њихове активности, као органа старатељства усмерене на проналажењу решења за његов трајнији институционални смештај, биле безуспешне.

Имајући у виду понашање оба малолетника, чињеницу да су све установе у којима су били смештени – отвореног типа и да самовољним напуштањем установе угрожавају своју безбедност и живот, да је један извршио и неколико кривичних дела чије је процесуирање у току, закључено је да је у конкретним случајевима потребно пронаћи другачије решење, које би систем социјалне заштите могао (и морао) у овом моменту да пружи. У случају малолетника, који због свог специфичног социјалног и

здравственог статуса, имају потребу за социјалним збрињавањем и за сталном здравственом заштитом или надзором, једно од решења могло би бити и њихово збрињавање у социјално-здравственој установи, како је то и прописано чланом 60 Закона о социјалној заштити.

Иако је законом прописана могућност оваквог начина збрињавања корисника, нажалост, на територији Републике Србије још увек није установљени овај тип установе. Будући да у конкретном случају систем социјалне заштите не може да обезбеди потребну социјалну заштиту, Покрајински заштитник грађана сматра да је потребно да се са случајем малолетника и потребом успостављања социјално-здравствених установа упозна ресорни секретаријат и министарство, који би у складу с надлежностима могли да размотре даље мере. Случај ових малолетника могао би да буде иницијални предлог за установљавање такве врсте установе, а посебно због тога што то предвиђа и сам закон, док повећавање броја штићеника са сличним проблемима захтева брзо реаговање.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА ДЕЦЕ

Вакцинација деце

Све већи отпори вакцинацији, када све више родитеља, углавном под утиском (дез)информација са интернета одбија да вакцинише децу, указало је на потребу јасног и снажног одговора струке, Министарства здравља, Лекарске комисије, Српског лекарског друштва, медицинских факултета да јасно грађанима укажу на значај и важност вакцинације.

Покрајинском заштитнику грађана се поново, као и у 2013. години, обратило више родитеља с питањем да ли је вакцинација деце обавезна, односно да ли се може избећи одговорност родитеља уколико одбије да вакцинише дете.

Подносиоцима притужбе је указано на то да је Законом о заштити становништва од заразних болести¹⁹ прописано да се заштита становништва од заразних болести врши спровођењем општинских и посебних, ванредних и других мера за заштиту становништва од заразних болести, у складу са законом. Посебна мера за заштиту становништва од заразних болести је имунизација, која се врши вакцинацијама и специфичним имуноглобулинима. Вакцинација је обавезна против туберкулозе, дифтерије, тетануса, великог кашља, дечје парализе, малих богиња, рubeоле, заушак, вирусног хепатитиса „Б” и обољења изазваних хемофилисом инфлуенце типа „Б” – за лица одређеног узраста.

Правилником о имунизацији и начину заштите лековима²⁰ прописано је да се ради постизања потребног колективног имунитета становништва, вакцинални статус проверава на основу поређења приложене документације о свим претходним имунизацијама, на основу Личног картона о извршеним имунизацијама, или извода из Картона имунизације, с Календаром обавезне имунизације лица одређеног узраста. Календар обавезне имунизације лица одређеног узраста садржи стручно препоручени узраст лица, односно време када се врши обавезна имунизација лица одређеног узраста.

Будући да је законом прописана обавезна вакцинација и да родитељи могу и прекршајно одговорати у случају да се ове законске одредбе на извршавају, Покрајински заштитник грађана указао је родитељима на то да је вакцинација пре свега у интересу детета, као и на чињеницу да се приликом уписа у предшколску установу и школу проверава вакцинални статус детета.

¹⁹ „Сл. гласник РС”, број 125/2004.

²⁰ „Службени гласник РС”, бр. 11/2006, 25/2013, 63/2013, 99/2013.

Јавили су се и нови проблеми, један родитељ који врши самостално родитељско право жели да вакцинише дете, а други ускраћује сагласност за вакцинацију и због тога педијатар одбија да вакцинише дете. Поводом чињенице да педијатар одбија да вакцинише дете, подносиоцу притужбе је саветовано да се обрати Саветнику за заштиту права пацијената. Поводом ускраћивања сагласности, указано је на члан 78 став 3 и 4 Породичног закона по ком родитељ који не врши родитељско право има право и дужност да издржава дете, да с дететом одржава личне односе и *да о питањима која битно утичу на живот детета одлучује заједнички и споразумно с родитељем који врши родитељско право.*

ЗЛОУПОТРЕБА ДЕЦЕ У ПОЛИТИЧКЕ СВРХЕ

Покрајински заштитник грађана у току 2014. године примио је и више притужби грађана на рад надлежних у школама и предшколским установама, јер омогућавају да се деца злоупотребљавају у политичкој предизборној кампањи.

Још од 2012. године институција Омбудсмана апелује на јавност због непримереног коришћења деце током политичких кампања. Предизборна кампања је период када је изражено повећано интересовање политичара за децу и њихова права. Сведоци смо појаве да политичари у јеку предизборне кампање посећују вртиће, школе и друге установе за децу, а деца се појављују и на јавним скуповима странака. Приликом оваквих догађаја деца се сликају с политичарима или на други начин учествују у њиховим активностима: дочекују страначке делегације, играју и певају на страначким догађајима и томе слично. Покрајински заштитник грађана указао је на неприхватљивост злоупотребе деце у политичким кампањама. Заштита деце од њиховог коришћења, односно злоупотребе у политичке сврхе у Републици Србији, баш као и у другим земљама у окружењу, није уређена позитивноправним прописима, правилима и кодексима, па тако није санкционисана као негативна појава. Апеловало се на Републичку изборну комисију, Покрајинску изборну комисију, као и на општинске изборне комисије да утврде правила понашања политичких партија у политичким кампањама, ради заштите права и интереса деце, те да нађу начина да санкционишу неетичке активности странака којима се права деце несумњиво повређују.

Покрајински заштитник грађана указао је и на то да је децу непримерено користити током политичких кампања, чак и када имају изричит пристанак родитеља, поготово децу у узрасту када не разумеју шта овакве активности значе, те да и сликање политичара са сопственом децом током активности предизборне кампање представља злоупотребу и кршење права детета.

НЕДОСТАТАК МЕЂУСОБНЕ САРАДЊЕ ИНСТИТУЦИЈА ОБРАЗОВНОГ, СОЦИЈАЛНОГ И ЗДРАВСТВЕНОГ СИСТЕМА

Покрајински заштитник грађана – омбудсман уочио је током поступака по притужбама грађана и грађанки, али и установа, да установе образовног, социјалног и здравственог система не остварују потребну сарадњу ради обезбеђивања заштите и одговарајуће подршке породици и деци, а у најбољем интересу детета.

Проблем неодговарајуће сарадње или одсуство сваке сарадње међу институцијама, по правилу, доводи до тога да се проблеми у партнерским и породичним односима усложњавају и ескалирају, а да се због неблаговременог и неадекватног реаговања институција, напослетку прибегава драстичнијим мерама. Овакво (не)поступање органа доприноси и развоју неповерења грађана и грађанки у рад институција и отежава сарадњу институција и установа с конкретном породицом.

Покрајински заштитник грађана посебно указује на то да су, због оваквих пропуста институција, положај и права детета још више угрожени, а да се ризици за доношење адекватних будућих процена и планирања мера и услуга из области породично-правне заштите увећавају.

Покрајински заштитник грађана – омбудсман примио је притужбу Основне школе „Доситеј Обрадовић” у Новом Саду, у којој је затражена помоћ ове институције у решавању проблема који школа има у раду са ученицом за коју се наводи да својим понашањем угрожава безбедност других ученика, као и да узнемирава и не уважава учитеље.

Просветна инспекција Града Новог Сада, по налогу Покрајинског секретаријата за образовање, управу и националне мањине – националне заједнице, а на иницијативу Покрајинског заштитника грађана, извршила је инспекцијски надзор у горепоменутој школи и утврдила да је школа у конкретном случају предузела одговарајуће мере, те да је поступала у складу са законом. Међутим, проблем није решен. Иако је школа о томе обавестила надлежни центар за социјални рад, сарадња је изостала. Будући да из притужбе произлази да је реч о девојчици која нема развијене основне психо-социјалне вештине, Покрајински заштитник грађана саветовао је надлежне у школи да се обрате Мрежи подршке инклузивном образовању при надлежној школској управи, а од Центра за социјални рад Града Новог Сада затражио је изјашњење о поступању у наведеном случају.

Након реаговања Покрајинског заштитника грађана, остварен је контакт између Центра за социјални рад Града Новог Сада и ОШ „Доситеј Обрадовић” у Новом Саду, ради укључивања ученице у инклузивни програм образовања. Девојчица је укључена и у Дневни боравак при Центру за социјални рад Града Новог Сада како би јој била пружена помоћ при савладавању школског градива и ради превенције антисоцијалног понашања, а њеној породици обезбеђена је и материјална подршка.

У другом случају, анонимни подносилац изнео је притужбе на рад и поступање Основне школе „Бошко Палковљевић Пинки” у Сремској Митровици у вези са заштитом ученика од вршњачког насиља и злостављања. Према наводима из притужбе, један од ученика нижих разреда физички и психички злоставља друге ученике, због чега други ученици са страхом одлазе у школу.

У току поступка, а на основу докумената које је доставила школа, Покрајински заштитник грађана утврдио је да су надлежни у школи поступали у складу са законом, односно да су предузели низ мера с циљем решавања наведених проблема и пружања подршке ученику у складу са Законом о основама система образовања и васпитања и Протоколом за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања.

Стручни радници школе проценили су да ученик показује карактеристичан поремећај понашања – агресивно понашање према другим ученицима, отпор према ауторитету, непоштовање школских правила, тешкоће у учењу и мотивацији. Будући да је на основу наведеног закључено да постоји основана сумња да је дечак васпитно и образовно, а можда и здравствено занемарен од старатеља, школа је о томе обавестила Центар за социјални рад.

Покрајински заштитник грађана, у току даљег поступка, проценио је да Центар за социјални рад не поступа благовремено и не предузима одговарајуће и ефикасне мере у раду с наведеном породицом, а све с циљем заштите права и најбољег интереса ученика. Стога је у поступање укључен и Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију, који је као другостепени орган обавио ванредни инспекцијски надзор над радом Центра за социјални рад „Сава” у Сремској Митровици и наложио органу старатељства одређене мере.

Након неколико реализованих и евалуираних планова услуга, закључено је да је међусобна сарадња школе, Центра за социјални рад и Развојног саветовалишта допринела позитивним променама понашању дечака, али да су још увек присутни проблеми у вези с радним навикама, школским постигнућем и извршавањем школских обавеза.

Покрајински заштитник грађана, напослетку, упутио је мишљење Центру за социјални рад да је потребно да дечак буде укључен у дневни боравак при школи и/или при Центру за социјални рад (у зависности од реалних организационих могућности) и да му се на тај начин пружи подршка у учењу и извршавању школских обавеза, као и да би укључивање интерресорне комисије у рад с дечаком и његовом породицом и у сарадњи са установама које су већ ангажоване на поступању у овом случају, помогло у остваривању очекиваних резултата и циљева постављених планом услуга Центра.

Предлог Покрајинског заштитника грађана размотрен је на састанку институција, па је план услуга за породицу и дете допуњен, а дечак је укључен у Дневни боравак при Центру и њему ће подршку у учењу пружати стручна радница запослена у овој установи.

Покрајински заштитник грађана у једном предмету упутио је препоруку Центру за социјални рад „Шид”, Дому здравља „Шид” и Гимназији „Сава Шумановић” у Шиду да дефинишу и успоставе сарадњу сходно одредби члана 7 Закона о социјалној заштити („Сл. Гласник РС”, број 24/2011) ради пружања одговарајуће подршке породици подносиоце притужбе из Шида, првенствено ради заштите права и најбољег интереса њене малолетне. деце и да, по потреби, у сарадњу укључе и друге здравствене и образовне установе с подручја Општине Шид и/или суседних јединица локалне самоуправе. Уколико наведене установе не буду успеле да превазиђу тешкоће у међусобној сарадњи, предлажемо да Центар за социјални рад „Шид” обавести о томе председника Општине и надлежне чланове Општинског већа Општине Шид ради обезбеђивања подршке у изради и закључивању споразума о сарадњи институција на локалном/међуопштинском нивоу, на шта их обавезује члан 58 Закона о социјалној заштити.

У овом случају, током поступка по притужби, утврђено је да сви чланови породице притужитељке, укључујући и двоје малолетне деце, имају психичке тегобе и да им је неопходна здравствена и социјална помоћ и подршка. Покрајински заштитник грађана – омбудсман утврдио је да у конкретном случају постоје пропусти у поступању Центра за социјални рад у пружању породично-правне заштите овој породици, као и да поступање овог центра у конкретном случају отежава чињеница да са надлежним локалним установама здравства и образовања није успостављена потребна сарадња.

Напослетку, Покрајинском заштитнику грађана обратила се притужбом подносиоце која је указала на незадовољство поступањем Центра за социјални рад у Бечеју, због тога што су јој радници Центра одузели дете, а у тренутку обраћања Покрајинском заштитнику грађана није имала информације о томе где је дете, шта се с њим дешава, као и због тога што су, према њеним наводима, у Центру одбијали да јој одговоре на постављана питања.

У току поступка, Покрајински заштитник грађана утврдио је да је Центар у конкретном случају поступао неблаговремено, неефикасно, као и да је пропустио да предузме одговарајуће радње, мере и услуге из надлежности органа старатељства и у складу са стандардима рада центра за социјални рад, а у погледу обезбеђивања заштите права детета, није се руководио принципом најбољег интереса детета. Будући да орган старатељства није успоставио сарадњу са здравственом установом ради утврђивања, праћења и правовременог пружања помоћи подносиоце притужбе у лечењу и да није поуздано утврђено да ли њено понашање у вршењу родитељског права може да се оквалификује као злоупотреба, занемаривање дужности или несавесно вршење дужности, Центру за социјални рад у

Бечеју упућена је препорука да, између осталог, обезбеди координисану сарадњу са здравственом установом у којој се лечи подносиатеља притужбе и да, као меру корективног надзора над вршењем родитељског права, упути и родитеље у породично саветовалиште или другу установу специјализовану за посредовање у породичним односима.

Центар за социјални рад Бечеј извршио је препоруку Покрајинског заштитника грађана.

ИСТРАЖИВАЊЕ

Право на личног пратиоца детету и ученику

Покрајински заштитник грађана – омбудсман примио је током 2014. године више притужби грађана у вези са остваривањем права ученика на личног пратиоца. Притужбе грађана углавном су се односиле на недоумице око питања ко може бити пратилац детету и да ли пружалац те врсте услуге има право на новчану накнаду.

Због уочених празнина у прописима који регулишу ову област, а поводом обраћања родитеља и/или грађана, Покрајински заштитник грађана – омбудсман спровео је истраживање у јединицама локалне самоуправе АП Војводине, како би стекао увид у то на који начин јединице локалне самоуправе и надлежне институције обезбеђују услугу личног пратиоца детету и ученику и како превазилазе проблеме на које наилазе у пракси.

За потребе наведеног истраживања сачињен је упитник од двадесет и једног питања различитог типа, следећи одредбе Правилника о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику („Сл. гласник РС”, бр. 63/2010) и Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите („Сл. гласник РС”, бр. 42/2013) прописима који ближе уређују поступак процене потребе за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке детету и ученику и услове за ангажовање личног пратиоца.

Упитник је упућен координаторима комисија за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке детету/ученику (у даљем тексту: интересорна комисија), односно запосленима при органима управе јединица локалне самоуправе надлежним за обављање ових послова, имајући у виду да је њихова дужност и обавеза да организују и администрирају процену потреба за додатном подршком детету, као и да воде евиденцију и чувају документацију о раду комисије.

Одговоре је доставило тридесет и пет од укупно четрдесет и пет јединица локалне самоуправе.

Два основна проблема, која произлазе из резултата истраживања, а који проузрокују и друге тешкоће, јесу недостатак финансијских средстава и недореченост у прописима.

Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику и Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите уређују одређене сегменте у вези с поступцима утврђивања потребе за додатном подршком и ангажовањем личних пратилаца. Оно што није дефинисано овим документима, препуштено је сналажењу, креативности, организованости и потенцијалима јединица локалне самоуправе. Истовремено, само седам јединица локалне самоуправе усвојило је локалне одлуке у оквиру којих је, између осталог, регулисано и право на личног пратиоца детету и ученику, а само шест јединица је искључиво питање ангажовања личних пратилаца ближе уредила правилницима и ускладила их с правилницима надлежног министарства.

На основу резултата истраживања, Покрајински заштитник грађана проценио је да стручњаци и институције при јединицама локалне самоуправе право на личног пратиоца претежно разматрају са становишта образовања, а не као вид социјалне услуге (подршке у локалној заједници) како ју је законодавац видео. Сходно томе, поједина лица која учествују у непосредној примени прописа у овој области не разликују улогу личног пратиоца од улоге педагошког асистента, а уговоре с личним пратиоцима углавном закључују образовне установе, а не установе или организације које су пружаоци услуга социјалне заштите како је и прописано.

Према мишљењу Покрајинског заштитника грађана, кључни проблеми за квалитетно и адекватно обезбеђивање услуге личног пратиоца су следећи:

- недостатак финансијских средстава у јединицама локалне самоуправе и изостајање планирања средстава у буџетима општина за реализацију услуге личног пратиоца;
- непостојање локалних нормативних аката којима је ближе уређено право на личног пратиоца детету и ученику;
- неусаглашеност локалних нормативних аката којима је обухваћено и право на личног пратиоца с правилницима надлежних министарстава;
- јединице локалне самоуправе на својим територијама немају или нису успоставиле сарадњу са организацијама цивилног друштва, које би могле да обезбеђују услугу личног пратиоца;
- не постоји акредитовани програм обуке личних пратилаца;
- није прописан начин на који се обрачунава износ новчане накнаде личним пратиоцима;
- нису прописани услови које треба да испуњава лични пратилац (стручна спрема, образовање, личне карактеристике);
- није прописано ко и на који начин прати рад личних пратилаца.

Покрајински заштитник грађана детаљно ће обрадити резултате овог истраживања у посебном извештају, а јединицама локалне самоуправе упутиће препоруке с предлозима мера које би требало да предузму у складу са својим надлежностима, како би право на личног пратиоца детету и ученику могло да се оствари у потпуности и у најбољем интересу деце.

РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА

УВОД

Унапређивање родне равноправности једно је од кључних развојних питања јер омогућава одговарајуће коришћење женских способности и непосредно доприноси побољшању квалитета живота свих грађанки и грађана.

Уместо да се настави јачање институција и тела за унапређивање положаја жена, на које је упозорио Комитет за уклањање дискриминације жена, у 2014. години дошло је до извесног назадовања. Укинута је Управа за родну равноправност уз обећање да ће бити пронађен ефикаснији институционални механизам који ће се бавити овим питањима, што је учињено оснивањем Координационог тела за родну равноправност. Непостојање тела на националном нивоу неколико месеци, практично је успорило спровођење правног и стратешког оквира и активности институционалних механизма за родну равноправност. У друштву у којем је дискриминација, пре свега жена и мањина, чак и у државним институцијама уобичајена и пролази некажњено, док насиље у породици готово сваке седмице однесе по један женски живот, непостојање централног државног механизма за родну равноправност свакако представља проблем.

Иако су претходне године промењене одредбе два закона – о раду и о здравственој заштити којима је побољшан положај трудница и породиља, и у 2014. години забележен је већи број притужби које потврђују да се у пракси крше њихова права у области запошљавања, накнаде зараде за време породилског и одсуства с рада ради неге детета, социјалне и здравствене заштите. Забрана обављања ризичних или по здравље штетних послова, прековременог рада и рада ноћу, проширена је и на мајке које доје децу. Запослене труднице сада имају право на плаћено одсуство с рада када у току радног времена обављају здравствене прегледе у вези с трудноћом.

Осим о кршењу права трудница и породиља, о дискриминацији запослених жена, те о доступности здравствене заштите, у овом извештају, такође, велика пажња посвећена је насиљу над женама у породици и тешкоћама с којима се оне суочавају у институцијама у којима траже заштиту.

Скупштина Аутономне покрајине Војводине усвојила је на самом крају године Програм заштите жена од насиља у породици, у партнерским односима и свих облика родно заснованог насиља у АП Војводини до 2020. године, чиме је потврђено опредељење да се настави развој оквира за сузбијање насиља над женама у породично-партнерском односу и обезбеди одрживост досадашњих резултата. На промене којима би се побољшала превенција, подршка жртава и процедуре као што су процена ризика, хитне мере заштите и правна помоћ указују примери поступања институција који су приказани у извештају. Описани су и случајеви кршења принципа равноправности полова, као и друге активности које су предузимане у оквиру надлежности заменице за равноправност полова.²¹

ОПШТИ ПОКАЗАТЕЉИ (СТРУКТУРА ПРИТУЖБИ)

Вишегодишње искуство показује да се жене више него мушкарци жале због проблема у вези с радним односима, економским проблемима, социјалном заштитом и родитељством, односно због угрожавања права током трудноће и породилског одсуства, као и због насиља у породици и партнерским

²¹ Покрајинска скупштинска одлука о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману („Сл. лист АП Војводине”, број 20/2014).

односима. Грађани/грађанке у АП Војводини углавном не препознају кршење права на основу пола и дискриминацију по том основу у поступању органа управе, тако да је број оних који се обраћају и траже заштиту равноправности веома мали у односу на учесталост проблема с којима се свакодневно сусрећу, односно није сразмеран стању и проблемима у области равноправности полова на које често указују подаци.²² Осим тога, вишеструки проблеми на које жене често указују у својим притужбама не уочавају се увек као дискриминација на основу пола, брачног или породичног живота или вишеструка дискриминација жена, него као кршење права из радног односа, или права из социјалног, односно пензијског осигурања и права на здравствену заштиту, тако да се у институцијама проблеми, углавном, не сагледавају из родног угла.

Од 751 притужбе које су поднела физичка лица, мушкарци су поднели 442, а жене 309 притужби (37,46%). Од укупног броја формираних предмета (1078), 72 су у области равноправности полова, чак 17 случајева више него претходне године. По сопственој иницијативи покренуто је десет поступака, а органима управе упућено је седам препорука. Број притужби које су означене као повреда равноправности полова још је релативно мали и чини 6,68% од укупног броја притужби. Највише њих односило се на област радних права, односно на дискриминацију у области рада и запошљавања, узнемиравање и злостављања на раду, социјалну и материјалну подршку, социјалну и здравствену заштиту и због насиља у породици. Две трећине притужби (54) поднеле су жене, а само три мушкарци.²³

И током 2014. године, заменица за равноправност полова јавно је иступала и упозоравала на кршење права и дискриминацију на основу пола, учествовала је на више скупова и имала је 36 наступа у медијима. Осим тога, активно је учествовала у сарадњи са заменицом за заштиту права националних мањина у реализацији пројекта „Положај жена у националним саветима националних мањина”.

НАСИЉЕ НАД ЖЕНАМА У ПОРОДИЦИ И ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА

Насиље над женама у породици веома је распрострањено. Нажалост, број кривичних пријава који неке полицијске управе и станице подносе надлежним тужилаштвима због насиља над женама десет пута је мањи од броја случајева који су пријављени полицији.²⁴ Центри за социјални рад жртвама најчешће дају савет и упућују их да се саме обрате другим органима, док тужилаштва одбаце четвртину кривичних пријава поднетих због насиља у породици, а у 15 одсто случајева примењују институт одлагања кривичног гоњења, углавном обавезом уплате новчаног износа у хуманитарне сврхе. Само четвртина свих кривичних пријава стигне до фазе оптужења и главног претреса.²⁵ Велики проценат одбацивања кривичне пријаве (у 66,7% предмета) најчешће је због недостатка доказа. Процесуирање траје релативно дуго, а међу изреченим санкцијама преовлађују мере упозорења, односно условна осуда. Казна је изречена сваком петом учиниоцу, а суд је олакшавајуће околности нашао у 90 одсто случајева, међу којима преовлађују – ранија неосуђиваност (23,7%) и родитељство (21,4%).²⁶ Жртвама

²² У области родне равноправности углавном се суочавамо са структуралном дискриминацијом, која се најчешће не препознаје, него се различито поступање схвата као природно стање ствари, а на те појаве углавном указују статистички подаци.

²³ Статистички подаци о притужбама и поступању дати су на страни 133 Извештаја.

²⁴ Посебан извештај Заштитника грађана о примени општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља у породици, <http://www.ombudsman.rodnaravnopravnost.rs>.

²⁵ Исто

²⁶ Истраживање „Кривично-правни одговор на насиље у породици: Правосудна пракса у Војводини” спроведено 2010. године у оквиру пројекта „Ка свеобухватном систему сузбијања насиља над женама”.

на тај начин није обезбеђена одговарајућа заштита, а то доводи до неповерења у институције које треба да их заштите од насиља. У преко 10 одсто случајева, здравствене установе констатују насиље, али га не пријављују, а у неким случајевима и не евидентирају, нити о њему обавештавају друге органе и установе. Неке здравствене установе жртвама насиља наплаћују издавање потврда о повредама које су претрпеле услед насиља у породици или партнерским односима.²⁷

Жртве од надлежних служби очекују веће ангажовање, разумевање проблема и њихових потреба, пружање подршке, помоћ, заштиту и информације о могућностима заштите. Ово су разлози због којих институције треба доследно да сарађују, помажу и подржавају жртве у оквиру својих надлежности на шта их осим закона обавезују и протоколи о поступању. Према истраживању мреже „СОС Војводина” око половине жена које су претрпеле насиље, а обратиле су се организацијама у овој мрежи, незадовољне су радом полиције и сматрају да треба да постоји особа која ће поступати у случајевима насиља и да је потребно да добијају више информација о поступању, пре свега од центара за социјални рад од којих очекују да покрећу поступке и пружају подршку.

Подаци о убиствима жена у породичном, односно партнерском окружењу (од 27 жена, седам жена је из АП Војводине) указују на то да жене нису биле на одговарајући начин заштићене и да су поступци надлежних институција били неефикасни и неделотворни. Свака четврта жена обратила се за помоћ и подршку надлежним институцијама пре него што је убијена.

У светлу горенаведених налаза важно је да институције реагују на сваку пријаву мушког насиља, да идентификују жене које имају високи ризик да буду убијене и користе листе за процену ризика.

ПОДАЦИ О НАСИЉУ²⁸

Полицијске управе су забележиле 7098 захтева за пружање полицијске интервенције ради заштите од насиља у породици (претходне године било их је 4114, али су недостајали подаци полицијских управа Нови Сад, Суботица и Кикинда). Полицијски службеници интервенисали су у 7036 случајева, а чак 84% свих примењених полицијских овлашћења чине упозорења. Такође, поднели су 1043 прекршајне пријаве (90% су пријаве због кршења реда и мира) и 1352 кривичне пријаве. Све полицијске управе у Војводини евидентирале су 1736 жена и 406 мушкараца жртва насиља, а починиоци су у 92% случаја мушкарци. Полицијске управе Суботица, Кикинда и Зрењанин имају по два координатора који контролишу рад полицијских службеника у области насиља у породици.

Прекршајни судови (13 одговорило на упитник) забележили су 930 захтева за покретање прекршајног поступка (захтеве је подносила полиција, а у три случаја – Основно јавно тужилаштво у Зрењанину), покренули 919 прекршајних поступака и изrekli 870 пресуда (73% пресуда су осуђујуће, а 95% казни су новчане). Прекршајни судови наводе да достављају пресуде полицији, а само неке пресуде достављају и центрима за социјални рад.

Према подацима које је доставило шест тужилаштва, евидентирано је 1238 кривичних пријава, а покренуто – 738 поступака (20% мање покренутих поступака у односу на број кривичних пријава него претходне године). Једино је Основно тужилаштво у Зрењанину покретало поступке због кршења мера заштите и то у шест случајева. Према подацима тужилаштва, у 2014. години изречена је 371 пресуда у

²⁷ Посебан извештај Заштитника грађана општег и посебних протокола за заштиту жена од насиља у породици, <http://www.ombudsman.rodnaravnopravnost.rs>.

²⁸ Извештај „Подаци о породичном насиљу за 2014. годину”, видети на сајту Покрајинског омбудсмана: <http://rp.ombudsmanapv.org>.

вези с насиљем у породици, 88% биле су осуђујуће пресуде, а у 80% пресуда изречене су условне осуде.

Кад је реч о *кривичним поступцима*, осам основних судова доставило је податке према којима је евидентирано укупно 257 оптужница (упола мање судова – четири колико је 2013. године доставило податке имало је 295 оптужница и оптужних предлога). Осуђујуће пресуде чине 90% укупног броја пресуда, а најчешће су изречене условне казне. Казне затвора чине 29% укупног броја изречених казни, а изрицане су у трајању од три до седам месеци. У *парничном поступку* евидентирано је 287 поднетих тужби, од којих је чак 68 повучено. Изречено је 156 мера заштите, од којих 39% чини забрана даљег узнемиравања члана породице, 28% су мере забране приближавања на одређеној удаљености, 25% мере забране приступа у простор око места становања или места рада члана породице. Није издат ниједан налог за усељење, а за исељење је издато само 13 налога.

У 32 *центра за социјални рад* забележено је 1472 обраћања због насиља у породици (78% жртава чине особе женског пола), док је поновљено насиље евидентирано у 53 случаја. У 797 случајева затражена је психолошка помоћ, правна помоћ у 408 случајева, а смештај у 168 случајева. Не зна се због чега центри нису пријавили полицији све случајеве (пријављено 987 случајева). Према евиденцији центара за социјални рад, на основу Породичног закона процесуирано је 295 случајева, у кривичном 213, а 70 у прекршајном поступку.

У 33 *дома здравља* евидентирано је 406 случајева породичног насиља над женама. Жене у старосној доби између 30 и 50 године чине 55 одсто укупног броја жртава, а више од две трећине њих имају децу. Физичко насиље се догодило у 394 случаја, а телесне повреде су евидентирани у 330 случајева. Међу жртвама било је девет трудница и 79 жена са хроничним болестима. Процена ризика урађена је у 218 случајева, а у 119 од укупног броја случајева током времена се, према процени лекара, повећавала учесталост и озбиљност насиља. У обрасцима су забележена 22 случаја претње или употребе оружја. Само су домови здравља Ада и Алибунар навели да не обавештавају полицију о сваком случају евидентираног породичног/партнерског насиља.

ПОСТУПАЊЕ ОРГАНА У СЛУЧАЈЕВИМА ПРИЈАВЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

У овом извештајном периоду обраћале су се жртве насиља – најчешће супруге или партнерке насилника које су наишле на препреке у надлежним институцијама или су остале без одговарајуће институционалне подршке у решавању овог сложеног проблема. У таквим случајевима тражени су, пре свега, подаци од надлежних полицијских управа и центара за социјални рад. У вези с поступањем полиције Покрајински омбудсман поново указује на потребу испитивања навода у пријави насиља у породици, без обзира на то да ли су на први поглед уверљиви, да ли постоји лекарски извештај о повредама, да ли је насилник први пут био насилан или је евентуално по занимању полицајац. За кривично дело насиља у породици кривично гоњење се предузима по службеној дужности. Сходно томе, ако полиција дође до сазнања да постоје основи сумње да је насиље извршено, неопходно је да по томе поступа и да пријаву достави надлежном јавном тужилаштву.

У наставку су наведени примери поступања Покрајинског омбудсмана по притужбама због насиља у породици.

Поступање полицијe

Ј.Б из Б. изразила је незадовољство поступањем полицијских службеника по пријавама за насиље у породици. У моменту подношења притужбе у току је била бракоразводна парница између ње и супруга који је полицијски службеник у станици у њиховом месту становања. У изјашњењу надлежне полицијске станице наведено је да се странка обраћала три пута, те да су службеници излазили на место догађаја, односно разговарали са супружницима и сачињавали службене белешке. Констатовано је да подносиатеља притужбе није у разговорима с полицијским службеницима пријављивала радњу са елементима кривичног дела или прекршаја. Посебно је наглашено да ће се размотрити одговорност подносиатељке притужбе за изношење неистина, односно лажно пријављивање. Центар за социјални рад изјаснио са да у вишемесечном праћењу породице није стекао посредна или непосредна сазнања о постојању партнерског или породичног насиља и да и након развода брака постоје несугласице између подносиатељке притужбе и бившег супруга у вези с моделом виђања заједничког детета. Наводи се и то да ће се спроводити мере индивидуалног рада с бившим супружницима како би били заштићени интереси детета, као и то да ће се посебно пратити евентуална појава насиља. Покрајински омбудсман указао је полицијској станици на то да у сваком обраћању грађана у коме се изражава сумња на насиље у породици или партнерским односима, полицијски службеници треба да поклоне дужну пажњу и пажљиво га размотре, између осталог, примењујући и Посебан протокол о поступању полицијских службеника у случајевима насиља над женама и у партнерским односима, који садржи и одредбе о лажном пријављивању и како га препознати. Подносиатељки притужбе указано је на њена права, а институцијама на посебне обавезе и правила поступања у случајевима насиља у породици.

Поступање здравствених установа

1. Дом здравља П. обавестио је институцију да су код једне пацијенткиње лекари хитне помоћи уочили показатеље насиља. Наведено је да је супруг пацијенткиње, без одобрења лекара и надлежних здравствених служби, самоиницијативно одређивао и примењивао терапију, давао јој високе дозе седатива и одбијао да је смести у болницу. Покрајински омбудсман је о случају обавестио надлежно тужилаштво и доставио документацију којом располаже. Обавештен је и центар за социјални рад који је известио да приликом ненајављене посете нису уочени знакови који би указивали на постојање неког облика насиља у породици, при чему је истакнуто да запослени у центру нису стручни да процењује умешаност супруга пацијенткиње у процес лечења. Центру за социјални рад и Дому здравља је указано на то да је неопходно да наставе да прате ову породицу и да успоставе сарадњу у решавању случајева насиља у породици. Покрајински омбудсман похваљује и подржава овакав начин рада здравствених установа и реаговања када постоји сумња на насиље, међутим надлежно тужилаштво није доставило информације о поступању поводом овог случаја.

2. Покрајинском заштитнику грађана се обратио М.Н. из С. и навео да је његова ћерка О. претрпела физичко насиље ванбрачног партнера у виду шутирања, шамарања и чупања за косу. Насиље је пријављено полицијској испостави чији су службеници изашли на лице места и документовали насиље. Након тога, жртва насиља је с мајком отишла у Дом здравља, али дежурна лекарка није хтела да јој укаже помоћ, констатује евентуалне повреде и евидентира пријаву насиља, правдајући се недостатком времена. Покрајински омбудсман је након спроведене истраге издао мишљење о томе да је учињена неправилност у раду пропуштањем да се прими и збрине пацијенткиња која је тврдила да је жртва насиља. Дежурно медицинско особље није поступило у складу с Посебним протоколом Министарства здравља и није уочило показатеље насиља, нити предузело одговарајуће мере. Дом здравља је извршио препоруку Покрајинског омбудсмана и спровео детаљну истрагу о догађају, а Стручни тим за заштиту и поступање са женама које су изложене насиљу спровео је обуку медицинског особља за примену Посебног протокола. Током поступка упућен је допис надлежном

Основном јавном тужилаштву и поштујући његову самосталност, указано је на евентуални пропуст при квалификацији дела.

3. Дом здравља П. указао је на постојање насиља и занемаривања старије жене која живи сама и о којој не брину њена одрасла деца. У обрасцу за документовање насиља евидентирано је да се пацијенткиња стално жали на умор, да нема апетит и да не једе, да често плаче, као и да је пре мање од годину дана покушала самоубиство, те да је полиција више пута интервенисала. Иако је центар за социјални рад више пута обавештен о овом случају, није успостављена сарадња две институције, а рад на случају почео је после обавештења Специјалне болнице за психијатријске болести да је старија грађанка без одговарајућег надзора и бриге породице. Обављена је теренска посета, деца су упозорена да су дужна да брину о мајци док се не обезбеди њено трајно збрињавање, а центар је предузео и активности за решавање проблема због неслагања личних података у документима која су неопходна за смештај у дом за старе, одредио привременог старатеља и поднео тужбу за издржавање од стране сродника. Поступак је обустављен по обавештењу центра за социјални рад да је жена смештена у дом за старе и да јој је прибављена нова лична карта.

Поступање органа старатељства

Центри за социјални рад и даље најчешће дају савете и не користе овлашћења из Породичног закона за подношење тужбе за изрицање мера заштите од насиља у породици, као ни обавезе из Закона о социјалној заштити за пружање саветодавно-терапијских услуга и подршку у случајевима насиља.

Покрајински омбудсман примио је притужбу А.Д. из Н.С. у којој се жали на поступање центра за социјални рад због начина на који је примила и с њом разговарала стручна радница. Подносиатељка притужбе навела је да је њен бивши супруг био психички и физички насилан према њој, заједничком детету и њеном садашњем супругу. Наводи да јој приликом разговора у центру није пружена прилика да исприча своју страну приче, уз подругљиве и неумесне коментаре стручне раднице. Центар је у изјашњењу навео да је породица на евиденцији више година и да је у присуству другог стручног радника разговор водитељке случаја са странком протекао у пријатној атмосфери, супротно ономе како је разговор доживела подносиатељка притужбе. Пошто је током истраге промењен водитељ случаја, подносиатељка је задовољна сарадњом и одустала је од даљег поступања Омбудсмана. Ипак, овом центру за социјални рад указано је на то да поступање запослених треба да буде у складу с начелом поштовања интегритета и достојанства корисника/корисница и да је у комуникацији с њима потребно показати заинтересованост за њихове проблеме, активно их слушати и уздржавати се од било каквих коментара, поготово оних у којима се испољавају предрасуде и стереотипи, а који нису својствени саветодавној подршци.

ПОСТУПАЊЕ ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ

Поступајући по сопственој иницијативи, Покрајински заштитник грађана – омбудсман је градовима/општинама у којима постоје организације цивилног друштва које пружају услугу правне и психолошке подршке женама жртвама насиља у породици путем СОС телефона, а које су део Мреже СОС Војводина упутио мишљење и препоруку. Смисао препоруке је повећање препознатљивости улоге коју јединица локалне самоуправе има у систему социјалне заштите и унапређивања подршке развијању услуга које пружају организације цивилног друштва. Препоручена је и стална финансијска подршка удружењима која пружају услуге СОС телефона и преузимање активне улоге у примени прописа у области социјалне заштите, али и тзв. Истанбулске конвенције како би се обезбедила потпуна заштита, пре свега жена и деце који се налазе у ситуацији насиља, и како би се достигла нулта толеранција на насиље у породици. Свих пет локалних самоуправа (Кикинда, Сомбор, Нови Бечеј,

Зрењанин и Нови Сад) одговориле су на препоруку и показале разумевање за бољи приступ, развој услуга и подршку њиховим корисницама/корисницима. Покрајински омбудсман ће у наредном периоду радити на развијању модела подршке СОС телефонима и комуникације између локалне самоуправе и организација цивилног друштва.

ПОЛОЖАЈ ЖЕНА И МУШКАРАЦА У ПОРОДИЦИ И ПОРОДИЧНИМ ОДНОСИМА

Жене су због традиционалне улоге више него мушкарци усмерене на породицу, оптерећеније породичним и родитељским обавезама и обављају више сати неплаћеног кућног рада тако да је донекле разумљиво због чега подносе и више притужби у вези с проблемима у породичним односима.²⁹ Притужбе се претежно односе на материјалне тешкоће у подизању деце, немогућност остваривања појединих права на финансијску подршку, становање, али и социјалну и здравствену заштиту, проблеме деце са инвалидитетом, насиље у породици, а ређе због тешкоћа на које наилазе у бризи и нези за старије чланове породице и одрасле особе са инвалидитетом.

Жене у Србији су најзаступљеније у категорији „издржавана лица” (57,6%), а потом следе жене којима је главни приход пензија (57%) и социјална примања (55,5%), док је међу мушкарцима највеће учешће лица којима је главни извор средстава за живот зарада (58%), потом следе новчана накнада за незапослена лица (60%), приходи од имовине (63,8), као и зајам/уштеђевина (64%).³⁰

Економска криза и веома ниске зараде условиле су да жене одустају од тражења посла јер је трошак обављања ниско плаћеног посла ван куће велик, имајући у виду њихове породичне обавезе.³¹ То се нарочито односи на самохране мајке и оне којима су деца поверена на старање.³² У Србији чак 79 одсто једнородитељских породица припада типу „мајка с децом”³³, а животни стандард оваквих породица је испод просека породица са оба родитеља и имају већи ризик од сиромаштва.³⁴ Искази које прикупљају организације самохраних родитеља указују на то да су они изложени дискриминацији приликом запошљавања, а запослени имају проблем усклађивања радних и породичних обавеза.

ПРИМЕРИ ПОСТУПАЊА

Стамбени проблеми самохраних мајки

Р. И. из Р. је указала на тежак социјални и материјални положај у којем се налази њена породица. Подносиатељка је самохрана мајка троје деце која се у међувремену породила и сада има четворо деце, а стара се и о брату, одраслој особи са инвалидитетом. У притужби је навела да је због нехигијенских услова становања и страха за живот и безбедност своје деце, побегла из ромског насеља и уселила се у напуштен стан за који је имала сазнања да је у власништву општине, повремено плаћа рачуне, иако је свесна да се уселила бесправно. Притужитељка се за помоћ обраћала председнику општине, центру за социјални рад и Националном савету ромске националне мањине. Од надлежног општинског органа

²⁹ „Положај жене на тржишту рада у Србији”, Савет за равноправност полова и УНДП, 2007. стр. 15.

³⁰ Жене и мушкарци у Републици Србији, Републички завод за статистику, Београд, 2014, стр. 10.

³¹ „Јаз у зарадама између жена и мушкараца: налази из Србије, Македоније и Црне Горе”, Фондација за развој економске науке, 2013.

³² Процењује се да је у Србији око 75.000 самохраних родитеља, од којих су две трећине жене.

³³ Жене и мушкарци у Републици Србији, Републички завод за статистику, Београд, 2014, стр. 10.

³⁴ Жене чине 77% свих лица која живе ван брака, с најмлађим дететом млађим од 17 година. Укупно 7% жена и 2% мушкараца сврставају се у ову категорију. „Жене и мушкарци у Србији”, 2010.

примила је решење којим јој се налаже исељење из куће. Центар за социјални рад покушао је да пронађе куће за издавање у коју би се подносиатељка притужбе сместила с породицом, али нико није желео да изда стамбени простор, тако да је обезбеђен новац за поправку куће у којој је раније становала. Пошто притужитељка жели другачије решење, Покрајински омбудсман је предложио Покрајинском секретаријату за привреду, запошљавање и равноправност полова да уврсти ову породицу на листу лица којима ће бити обезбеђена материјална помоћ приликом реализације програма финасирања куповине кућа за припаднике ромске националне заједнице.

Положај породица са децом

У протеклих неколико година уведене су различите подстицајне мере за побољшање материјалног положаја породица с децом, пре свега, на основу Закона о финансијској подршци породици с децом,³⁵ затим мере које је увела АП Војводина, као и општине и градови.³⁶ Међутим, ове мере, као и постојећа популациона политика нису допринеле повећању стопе наталитета нити су значајније ублажиле економску и психолошку цену родитељства, те је потребно увођење додатних мера финансијске подршке и додатних услуга породицама с децом које би допринеле побољшању њихових услова живота.

Уставни суд одбио је предлог за утврђивање неуставности одредаба члана 14 ст. 1, 4 и 7 Закона о финансијској подршци породици с децом³⁷ под условом да се одредба члана 14 ст. 7 Закона тумачи и примењује на начин да право на родитељски додатак, ако испуњава услове из ст. 1 до 5 овог члана, може остварити и отац детета уколико мајка није држављанка Републике Србије. Уставни суд је одбио и предлог за утврђивање неуставности одредбе члана 16 ст. 1 Закона.³⁸ У образложењу је, између осталог, навео да родитељски додатак није превасходно мера социјалног карактера, већ представља и инструмент популационе политике. Родитељски додатак је, као мера популационе политике, наведеним Законом усмерен на жену, односно мајку као титулара овог права, а не на дете, које је у крајњој линији корисник ове финансијске помоћи. Овом мером се уједно подстиче рађање само одређеног броја деце, при чему се живорођена деца региструју преко мајке, будући да је она та која рађа (независно од тога да ли је отац детета исто лице). Уставни суд сматра да је уставноправно прихватљиво становиште предлагача да позивање на мере афирмативне акције на основу стварне неједнакости између мушкараца и жена у погледу рађања, само по себи, не би могло да представља довољно оправдање да титулар овог права буде само мајка. Сагласно схватању и пракси Европског суда за људска права израженој у више пресуда, прихватањем оваквог оправдања за разликовање родитеља по основу пола, у погледу остваривања одређених материјалних бенефиција у домену родитељства, доприносило би се учвршћивању родних стереотипа о традиционалним улогама мушкараца и жена у породици, односно у подизању, васпитању и образовању деце, што се сматра да је дискриминаторске природе, како у односу на жене, тако и у односу на мушкарце, те се овакво разликовање не може сматрати оправданим разлогом за различит третман мушкараца и жена у стварима и питањима која се тичу заштите интереса породице и деце. Законодавац се определио за решење да је право на родитељски додатак право родитеља које се у поступку остваривања примарно утврђује у односу на мајку као родитеља који рађа дете, али је истовремено прописао да ће се под истим условима право утврдити на основу оца када постоје неке од објективних околности због којих је мајка спречена да то право оствари. Кад је реч о прописивању услова поседовања држављанства, као

³⁵ „Службени гласник РС”, бр. 16/2002, 115/2005, 107/2009.

³⁶ Покрајински омбудсман је прикупио податке о додатним мерама у области социјалне заштите у 2013. години у јединицама локалне самоуправе који су приказани у делу извештаја о правима детета у 2013. години.

³⁷ „Службени гласник РС”, бр. 16/02, 115/05 и 107/09.

³⁸ <http://www.ustavni.sud.rs/page/index/149-10208/arhiva-saopstenja-sa-sednice/1>

једног од услова за остваривање права на родитељски додатак, оно није несагласно са Уставом, али прописани услов држављанства мајке, на индиректан начин, на основу родитељског статуса, може довести у неједнак положај децу као бенефицијаре права, уколико потичу из мешовитих бракова, тако да би право имала породица с децом у којој је мајка држављанин, а отац странац, док ово право не би могла да оствари породица у којој је мајка детета странац, а отац домаћи држављанин. Уставни суд налази да чињеница да мајка која није држављанин Републике Србије не може бити титулар права на родитељски додатак представља један од објективних разлога који је спречавају да подношењем захтева оствари право на родитељски додатак, који је у интересу детета, будући да је објективно спречена да се на тај начин, односно остваривањем овог права непосредно брине о детету, имајући у виду да су родитељи равноправни у остваривању својих родитељских дужности, у таквој правној ситуацији на место мајке ступа управо отац, који је домаћи држављанин. Недостатак држављанства по налажењу Суда, сматра се објективним разлогом, у смислу остваривања права на родитељски додатак, због којег је мајка спречена да непосредно брине о детету. Истовремено, Уставни суд указује и на потребу да се спорно правно питање уреди на јасан и недвосмислен начин наведеним Законом, како би се отклонила евентуална потреба за даљим, односно додатним тумачењем одредаба члана 14 Закона о финансијској подршци породици с децом.

Покрајински омбудсман је 2011. године поднео иницијативу Уставном суду јер је био мишљења да је потребна промена законске одредбе којом се родитељски додатак везује искључиво за мајку, тако што ће родитељима бити остављена могућност да се договоре о томе ко ће поднети захтев за остваривање неког од права на финансијску подршку породици с децом. У образложењу предлога је, између осталог речено да је везивањем остваривања права за мајку прекршена Уставом гарантована равноправност родитеља и отац детета је доведен у дискриминаторан положај у односу на мајку, јер право може да оствари само уколико мајка из одређених разлога не може да брине о детету. Није оправдано ставити једног родитеља у неповољан положај, јер је Уставом предвиђена обавеза државе да подстиче родитеље да се одлуче на рађање деце и да им помаже у томе. Посебно је наглашено да ће недискриминаторно дефинисане мере и корисници/кориснице, као и претпоставка равноправног положаја мајке и оца у породици утицати на отклањање предрасуда о томе да жена једина треба да брине о потомству, чиме се развија политика једнаких могућности предвиђена чланом 15. Устава Републике Србије. Иако је Суд одбио иницијативу, у образложењу је изразио став да је мајка која није држављанин Републике Србије објективно спречена да се непосредно брине о детету, те да на место мајке ступа отац, који је домаћи држављанин, те породица може да оствари право на финансијску подршку. Покрајински омбудсман је током протеклих година примио више притужби жена које су стране држављанке и родиле дете у заједници с држављанином Републике Србије, а које нису оствариле право на финансијску подршку породице с децом, те се оваквим ставом појашњава ова правна ситуација.

Подстицање рађања трећег детета у АП Војводини

Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију од 1. јануара 2013. године спроводи меру подршке породици у којој се роди треће дете у трајању од две године. Наведено право остварује мајка која роди треће дете, уколико има пребивалиште најмање годину дана на територији Аутономне покрајине Војводине. Под истим условима као и мајка, новчану помоћ може да оствари и отац трећег детета, с тим што се редослед рођења трећег детета за које отац подноси захтев, утврђује према мајци. На овај начин прихваћена је препорука Покрајинског омбудсмана којом се доприноси равноправности жена и мушкараца, а прихваћена је и препорука да се успоставе механизми за праћење нове мере чији ће се ефекти на повећање natalитета моћи да процене тек након неколико година.³⁹ Ову

³⁹ http://rp.ombudsmanapv.org/attachments/article/79/02.09.2013_preporuka_RP.pdf.

новчану помоћ је у 2014. години користило 2030 породица (12.000 динара месечно током 24 месеца), у укупном износу од 367 милиона динара.

ПОЛОЖАЈ ЗАПОСЛЕНИХ ТРУДНИЦА И ПОРОДИЉА

У последњих неколико година усвојено је више прописа и мера у области радних права и здравствене заштите за труднице и породиље које су запослене или су биле запослене, првенствено у погледу остваривања права на накнаду зараде за време породилског и одсуства ради неге детета, као и посебне неге детета. Упркос томе, труднице и породиље представљају најугроженије групе на тржишту рада. Пракса послодаваца да женама које затрудне, отказују уговоре о раду њиховим истеком, због којег су оне остајале без накнаде зараде током породилског одсуства и одсуства с рада ради неге детета, прекинута је после измена и допуна Закона о раду које обавезују послодавце да продуже уговор о раду до истека коришћења права на одсуство.⁴⁰ Ипак, послодавци младим женама које желе да се запосле, постављају питања у вези с трудноћом и планирањем породице што представља вид дискриминације.

Проблем умањења накнаде зараде на 65 одсто од пуне зараде за време коришћења боловања на који је указивао и Покрајински омбудсман отклоњен је јер је од 1. јануара 2014. године на снази законска одредба која предвиђа да накнада зараде за време привремене спречености за рад износи 100 одсто од пуне зараде.⁴¹ Међутим, током прошле године појавио се нови проблем због тога што поједини послодавци нису редовно исплаћивали накнаде зараде трудницама на боловању или породилском одсуству, тако да се догађало да им истовремено исплате две или више зарада чији појединачни нето износ не прелази 60.000 динара, али уплатом прихода који нису на време уплаћени и њиховом кумулацијом овај износ се премашује и по ставу Пореске управе лице постаје порески обвезник којем се утврђује обавеза по Закону о умањењу нето прихода запосленог у јавном сектору. Покрајински омбудсман сматра да је оваква пракса неправична и супротна циљу и сврси Закона, а, имајући у виду да се у таквој ситуацији најчешће налазе жене које су спречене за рад због компликација у трудноћи, жене на породилском одсуству и одсуству са рада ради неге детета оваквим поступањем додатно се повећава економска цена родитељства, преваљује одговорност с послодаваца на запослене који се додатно кажњавају и стављају у неповољан положај прво тиме што им приходи касне, а друго тиме што им се они додатно умањују.

Кршење права запослених породиља у Предшколској установи

У 2014. години поступано је по већем броју притужби на рад Предшколске установе „Радосно детињство” у Новом Саду због тога што је онемогућила остваривање права запослених на накнаду зараде за време породилског одсуства. Након спроведеног поступка утврђени су пропусти у раду ове установе због кршења законских права запослених, тако што у дужем временском периоду, супротно закону, приликом исплате зараде запосленима није истовремено исплаћивала накнаде зараде запосленима који користе породилско, односно одсуство с рада ради неге детета, него је ову накнаду исплаћивала са закашњењем од неколико месеци. На овај начин установа је поступила супротно одредби члана 13 Закона о финансијској подршци породици с децом⁴² који прописује да обрачун и исплату накнаде зараде врши послодавац истовремено са обрачуном и исплатом зарада свим запосленима. Покрајински омбудсман је упутио Предшколској установи *препоруку* да одмах предузме мере како би обезбедила исплату заосталих накнада и њихову редовну исплату у будуће. О томе да ова

⁴⁰ Закон о раду („Сл. гласник РС”, бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009 и 32/2013) члан 187.

⁴¹ Измене и допуне Закона о здравственом осигурању („Сл. гласник РС”, бр. 107/2005, 109/2005 – испр. 57/2011, 110/2012 – одлука УС и 119/2012), члан 96. став 3, 4 и 5.

⁴² „Сл. гласник РС”, бр. 16/2002, 115/2005 и 107/2009.

предшколска установа не поштује законска права запослених жена које су привремено спречене за рад због болести и компликација у трудноћи и коришћења породилског одсуства и одсуства са рада ради неге детета, у складу са овлашћењем да о повреди људских права и слобода обавештава надлежне органе, Омбудсман је обавестио Одељење инспекције рада у Новом Саду, Службу за буџетску инспекцију Града Новог Сада и Министарство финансија –Пореску управу. Инспекција рада обавестила је Омбудсмана да је решењем, које садржи и списак запослених породиља с назначеном висином неисплаћених накнада, наложило послодавцу да исплати накнаду зараде за 93 запослене које су оствариле то право, а против послодавца и одговорног лица покренут је прекршајни поступак због кршења права запослених.

Право на новчану накнаду незапосленим породиљама

С.Б. из Г. поднела је Центру за социјални рад К. захтев за остваривање права на новчану помоћ незапосленим породиљама по коме није решено у законски предвиђеном року. У току поступка утврђено је да се подносиатељка притужбе обратила Центру два пута истим захтевом, те да је друго решење којим је одбијен захтев као неоснован, Центар донео у току поступка због тога што породица подносиатељке притужбе остварује приходе од пољопривреде, а одлуком скупштине општине о финансијској помоћи незапосленим породиљама прописано је да је услов за остваривање наведеног права да породица породиље не остварује приходе од зараде и пензије, осим прихода остварених по основу социјалне и дечје заштите. Након спроведене истраге донето је мишљење према којем примена критеријума дефинисаних у општинској одлуци о финансијској помоћи незапосленим породиљама доводи до дискриминације незапослених породиља које живе на селу у породици која поседује пољопривредно газдинство и то по основу имовног стања и породичног статуса, а у односу на остале незапослене породиље. Постављањем услова да право на финансијску помоћ може остварити незапослена породиља чија породица не остварује приходе од зараде, пензије и пољопривреде, осим прихода остварених по основу социјалне и дечје заштите, при чему се не дефинише ко чини породицу, остављен је простор надлежним органима да различито поступају у сваком појединачном случају. Имајући у виду да су пољопривредна газдинства карактеристична за сеоске средине, где је, такође, карактеристично да више породица (генерација) чини једно домаћинство или живи на истој адреси, постављањем услова какви су наведени у овој општинској одлуци, дискриминишу се породиље са села у односу на незапослене породиље из шире локалне заједнице. Због тога је упућена *препука* општинској управи да покрене процес измена и допуна одлуке о финансијској помоћи незапосленим породиљама којом ће бити осигурано да правом буду обухваћене све незапослене породиље без дискриминације, као и да буде додата одредба којом је одређено да породицу чине породиља, њен супруг/ванбрачни партнер и издржавана деца која с њима живе. У тренутку писања извештаја, орган није извршио препоруку.

Новчана накнада за случај незапослености за време породилског одсуства

Грађанка незадовољна радом Националне службе за запошљавање у Н.С. обратила се због тога што није остварила право на новчану накнаду за случај незапослености док је била на породилском одсуству. Подносиатељка притужбе је примала новчану накнаду као незапослено лице у трајању од три месеца и још 30 дана због привремене спречености за рад. Кад је поднела захтев за остваривање новчане накнаде за време породилског одсуства и приложила потребну документацију, обавештена је да на то нема право. Истрагом прописа⁴³ установљено је да подносиатељка притужбе не испуњава

⁴³ Члан 94 Закона о раду („Сл. гласник РС”, бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009 и 32/2013) и чл. 72 и 73 Закона о запошљавању и осигурању за случај незапослености („Сл. гласник РС”, бр. 36/2009, 88/2010).

услове за наставак исплате новчане накнаде за време породилског одсуства, јер постоји прекид у трајању од четири дана од последње исплате новчане накнаде до дана када се породила, што значи да је неопходно да привремена спреченост за рад и породилско одсуство наступе у току трајања права на новчану накнаду. На овај начин новчана накнада се наставља за време привремене спречености за рад у трајању не дужем од 30 дана од дана њеног настанка, односно 365 дана или две године од дана отпочињања породилског одсуства, одсуства са рада ради неге детета и одсуства са рада због посебне неге детета у складу са чл. 94, 94а и 96 Закона о раду.

Однос запослених ЈП Пошта Србије према породиљама, односно родитељима с малом децом

Трудница и мајка једногодишњег детета обратила се притужбом на рад поште у Темерину, у којој тврди да у њој не постоји истакнуто обавештење на видном месту и на огласним таблама о томе да труднице и родитељи с малом децом имају предност приликом коришћења услуга поштанског саобраћаја. Пошто овакво правило није уређено законом, него је питање кодекса понашања, у многим случајевима наведене групе грађана доживљавају непријатне ситуације уколико траже предност у добијању услуге због тога што други корисници то не допуштају. Покрајински омбудсман обратио се надлежнима у радној јединици поште у Темерину и указао на то да је, ради заштите осетљивих група грађана и грађанки, као што су труднице, родитељи с малом децом, особе са инвалидитетом и старији, *добро успоставити правила понашања на местима пружања услуга, као што је то учињено у објекту „главне поште” у Новом Саду*. У изјашњењу „Пошта Србије” наведено је да је Правилником о начину корпоративног обележавања у јединицама поштанске мреже предвиђено да на почетку јединственог реда чекања стоји молба да се уступи предност осетљивим групама корисника. Молба гласи: *„Молимо Вас сачекајте први слободан шалтер. Будите љубазни, дајте предност особама са инвалидитетом, трудницама, особама са малом децом и др”*. У вези с притужбом, спроведена је ванредна контрола у пошти у Темерину и утврђено да је поменуто обавештење било видно истакнуто. Осим тога, Пошта указује на то да ће се трудити да грађани/грађанке буду обавештени о овој пословној пракси и да ће се у наредном периоду трудити да, у поштама у којима наведена молба о давању предности није видно назначена, то и учине, али да се мора имати у виду да уступање реда зависи и од добре воље корисника поштанских услуга.

ДИСКРИМИНАЦИЈА ОЧЕВА У УСТАНОВИ ЗА ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ ДЕЦЕ

Н.Л. из Зрењанина поднела је притужбу у којој је описала лично искуство на одељењу Педијатрије у Болници „Ђорђе Јоановић” у Зрењанину на којем није дозвољено особама мушког пола да буду у пратњи детета које је задржано на лечењу. Током поступка утврђено је да је Болница усвојила *Процедуру пријема мајки и пратиља у стационар Педијатријске службе* у којој се у једном делу наводи да „очеви тренутно не могу бити пратиоци детета, јер за то не постоје технички услови, односно нема соба које су потпуно изоловане од осталих соба. Када се стекну услови да не угрожавају својим присуством приватност мајки и млађе и старије малолетне женске хоспитализоване пацијенте, биће и њима омогућено да буду пратиоци”. Уз то, у изјашњењу је наведено да је кућним редом прописано да се смештај болесника на лечење врши искључиво у складу с просторним могућностима и медицинским критеријумима. Покрајински омбудсман упутио је Болници мишљење да је овакво поступање незаконито и препоручио да измени поменуто Процедуре тако што ће за пратиоце детету уместо мајке и пратиља навести родитеље и уподобити садржину наведеног акта на начин који ће омогућити да оба родитеља (старатеља/усвојилац) под једнаким условима могу да буду у пратњи детета на болничком лечењу. Прописи недвосмислено уређују право мајке и оца да се равноправно

старају и брину о детету. Разлози који се у интерном акту Болнице наводе за ограничавање права искључиво мајкама и женским члановима породице да буду уз дете на лечењу, засновани су на стереотипним ставовима и предрасудама, а изричито онемогућавање очевима да буду у пратњи детета на лечењу доводи до непосредне дискриминације једног од родитеља на основу пола и до мешања у породичне односе јер се намеће родитељима одлука о томе ко ће бити у пратњи детета и даје се предност сродницама уместо оцу детета. Посебно је скренута пажња на то да је дужност свих да се, у свим активностима које се тичу детета, руководе најбољим интересом детета с нагласком на то да родитељско право припада мајци и оцу заједно, те да су они равноправни у вршењу родитељског права. Болница „Ђорђе Јоановић” у Зрењанину поступила је по препоруци и изменила процедуру пријема пратилаца деце у стационар на одељењу Педијатрије.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Показатељи о стању репродуктивног здравља жена упућују на закључак да здравствена заштита жена не одговара савременим стандардима и потребама жена. Забрињавајући подаци о броју намерних прекида трудноће, некоришћењу контрацептивних средстава и о броју оболелих жена од рака грлића материце и дојке, последица су запостављања превентивне заштите у прошлости и недовољне доступности примарне гинеколошке здравствене заштите, пре свега због недостатка гинеколога. Покрајински омбудсман је спроводио истраживања у службама за здравствену заштиту жена при домовима здравља у АП Војводини и више пута је у извештајима упозорио на проблеме с којима се суочавају због недостатка лекара и опреме.⁴⁴ Према расположивим подацима, најтежа ситуација је у Средњебанатском округу где на једног гинеколога долази 11.777 жена и у Западнобачком – где је однос 10.431:1, а најбоље стање је у Сремском округу где 6.206 жена долази на једног гинеколога (препоручује се 6500 жена на једног гинеколога). Према подацима Института за јавно здравље Војводине у служби за здравствену заштиту жена у домовима здравља организована је делатност саветовалишта за репродуктивно здравље жена, а у свим општинама/градовима патронажна служба пружа подршку породиљама и новорођеној деци.

Према подацима Покрајинског секретаријата за здравство, социјалну политику и демографију, у Војводини је у 2014. години остварено 58.657 скрининга на рак грлића материце у свих 45 општина/градова код жена између 25 и 64 године.⁴⁵ То је највећи број скрининга од како се спроводи, а највише жена обухваћено је у Јужнобачком округу – 24.343.⁴⁶ Осим тога, Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију обавестио је Покрајинског омбудсмана да се спроводе посебни програми здравствене заштите жена. Скупштина АП Војводине је крајем октобра донела Покрајинску скупштинску одлуку о праву на суфинансирање трошкова за биомедицински потпомогнуто оплођење за друго, треће и свако наредно дете, а ово право остварило је 12 парова. Настављено је спровођење програма унапређивања лечења стерилитета биомедицински потпомогнутим оплођењем и преимплантационом генетском дијагностиком, затим раног откривања промене функције срца код трудница с високим крвним притиском и други програми здравствене заштите, а за које није донет посебан програм на републичком нивоу. У 2014. години реализован је програм превенције ХПВ инфекције код девојчица школског узраста који је допринео повећању знања здравствених радника, припремљен је програм сталне едукације и спроведено анонимно анкетно истраживање ставова родитеља/старатеља (9477) девојчица петог. разреда у све 344 основне школе.

⁴⁴ Истраживање, види сајт www.rp.ombudsmanapv.org

⁴⁵ У овој циљној групи су 177.143 жене.

⁴⁶ Јужнобанатски округ – 7870, Средњебанатски – 4343, Сремски – 10.221, Севернобачки – 2098, Западнобачки – 6442 и Севернобанатски – 3340.

Резултати истраживања су показали да би родитељи/старатељи у 29% највероватније пристали да вакцинишу своје ћерке, а 28% да не зна да ли би дало свој пристанак. Током реализације пројекта показало се велико интересовање здравствених радника за додатном едукацијом и потреба да се родитељи/старатељи додатно информишу о ХПВ инфекцији и вакцини.⁴⁷

Мушко репродуктивно здравље

Према информацијама Института за јавно здравље Војводине не постоји посебан програм заштите репродуктивног здравља мушкараца на нивоу Републике Србије, односно АП Војводине. Поједини видови заштите спроводе се у оквиру постојеће организације здравствене заштите, као што су планирање породице, саветовалишта и лечење стерилитета. Превенцијом и лечењем болести репродуктивних органа мушкараца баве се специјалистичке службе на секундарном и терцијарном нивоу, односно у оквиру општих болница, Клинике за урологију и Клинике за гинекологију и акушерство (лечење стерилитета) Клиничког центра Војводине.

Лекари специјалисти урологије ангажовани су на нивоу секундарне и терцијарне здравствене заштите, а укупан број уролога у 2013. години износио је 93. Лечењем стерилитета, у оквиру Клинике за гинекологију и акушерство бави се 10 лекара, један лекар на специјализацији и 13 здравствених службеника с вишом и средњом стручном спремом. У области заштите репродуктивног здравља мушкараца, односно урологије, нису уведене листе чекања.

Најчешће регистроване болести репродуктивних органа код мушкараца су хиперплазија (увећање) простате – 922, болести мушких полних органа – 35 и болести претежно пренете полним путем – 27.

У 2013/2014. години реализована су или су у току четири пројекта у којима је заступљена компонента едукације младих о репродуктивном здрављу и социјално-маркетиншка интервенција с циљем едукације становништва о унапређивању репродуктивног и сексуалног здравља с јасном одредницом родне специфичности: „Здравствено васпитање о репродуктивном здрављу”, „Васпитање за здравље” и „Надзирем свој ХПВ профил”. У току је реализација пројекта „Ваннаставна едукација: здравствено васпитање о репродуктивном здрављу средњошколаца у Војводини у школској 2014/15 години” у 66 средњих школа и гимназија у 35 општина на територији АП Војводине који финансира Покрајински секретаријат за спорт и омладину.

Примери поступања

1. Г.М. трудница из Н.С. је изразила незадовољство радом Дома здравља због тога што је приликом заказивања прегледа ради добијања потребних упута за порођај обавештена да је први слободан термин тек за нешто више од две недеље. Дом здравља се изјаснио да преглед код гинеколога ради добијања упута не спада у хитна медицинска поступања, него да се у таквим ситуацијама настоји наћи први слободан термин за преглед што је у овом случају и учињено, а да се пацијенткиња може, уколико је незадовољна радом изабраног гинеколога одредити за другог гинеколога и с њим закључити уговор. Покрајински омбудсман не располаже медицинским знањем потребним за оцену да ли овакав преглед захтева хитно поступање здравствене установе, због чега није процењено да је дом здравља неправилно поступио.

2. Грађанке Новог Сада су се обратиле указивањем на кршење права трудница и породиља у Дому здравља тако што им се наплаћује партиципација за пружене здравствене услуге. Дом здравља се изјаснио да је неспорно да се трудницама и породиљама не наплаћује партиципација, било да имају

⁴⁷ Посебан извештај о здравственој заштити, види сајт www.rp.ombudsmanapv.org.

оверену здравствену књижицу или право на здравствену заштиту остварују на основу Закона о остваривању права на здравствену заштиту деце, трудница и породиља. Покрајински омбудсман је, ради спречавања оваквих, највероватније спорадичних случајева указао Дому здравља да је потребно све здравствене раднике и запослене да подсети на то да наплата партиципације трудницама и породиљама за пружене услуге здравствене заштите нема утемељења у прописима.

3. Породиљи Ј.Б. из П. у амбуланти Дома здравља није била пружена здравствена заштита уз образложење да нема право на здравствену заштиту јер послодавац није уплатио доприносе за обавезно социјално осигурање. Притужитељица се након консултација у Покрајинском омбудсману и обећања директора Дома здравља да ће интервенисати како би добила услугу, вратила у амбуланту где јој је поново речено да лекар не може да је прегледа уз образложење да јој „књижица не пролази и да систем онемогућава да се пређе на следећу страницу”, а трећи пут јој је речено да нема право на услугу због тога што послодавац уплаћује осигурање и има седиште на територији друге општине. Тада јој је изабрани лекар рекао да мора да раскине уговор и изабере лекара на територији општине у којој се уплаћује осигурање, након чега је ова породиља остала и без изабраног лекара. Како су општине у којој је пребивалиште пацијенткиње и седиште послодавца у истом управном округу, Покрајински омбудсман указао је Дому здравља на то да је Правилником о начину и поступку остваривања права из обавезног здравственог осигурања прописано да осигурано лице остварује здравствену заштиту у здравственој установи који има седиште на подручју матичне филијале са којим је закључен уговор о пружању здравствене заштите. Испостава филијале Републичког фонда за здравствено осигурање изјаснила се да је здравствена књижица исправна, али да није оверена због тога што послодавац није платио доприносе и да се од ступања на снагу Закона о остваривању права на здравствену заштиту деце, трудница и породиља примењује инструкција којом је предвиђено да је услов за остваривање права на здравствену заштиту ових група да имају исправу о здравственом осигурању која не мора да буде оверена. Дом здравља и Заштитник права осигураних лица су се изјаснили да је приликом пружања здравствене заштите Ј.Б. погрешно протумачен Правилник. Покрајински омбудсман је препоручио Дому здравља да упути обавештење запосленима са јасно наведеним условима под којима деца, труднице и породиље који немају оверену здравствену књижицу могу да остваре право на здравствену заштиту и да запосленима укажу на остваривање права на избор лекара. Заштитнику права осигураних лица који је подносио притужбу дао тумачење према којем нема право да се лечи у објектима Дома здравља у месту пребивалишта, препоручено је да пацијенткињи упуту извињење у писаној форми, што је и учињено.

ЗАПОШЉАВАЊЕ ЖЕНА И ДИСКРИМИНАЦИЈА НА ТРЖИШТУ РАДА

Узнемиравање на радном месту и дискриминација приликом запошљавања су најчешћи у подручју рада и запошљавања, али се ови видови дискриминације ретко пријављују из страха за радно место, због могућег погоршања услова на послу, али и због непознавања могућности заштите. Током рада по притужбама – посредно и непосредно – сазнајемо да приватни послодавци углавном не поштују обавезе које се односе на пријаву запослених на осигурање, уплату доприноса и исплату зарада. Највише су угрожене жене које раде у малопродајним објектима, а које послодавци одјављују са осигурања, иако им није престао радни однос, те им преко текућег рачуна исплаћују само део зараде, док им остатак дају у готовини и то нередовно. Запосленима дају вредносне потврде које послодавци приказују у оквиру отписа робе. Резултат тога јесу мање уплате доприноса за обавезно социјално осигурање, мање година пензијског стажа, али и штетне последице у остваривању права из здравственог осигурања и осигурања за случај незапослености. У појединим случајевима, запослене жене дуже раде без пријаве и осигурања, месецима или годинама ишчекују обећану пријаву на

осигурање од послодавца и не обраћају се инспекцији рада јер се плаше отказа уколико послодавац сазна за пријаву. Покрајински омбудсман о оваквој пракси и кршењу права запослених жена, трудница и породиља, али и конкретним притужбама о кршењу одредаба Закона о раду, обавештава инспекцију рада, с предлогом да спроведе надзор, а у случајевима притужби на злостављање на раду, подносиоци односно подносиоци бивају упућени на покретање законом прописаног поступка. Инспекција рада одговорила је да су сазнања о непоштовању обавезе пријаве запослених на осигурање и уплате доприноса делимично тачна, али да ова појава није везана искључиво за приватни сектор, него таквих примера има и у јавном сектору.

Примери поступања

1. Б.П. из Н.С. обратила се притужбом у којој је навела да је запослена у предшколској установи на неодређено време, а налази се на одсуству са рада ради неге детета. Њу је послодавац обавестио да се налази на списку запослених који су вишак, након чега је примала и усмене и писмене позиве да прими документ под називом „Обавештење” као и да се изјасни коју понуду прихвата и о томе да дâ изјаву. Установа је у изјашњењу објаснила процедуру решавања вишка запослених и активности које су спровођене, разлоге за одређене поступке и тумачење прописа. Покрајински омбудсман је након спроведеног поступка упутио Установи мишљење у коме је наведено да је у поступку решавања вишка запослених установа поступила неправилно јер није водила рачуна о запосленима који су одсутни с рада, пре свега о породиљама, а начин комуникације, објашњење поступка и акте послодавац није прилагодио положају у коме се налази ова категорија посебно заштићених запослених. Установа је на прикривени начин претила запосленима и чинила дискриминацију заштићених група у поступку решавања вишка запослених. Установи је упућена препорука да прилагоди поступак решавања вишка запослених прописима о раду и забрани дискриминације, отклони последице дискриминаторних аката, усклади донета акта и поступак оконча у складу с прописима и овом препоруком, као и да води рачуна о свим заштићеним групама, а посебно о трудницама и породиљама, да установи начин комуникације са запосленима који су одсутни с рада и да за то одреди одговорну особу. Установа ни након ургенције није доставила изјашњење о начину на који ће препорука бити извршена, због чега се сматра да није извршена.

2. Неколико запослених у Архиву Војводине указало је на то да су на основу одлуке Архива Србије стекли виша звања и обавестили послодавца о томе, али да им се ни након шест месеци после стицања виших звања не обрачунава и не исплаћује плата према одговарајућим коефицијентима. Уредбом о коефицијентима за обрачун и исплату плата запослених у јавним службама, предвиђен је виши коефицијент за обрачун и исплату зарада за њихова новостечена звања. Архив Војводине изјаснио се да Правилником о организацији и систематизацији радних места нису предвиђена радна места са звањима, а финансијским планом нису била предвиђена средства за повећање коефицијената по основу стицања виших звања. Ипак, након додатних консултација с Покрајинским омбудсманом, Архив је обавестио да ће у предлогу финансијског плана за наредну годину бити предвиђено повећање средстава за исплату зарада запослених који су стекли више звање. Такође, Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање упознат је са ставом Покрајинског омбудсмана у овој правној ствари и затражено је да подржи захтев Архива Војводине за повећање финансијских средстава за исплату зарада запосленима.

ПРИМЕНА ПРИНЦИПА РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА

Покрајински омбудсман прати примену Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова⁴⁸ (у даљем тексту: Одлука) у покрајинским органима управе, а од 2010. године и примену Закључка Владе АП Војводине о увођењу принципа родне равноправности у све стратегије, програме, пројекте и активности покрајинских органа управе. Више пута до сада указано је на то да постоји јаз између нормативног и стварног стања и да се принципи родне равноправности споро уводе у стратегије, програме, пројекте и друге активности покрајинских органа. Прикупљање и разврставање података о корисницима/корисницама програма према полу, такође није систематично и доследно, што је последица неразумевања ових обавеза и недостатка знања запослених у управи за примену принципа у свакодневном раду.

У 2014. години Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова, у сарадњи с Покрајинским секретаријатом за финансије, наставио је активности на увођењу родног буџетирања и укључивање родне равноправности у делатности покрајинских органа увођењем родног буџетирања у израду програмског буџета. На радионицама за успостављање програмске структуре буџета дефинисани су родно осетљиви индикатори. У складу са тим, у Буџету АП Војводине за 2015. годину учињен је пионирски корак да се дефинисањем родних показатеља, родна анализа уведе у буџетски процес. На предлог Покрајинског секретаријата за финансије у Покрајинској скупштинској одлуци о буџету АП Војводине за 2015. годину дат је преглед родно дефинисаних индикатора које је развило пет покрајинских органа и институција.⁴⁹

ПРИМЕНА ПОКРАЈИНСКЕ СКУПШТИНСКЕ ОДЛУКЕ О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА

Више пута је у годишњим извештајима закључено да се Одлука не спроводи с подједнаком пажњом у свим покрајинским органима, што потврђује да нормативни оквир није довољан да би дошло до промене, него да је неопходно доношење стратегије за унапређивање родне равноправности, оспособљавање покрајинских службеника, али и обезбеђивање новца за примену прописа и неопходних мера у области родне равноправности и стварања једнаких могућности за жене и мушкарце.

ПОСТУПАЊЕ ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ

Покрајинском секретаријату за привреду, запошљавање и равноправност полова упућено је крајем године мишљење о томе да се Одлука не спроводи доследно и потпуно, а принципи родне равноправности споро уводе у стратегије, програме, пројекте и друге активности покрајинских органа, те да је прикупљање и разврставање података о корисницима/корисницама програма према полу несистематично и недоследно. Због тога је Секретаријату упућена *преорука* да предложи доношење Покрајинске скупштинске одлуке о родној равноправности у складу са Статутом АП Војводине и Законом о равноправности полова. Препоручено је доношење посебног програма (стратегије/акционог плана) за унапређивање родне равноправности и стварање једнаких могућности за жене и мушкарце у

⁴⁸ „Службени лист АПВ”, бр. 14/04, 18/09.

⁴⁹ Скупштина АП Војводине, Покрајински заштитник грађана – омбудсман, Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова, Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу, националне мањине – заједнице, Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију.

покрајинским органима управе. Покрајински секретаријат треба да предложи образовање међусекторског тела састављеног од представника свих покрајинских органа и обавезу увођења лица задуженог за родну равноправност у све покрајинске секретаријате, фондове, заводе и установе чији је оснивач АП Војводина и њихово оспособљавање за примену прописа у области родне равноправности. Секретаријату је препоручено да донесе упутство покрајинским органима управе за прикупљање и разврставање података о корисницима/корисницама програма према полу, као и да кадровски ојача Сектор за родну равноправност који ће бити задужен за праћење примене Закона о равноправности полова и Покрајинске скупштинске одлуке о родној равноправности, али и активности свих покрајинских органа на унапређивању родне равноправности и стварању једнаких могућности за жене и мушкарце. Ова препорука је делимично прихваћена јер је Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова уз подршку Мисије ОЕБС у Србији израдио Нацрт одлуке о родној равноправности, а у оквиру иницијативе за увођење родног буџетирања биће размотрено формирање међусекторског тела и увођење лица за родну равноправност у све покрајинске секретаријате, фондове, заводе и установе чији је оснивач АП Војводина, као и упутства за прикупљање и разврставање података о корисницима/корисницама програма према полу.

ИЗВЕШТАЈИ ПОКРАЈИНСКИХ СЕКРЕТАРИЈАТА О ПРИМЕНИ ПОКРАЈИНСКЕ СКУПШТИНСКЕ ОДЛУКЕ О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА⁵⁰

Покрајински омбудсман тражио је ове године од осам покрајинских секретаријата да доставе информацију о спровођењу Одлуке у делу њихових надлежности, као и о спровођењу закључка Покрајинске владе о увођењу принципа родне равноправности у све активности, стратегије, пројекте и програме које спроводе и подржавају, тачније о ефектима рада на увођењу родног буџетирања и изради програмског буџета.

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова, надлежан за надзор над спровођењем Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова, у свом одговору навео је да је у 2014. години прикупио податке о положају жена и мушкараца у АП Војводини на основу чега ће бити припремљен и поднет извештај Покрајинској влади о равноправности полова, што је обавеза из члана 10 Одлуке.

У вези са обавезом из члана 14, који се односи на програме за подстицање запошљавања и samozapošljavanja жена, на основу расположивих података, види се да се наведени секретаријат стара о равномерној заступљености жена и мушкараца, тако да је у 2014. години обезбедио средства за програме samozapošljavanja за 670 особа, од којих је 311 жена (46,4%) и 359 мушкараца (53,6%) међу којима је десет особа са инвалидитетом (пет жена са инвалидитетом). Спровођење програма запошљавања путем нових радних места допринело је запошљавању 1.278 особа (650 жена и 628 мушкараца), али само десет особа са инвалидитетом од којих су шест биле жене са инвалидитетом. У овој години нису финансирани посебни програми подстицања запошљавања особа са инвалидитетом, али је у јавним позивима ова група навођена као приоритетна. У 2014. години било је 6.800 незапослених особа са инвалидитетом, од којих је 29 одсто жена. Према извештају Покрајинске

⁵⁰ Покрајински омбудсман је достављање извештаја тражио од Покрајинског секретаријата за привреду, запошљавање и равноправност полова, Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – заједнице, Покрајинског секретаријата за здравство, социјалну политику и демографију, Покрајинског секретаријата за спорт и омладину, Покрајинског секретаријата за науку и технолошки развој, Покрајинског секретаријата за културу и јавно информисање, Покрајинског секретаријата за пољопривреду, водопривреду и шумарство и Покрајинског секретаријата за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине.

службе за запошљавање, у децембру је у Војводини било запослено 3.117 особа са инвалидитетом, од којих су 945 жене (30%).

На основу шест конкурса, подржано је 169 пројеката за унапређивање родне равноправности и оснаживање жена. Безмало 18 милиона динара додељено је удружењима грађана у области равноправности полова, удружењима жена на селу за организацију локалних манифестација и удружењима грађана за финансирање унапређивања положаја жена на селу, сеоским месним заједницама за програм „Село са разгледнице”, као и пројектима који подстичу сарадњу институција и невладиног сектора. На основу постављених циљева, уочава се да се неки понављају у више конкурса – на пример, економско оснаживање жена један је од циљева у два конкурса – за доделу бесповратних средстава удружењима грађана за финансирање пројеката у области равноправности полова и – за доделу бесповратних средстава удружењима за финансирање пројеката у области равноправности полова с циљем унапређивања сарадње цивилног и јавног сектора. Слична је ситуација и у конкурсима који су усмерени ка удружењима жена на селу. Можда би из угла остваривања циља – економског оснаживања жена било сврсисходније осмислити такав програм, што би утицало на избор најквалитетнијих програма, али и олакшало процењивање њихових ефеката. Претпостављамо да су развијени показатељи успешности пројеката и да ће бити примењени приликом извештавања, а тако оцењена и оправданост одабраног приступа.

У складу са чланом 6 Одлуке, настављена је пракса давања мишљења о предлозима правилника Покрајинском секретаријату за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице и достављено је 13 мишљења о предлозима правилника из родног угла с препоруком да се приликом извођења наставе избегава стереотипно приказивање друштвених улога жена и мушкараца, да се користи родно осетљив језик у настави, као и да се на часовима одељенског старешине, у оквиру факултативних предмета и друштвених активности разматрају теме о родној равноправности, а посебно проблем насиља у партнерским везама младих. Наведена мишљења се од 2013. године достављају Министарству просвете, али оно тим поводом није доставило одговор. На питање шта су ова два секретаријата предузимала да унапреде комуникацију с Министарством просвете у вези са упућеним мишљењима и препорукама Секретаријат није одговорио Покрајинском омбудсману.

Покрајински секретаријат за образовање, прописе и националне мањине – националне заједнице издваја дотације за програме организација етничких заједница и новац за суфинансирање пројеката чији је циљ очување и неговање међуетничке толеранције у Војводини. Већина организација, учесника на конкурсима, нема родно дефинисану активност или пројекат, због чега се не води посебна евиденција о њиховој родној димензији. Уз то, у овом секретаријату су мишљења да је утицај и ефекат подржаних пројеката универзалан пошто су намењени и мушкарцима и женама (нпр. фолклорне манифестације, неговање народних обичаја и слично). Међутим, од прошле године води се посебна евиденција организација – учесника на конкурсима, које окупљају (углавном) женско чланство. Дотације су добиле 16 женских организација из етничких заједница а две за мултикултурне пројекте. Од шест пријављених женских ромских организација, њих пет је добило средства на конкурсима за суфинансирање пројеката усмерених на реализацију афирмативних мера и интеграцију Рома. Три женска удружења су конкурисала и добила средства за суфинансирање пројеката очувања и неговања међунационалне толеранције. Приликом израде програмског буџета за 2015. годину, поменути секретаријат водио је рачуна о предлозима Покрајинског секретаријата за привреду, запошљавање и равноправност полова у мери у којој се то показало оправданим и целисходним. У одговору Покрајинском омбудсману, поновљена је ранија оцена да је немогуће разврставати учеснике конкурса према полу јер није реч о појединцима, него о организацијама од којих већина нема родно дефинисану активност или пројекат. Имајући на уму опредељење Покрајинске владе да развија политику једнаких могућности, требало би размишљати да један од услова у свим конкурсима буде поштовање принципа

родне равноправности и једнаких могућности којима би организације биле подстакнуте да планирају такве активности, односно да процењују утицај активности које спроводе на жене и мушкарце.

Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију спровео је шест здравствених програма и два у области јавног здравља. Женама је, пре свега, намењен Програм раног откривања промена функција срца код трудница са високим притиском којим су обухваћене 262 труднице. Настављено је спровођење програма раног откривања туберкулозе (од 26.755 флуорографисаних 46% биле су жене, а 54% мушкарци, а на постфлуорографску обраду позвано је 28% жена и 72% мушкараца, што одговара повећаној учесталости туберкулозе код мушкараца). Спроводи се Програм лечења стерилитета биомедицински потпомогнутим оплођењем и преимплантационом генетском дијагностиком, а спроводе се и програми у чијем су средишту деца: неонатални скрининг на цистичну фиброзу и финансирање програма „Родитељска кућа” за смештај деце оболеле од малигних болести и пружање подршке њиховим породицама. Право на подршку у оквиру програма новчане помоћи породицама у којој се роди треће дете,⁵¹ у 2014. години остварило је 2.030 породица

У области социјалне политике спроведен је јавни конкурс за реализацију Програма унапређивања социјалне заштите на којем су право учешћа имале установе социјалне заштите и удружења грађана која пружају услуге у овој области. Средства су обезбеђена за спровођење једног програма заштите од насиља у породици (центар за социјални рад у Инђији), за подршку самохраним родитељима (удружења грађана у Новом Саду и Српској Црњи). Подржано је и осам програма превентивног карактера чији је циљ оснаживање породице, очување и развој функционалних породичних односа (центри за социјални рад у Бачу, Бачком Петровцу, Зрењанину, Кикинди, Кули, Опову, Сенти и Старој Пазови). Осим тога, подржано је и десет програма економског оснаживања жена, махом за помоћ и негу у кући за старије и особе са инвалидитетом (Сомбор, Нови Бечеј, Житиште, Нова Црња, Озаци, Србобран, Вршац, Беоцин и Мали Иђош). Подаци о увођењу принципа родне равноправности у све пројекте и програме и процена њихових резултата, односно утицаја на жене и мушкарце нису достављени, али очекивано је да постоје, односно да су установљени показатељи родне равноправности како би, на пример, не само жене него и мушкарци били подстицани да пружају услуге у заједници – као што је услуга помоћ и нега у кући.

На основу извештаја Покрајинског секретаријата за спорт и омладину, може се закључити да је примени принципа родне равноправности и једнаких могућности приступио доследно и целовито. Приликом мониторинга и процењивања пројеката у оквиру конкурса за реализацију Акционог плана за младе, овај секретаријат тражи и процену учешћа и обухвата младих према полу. У овим пројектима било је ангажовано 831 млада особа, али су девојке биле бројније (54%). Акционим планом предвиђени су различити облици кампања и програми неформалног образовања у локалним заједницама који разбијају родне стереотипе и табуе у јавности, као и едукације младих у васпитно-образовним установама о родним стереотипима, предрасудама и дискриминацији, ненасилној комуникацији, толеранцији, родно заснованом вршњачком и партнерском насиљу. Један од циљева конкурса за превенцију насиља и дискриминације јесте повећање родне осетљивости младих и што већи обухват мушке популације. У 16 реализованих пројеката учествовало је више од 12.000 младих (5.955 девојака и 6.374 момака), а непосредно 728 (54%) девојака и 632 (46%) младића. Најчешће активности биле су вршњачке едукације (30 вишедневних радионица са око три хиљаде учесника) и 48 акција о теми толеранције у којима је учествовало око осам хиљада младих, подједнако девојака и младића. Покрајински секретаријат за спорт и омладину спроводи и пројекат „Здравствено васпитање о репродуктивном здрављу” у који су укључене средње школе, а учествовало је хиљаду ученика (571

⁵¹ Одлука о остваривању новчане помоћи породици у којој се роди треће дете („Сл. лист АП Војводине”, број 4/2013).

девојака и 429 младића). Прошле године је награђено 20 ученица и 33 ученика (35 менторки и 21 ментор) за постигнуте врхунске резултате у науци, уметности и техници на такмичењима у земљи и иностранству. У спортском сектору од пет конкурса, један је био усмерен на афирмацију жена у спорту (усавршавање стручњакиња – тренерица, инструкторке, делегаткиња и суткиња), за набавку такмичарске опреме и спортских реквизита за спортисткиње, као и програме научностручног карактера с циљем смањења дискриминације жена у спорту (41 пројекат). Стипендирано је 50 перспективних спортиста (24 девојчица). Похвално је и то што је у апликацијама у оквиру информационог система Е-савези омогућено родно разврставање, а у складу с програмским буџетирањем, уз извештајни образац додат је евалуациони лист који садржи родно осетљиве показатеље према којима ће се пратити ефекти одређених средстава.

Покрајински секретаријат за науку и технолошки развој наводи у извештају да настоји да у потпуности спроводи закључак Владе АП Војводине о увођењу принципа родне равноправности у све активности које спроводи и све акте које доноси у оквиру својих надлежности у којима се функције и позиције запослених наводе у облику који изражава пол особе која је њихов носилац. Секретаријат води Базу података научних радника у АП Војводини у којој је регистровано 4.386 истраживача, од којих је жена 2.149 (49%). Оне су и у 2014. години процентуално више учествовале у свим пројектима које је овај секретаријат суфинансирао, а видљиво је незнатно повећање њиховог учешћа у свим научним дисциплинама где их је традиционално мање од мушкараца. У 617 пројеката значајних за науку и технолошки развој АП Војводине учествује 50,73% жена, а највећи проценат њих ангажован је у пројектима у области друштвено-хуманистичких наука (66,95%), док је најмањи у техничко-технолошким наукама 29,37% (37,62% у 2013. години).⁵² У 326 краткорочних пројеката од посебног интереса за одрживи развој које суфинансира АП Војводина, учествовало је 60,43% жена, а повећан је и њихов број у програмима суфинансирања учешћа научноистраживачких радника и студената на научним скуповима и усавршавању у иностранству (61,19%).

На основу високог учешћа жена у науци и пројектима које подржава Покрајински секретаријат за науку и технолошки развој, очекивало би се да жене у сличном проценту учествују у одлучивању на високошколским институцијама, али то није случај.⁵³ Од 41 члана Савета универзитета и факултета у саставу Универзитета у Новом Саду, њих десет су жене, или 19,61 одсто (2013. године било је 20% жена),⁵⁴ али их је у саветима високих школа струковних студија из реда оснивача 48,15 одсто. У управним одборима научних института чији је оснивач АП Војводина из реда представника оснивача смањен је број жена и сада их је 37,5% (2013. било их је 50 одсто). Због тога треба скренути пажњу покрајинским органима да убудуће предлажу више жена и воде рачуна о њиховој равноправној заступљености у органима управљања високообразовних установа.

Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање наводи да се стара да се у области културе и јавног информисања Одлука потпуно поштује и спроводи. Установама и заводима (13) чији рад

⁵² Највеће учешће жена је у пројектима у области друштвено-хуманистичких наука – 66,95%, затим у области заштите животне средине – 58,33%, у области природно-математичких наука – 58,18%, у области медицинских наука и физичке културе – 56,41%, у биотехничким наукама – 43,53%, правно-економским – 38,46%, док у области техничко-технолошких наука – 29,73% жена.

⁵³ Члан 7 Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова предвиђа да је у поступку именовања чланова управних и надзорних одбора у научним установама и установама културе чији је оснивач АП Војводина предлагач дужан да обезбеди да међу именованим члановима буде најмање 30% представника мање заступљеног пола.

⁵⁴ У саветима седам факултета нема ниједне жене: Филозофски факултет, Учитељски факултет на мађарском наставном језику у Суботици, Правни факултет, Технолошки факултет, Факултет техничких наука у Новом Саду, Економски факултет у Суботици и Технички факултет „Михајло Пупин” у Зрењанину. Једино Савет Природно-математичког факултета у Новом Саду има две жене и два мушкарца.

прати овај секретаријат указано је на то да приликом именовања директора, чланова управних и надзорних одбора воде рачуна о равномерној заступљености оба пола. Овај принцип се поштује и приликом расписивања конкурса за заснивање радног односа, а родно осетљив језик уведен је у правилнике и процедуре, а биће примењен и у новој систематизацији послова и радних задатака. Ове године, међутим, нису достављени подаци о броју чланова и чланица управних и надзорних одбора установа културе. У конкурс за суфинансирање пројеката у области јавног информисања један од циљева био је и равноправност полова, а пријавило се само ЈП за радиодифузну делатност „Радио Нови Бечеј” с пројектом „Ромкиње то могу” који је подржан, али се, према тврдњи поменутог секретаријата, на конкурсе углавном не пријављују пројекти који се баве темама у области равноправности полова. На питање на који начин подржава женско стваралаштво, односно жене – ствараоце у култури и њихове пројекте, као и у области јавног информисања, Секретаријат није одговорио.

Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство годишње расписује више од 20 конкурса за доделу бесповратних средстава на основу програма које је до 2014. године усвајала Покрајинска влада, а убудуће ће то чинити Скупштина АП Војводине. Поступак доделе бесповратних средстава регулисан је правилницима, којима су, између осталог, прописани критеријуми и број бодова. Један од критеријума је пол подносиоца пријаве, тако да подносиоци пријаве добијају пет бодова више него подносиоци, што је добро за подстицање већег учешћа жена у пољопривредној производњи. Секретаријат не процењује утицај програма на мушкарце и жене, али оцењује да би било целисходно спровођење обуке запослених о принципима родне равноправности, као и о методама анализе и процене ефеката програма и других активности из родног угла.

Извештаји покрајинских секретаријата показују да је однос према Покрајинској скупштинској одлуци о равноправности полова у извесној мери унапређен, али њено спровођење још није целовито и доследно. Уочава се да је уложен напор да се унапреди евидентирање података о корисницима програма према полу тако да се сада може добити потпунији увид у то колико програми и пројекти утичу на жене, односно на мушкарце. Подаци о броју и о полу корисника, односно одлука да подрже пројекте који су усмерени на одређену циљну групу (на пример, заштиту жена, односно њихово оснаживање) зачетак је толико потребне родне анализе. С обзиром на то што су, у оквиру програмског буџета, у појединим покрајинским секретаријатима уведени родни индикатори, очекује се да ће се у следећем кораку од установа и удружења тражити и да процене резултате и утицај пројектних активности на жене и мушкарце, односно одређивање показатеља који ће мерити утицај програма на њих, као и да извештаји садрже податке о броју корисника/корисница сваког програма и пројекта, као и извештај о утрошеним средствима по кориснику, што би допринело јаснијој слици о примени принципа родне равноправности у програмима које спроводе покрајински секретаријати. Потребно је наставити обуку покрајинских службеника како би органи управе били у стању да препознају родне елементе у својим стратегијама, програмима, пројектима и активностима и да установе циљеве који ће утицати на постизање родне равноправности и стварање једнаких могућности за оба пола. Све стратегије, политике, програми и активности морају узимати у обзир родне разлике и потребе жена и мушкараца – и као појединачна/појединки и као друштвених група.

АКТИВНОСТИ НА ПОДСТИЦАЊУ РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА

Велики део надлежности заменице/заменика за равноправност полова у вези је са организовањем и учествовањем у различитим видовима образовања, обукама и кампањама о остваривању и поштовању равноправности полова. С тим у вези, и ове године је реализовано више пројеката и семинара, а заменица за равноправност полова, у својству предавачице или учеснице, присуствовала је раду више

десетина скупова с темама родне равноправности, дискриминације жена и улоге институције у области родне равноправности и насиља у породици.

Пројекат Положај жена у националним саветима националних мањина

Током 2014. године настављена је сарадња с националним саветима националних мањина, пре свега, са чланицама савета и другим активисткињама – припадницама националних мањина. У сусрет изборима за националне савете националних мањина, уз подршку Мисије ОЕБС у Србији, за жене – припаднице националних мањина одржан је семинар с циљем њиховог оснаживања за учешће на изборима. У креирању обуке пошло се од закључка да су квоте за мање заступљени пол први корак ка повећању заступљености жена, да је повећање броја жена у националним саветима допринело њиховој видљивости, али да је потребно унапређивати њихове лидерске вештине, самопоуздање и знање пошто се оне суочавају са отвореном или посредном доминацијом мушкараца и умањивањем важности њиховог доприноса.

Истраживање о заступљености жена у националним саветима националних мањина

Истраживање је након октобарских избора за чланове националних савета националних мањина спроведено да би се установило колико је поштована законска обавеза о кандидовању 30 одсто мање заступљеног пола на листама и колико је жена заиста изабрано у национални савет. Податке је доставило 14 националних савета, односно 66.7 одсто од укупног броја националних савета.

Подаци показују да је дошло до благог повећања, јер је у саветима **106 жена**, односно осам више него у претходном сазиву. Најмање чланица (по пет) имају национални савети немачке, румунске и украјинске националне мањине, а највише Национални савет мађарске националне мањине (13). Број мушкараца у чланству савета готово је дупло већи (205 мушкараца и 107 жена). Само две жене су на челу националног савета националне мањине, на месту потпредседника је 15 мушкараца и девет жена. Уочљиво је да је више жена на месту секретара националног савета (седам жена, у односу на два мушкарца). Већи број жена забележен је још само у полној структури стручних служби националних савета (36 жена према 14 мушкараца). На челу одбора је 27 мушкараца и 14 жена. Поред одбора за образовање, културу, информисање и службену употребу језика и писма, многи савети формирали су и различита радна тела у којима је број мушкараца и жена готово једнак, али је много већи број радних тела у којима нема ниједне жене, док нема радног тела у којем нема ниједног мушкарца. Национални савети хрватске, македонске и словачке националне мањине имају тело за равноправност полова, док је у претходном сазиву ово тело имао само савет ромске националне мањине. Занимљиво је да је девет савета одговорило да је радило на повећању броја жена на местима одлучивања у националном савету и уопште у политици, а осам савета да је спроводило кампање за кандидовање жена на изборима за национални савет.

Покрајински омбудсман ће у наредном периоду радити на повећању препознатљивости теме родне равноправности у националним саветима и њиховом доприносу остваривању принципа родне равноправности и укључивању у своје активности.

Кампања „16 дана активизма против насиља над женама и у породици“

Покрајински омбудсман подстиче рад мреже „Живот без насиља”,⁵⁵ тако да је размена искуства и заједничка едукација постала уобичајена, као и прикупљање података о насиљу од свих институција – полиције, судова, тужилаштва и центара за социјални рад. У све активности укључују се надлежни покрајински органи, комисије за равноправност полова и организације цивилног друштва. Као координатор ове мреже, институција Покрајинског омбудсмана организовала је 25. новембра на Дан борбе против насиља над женама којим почиње светска кампања „16 дана активизма против насиља над женама”⁵⁶ конференцију о умрежавању као механизму за успешно решавање случајева насиља у породици. Циљ конференције био је да се радом у мањим групама укаже на важност умрежавања и сарадње институција, али и улогу локалне самоуправе и механизма за равноправност полова на локалном нивоу и примену протокола о поступању у случајевима насиља.⁵⁷

⁵⁵ Мрежа „Живот без насиља” окупља институције које се баве насиљем у породици, а настала је на предлог Покрајинског омбудсмана који настоји да одржава комуникацију и подстиче унапређивање рада институција и општинских тимова, да организује састанке за размену искуства, као и различите видове обуке и саветовања.

⁵⁶ Глобална кампања коју обележава 1.700 организација у више од 100 држава света. Почиње 25. новембра на Међународни дан борбе против насиља над женама и завршава се 10. децембра – на Дан људских права.

⁵⁷ www.ombudsmanapv.org.

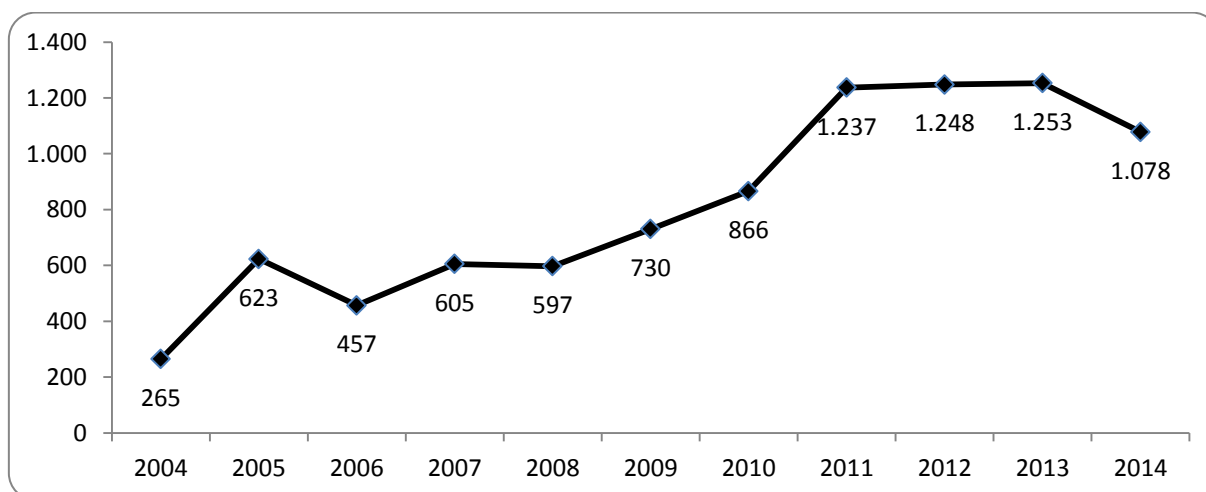
ПРЕГЛЕД ПОСТУПАКА – СТАТИСТИКА

Покрајинска скупштинска одлука о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману, у члану 31, прописује да Покрајински омбудсман покреће поступак по притужби грађана или по сопственој иницијативи, на основу сазнања из других извора, када оцени да постоји или када су органи управе повредили права грађана. Поступак по притужбама уређен је члановима од 31 до 44 Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману и Пословником о раду Покрајинског омбудсмана. Грађани и грађанке се Покрајинском омбудсману обраћају писмено, лично – доласком у службене просторије, телефоном и путем интернета. За сваку представку која се прими у писменој форми – попуњавањем обрасца притужбе, неформално написаном притужбом, притужбом изјављеној у записник или попуњавањем електронског обрасца, формира се предмет.

Поред поступања по притужбама грађана који сматрају да су им актом или радњом органа управе повређена људска права, Покрајински омбудсман може изузетно поступити и по сопственој иницијативи, на основу сазнања и других извора, ако оцени да је вероватно да постоји или да је постојала повреда људских права од стране органа управе.

Покрајински омбудсман је од јануара до децембра 2014. године формирао 1.078 предмета, на основу 1.043 поднете притужбе грађана и 35 предмета по сопственој иницијативи.

Укупан број формираних предмета	1.078
Број притужби грађана	1.043
Број предмета по иницијативи Покрајинског омбудсмана	35

Број покренутих поступака по годинама

Од 1.043 поднете притужбе у 2014. години, 356 притужби је одбачено после првог увида у предмет. Најчешћи разлог одбацивања је ненадлежност Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана да

поступа, али има случајева одбацивања и због протока изузетно дугог рока од повреде људског права, односно наступања последице повреде.

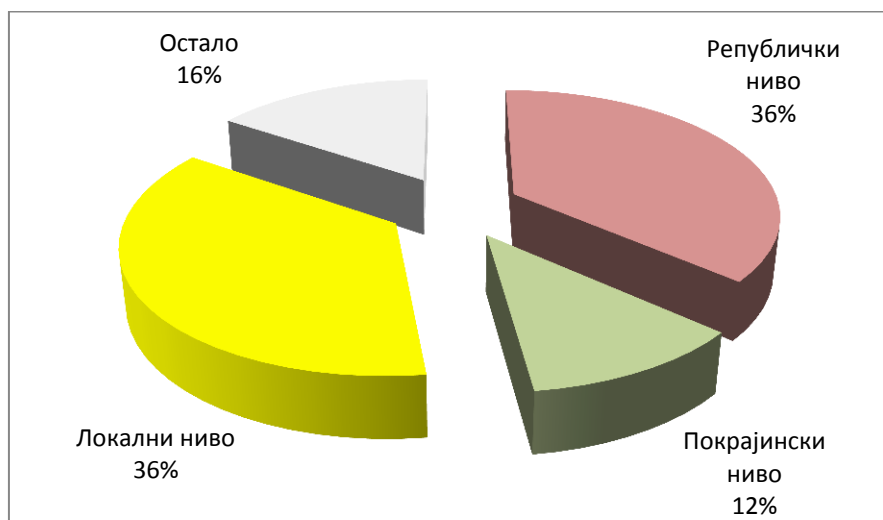
У 85% случајева непоступања по притужбама због ненадлежности, грађани су истовремено добили писану информацију о прописима који се односе на њихов случај, или правни савет о могућностима остваривања права, као и упућивање подносиоца притужбе на покретање одговарајућег правног поступка пред надлежним органима, ако је такав поступак предвиђен. Притужбе које су одбачене, углавном су се односиле на рад правосудних органа, на рад недржавних субјеката, као што су привредна друштва, послодавци или грађане.

СТРУКТУРА ОРГАНА НА КОЈЕ СЕ ГРАЂАНИ ЖАЛЕ

Већина притужби у 2014. години односила се на рад општинске/градске управе (инспекције – грађевинска, комунална, за заштиту животне средине, просветна и др.), на рад организационих јединица општинских/градских управа за области урбанизма и градитељства, социјалне заштите, као и на рад установа чији је оснивач јединица локалне самоуправе (јавна предузећа – за дистрибуцију топлотне енергије, третирање смећа и вршење осталих комуналних услуга), центара за социјални рад, васпитно образовних установа и др. Знатан је и број притужби на организационе јединице општинске/градске управе које врше послове пореске управе.

На републичком нивоу притужбе су се највећим делом односиле на рад појединих министарстава (Министарство унутрашњих послова, Министарство просвете, науке и технолошког развоја Србије, Министарство здравља, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарство финансија – Пореска управа), фондова (Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање, Републички фонд за здравствено осигурање), Национална служба за запошљавање, Републички геодетски завод), образовних установа (основних, средњих и високих школа).

На покрајинском нивоу, притужбе су се односиле на рад Покрајинске управе, односно појединих секретаријата (ПС за културу и јавно информисање, ПС за образовање, прописе, управу и националне мањине, ПС за привреду, запошљавање и равноправност полова, ПС за здравство, социјалну политику и демографију, ПС за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине и др.). Један број притужби односио се на рад установа чији је оснивач АП Војводина, као што су установе у области пружања здравствене заштите (Клинички центар Војводине, Институт за онкологију и радиологију), установе у области образовања (Универзитет у Новом Саду), Архив Војводине, Музеј Војводине и др.

ОБЛАСТИ

Покрајински заштитник грађана – омбудсман има пет заменика. По један заменик изабран је за област права националних мањина, права детета и равноправност полова и два заменика баве се заштитом људских права која нису у надлежности набројаних специјализованих заменика (општа права).

Притужбе грађана и предмети формиран на иницијативу Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана могу се поделити у четири области: општа људска права, права националних мањина, права детета и права по основу равноправности полова.

Област	Број предмета	Процент	Број одбачених	У раду	Број решених
Заштита људских права – општа надлежност	821	76,16%	285	115	421
Заштита права националних мањина	63	5,84%	26	7	30
Заштита права детета	122	11,32%	29	11	82
Равноправност полова	72	6,68%	16	15	41
УКУПНО	1.078	100,00%			

Општа надлежност

Област	Укупно у процентима
Комунални послови и други послови од општег интереса	19,49%
Радни односи (притужбе на инспекцију рада, Пореска управа – контрола доприноса, и слично).	9,99%
Социјално осигурање	8,40%
Урбанизам, грађевинарство и стамбени послови	6,70%
Судски поступак	6,58%
Порески поступак	6,21%
Одговорачење поступка	5,85%
Остало	36,78%

Најзаступљеније области у општој надлежности на које су се односиле притужбе током 2014. године⁵⁸

⁵⁸ Напомена: исказане су оне области на које се односи више од 5% укупног броја представки у општој надлежности.

Укупан број притужби грађана/грађанки и предмета формираних на иницијативу Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана, током 2014. године, из области опште надлежности износи 821, што представља 76,16% од свих предмета које је Покрајински заштитник грађана – омбудсман формирао. Притужбу је поднело 751 физичко лице, од тога 442 мушкарца, или 53,84%, и 309 жена, или 37,64%. Притужбу је поднело и 46 удружења или 5,60%. Правна лица су поднела 13 притужби или 1,58%. Анонимно је поднето 11 притужби или 1,34%. По сопственој иницијативи, у области општих надлежности, Покрајински заштитник грађана – омбудсман покренуо је 12 поступака.

Заштита права националних мањина

Област	%
Дискриминација по основу националне припадности	47,62%
Службена употреба језика и писама	23,81%
Образовање	12,70%
Информисање	6,35%
Култура	6,35%
Сразмерна заступљеност националних мањина	3,17%

Најзаступљеније области на које су се односиле притужбе током 2014. године у области заштите права националних мањина

Укупан број притужби грађана/грађанки и предмета формираних на иницијативу Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана, током 2014. године, у области заштите права националних мањина износи 63, што представља 5,84% од свих поступака које је Покрајински заштитник грађана – омбудсман покренуо, физичка лица поднела су 36 притужби, од тога мушкараца 25 притужби или 39,68% и 11 жена, или 17,46%,. Притужбу је поднело 19 удружења или 30,16%. Пет притужби или 7,94% поднели су национални савети националних мањина. Једну притужбу је поднело правно лице, а две притужбе су биле непотписане. По сопственој иницијативи, у области заштите права националних мањина, Покрајински заштитник грађана – омбудсман покренуо је шест поступака.

Заштита права детета

Област	%
Образовање	16,39%
Насиље у породици	9,84%
Поверавање детета и уређење виђања	7,38%
Вршење родитељског права	6,56%
Права особа са инвалидитетом	5,74%

Социјална и материјална подршка и помоћ породицама с дететом	5,74%
Старатељство, хранитељство и усвојење	5,74%
Остало	42,61%

Најзаступљеније области на које су се односиле притужбе у 2014. години у области заштите права детета⁵⁹

Укупан број притужби грађана/грађанки и предмета формираних на иницијативу Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана у области заштите права детета је 122, што представља 11,32% од свих поступака које је Покрајински заштитник грађана – омбудсман покренуо. Од тога, 100 притужби су поднела физичка лица и то мушкарци 33 притужбе или 27,05% и жене 67 притужби или 54,92%. Удружења су поднела 12 или 9,84% притужби, а правна лица осам или 6,56% притужби. Поднете су и две анонимне притужбе. По сопственој иницијативи, у области заштите права детета, Покрајински заштитник грађана – омбудсман покренуо је седам поступака.

Равноправност полова

Област	%
Радни односи	22,22%
Здравствена заштита	18,06%
Насиље у породици	13,89%
Дискриминација по основу пола, брачног или породичног живота	11,11%
Социјална и материјална подршка и помоћ	8,33%
Мобинг	5,56%
Социјална заштита	5,56%
Остало	15,27%

Најзаступљеније области на које су се односиле притужбе током 2014. године у области равноправности полова⁶⁰

Укупан број притужби грађана и предмета формираних на иницијативу Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана у области равноправности полова износи 72, што представља 6,68% од укупног броја предмета. Од тога, притужбу је поднело 57 физичких лица, три мушкарца или 4,17%, и 54 жене, или 75%. Притужбу су поднела и пет удружења и три правна лица. По сопственој иницијативи, у области заштите равноправности полова, Покрајински заштитник грађана – омбудсман покренуо је десет поступака.

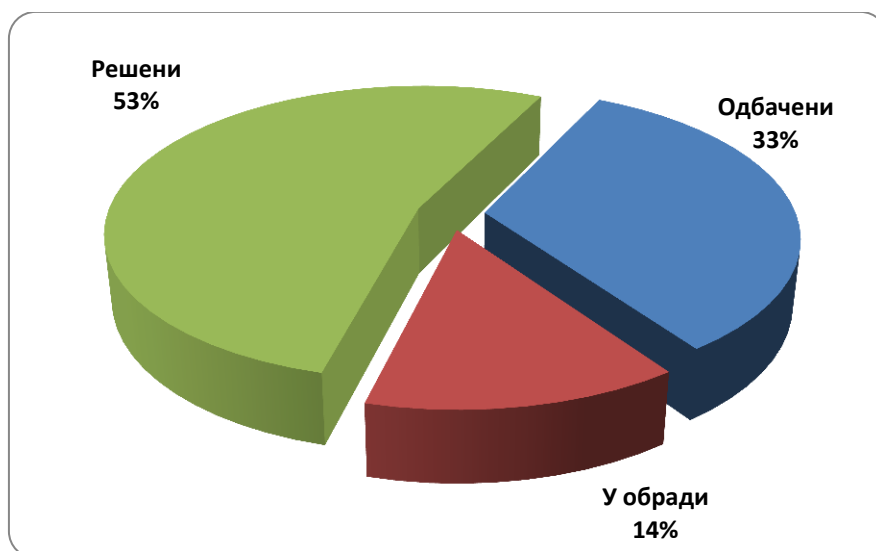
⁵⁹ Напомена: исказане су оне области на које се односи више од 5% укупног броја притужби у области заштите права детета.

⁶⁰ Напомена: исказане су оне области на које се односи више од 5% укупног броја притужби у области равноправности полова.

СТАТУС ПРЕДМЕТА

Статус предмета	Процент
Решени	53,25%
У обради	13,73%
Одбачени	33,02%
УКУПНО	100,00%

Предмети који су окончани:

- У 33,97% случајева надлежни орган је поступио по препоруци, мишљењу, предлогу или је током поступка отклонио повреде или неправилности које је утврдио Покрајински заштитник грађана – омбудсман. Детаљнију анализу упућених препорука и мишљења можете погледати у наставку извештаја;
- У 56,10% случаја после истраге утврђено је да нису повређена људска права, односно да нема неправилности у раду органа управе;
- Од укупног броја, 3,48% предмета је окончано тако што орган није поступио или није одговорио на захтев за изјашњење Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана;
- У 3,66% случаја подносилац је повукао притужбу;
- Један предмет уступљен је на решавање другом органу;
- У 2,61% случајева поступци су окончани на други начин. У овим случајевима истрагом није установљена повреда људских права од стране органа и проблеми због којих су се подносиоци

представке обратили, решени су посредовањем или захваљујући посебном ангажовању органа на решавању неког проблема.

ПРЕПОРУКЕ И МИШЉЕЊА

У 2014. години, упућено је 46 мишљења и препорука различитим органима, институцијама и јавним службама. Преглед упућених препорука, мишљења и предлога по областима и по заменицима покрајинског заштитника грађана – омбудсмана дат је у табелама.

Област	Број мишљења и препорука
Општа права	24
Заштита права националних мањина	5
Заштита права детета	10
Равноправност полова	7
УКУПНО	46

Подносилац/подносиатеља мишљења и препоруке	Број мишљења и препорука
Заменица за националне мањине	17
Заменица за права детета	12
Заменица за равноправност полова	9
Покрајински заштитник грађана – омбудсман	5
Заменици за опште надлежности	3
УКУПНО	46

Од 46 мишљења и препорука у потпуности је извршено је 15 (32,61% од издатих), делимично је усвојено или извршено 10 (21,74%), нису извршене три (6,52%) препоруке, а од 17 (36,96%) случајева Покрајински заштитник грађана – омбудсман нема повратну информацију. Поводом једног мишљења није захтевано извршење.

Препорука, мишљење или предлог	Број	Процент
Извршена	15	32,61%
Није извршена	3	6,52%
Делимично извршена	10	21,74%
Нема повратне информације	17	36,96%
Није захтевано извршење	1	2,17%
УКУПНО	46	100,00%